

4. Uluslararası 30 AĞUSTOS Sempozyumu

SEMPOZYUM KİTABI

ISBN: 978-625-8213-31-7
IKSAD Yayınevi

4. ULUSLARARASI



SEMPOZYUMU

29-30 Ağustos 2022, izmir

SEMPOZYUM KİTABI

Editör

Dr. Mustafa Latif EMEK

IKSAD Yayınevi ®

Bu kitabın tüm hakları İKSAD Yayınevi'ne aittir.
Yazarlar etik ve hukuki olarak eserlerinden sorumludurlar.
IKSAD Yayınevi - 2022©

Yayın Tarihi: 15.09.2022

ISBN: 978-625-8213-31-7

SEMPOZYUM KÜNYESİ

SEMPOZYUM ADI
4. ULUSLARARASI 30 AĞUSTOS SEMPOZYUMU

TARİH ve YER
29-30 Ağustos 2022, izmir

DÜZENLEYEN KURUMLAR
İktisadi Kalkınma Ve Sosyal Araştırmalar Enstitüsü (İKSAD)

DÜZENLEME KURULU
Prof. Dr. Mustafa TALAS
Prof. Dr. Necati DEMİR
Doç. Dr. Sehrana KASIMI
Dr. Mustafa Latif EMEK
Sefa Salih BİLDİRİCİ

TOPLAM KABUL OLAN BİLDİRİ SAYISI
35 bildiri

TOPLAM RET OLAN BİLDİRİ SAYISI
16 bildiri

***Tüm çalışmalar çift kör hakem değerlendirmesinden geçmiştir.**

BİLİM VE DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. Alia R. MASALİMOVA - *Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi*
Prof. Dr. Afaq SADIKOVA - *Bakü Devlet Üniversitesi*
Prof. Dr. Almaz AHMEDOV - *Bakü Devlet Üniversitesi*
Prof. Dr. Bakıt OSPANOVA - *H. Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi*
Prof. Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA - *Rasulbekov Kırgız Ekonomi Üniversitesi*
Prof. Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - *Al – Farabi Kazak Milli Üniversitesi*
Prof. Dr. M. Salih MERCAN - *Bitlis Eren Üniversitesi*
Prof. Dr. Mehmet OKUR - *Karadeniz Teknik Üniversitesi*
Prof. Dr. Mustafa TALAS - *Ömer Halisdemir Üniversitesi*
Prof. Dr. Mustafa ÜNAL - *Erciyes Üniversitesi*
Prof. Dr. Necati DEMİR - *Gazi Üniversitesi*
Prof. Dr. Osman ERKMEN - *Gaziantep Üniversitesi*
Doç. Dr. Osman Kubilay GÜL - *Cumhuriyet Üniversitesi*
Doç. Dr. Şayan ULUSAN - *Manisa Celal Bayar Üniversitesi*
Doç. Dr. Ümmügülsüm CANDEĞER - *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi*
Doç. Dr. Elvan YALÇINKAYA - *Ömer Halisdemir Üniversitesi*
Dr. Bayram POLAT - *Ömer Halisdemir Üniversitesi*
Dr. Klara PUŞKİNA - *Çuvaş Devlet Üniversitesi*
Dr. Malik YILMAZ - *Atatürk Üniversitesi*
Dr. Ayşe ERKMEN - *Gaziantep Üniversitesi*
Dr. Faruk DÜNDAR - *University of Glasgow*

4. ULUSLARARASI 30 AĞUSTOS SEMPOZYUMU

Sempozyum Programı

29-30 Ağustos 2022, izmir

Önemli, Dikkatle Okuyunuz Lütfen

- Kongremizde Yazım Kurallarına uygun gönderilmiş ve bilim kurulundan geçen bildiriler için online (video konferans sistemi üzerinden) sunum imkanı sağlanmıştır.
- Online sunum yapabilmek için **https://zoom.us/join** sitesi üzerinden giriş yaparak "Meeting ID or Personal Link Name" yerine ID numarasını girerek oturuma katılabilirsiniz.
- Zoom uygulaması ücretsizdir ve hesap oluşturmaya gerek yoktur.
- Zoom uygulaması kaydolmadan kullanılabilir.
- Uygulama tablet, telefon ve PC'lerde çalışıyor.
- Her oturumdaki sunucular, sunum saatinden 15 dk öncesinde oturuma bağlanmış olmaları gerekmektedir.
- Tüm kongre katılımcıları canlı bağlanarak tüm oturumları dinleyebilir.
- Moderatör – oturumdaki sunum ve bilimsel tartışma (soru-cevap) kısmından sorumludur.

Dikkat Edilmesi Gerekenler- TEKNİK BİLGİLER

- Bilgisayarınızda mikrofon olduğuna ve çalıştığına emin olun.
- Zoom'da ekran paylaşma özelliğine kullanabilmelisiniz.
- Kabul edilen bildiri sahiplerinin mail adreslerine Zoom uygulamasında oluşturduğumuz oturuma ait ID numarası gönderilecektir.
- Katılım belgeleri kongre sonunda tarafınıza pdf olarak gönderilecektir

ZOOM ID: 842 2676 3788	Tarih: 30.08.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 303030	Saat: 09^{30} – 12^{00}	SALON-1

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Kani ÜLGER

Doç. Dr. Cavid QASIMOV Nezahat DEMİR	*Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi* *Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı*	SOVYET TARİHÇİLİĞİNDE BATI ANADOLU'DA YUNAN İŞGALİ VE BÜYÜK TAARRUZ
Doç. Dr. Kani ÜLGER	*Sivas Cumhuriyet Üniversitesi*	30 AĞUSTOS BÜYÜK TAARRUZ VE BAŞKOMUTAN MEYDAN MUHAREBESİNİN TARİHSEL ÖNEM PERSPEKTİFİNDEN RESİMLENMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA
Prof. Dr. Nurhan AYDIN Zafer IŞIK	*Kafkas Üniversitesi*	BÜYÜK TAARRUZA GİDEN SÜREÇTE TÜRK ORDUSUNUN PSİKOLOJİK VE MANEVİ DURUMU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME
Assist. Prof. Dr. Ayman KOLE Emre Dağhan TOKGÖZ	*Final International University*	CONTRIBUTION OF THE GREAT OFFENSIVE TO BLITZKRIEG COMBAT TACTICS
Dr. Orhan GÖKTEPE	*Istanbul Yeniyuzyil University*	30 AUGUST: THE VICTORY OF MIND, PERSEVERENCE AND COURAGE
Öğr. Gör. Ali TELLİ	*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*	KÜTAHYA İLİNE İSTİKLAL MADALYASI VE EMET İLÇESİNE GAZİLİK ÜNVANI VERİLMESİNİN GEREKÇELERİ

ZOOM ID: 842 2676 3788	Tarih: 30.08.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 303030	Saat: 09^{30} – 12^{00}	SALON-2
Oturum Başkanı: Prof. Dr. Abdulhamit AVŞAR		
Dr. Hümeyra TÜREDİ Öğretmen Murat TÜREDİ	*MEB*	ZAFER BAYRAMI'NIN CUMHURİYET GAZETESİ'NDE TEMSİLİ: ABİDİN DAVER'İN YAZILARI ÖRNEĞİ (1933-1943)
Doç. Dr. Engin UĞUR	*Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi*	30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI İLE İLGİLİ AFİŞ ÇALIŞMALARININ GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMI İLKELERİ AÇISINDAN ANALİZİ
Dr. Öğr. Üyesi Hakan YAŞAR	*Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi*	MİLLÎ MÜCADELE'YE MUHALİF BASININ PENCERESİNDEN BÜYÜK TAARRUZ
Prof. Dr. Abdulhamit AVŞAR	*İstanbul Ticaret Üniversitesi*	SÖZLÜ TARİH VE BELGESEL: "SON TANIKLAR"DA BÜYÜK ZAFER
Doç. Dr. Gökhan GÜLTEKİN	*Aksaray Üniversitesi*	MİLLİ MÜCADELE RUHUNUN YAŞATILMASINDA SİNEMANIN ÖNEMİ: TÜRK SİNEMASINDA MİLLİ MÜCADELE VE BÜYÜK TAARRUZ
Öğr. Gör. Dr. Ebubekir ERASLAN	*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*	"ORDULAR! İLK HEDEFİNİZ AKDENİZ'DİR, İLERİ!" İFADESİNİN TÜRK ASKERÎ HİTABET SANATINDAKİ YERİ
Dr. Öğr. Üyesi Yüksel GÜNGÖR	*Kocaeli Üniversitesi*	BÜYÜK TAARRUZ HAZIRLIKLARI KİLİT MERKEZİ AKŞEHİR: İÇ VE DIŞ BASIN İLE DÖNEMİN MATBAUATINDA YER ALAN HABERLER ÜZERİNE DEĞERLENDİRME
Dr. Öğr. Üyesi Olga UNTİLA KAPLAN	*İstanbul Medipol Üniversitesi*	MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE TÜRKLERİN MİLLİYET MEFKÛRESİ, BASINI VE ZAFERİ

ZOOM ID: 842 2676 3788	Tarih: 30.08.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 303030	Saat: $09^{30} – 12^{00}$	SALON-3

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Bağır BABAYEV

Doç. Dr. Reşad ASGEROV Doç. Dr. Bağır BABAYEV Doç. Dr. Novruzeli REHİMOV Doç. Dr. Etibar MUSAYEV Arş. Gör. Sadiq HÜSEYNOV	*Azerbaycan Milli İlimler Akademisi* *Nahçıvan Devlet Üniversitesi* *Gence Devlet Üniversitesi*	SOVYET DİPLOMATI SEMYON ARALOVUN "TÜRKİYE ANILARI"NDA 1922'DEKİ "BÜYÜK TAARUZ" VE 30 AĞUSTOS "ZAFER BAYRAMI
Doç. Dr. Reşad ASGEROV Doç. Dr. Bağır BABAYEV Arş. Gör. Sadiq HÜSEYNOV	*Azerbaycan Milli İlimler Akademisi* *Nahçıvan Devlet Üniversitesi*	AZƏRBAYCAN SOVET SOSİALİST RESPUBLİKASININ TÜRKİYƏDƏKİ SƏLAHİYYƏTLİ NÜMAYƏNDƏSİ İBRAHİM ƏBİLOVUN SAKARYA QƏLƏBƏSİNDƏN "BÖYÜK TAARUZ" A VƏ ORADAN İZMİR İQTİSADİ KONQRESİNDƏKİ FƏALİYYƏTİ
Dr. Öğr. Üyesi Tolga ÖZTÜRK	*Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi*	ZAFERİN JEOPOLİTİĞİ: BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ'NİN JEOPOLİTİK ANALİZİ
Doç. Dr. Reşad ASGEROV Doç. Dr. Bağır BABAYEV Doç. Dr. Yusif HÜSEYNOV Doç. Dr. Etibar MUSAYEV	*Azerbaycan Milli İlimler Akademisi* *Nahçıvan Devlet Üniversitesi* *Gence Devlet Üniversitesi*	TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİNDE 30 AĞUSTOS "ZAFER BAYRAMI": MUSTAFA KEMAL ATATÜRK VE AZERBAYCAN SOVYET BÜYÜKELÇİSİ İBRAHİM ABİLOV,AZERBAYCAN-TÜRKİYE KARDEŞLİĞİNİN SEMBOLÜ OLARAK
Prof. Dr. Ahmet ÜSTÜN Merve ALICI	*Amasya Üniversitesi*	30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI KUTLAMALARINDA İL PROGRAMLARINA DÂHİL EDİLEN ÖĞRENCİLERİN ROLÜ
Dr. Arş. Gör. Bahar İZMİR	*Ankara Üniversitesi*	SAVAŞIN GÖLGESİNDE ZAFER BAYRAMI: II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA ZAFER BAYRAMI KUTLAMALARININ ANALİTİK DEĞERLENDİRMESİ
Dr. Öğr..Üyesi Yüksel GÜNGÖR	*Kocaeli Üniversitesi*	30 AĞUSTOS ZAFERİNE GİDEN YOLUN (1922 /2022) 100 YILINDA: TAARUZ HAZIRLIKLARI VE DİPLOMATİK İLİŞKİLERDE ATILAN ADIMLAR
Doç. Dr. Ahmet Tunç Öğr. Gör. Burak Balık	*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi*	30 AĞUSTOS ZAFERİNDE ÇANAKKALE'NİN YERİ

ZOOM ID: 842 2676 3788	Tarih: 30.08.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 303030	Saat: 09^{30} – 12^{00}	SALON-4
Oturum Başkanı: Dr. Günseli GÜMÜŞEL		
Uzman Sinan DOĞAN	*Milli Eğitim Bakanlığı*	ATATÜRK'ÜN UYGULADIĞI SİMETRİK İLETİŞİM BAĞLAMINDA MİLLİ MÜCADELE'NİN TETKİKİ: KÜLTÜREL VATAN
Dr. Zafer SAYGILI	*Deniz Kuvvetleri Komutanlığı*	30 AĞUSTOS BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ VE MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN LİDERLİK DEHASI
Aynur GAFARLI	*Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti*	TÜRK DÜNYASININ AZADLIQ SİMVOLU - ATATÜRK
Validə Şıxəliyeva	*Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti*	30 AVQUST – ATATÜRK ZƏFƏRİ
Öğr. Gör. Dr. Günseli GÜMÜŞEL	*Atılım Üniversitesi*	"MİLLETLERİN ÇARPIŞMASI": DUMLUPINAR MEYDAN MUHAREBESİ VE GAZİ MUSTAFA KEMAL'İN DUMLUPINAR NUTKU
Öğr. Gör. Sözer AKYILDIRIM	*Iğdır Üniversitesi*	100.YILINDA BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ: GAZİ MUSTAFA KEMAL VE TÜRK MUCİZESİ
Dr. Fatma TEZCAN	*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi*	1922'DEN 2022'YE: BÜYÜK TAARRUZUN 100. YILINDA ATATÜRK'ÜN EĞİTİM ÜZERİNE GÖRÜŞLERİNDEN YANSIMALAR

ZOOM ID: 842 2676 3788	Tarih: 30.08.2022	OTURUM-1
ŞİFRE: 303030	Saat: 09^{30} – 12^{00}	SALON-5

Oturum Başkanı: Doç. Dr. Fatma KALPAKLI

Doç. Dr. Fatma KALPAKLI	*Selçuk Üniversitesi*	Ş.S.AYDEMIR'İN SUYU ARAYAN ADAM ROMANINDA (MİLLETİN VE BİREYİN) KİMLİK ARAYIŞI
Dr. Öğr. Üyesi Sedef BULUT	*Ankara Üniversitesi*	BÜYÜK TAARRUZ'A DAİR BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ
Dr. Burak SAĞIRKAYA	*Milli Eğitim Bakanlığı*	30 AĞUSTOS ZAFERİ VE BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ TEMALI ŞARKI VE MARŞLAR
Gülyaz HÜMMETZADE	*Baku Devlet Üniversitesi*	AZERBAYCAN EDEBİYATI ÖRNEKLERİNDE ATATÜRK VE ZAFER
Dr. Öğr. Üyesi Eşref İNAN	*Bingöl Üniversitesi*	ZAFERİN COŞKU DİLİ
Dr. Arş. Gör. Emine ERDOĞAN	*Kafkas Üniversitesi*	KAFKAS CEPHESİ HARP TARİHİ MÜZESİ ASKERİ GİYSİ ve TAMAMLAYICI UNSURLARININ İNCELENMESİ
Öğr. Gör. Dr. Müzeyyen AYGÜN	*Kütahya Dumlupınar Üniversitesi*	MODA TASARIMINDA AKSESUAR OLARAK EŞARP (30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI ÖRNEĞİ)
Neslihan DEMİRBÜGEN	*Eskişehir Melahat Ünügür Ortaokulu*	30 AĞUSTOS'UN GÖRSEL SANAT DALLARIYLA ÖĞRENCİ GÖZÜYLE İFADE EDİLMESİ

FOTOĞRAF GALERİSİ





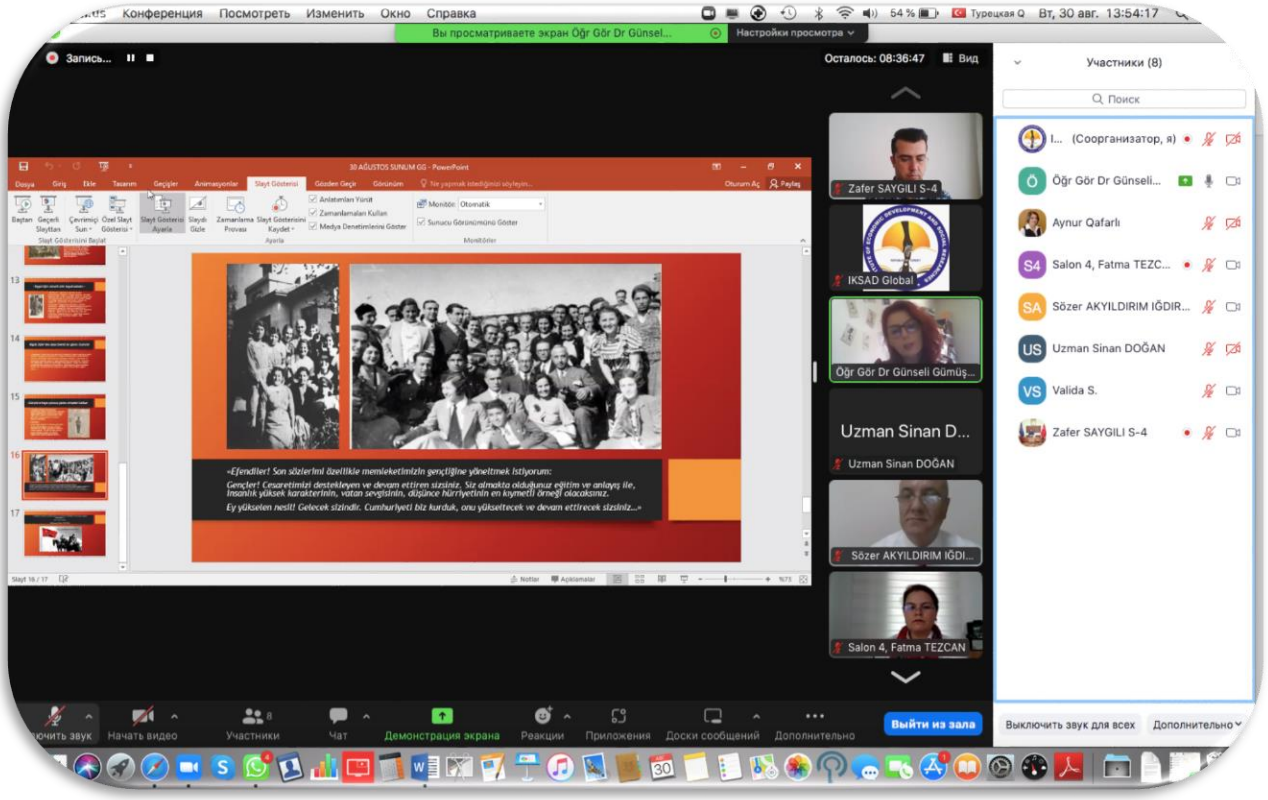
Конференция Посмотреть Изменить Окно Справка
Вы просматриваете экран Öğr Gör Dr Günsel...
Настройки просмотра
Запись...
Осталось: 08:36:47
Вид
Участники (8)
Поиск
Zafer SAYGILI S-4
IKSAD Global
Öğr Gör Dr Günseli Gümüş...
Uzman Sinan D...
Uzman Sinan DOĞAN
Sözer AKYILDIRIM IĞDI...
Salon 4, Fatma TEZCAN
Öğr Gör Dr Günseli...
Aynur Qafarlı
Salon 4, Fatma TEZC...
Sözer AKYILDIRIM IĞDIR...
Uzman Sinan DOĞAN
Valida S.
Zafer SAYGILI S-4
Начать видео
Участники
Чат
Демонстрация экрана
Реакции
Приложения
Доски сообщений
Дополнительно
Выйти из зала
Выключить звук для всех
Дополнительно


Observer Hall-5
H5 Neslihan Demirbügen
Observer Hall-5
Eşref İNAN Bingol Ünüversitesi
FATMA KALPAKLI
Burak sağırkaya
Emine Erdoğan
Müzeyyen Aygün
Sedef Bulut
Müzeyyen Aygün
Sedef Bulut

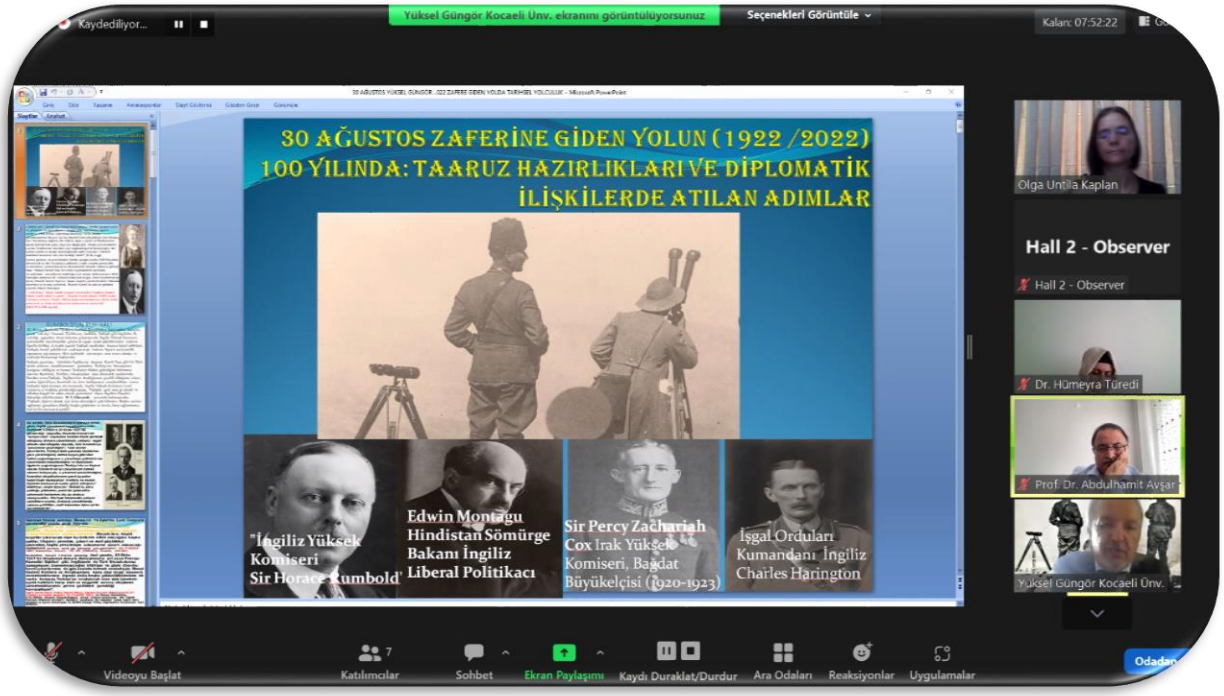
Yüksel Güngör Kocaeli Üniv. ekranını görüntülüyorsunuz
Seçenekleri Görüntüle
30 AĞUSTOS ZAFERİNE GİDEN YOLUN (1922 /2022)
100 YILINDA: TAARUZ HAZIRLIKLARI VE DİPLOMATİK İLİŞKİLERDE ATILAN ADIMLAR
"İngiliz Yüksek Komiseri Sir Horace Rumbold'
Edwin Montagu Hindistan Sömürge Bakanı İngiliz Liberal Politikacı
Sir Percy Zachariah Cox Irak Yüksek Komiseri, Bağdat Büyükelçisi (1920-1923)
İşgal Orduları Kumandanı İngiliz Charles Harington
Hall 2 - Observer
Videoyu Başlat
Katılımcılar
Sohbet
Ekran Paylaşımı
Kaydı Duraklat/Durdur
Ara Odaları
Reaksiyonlar
Uygulamalar


Observer Hall-5
H5 Neslihan Demirbüğen
Observer Hall-5
Emine Erdoğan
Eşref İNAN Bingol Üniversitesi
Müzeyyen Aygün
Gülyaz Hümmətzadə
FATMA KALPAKLI
Burak sağırkaya


Konuşan: H5 Neslihan Demirbü...
• Sanat eğitimi, yaratıcı bir biçimde yetiştirilmesi düşünülen bireyin insanı, doğayı, yaşamı algılayabilme ve yorumlayabilmesini, duygu ve düşüncelerini farklı sanatsal yollarla ifade edebilmesini amaçlamaktadır.
• Art education aims to enable the individual, who is thought to be brought up creatively, to be able to perceive and interpret human, nature, and life, and to express his feelings and thoughts in different artistic ways.

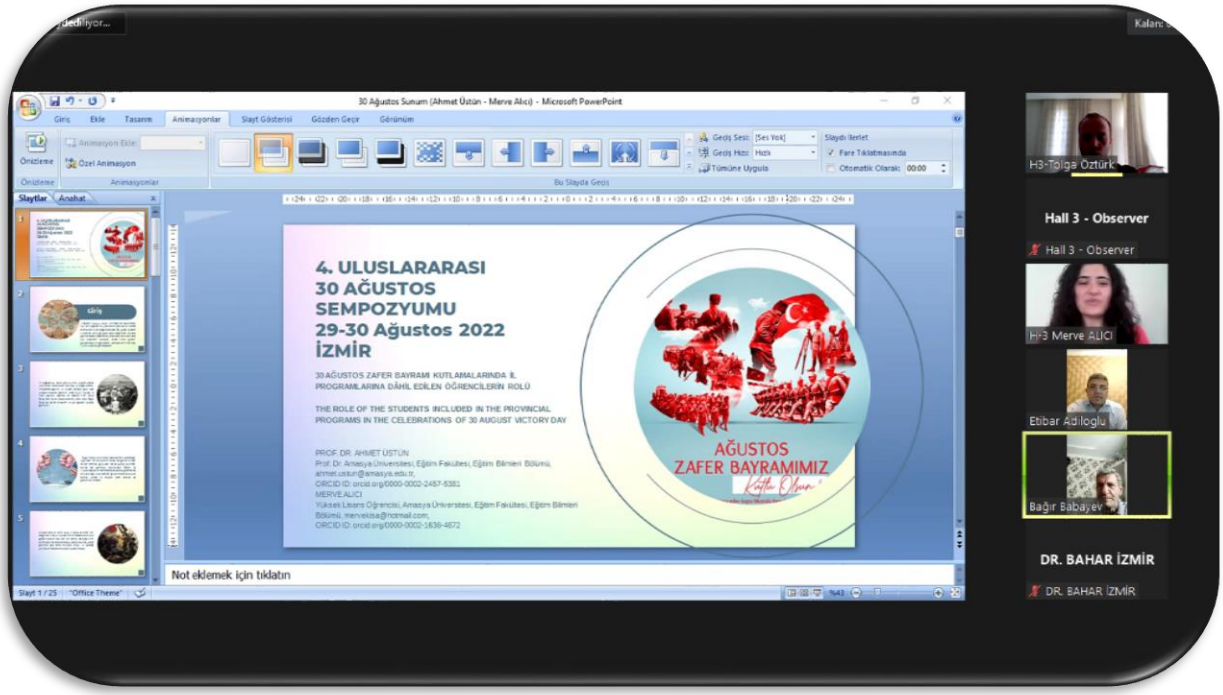
30 Ağustos Sunum (Ahmet Üstün - Merve Alıcı) - Microsoft PowerPoint
4. ULUSLARARASI
30 AĞUSTOS
SEMPOZYUMU
29-30 Ağustos 2022
İZMİR
30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI KUTLAMALARINDA İL PROGRAMLARINA DÂHİL EDİLEN ÖĞRENCİLERİN ROLÜ
THE ROLE OF THE STUDENTS INCLUDED IN THE PROVINCIAL PROGRAMS IN THE CELEBRATIONS OF 30 AUGUST VICTORY DAY
AĞUSTOS
ZAFER BAYRAMIMIZ
Not eklemek için tıklatın
H3-Tolga Öztürk
Hall 3 - Observer
Hall 3 - Observer
H3 Merve ALICI
Etibar Adiloglu
Bağır Babayev
DR. BAHAR İZMİR
DR. BAHAR İZMİR

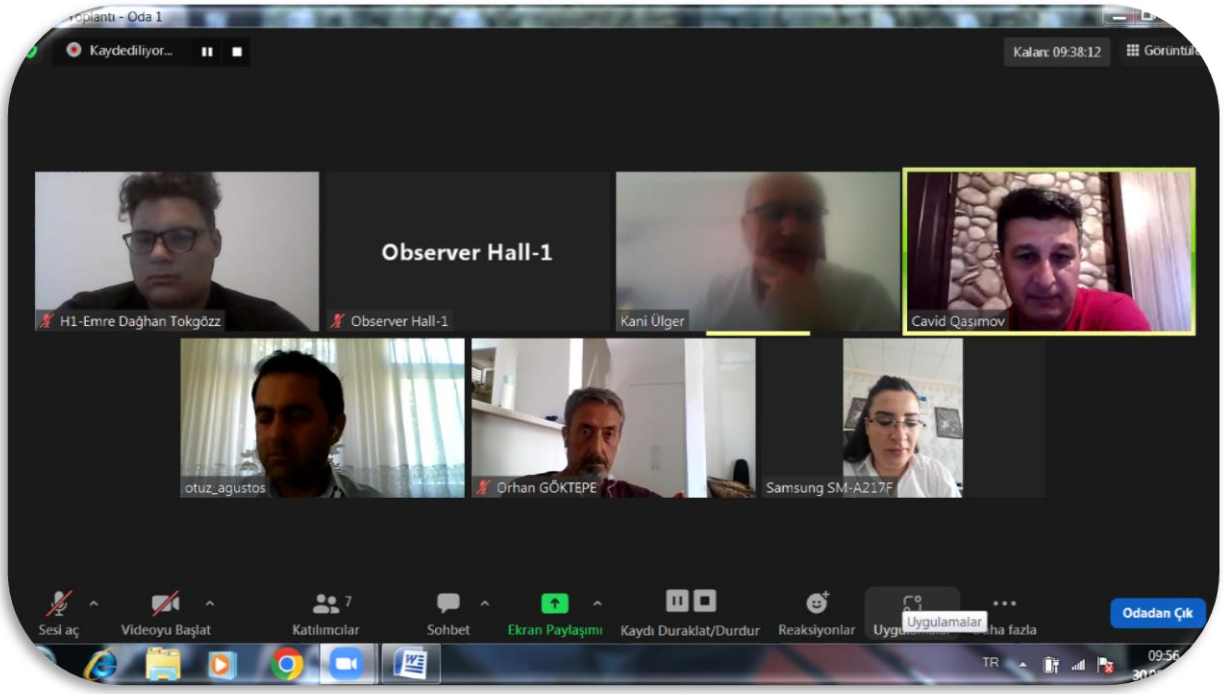
Kaydediliyor...
Kalan: 09:38:12
Observer Hall-1
H1-Emre Dağhan Tokgözz
Observer Hall-1
Kani Ülger
Cavid Qasımov
otuz_agustos
Orhan GÖKTEPE
Samsung SM-A217F
Sesi aç
Videoyu Başlat
Katılımcılar
Sohbet
Ekran Paylaşımı
Kaydı Duraklat/Durdur
Reaksiyonlar
Uygulamalar
Odadan Çık

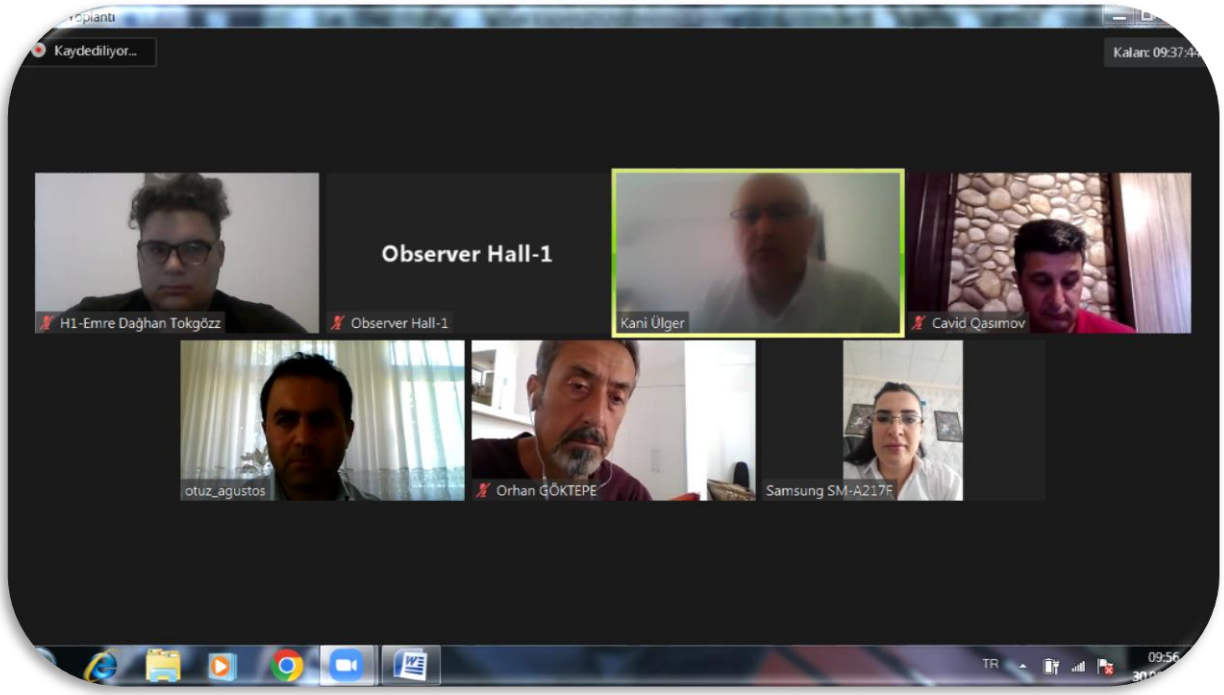
Kaydediliyor...
Observer Hall-1
H1-Emre Dağhan Tokgözz
Observer Hall-1
Kani Ülger
Cavid Qasımov
otuz_agustos
Orhan GÖKTEPE
Samsung SM-A217F

İÇİNDEKİLER

SEMPOZYUM KÜNYESİ	I
BİLİM KURULU	II
SEMPOZYUM PROGRAMI	III
FOTOĞRAF GALERİSİ	IV
İÇİNDEKİLER	V

Yazar	Konu başlığı	Sayfa
Cavid QASIMOV Nezahat DEMİR	SOVYET TARİHÇİLİĞİNDE BATI ANADOLU'DA YUNAN İŞGALİ VE BÜYÜK TAARRUZ	1
Kani ÜLGER	30 AĞUSTOS BÜYÜK TAARRUZ VE BAŞKOMUTAN MEYDAN MUHAREBESİNİN TARİHSEL ÖNEM PERSPEKTİFİNDEN RESİMLENMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA	2
Nurhan AYDIN Zafer IŞIK	BÜYÜK TAARRUZA GİDEN SÜREÇTE TÜRK ORDUSUNUN PSİKOLOJİK VE MANEVİ DURUMU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME	8
Ayman KOLE Emre Dağhan TOKGÖZ	CONTRIBUTION OF THE GREAT OFFENSIVE TO BLITZKRIEG COMBAT TACTICS	14
Orhan GÖKTEPE	30 AUGUST: THE VICTORY OF MİND, PERSEVERENCE AND COURAGE	15
Hümeyra TÜREDİ Murat TÜREDİ	ZAFER BAYRAMI'NIN CUMHURİYET GAZETESİ'NDE TEMSİLİ: ABİDİN DAVER'İN YAZILARI ÖRNEĞİ (1933-1943)	16
Engin UĞUR	30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI İLE İLGİLİ AFİŞ ÇALIŞMALARININ GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMI İLKELERİ AÇISINDAN ANALİZİ	24
Abdulhamit Avşar	SÖZLÜ TARİH VE BELGESEL: "SON TANIKLAR"DA BÜYÜK ZAFER	31
Gökhan Gültekin	MİLLİ MÜCADELE RUHUNUN YAŞATILMASINDA SİNEMANIN ÖNEMİ: TÜRK SİNEMASINDA MİLLİ MÜCADELE VE BÜYÜK TAARRUZ	33
Ebubekir ERASLAN	"ORDULAR! İLK HEDEFİNİZ AKDENİZ'DİR, İLERİ!" İFADESİNİN TÜRK ASKERÎ HİTABET SANATINDAKİ YERİ	35
Yüksel GÜNGÖR	30 AĞUSTOS ZAFERİNE GİDEN YOLUN (1922 /2022) 100 YILINDA: TAARUZ HAZIRLIKLARI VE	45

	DİPLOMATİK İLİŞKİLERDE ATILAN ADIMLAR	
Olga UNTİLA KAPLAN	MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE TÜRKLERİN MİLLİYET MEFKÛRESİ, BASINI VE ZAFERİ	47
Reşad ASGEROV Bağır BABAYEV Novruzeli REHİMOV Sadiq HÜSEYNOV Etibar MUSAYEV	SOVYET DİPLOMATI SEMYON ARALOVUN "TÜRKİYE ANILARI"NDA 1922'DEKİ "BÜYÜK TAARUZ" VE 30 AĞUSTOS "ZAFER BAYRAMI"	49
Reşad ASGEROV Bağır BABAYEV Sadiq HÜSEYNOV	AZƏRBAYCAN SOVET SOSİALİST RESPUBLİKASININ TÜRKİYƏDƏKİ SƏLAHİYYƏTLİ NÜMAYƏNDƏSİ İBRAHİM ƏBİLOVUN SAKARYA QƏLƏBƏSİNDƏN "BÖYÜK TAARUZ" A VƏ ORADAN İZMİR İQTİSADİ KONQRESİNDƏKİ FƏALİYYƏTİ.	57
Tolga ÖZTÜRK	ZAFERİN JEOPOLİTİĞİ: BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ'NİN JEOPOLİTİK ANALİZİ	64
Reşad ASGEROV Bağır BABAYEV Yusif HÜSEYNOV Etibar MUSAYEV	TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİNDE 30 AĞUSTOS "ZAFER BAYRAMI": MUSTAFA KEMAL ATATÜRK VE AZERBAYCAN SOVYET BÜYÜKELÇİSİ İBRAHİM ABİLOV, AZERBAYCAN-TÜRKİYE KARDEŞLİĞİNİN SEMBOLÜ OLARAK	66
AHMET ÜSTÜN MERVE ALICI	30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI KUTLAMALARINDA İL PROGRAMLARINA DÂHİL EDİLEN ÖĞRENCİLERİN ROLÜ	68
Bahar İZMİR	SAVAŞIN GÖLGESİNDE ZAFER BAYRAMI: II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA ZAFER BAYRAMI KUTLAMALARININ ANALİTİK DEĞERLENDİRMESİ	82
Yüksel GÜNGÖR	BÜYÜK TAARRUZ HAZIRLIKLARI KİLİT MERKEZİ AKŞEHİR: İÇ VE DIŞ BASIN İLE DÖNEMİN MATBAUATINDA YER ALAN HABERLER ÜZERİNE DEĞERLENDİRME	84
Ahmet Tunç Burak Balık	30 AĞUSTOS ZAFERİNDE ÇANAKKALE'NİN YERİ	86
Sinan DOĞAN	ATATÜRK'ÜN UYGULADIĞI SİMETRİK İLETİŞİM BAĞLAMINDA MİLLİ MÜCADELE'NİN TETKİKİ: KÜLTÜREL VATAN	88
Zafer SAYGILI	30 AĞUSTOS BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ VE MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN LİDERLİK DEHASI	95
AYNUR GAFARLI	TÜRK DÜNYASININ AZADLIQ SİMVOLU – ATATÜRK	100
Validə Şıxəliyeva	30 AVQUST – ATATÜRK ZƏFƏRİ	102

Günseli Gümüşel	**"MİLLETLERİN ÇARPIŞMASI": DUMLUPINAR MEYDAN MUHAREBESİ VE GAZİ MUSTAFA KEMAL'İN DUMLUPINAR NUTKU**	**104**
SÖZER AKYILDIRIM	**100.YILINDA BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ:** **GAZİ MUSTAFA KEMAL VE TÜRK MUCİZESİ**	**106**
Fatma TEZCAN	**1922'DEN 2022'YE: BÜYÜK TAARRUZUN 100. YILINDA ATATÜRK'ÜN EĞİTİM ÜZERİNE GÖRÜŞLERİNDEN YANSIMALAR**	**119**
Fatma KALPAKLI	**Ş.S.AYDEMIR'İN SUYU ARAYAN ADAM ROMANINDA** **(MİLLETİN VE BİREYİN) KİMLİK ARAYIŞI**	**129**
Sedef BULUT	**BÜYÜK TAARRUZ'A DAİR BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ**	**131**
Burak SAĞIRKAYA	**30 AĞUSTOS ZAFERİ VE BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ TEMALI ŞARKI VE MARŞLAR**	**147**
Gülyaz HÜMMETZADE	**AZERBAYCAN EDEBİYATI ÖRNEKLERİNDE ATATÜRK VE ZAFER**	**154**
Eşref İNAN	**ZAFERİN COŞKU DİLİ**	**159**
Emine ERDOĞAN	**KAFKAS CEPHESİ HARP TARİHİ MÜZESİ** **ASKERİ GİYSİ ve TAMAMLAYICI UNSURLARININ İNCELENMESİ**	**164**
Müzeyyen AYGÜN	**MODA TASARIMINDA AKSESUAR OLARAK EŞARP** **(30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI ÖRNEĞİ)**	**169**
Neslihan DEMİRBÜGEN	**30 AĞUSTOS'UN GÖRSEL SANAT DALLARIYLA ÖĞRENCİ GÖZÜYLE İFADE EDİLMESİ**	**178**

SOVYET TARİHÇİLİĞİNDE BATI ANADOLU'DA YUNAN İŞGALİ VE BÜYÜK TAARRUZ

GREEK INVASION AND THE GREAT ATTACK IN WESTERN ANATOLIA IN SOVIET HISTORY

Cavid QASIMOV

Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

Nezahat DEMİR

Öğretmen., Türkiye Milli Eğitim Bakanlığı

Özet

30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile Osmanlı Devleti fiilen sona ermiş ve İtilaf Devletleri Osmanlı mülkleri ile beraber Anadolu topraklarını da kendi aralarında paylaşma girişimine başlamışlar. Bu maksatla, İtilaf Devletleri hedeflerine daha kolay ulaşmak için Yunanistan'ın Batı Anadolu topraklarının işgal etmesine rıza gösterilmiş ve bunun sonucunda da Batı Cephesi oluşmuştur. Batı Cephesi oluştuğu ilk günden itibaren Büyük Devletlerin ve özellikle de Sovyet Rusya'nın ilgi odağına çevrilmiştir. Ankara Hükümeti(Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti) ile yakın siyasi ve askeri ilişkilerin avantajını kullanan Sovyet Rusya'sı Batı Cephesi'nde yaşanan savaşlarla ilgili bilgileri kendi gazete ve dergi manşetlerine taşımıştır. Daha sonraki yıllarda Batı Cephesi'ndeki yaşanan savaşlar akademisyenlerin ve özellikle de askeri tarihçilerin ilgi odağına çevrilmiştir. 1930-40'lı yıllarda Sovyetler Birliği'nin önemli askeri uzmanları ve tarihçileri tarafından Batı Cephesi'ndeki yaşanan savaşlarla ilgili makaleler, kitaplar ve haritalar yayınlanmağa başlanmıştır. Batı Cephesinde yaşanan savaşların askeri boyutlarını taktik ve strateji bakımdan ilk kez Sovyetler Birliği'nin Frunze Askeri Akademisi'nin hocası Nikolay Georgiyeviç Korsun incelemiştir. Kendisi Yunan işgali ve Büyük Taarruz'la ilgili 1940'ta yayımladığı "Yunan-Türk Savaşı 1919-1922"(Греко-турецкая война 1919-1922 гг) isimli monografisi çok değerlidir. 10 bölüm, haritalar ve kaynaklar kısmından oluşan eserde: 15 Mayıs 1919 tarihinde yunan işğali ile Batı Cephesi'nin kuruluş sürecinden ve Anadolu'dakı Yunan taarruzunun istikametlerinden bahsediliyor. Daha sonra I ve II İnönü, Kütahya-Eskişehir ve Sakarya Meydan müharebesi askeri bakımdan değerlendirilmiştir. Kitabın en önemli ve son kısmında kısmı ise Büyük Taarruz askeri taktik ve strateji bakımdan incelenmiştir.

Batı Anadolu'da Yunan işgali ve Gazi Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanması konusunda Sovyet tarihçileri tarafından çok önemli araştırmalar yapılmıştır. Bu alandakı en önemli çalışmalar Abdula Mardanoviç Şamsutdinov, N.G. Kireyev ve A.F. Miller tarafından yapılmıştır. 29-30 Ağustos 2022 tarihinde İzmir'de yapılacak olan "4.Uluslararası 30 Ağustos Sempozyumu'na" "Sovyet Tarihçiliğinde Batı Anadolu'da Yunan İşgali Ve Büyük Taarruz" isimli bildiriyle katılmak istiyorum Bildiride Sovyet tarihçiliğinde Batı Anadolu'da Yunan işgalinin boyutları ve bu işgala tamamen son koyan Büyük Taarruzla ilgili bilgi vermeyi amaçlıyorum.

Anahtar Kelimeler: Sovyet Tarihçiliği, Gazi Mustafa Kemal Paşa, Yunan işgali ve Büyük Taarruz

30 AĞUSTOS BÜYÜK TAARRUZ VE BAŞKOMUTAN MEYDAN MUHAREBESİNİN TARİHSEL ÖNEM PERSPEKTİFİNDEN RESİMLENMESİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA

A STUDY ON THE REFLECTIONS OF THE HISTORICAL SIGNIFICANCE PERSPECTIVE OF 30 AUGUST GREAT OFFENSIVE AND THE BATTLE OF THE COMMANDER-IN-CHIEF UPON ILLUSTRATED AN ARTWORK

Doç. Dr. Kani ÜLGER

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Özet

Sanat toplumlardan bağımsız olmadığı için, toplumu etkileyen olaylara sanatçı da kayıtsız kalamaz ve savaş gibi toplumları etkileyen önemli olayları sanatına yansıtır. Ülke bütünlüğünü korumak için verilen, Türk Kurtuluş Savaşı'nın son evresini oluşturan Büyük Taarruz, 26 Ağustos 1922'de başlamış, 9 Eylül 1922'de Türk Ordusunun zaferiyle sona ermiştir. Bu bağlamda, '30 Ağustos Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi'nin tarihsel önem perspektifinden resim sanatına yansıtılması, cevaplanması gereken önemli bir soru olduğu ileri sürülebilir. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında, sanatın sadece güzellikle ilgili olmadığı, sanatın aynı zamanda toplumları etkileyen tarihteki önemli olaylarla da ilgilendiği söylenebilir. Buna göre, araştırma sorusu şöyle düzenlenmiştir: "30 Ağustos Büyük Taarruzun tarihsel perspektif etkisinde resimlenmesi nasıl olabilir?" Bu çalışma nitel araştırma yönteminde doküman analiz ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma konusuna ilişkin alanyazın taraması yapılmış, elde edilen veriler içerik analizi ile incelenmiştir. Bir sanat eseri hakkında üretim kararı verildiğinde izleyiciler tarafından anlaşılmasını sağlamak için sanatçı, eserin içeriği hakkında tarihsel perspektiften araştırma yapabilir. Buna göre, Mustafa Kemal Paşa, 26 Ağustos 1922 sabahı Türk Ordusuna taarruz emri vermiş ve 30 Ağustosta düşman kuvvetleri yenilmiştir. İlgili alanyazın dikkate alınarak, Büyük Taarruzun başlangıcından sonucuna kadar ki süreçte Mustafa Kemal Paşa'nın kararlı duruşunun, kazanılan zaferde oldukça etkili olduğu ileri sürülebilir. Bu durumda, Türk tarihinin dönüm noktalarından birini oluşturan Kurtuluş Savaşının önemli cephesi, '30 Ağustos Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi'ni konu alan bir resimleme çalışmasında; mücadele, azim ve kararlılık noktasında bir etki ve buna ilişkin bir yansıma söz konusu olabilir. Tüm bu özellikleri kendinde toplayan Mustafa Kemal Paşa ve cephedeki askerler, uygulanacak resimde bu bilgiler etkisinde yansıtılabilir. Araştırma sonucunda, '30 Ağustos Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi'ni konu alan bir resim çalışması, elde edilen bulgulara göre araştırmacı-yazar tarafından kurgulanarak uygulanmış ve bu araştırma içeriğinde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kurtuluş Savaşı, Mustafa Kemal Paşa, 30 Ağustos Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi

Abstract

Art is dependent of society. Therefore, the artist cannot ignore the events that affect the society and reflects important events such as war to his artwork. The Turkish War of Independence to protect the unity of the country started on August 26, 1922, and ended with the victory of the Turkish Army on September 9, 1922. In this context, it is important to answer this question: "How is to reflect the '30 August Great Offensive and the Battle of the Commander-in-Chief' in the art of the painting from a historical perspective. Accordingly, it can be said that the art is not only about beauty, but also about the important events in the history that affect societies. Therefore, the research question was determined as follows: "How can the August 30 Great Offensive be reflected under the influence of historical perspective in an artwork?" This study applied qualitative research method with the document analysis technique. The study used the literature review technique upon the main research subject, and analyzed the data through the content analysis. When an artist decided to produce an artwork, he can search the content of the artwork from a historical perspective in order to facilitate it for the audience in terms of understanding. Thus, Mustafa Kemal Pasha gave the order Turkish

Army to attack on the morning of 26 August 1922, and the enemy forces were destroyed on 30 August. Based on the related literature, it can be said, Mustafa Kemal Atatürk took a firm stand on the battle from the beginning to the victory, which was quite effective. In this situation, it is clear that there can be reflected the struggle, perseverance and determination in the artwork as related the 30 August Great Offensive and the Battle of the Commander-in-Chief, which was one of the important battle of The Turkish War of Independence. Mustafa Kemal Pasha gathered all these features in himself; therefore, this situation can be reflected on that artwork with his soldiers at the front line. Accordingly, the author, as based on the literature, made an artwork about the Battle of the Commander-in-Chief as a reflection of its historical perspective of the painting art and he presented it in this study.

Keywords: The Turkish War of Independence, Mustafa Kemal Pasha, 30 August Great Offensive and the Battle of the Commander-in-Chief

GİRİŞ

Resim sanatında tarihsel süreç içinde yaşanan bazı önemli olayların ilgili sanat eser(ler)ine konu oluşturduğu birçok örnek vardır. Buna örnek olarak, Picasso'nun "Guernica" adlı resmi ve Goya'nın "Üç Mayıs" adlı tablosu gösterilebilir. Aypek Arslan ve Kayıkçı Kotan'a (2021) göre, sanat ve sanatçı toplumdan bağımsız olmayıp, toplumun bir parçasıdır. Dolayısıyla, toplumu etkileyen olaylara sanatçılar kayıtsız kalamazlar ve bu olayları eserlerinde kendi üsluplarınca yansıtabilirler. Bu bağlamda, tarihsel süreçte sanatçının gözünden savaş temasına dair çeşitli yaklaşımlar geliştirilmiş ve bir tema olarak savaş, sanat eserlerinde işlenegelmiştir (Aypek Arslan ve Kayıkçı Kotan, 2021, 79). Rönesans Dönemi'nde ressam Paola Uccello'nun "San Romano Savaşı" (1438–1440) adlı eseri, 1432 yılında Siena şehir ordusu ile Floransa birliklerinin savaşını konu edinir. Bu eserde Siena tarafının bozguna uğraması sonucu Floransa'nın zaferi betimlenmiştir (Ülger, 2014). Dolayısıyla, tarihsel süreçte toplumları etkileyen savaş gibi önemli olayların sanatçı duyarlılığıyla ressamlar tarafından tablolara yansıtılmış, bu eserler unutulmaz birer imge olarak insanların hafızalarında yer etmiştir.

Tarihi önemde savaşlar insanlığı ve sanatı o kadar derinden etkilemiştir ki, Avrupa'da savaşın etkisiyle ortaya çıkan ya da biçimlenen sanat hareketleri bile söz konusu olmuştur. Bu bağlamda, 1914 yılında Avrupa'da başlayan ve yayılan 1.Dünya Savaşı, Türk tarihinin dönüm noktalarından birini oluşturmaktadır (Erol Şahin ve Kayalıoğlu, 2016). 1. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Osmanlı İmparatorluğu İtilaf Devletleri'nce işgal edilmiş, bu durum sonucunda Mîsâk-ı Millî sınırları içinde ülke bütünlüğünü korumak için önemli bir mücadele başlatılmıştır. Bu önemli mücadele, İstiklal Harbi, Millî Mücadele veya Türk Kurtuluş Savaşı olarak adlandırılmaktadır. Türk Kurtuluş Savaşı, 1919-1922 yılları arasında gerçekleştirilen çok cepheli siyasi ve askeri bir mücadeledir (*Türk Kurtuluş Savaşı*, 2022). Kurtuluş Savaşı'nın son evresi, *Büyük Taarruz* olarak adlandırılan harekettir. Büyük Taarruz 26 Ağustos 1922'de başlayıp, 9 Eylül 1922'de Türk Ordusunun zaferiyle sona ermiş (*Başkomutanlık Meydan Muharebesi*, 2022), Türk tarihinin önemli bir evresidir. 26 Ağustos 1922 sabahı Yunan Ordusuna karşı başlatılan Büyük Taarruz'un ilk beş gününde Kocatepe ve Dumlupınar üzerinden, 30 Ağustos Başkomutanlık Meydan Muharebesiyle zafer ile sonuçlanmıştır. Yunan kuvvetlerini takip eden Türk Ordusu, İzmir'e kadar olan bölgeye doğru ilerleyerek, Türk Tarihi açısından önemli bu zaferi adeta taçlandırmıştır (Keçili, 2018).

Türk Kurtuluş Savaşı'nın en önemli aşaması olarak, 30 Ağustos Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi zaferinin mimarı, hiç kuşkusuz, Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk'tür. Bu bağlamda, yakın tarihimizde çok önemli bir savaş olarak "30 Ağustos Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi"nin dönem şartları içinde tarihsel perspektiften resim sanatına nasıl yansıtılacağı, cevaplanması gereken bir soru olarak değerlendirilebilir. Zira sanat eserinde tarihsel yaklaşımla ne türden yansımaların söz konusu olabileceği, ilgili alan yazında önemli bir konudur. Sanat eserinde tarihsel yaklaşım, Bullot ve Reber (2013, 123-124) tarafından savunulmuş, önemli tarihsel olay ya da durumların sanatçıların eylem ve zihinsel süreçlerine nüfuz ederek, onların eserlerine etkileri olduğu ileri sürülmüştür. Bullot ve Reber'e (2013, 126) göre, bir sanat ürünü tarihten kaynaklı bilgiler taşıyan ve bu bağlamda tarihsel işlevi olan bir eserdir. Bu noktada Jucker, Barrett ve Wlodarski (2014), sanatın sadece güzellik ya da hedonist zevkle ilgili olmadığını, sanatın aynı zamanda sanatçının amacını ve sanat eserinin arkasındaki tarihin değerlendirilmesini de içerebildiğini belirtmiştir. Buna göre, araştırma sorusu şöyle belirlenmiştir: "30 Ağustos Büyük Taarruzun tarihsel önem perspektifinden elde edilen bilgiler etkisinde resimlenmesi nasıl olabilir?"

YÖNTEM

Bu çalışma, nitel araştırma yönteminde, doküman analiz araştırma deseninde kurgulanmıştır. Araştırma konusuna ilişkin alan yazın taraması yapılmış, elde edilen veriler içerik analiz tekniğiyle incelenmiştir. Araştırma konusu ile ilgili yapılan alan yazın taramasında sözel bilginin yanında, görsel bilgi de dikkate alınmıştır. Bu bağlamda, Ormond (2011) bir sanat yapıtının stil, konu, bağlam açısından izleyiciye anlamlı hale gelmesi için ilgili resmin eleştiriye_açık olması gerektiğini vurgular. Bu türden bir değerlendirme için Ormond, görsel analizin yapılmasının gerekli olduğu belirtmektedir. Dolayısıyla, araştırma sorusu uyarınca, elde edilen verilere dayalı olarak yapılacak resimlemede stil, konu ve mekân noktasında değerlendirme açısından eleştiriye açık olması göz önünde bulundurulacaktır.

BULGULAR

Bir sanat eseri hakkında üretim kararı verildiğinde izleyiciler tarafından eserin anlaşılmasını sağlamak için sanatçı, ürün içeriği hakkında sanat-tarihsel bağlam açısından araştırma yapabilir (Bullot & Reber, 2013, 129). Bu nedenle, bir sanat eseri sanat tarihi hakkında neden-sonuç bilgisi taşır (Bullot & Reber, 2013, 127). Dolayısıyla, 30 Ağustos Zaferine giden yolda 'Başkomutanlık Meydan Muharebesi' tarihsel bağlamda incelenerek, resimlenmesi önemlidir. Buna göre, ilgili alanyazında yapılan inceleme ile belli bir tarihsel kronoloji gözetilerek elde edilen bulgular şöyle özetlenebilir:

Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra TBMM'de taarruz için sabırsızlıklar baş göstermiş, bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa, 6 Mart 1922'de Büyük Millet Meclisinde yapılan bir gizli toplantıda, bu durumdan endişe ve huzursuzluk duyanlara "Ordumuzun kararı, taarruzdur" diyerek, zihinlerdeki şüpheyi bertaraf etmeye çalışmıştır. Diğer yandan Mustafa Kemal Paşa orduyu zafer sağlayacak bir taarruz için hazırlamıştır (*Büyük Taarruz ve* …, t.y.). Mustafa Kemal Paşa bir imha meydan muharebesi düşünmüş, Büyük Taarruz kararını 1922 yılı Haziran ayının ortalarında vermiştir. Mustafa Kemal Paşa, çabuk ve kesin sonuç almak için düşmanı en hassas ve önemli mevkilerden; Afyonkarahisar ve Akarçay ile Dumlupınar hattından vurmayı planlamıştır. Sonuç olarak, Mustafa Kemal Paşa 6 Ağustos 1922'de orduya gizli olarak taarruza hazırlık emri verdi ve yapılacak bir taarruz ile altı yedi gün içinde düşmanın ana kuvvetlerinin yenileceğine olan güveni tamdı. Kocatepe'den taarruzu sevk ve idare eden Mustafa Kemal Paşa, 26 Ağustos 1922 sabahı saat 5.30'da taarruz emrini verdi ve topçu ateşiyle taarruz başladı. Takvimler 30 Ağustos 1922'yi gösterirken düşmanın ana kuvvetleri yok edilmişti. Taarruzda, Mustafa Kemal Paşa'nın planladığı gibi beş günde içinde kesin sonuç alındı (*Taarruz Kararı*, t.y.).

Tarihsel bilgi açısından ilgili alan yazına dayanarak, Büyük Taarruzun başından zafere kadar geçen beş günlük süreçte Mustafa Kemal Paşa'nın zafere olan inancı ve kararlı duruşunun savaşın sonucuna önemli bir etkisi olduğu ileri sürülebilir. Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın ateş hatları arasında bizzat idare ettiği 30 Ağustos 1922 Başkomutan Meydan Muharebesi sonunda düşman tamamen yok edilmiştir. Bu durumda, Anadolu'daki diğer Yunan kuvvetlerinden kalan bazıları da gruplar halinde geri çekildi. İlgili gidişat karşısında Çalköy'de yıkık bir evin avlusu içinde Gazi Mustafa Kemal Paşa, Yunan ordusunu takip etmesi için Türk ordusuna o tarihî emrini vermiştir: "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" Bu emir üzerine Türk ordusu, 9 Eylül 1922 sabahı İzmir'e girmiştir (*Büyük Taarruz ve* …, t.y.). Bu emir, Mustafa Kemal Paşa'nın cephede omuz omuza birlikte savaştığı askerine olan güveni ve taarruzda yapılan kader birliğinin bir göstergesi olarak nitelenebilir.

Savaştan iki yıl sonra, Mustafa Kemal Paşa 30 Ağustos 1924 tarihinde Başkomutan Meydan Muharebesi'ni sevk ve idare ettiği Zafertepe'de kazanılan Büyük Zafer'in önemini şu şekilde ifade etmiştir. "... *Hiç şüphe etmemelidir ki yeni Türk devletinin, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri burada atıldı. Ebedî hayatı burada taçlandırıldı. Bu sahada akan Türk kanları, bu semada uçuşan şehit ruhları, devlet ve cumhuriyetimizin ebedî muhafızlarıdır...*" (*Büyük Taarruz ve* …, t.y.). Tarihsel perspektiften bakıldığında, Gazi Mustafa Kemal Paşa'nın taarruzu planlaması, zafere olan güveni, inancı ve gösterdiği kararlılığın savaşın kazanılmasında çok önemli rol oynadığı söylenebilir. Büyük Taarruz, hazırlık, gizlilik ve baskın açısından çok önemli bir muharebe olarak, Mustafa Kemal Paşa'nın askeri dehasının bir sonucudur (Sarısaman ve Üçüncü, 2016). Dolayısıyla, Büyük Taarruzun en önemli figürü olarak, Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk gösterilebilir.

Diğer taraftan, ilgili alanyazından elde edilen verilere göre, Büyük Taarruzda mekân açısından baskın unsur olarak cephe gösterilebilir. Savaşın moral motivasyonu açısından ise, Mustafa Kemal Paşa'nın düşüncelerinin zaferin kazanılmasında etkili olduğu ileri sürülebilir. Nitekim Atatürk, "Biz Türkler, bütün tarihi hayatımızca hürriyet ve bağımsızlığa timsal olmuş bir milletiz!" diyerek düşüncelerini belirtmiş, Türk Milletinin en büyük karakterinin özgürlük ve bağımsızlık olduğunu vurgulamıştır (Tay ve Nalçacı, 2020, 260). Mustafa Kemal Atatürk'ün düşüncelerinin ürünü olan bu türden bir söylemin, düşmana moral motivasyon açısından üstünlük sağlama noktasında, önemi tartışılmazdır. Nitekim Türk Milleti'nin bağımsızlığına düşkünlüğü, Kurtuluş Savaşını yansıtan Milli Marşta da yerini almış, Türk Milleti'nin bağımsızlığının sembolü olarak bayrak, İstiklal Marşı'nda da vurgulanmıştır (Zavotçu, 2017, 2433). Millî Mücadelenin şiir diliyle anlatımı olan İstiklal Marşı (Duymaz, 2014, 1) bundan dolayı, "Kahraman ordumuza" ithaf edilmiştir (Parlatır, 2021, 58).

SONUÇ

Erol Şahin ve Kayalıoğlu'nun (2016) belirttiği gibi, 1914 yılında Avrupa'da başlayan ve tüm dünyaya yayılan 1.Dünya Savaşı, Türk tarihinin dönüm noktalarından biridir. 1.Dünya Savaşı etkisinde üretilen sanat eserleri incelendiğinde, bunların büyük çoğunluğunda savaşın karanlık yüzünü yansıttığı gözlemlenmiştir (Erol Şahin ve Kayalıoğlu, 2016). Buna karşın, yakın tarihimizde yer alan Kurtuluş Savaşını konu alan resimlerde bu türden bir karamsarlık göremeyiz zira söz konusu olan durum bir ülkenin düşman işgalinden kurtarılması sürecidir. Dolayısıyla, Kurtuluş Savaşının önemli merhalelerinden birini oluşturan; '30 Ağustos Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi'ni konu alacak bir resimleme çalışmasında umutsuzluktan çok, mücadele, azim ve kararlılık söz konusu olacağı açıktır. Tüm bu özellikleri kendinde toplayan Mustafa Kemal Paşa ve cephede göğüs göğüsse çarpışmaya hazır askerler, yapılacak resimlemede önemli figürler olarak, ön planda yansıtılabilir.

Diğer yandan, ilgili yapılacak resimlemede uygulanacak teknik-stil açısından günümüzde sıklıkla kullanılan dijital teknik uygulaması söz konusu olabilir. Bu türden bir resimleme tekniği kendi içinde bazı sınırlılıkları olmakla birlikte dijital mecralara uygun olması açısından bir avantaj oluşturmaktadır. Ormond'un (2011) belirttiği gibi, bir sanat yapıtının stil, konu, bağlam açısından izleyiciye anlamlı gelmesi için, ilgili eserin eleştiriye açık olması ve bu türden bir değerlendirme adına görsel analiz yapılmaya elverişli olması gerekir. Diket ve Brewer (2011), sanat eserleriyle ilgili bir değerlendirme yapılabilmesi için eserin üretimi ve bu üretimdeki performansın da önemli olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, eserin değerlendirilmesinde eserin üretimi ve sanatçının performansını da içermesi gerektiği söylenebilir. Buna göre, yapılacak resimlemede kullanılacak dijital tekniğin sınırlılığıyla birlikte, tekniğin kullanımı noktasındaki performansın da eseri değerlendirmede göz önünde bulundurulmasının önemli olduğu ileri sürülebilir. Dolayısıyla, ilgili yapılacak temalı resimde stil ve bağlam açısından yukarıda özetlenen türden bir uygulama aşamasına geçilmesinin mümkün olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, ilgili alan yazındaki bilgiler dikkate alınarak, yazar tarafından dijital teknikle, '30 Ağustos Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi'ni konu alan bir resimleme çalışması kurgulanmış ve araştırma sonucunda elde edilen bilgiler etkisinde eserin üretimi gerçekleştirilmiştir. İlgili bu eserde en önemli figür olarak Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ve cephedeki askerler betimlenmiştir. İlgili eserde bağlam açısından savaştan bir cephe görünümü mekân olarak belirlenmiştir. Buna göre, önemli tarihsel olayların resim sanatına etki bağlamında yansımasına bir örnek olarak, '30 Ağustos Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi'ni konu alan resimleme çalışması altta sunulmuştur.

30 Ağustos Büyük Taarruz'un Tarihsel Önem Perspektifinden İlgili Alan Yazından Elde Edilen Bilgiler Etkisinde Resimleme Çalışması:



Eser Üretim: Kani Ülger

Üretim Tarihi: 17.07.2022, Boyut: 70x100 cm., Teknik: Dijital

KAYNAKLAR

Aypek Arslan, A. ve Kayıkçı Kotan, S. (2021). Savaşın Toplumsal Etkileri Bağlamında Suriye İç Savaşı ve Sanat, *STD,* Aralık 75-97. https://doi.org/10.18603/sanatvetasarim.1048547

Başkomutanlık Meydan Muharebesi (2022). https://tr.wikipedia.org/wiki/Ba%C5%9Fkomutanl%C4%B1k_Meydan_Muharebesi Adresinden 12 Temmuz 2022 tarihinde alındı.

Bullot, N. J. & Reber, R. (2013). The artful mind meets art history: Toward a psycho-historical framework for the science of art appreciation. *Behavıoral and Braın Scıences*, 36, 123–180. Doi:10.1017/S0140525X12000489

Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi 26-30 Ağustos 1922 (t.y.) https://www.kulturportali.gov.tr/portal/30agustoszaferbayrami Adresinden 12 Temmuz 2022 tarihinde alındı.

Diket, R. M. & Brewer, T. M. (2011) NAEP and Policy: Chasing the Tail of the Assessment Tiger, *Arts Education Policy Review, 112*(1), 35-47. https://doi.org/10.1080/10632913.2011.518126

Duymaz, R. (2014) (2014), İstiklal Marşı'mıza Yakından Bakış. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4. 7, 1-40.

Erol Şahin, A. N. ve Kayalıoğlu, S. (2016). I. Dünya Savaşı'nın Avrupa Resim Sanatına Etkileri. *Akademik Bakış*, 10(19). https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/313700 Adresinden 11 Temmuz 2022 tarihinde alındı.

Jucker, J.-L., Barrett, J. L. & Wlodarski, R. (2014) I just don't get it: Perceived artists' intentions affect art evaluations. *Empirical Studies of the Arts*, 32: 149–182. https://doi.org/10.2190/EM.32.2.c

Keçili, S. (2018). Tarihçilik Açısından Büyük Taarruz Sahasının Ekoturizm ile İlişkilendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8 (1), 116-128. https://dergipark.org.tr/tr/pub/joiss/issue/47347/597920 Adresinden erişildi.

Ormond, B. (2011) Transformative shifts in art history teaching: the impact of standards-based assessment. *The Curriculum Journal. 22*(4), 567-590. https://doi.org/10.1080/09585176.2011.627225

Parlatır, İ. (2021). İstiklâl Marşı Üzerine Bir Tahlil Denemesi. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi,* 35. (Özel Sayı), 53-65.

Sarısaman, S. ve Üçüncü, U. (2016). Arşiv belgelerine göre büyük taarruz. *Tarih Okulu Dergisi (TOD),*Yıl 9, Sayı XXV, 269-310. http://dx.doi.org/10.14225/Joh830

Taarruz Kararı (t.y.). https://kho.msu.edu.tr/hakkinda/harbiyeli_ataturk/nutuk/14/2.html Adresinden 12 Temmuz 2022 tarihinde alındı.

Tay, B. ve Nalçacı, A. (2020). İstiklâl Marşı'mızda Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi,* 18. 40, 243-275.

Türk Kurtuluş Savaşı (2022). https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Kurtulu%C5%9F_Sava%C5%9F%C4%B1 Adresinden 12 Temmuz 2022 tarihinde alındı.

Ülger, K. (2014). "Paolo Uccello'nun San Romano Savaşı Adlı Eserinin Resim Sanatına Etkileri", *I. Uluslararası Güzel Sanatlar Bilimsel Araştırma Günleri Kongre Kitabı*, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, Sivas.

Zavotçu, G. (2017). İstiklâl Marşı'nın Temel Kavramları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6. 4, 2414-2435.

BÜYÜK TAARRUZA GİDEN SÜREÇTE TÜRK ORDUSUNUN PSİKOLOJİK VE MANEVİ DURUMU ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

AN ASSESSMENT ON THE PSYCHOLOGICAL AND MATERIAL STATUS OF THE TURKISH ARMY IN THE PROCESS LEADING TO THE GREAT ATTACK

Nurhan AYDIN

Prof. Dr., Kafkas Üniversitesi, ORCİD: 0000-0003-2240-2548

Zafer IŞIK

Doktora öğrencisi, Kafkas Üniversitesi Tarih Bölümü, ORCİD : 0000-0002-8010-5085

Özet

Bu çalışmada; Milli Mücadele sürecinin başarıyla neticelenmesinde çok önemli bir yeri kapsayan Büyük Taarruz zaferine giden süreçte Türk ordusunun ve komuta kademesinin içerisinde bulunduğu manevi atmosfer irdelenmeye çalışılmıştır. Bununla birlikte kazanılan zaferin halk üzerinde oluşturduğu etki ve Türk ordusuna karşı duyulan güvenin ordu üzerindeki yansımaları da ele alınmaya çalışılmıştır. Bu noktada çalışmamıza katkı sağlayacak önemli kaynaklardan birkaçı şunlar olacaktır: Savaşa hazırlık ve savaş süreci boyunca TBMM içinde yaşanan gelişmeleri değerlendirebilmek adına zabıt ceridelerinden, savaşın hazırlık dönemi ile icra edildiği süreçteki kamuoyu tepkilerini ortaya koyabilmek amacıyla dönem içerisinde yayınlanan gazetelerden, yine bu dönem içerisinde yaşanan gelişmelere ilişkin Mustafa Kemal Atatürk'ün düşüncelerini ve olaylara bakış açısını da yansıtabilmek adına *Nutuk* gibi önemli eserlerden faydalanılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Büyük Zafer, Türk İstiklal Savaşı, 30 Ağustos Zaferi

Abstract

In this study; In the process leading to the victory of the Great Offensive, which has a very important place in the successful conclusion of the National Struggle process, the spiritual atmosphere of the Turkish army and the command level has been tried to be examined. In addition, the effect of the victory on the people and the reflections of the trust in the Turkish army on the army were also tried to be discussed. At this point, some of the important sources that will contribute to our work are as follows: From the minutes of the war in order to evaluate the developments in the Turkish Grand National Assembly during the war preparation, from the newspapers published during the period in order to reveal the public reactions during the preparation period and the period when the war was carried out, to the developments experienced in this period. In order to reflect the thoughts and perspective of Mustafa Kemal Atatürk, who took part in it himself, important works such as Nutuk will be used.

***Key Words**: The Great Victory, Turkısh War Of İndependence, August 30 Victory*

Giriş

Milli Mücadele Dönemi'nin başarıyla sonuçlandırılıp şanlı bir zaferle taçlandırılmasında büyük bir öneme sahip olan Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi Türk ordusunun yokluklar içerisinde verdiği eşine az rastlanır bir mücadele örneğidir. Liderliğini Mustafa Kemal Paşa'nın yaptığı ve süreci silah arkadaşlarıyla birlikte yürüttüğü bu çetin dönemde gerek cephede savaşan askerler gerekse cephe gerisindeki sivil halk büyük bir özveri içerisinde bulunmuştur. Bu zorlu süreçte eldeki mevcut tüm imkânlar seferber edilmiş ve yapılan plan ve hazırlıklar gizlilik içerisinde yürütülmüştür. Düşmanın oyalanması, aldatılması ve taarruz açısından başarılı bir sonuç doğuran bu savaş istihbarat ve taktik anlamında Türk ordusunun süreci iyi değerlendirdiğinin bir tezahürü olmuştur. Mustafa Kemal Paşa "*taktik bir baskın*" olarak nitelendirdiği

taarruz planını birkaç yakın silah arkadaşı dışında kimseyle paylaşmamış böylece taarruz planı yurt içi ve yurt dışında kimseye aksettirilmemiştir. Böyle davranılmasının amacını ise Mustafa Kemal Paşa şöyle dile getirmiştir: "*…Amacımız durumu elden geldiğince düşmandan gizlemekti. Çünkü, düşman ordusunun tümünü yok edeceğimize inancımız vardı. Bunu anlayıp düşman ordusunun tümünü yıkımdan kurtarmak isteyeceklerin yeni girişimlerine yol açmamayı uygun gördük…*"[1]Yaşanan gelişmeler de Mustafa Kemal Paşa'nın verdiği kararın isabetli olduğunu ortaya çıkarmış kesin sonuç beş gün içerisinde elde edilmiştir.

Büyük Zafer Öncesi Mustafa Kemal Paşa'ya TBMM Tarafından Başkomutanlık Yetkisinin Verilmesi

Bir savaşın kazanılmasında askeri güç elbette çok önemli bir unsurdur. Ancak bu önemine rağmen askeri güç tek başına yeterli olmayabilir. Bunun yanında orduyu yönetecek komuta kademesinin nitelikleri, eldeki mevcut imkânların doğru kullanılabilmesi, yönetici kadronun asker üzerindeki etkisi, kazanmaya olan inancın canlı tutulabilmesi, emri altındakilere moral ve motivasyon sağlamadaki başarısı gibi etkenler de askeri güç kadar önemli birer etkendir. Türk milletinin varoluş mücadelesini verdiği Büyük Taarruz'un bu büyük sorumluluğunu da başta Mustafa Kemal Paşa olmak üzere onun silah arkadaşları üstlenmiş ve bu mücadeleyi sonuna kadar canları pahasına devam ettirmişlerdir.[2]

Taarruzun başlamasından önce Mustafa Kemal Paşa'ya Meclis tarafından dördüncü kez olmak üzere *Başkomutanlık* yetkisi verilmiştir. Ancak bu karar başta Meclisteki muhalif kesimler olmak üzere zaferin kazanılacağına inanmayan tüm karşıt görüşlüler tarafından ağır şekilde eleştirilmiştir. Oysaki savaşın zaferle sonuçlanacağına olan inancını savaş öncesinde bizzat mücadelenin lideri Mustafa Kemal Paşa *"…ordumuzun maddi ve manevi kuvveti en yüksek derecededir…*" şeklindeki sözleriyle kararlılıkla dile getirmiştir. İlk bakışta Mustafa Kemal Paşa'nın bu yaklaşımı Türk ordusunun düşman ordusuna kıyasla sayıca azlığının, teknik ve teknolojik donanım açısından bakıldığında büyük bir risk alındığı şeklinde yorumlanabilir. Diğer taraftan bir savaşın yalnızca sayısal üstünlükle kazanılmadığı, inanmışlığın, azmin, ordu ve milletle bütünleşmenin de bir o kadar önemli olduğu gerçeği burada bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde Mustafa Kemal Paşa'nın inançlı, ileri görüşlü ve kararlı bir tutum sergilediği, doğru zamanda doğru kararlar alarak mücadeleyi zafere taşıyan ve *Başkomutan* unvanının hakkını layıkıyla yerine getiren bir lider olduğu gerçeği de açıkça ortadadır. Öyle ki Büyük Taarruzun kazanılması Mecliste esen muhalif rüzgârları bile tersine çevirmiş ve zamanla yerini Başkomutan ile ordumuza yönelik övgüler ve iltifatlar almıştır. Savaşın hemen öncesinde Türk ordusunun saldırı gücünün yeterli olmadığına inanan ve bunu Mecliste sert şekilde dile getirenler ile Mustafa Kemal Paşa'yı orduyu kaosa sürüklemekle suçlayanlara karşı en güzel cevabı yine Meclis kürsüsünden Mustafa Kemal Paşa vermiştir. Bu tutumların düşmanı bir ölçüde umutlandırdığını ve bunun da belki bir ölçüde Türk ordusunun işini kolaylaştırdığını ifade eden Mustafa Kemal Paşa buna imkân verdikleri için kendilerini acımasızca eleştirenlere de iğneleyici bir üslupla teşekkür etmiştir.[3]

Büyük Taarruzun Planlanması Ve Taarruza İlişkin Yürütülen İstihbarat Çalışmaları

5 Ağustos 1921 tarihinde Başkomutanlık yetkisini Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden alan Mustafa Kemal Paşa bir beyanname yayınlamış ve verdiği emirlerin askerlerden başlamak üzere tüm ordu mensuplarına, bütün memurlara ve vekâletlere, tüm ahaliye ulaştırılmasını emretmiştir. 10 Ağustos 1921 tarihli Açıksöz gazetesi de ordunun Mustafa Kemal Paşa'nın Başkomutanlığını sevinçle karşıladığını belirten haberini ilk sayfasından duyurmuştur.[4] Elbette Mustafa Kemal Paşa gibi bir ordu komutanının sevk ve idaresinde bulunmak, verilen emir ve talimatları yerine getirmek noktasında Mustafa Kemal Paşa'ya verilen bu yetki

[1] Muharrem Uçan, **Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Zafer Konuşması**, Kalender Yayınevi, İstanbul, 2018, s.30.
[2] Komisyon, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2012, s.306.
[3] Ahmet Emin Yaman, "***Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Büyük Zafer***", Tarih Araştırmaları Dergisi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarihi Bölümü, C. XVI, S. 27, Ankara, 1994, s.148.
[4] Açıksöz Gazetesi, 10 Ağustos 1921.

Türk askerinin moral ve motivasyonunu artıran bu anlamda da savaşın seyrine etki eden önemli bir faktör olmuştur.[5]

Başkomutanlık yetkisini almasının ardından Mustafa Kemal Paşa 7-8 Ağustos 1921 tarihlerinde on maddeden oluşan Tekalif-i Milliye Emirlerini[6] yayınlayarak verilen mücadeleye toplumun tüm kesimlerini dâhil etmeye çalışmıştır. O, bu konuya ilişkin görüşlerini de şu sözleriyle ortaya koymuştur: "*Malumunuzdur ki harp ve muharebe demek; yalnız iki ordunun değil iki milletin bütün mevcudiyetleriyle, bütün maddiyat ve maneviyatlarıyla karşı karşıya gelmesi ve vuruşması demektir. Dolayısıyla bütün Türk milletini cephede bulunan ordu kadar fikren, hissen ve fiilen alakadar etmeli idim. Millet efradı yalnız düşman karşısında bulunanlar değil, köyde, evinde, tarlasında bulunan herkes silahla vuruşan muharip gibi kendini vazifedar hissederek bütün mevcudiyetini mücadeleye hasredecekti. Bu konuda müsamaha gösteren milletler, harp ve muharebeyi cidden göze almış ve başarabileceklerine kâni olmuş addedilemezler…*"[7] Tekalif-i Milliye Emirleri'nin yayınlanmasıyla birlikte halkın elinde bulunan bütün imkanlar ordu için hazır hale getirilmeye çalışılmıştır. Böylece cephe gerisindeki sivil halkın da mücadeleye katılımı sağlanmış ve halk da bu çağrıya elinden geldiğince destek olmaya çalışmıştır. Bu noktadan bakacak olursak Mustafa Kemal Paşa'nın Başkomutanlığa getirilmesi hem ordu üzerinde moral ve motivasyonu artırıcı bir etki oluşturmuş hem de halk ile ordu arasındaki bağı güçlendirerek mücadeleyi topyekün bir hale sokmuştur diyebiliriz.[8]

Liderliğini Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşlarının yaptığı büyük zaferin hazırlıkları özenle ve gizlilik içerisinde yürütülmüştür. Mustafa Kemal Paşa taarruzdan beş gün önce 20/21 Ağustos 1922 gecesi birinci ve ikinci ordu komutanları ile Erkan-ı Harbiye Umumiye Reisi'ni davet ederek taarruz hakkındaki görüşlerini paylaşmıştır. Bu görüşmede Mustafa Kemal Paşa taarruzun "taktik bir baskın" şeklinde gerçekleşeceğini, bunu yapabilmek için de ordunun yapacağı hazırlıkların gizlilik içerisinde yürütülmesinin önemini belirtmiştir. Bu amaçla ordunun icra edeceği bütün faaliyetlerin gece yapılmasını, birliklerin istirahatlerini gündüzleri köylerde ve ağaçlık alanlarda yapmasının doğru olacağını, yolların bakım ve iyileştirme çalışmaları gibi işlerle düşmanın dikkatini çekmemek adına diğer bölgelerde sahte faaliyetler gerçekleştirilmesini istemiştir. Türk tarafının taarruz niyetinde olmadığı propagandasının yapılması amacıyla bazı geceler düşmanın gece baskınından şüpheleniliyormuş gibi işaret ve aydınlatma fişekleri atılmış, düşman kuvvetleri tarafından görülebilecek şekilde dürbünlerle gözetlemede bulunulması gibi karşı tarafı yanıltıcı ve oyalayıcı faaliyetler icra edilmiştir. [9]

Büyük Taarruzun arifesinde Mustafa Kemal Paşa'nın talimatıyla yayılan bir haberde "Ankara'da büyük bir balo verileceği ve yüksek rütbeli komutanların da bu baloya katılmak üzere Ankara'ya hareket edecekleri" yönünde yine düşmanı yanıltıcı bir girişimde bulunulmuştur. Bu haber Yunan ordusu üzerinde etki sağlamış, Yunanlıların ihtiyat kuvveti olan 2. Kolordularının kullanılmasına fırsat verilmeden Türk ordusunun taarruzu başlamıştır. Büyük Taarruza giden süreçte düşmanı aldatmak amacıyla yapılan faaliyetler siyasi sahada da gizlenmiş ve Hükümetin barışçıl teşebbüsleriyle kamufle edilmeye çalışılmıştır. Yapılan hazırlıkların ve yürütülen faaliyetlerin beklenmekte olan Yunan taarruzunu önlemek amacıyla yapıldığı şeklinde haberler yayınlanmıştır.

Savaş öncesinde Türk ordusunun içinde bulunduğu duruma bakacak olursak; ordu içerisinde yer alan subayların çoğu savaş tecrübesi olan, ülkenin içinde bulunduğu durumun ve milletin beklentilerinin farkında olan kişilerdi. Yunan ordularının başkomutanı Hacıanestis cepheden çok uzakta, İzmir'den ordularına komuta etmeye çalışırken Mustafa Kemal Paşa bizzat ordusunun başında cephede yer almış, sevk ve idareyi ordusunun başında sürdürmüştür. Bunun yanında Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak ve Batı Cephesi Komutanı Korgeneral İsmet Paşa'nın varlığı da ordunun savaş tecrübesi olan komutanlara sahip olması bakımından dikkate değerdir. Yine tümen ve kolorduların başında yer alan Türk kurmay subayları yaşları 35-40 arasında değişen ve Birinci Dünya Savaşı tecrübesi bulunan değerli subaylardı. Topçu

[5] Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, 27 Ağustos 1922.
[6] Serpil Sürmeli, **Milli Mücadele'de Tekalif-i Milliye Emirleri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara,1998, S.61-74.
[7] Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1997, s. 412-413.
[8] Alptekin Müderrisoğlu, **Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2013, s.487-488.
[9] Mustafa Kemal Atatürk, **Dumlupınar Nutku ve 30 Ağustos Zaferi**, Sia Kitap, 2020, İstanbul, s.47-48.

birliklerimiz taarruz öncesinde iyi bir eğitimden geçmiş, taarruzun hayati önemini kavramış askerlerden oluşmaktaydı. Süvari birliklerimiz ise düşman hatlarını yarıp geçebilecek kabiliyet ve donanımda idi. Savaşın seyri boyunca süvari birliklerimiz Yunan ihtiyatlarının hareketlerini geciktirmiş ve düşman ordusunu paniğe sevk etmiştir.[10]

Taarruzun Başlaması Ve Zaferin Kazanılması

Büyük Taarruzun askeri safhası büyük bir özveri ve inanmışlık içerisinde sürdürülürken diğer taraftan TBMM içinden yükselen sesler bazen aynı paralellikte olmamıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapılan en uzun süreli oturumlar 4-5 Ağustos 1921 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. 5 Ağustos 1921 tarihli öğleden sonraki oturum ise açık celse şeklinde yapılmıştır. Gizli celselerde yapılan konuşmalarda şiddetli tartışmalar yaşanmış, ordunun durumu ve memleketin gidişatına ilişkin görüşler ortaya konmuştur. Meclis'te konuşan bazı muhalif milletvekilleri Mustafa Kemal Paşa'nın Başkomutanlığına karşı çıktıkları gibi aynı zamanda ordunun da bir kaosa sürüklendiğini ve bunun telafisi mümkün olmayacak sonuçlar doğurabileceğini ifade etmişlerdir. Ancak kazanılan zaferle birlikte Meclis'ten yükselen muhalif sesler yerini Başkomutana ve ordumuza yönelik övgü sözlere bırakmıştır.[11]

Mustafa Kemal Paşa taarruz kararını haziran ayı ortalarında aldığını ve bu kararından da sadece Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa, Milli Savunma Bakanı Kâzım Paşa ve Cephe Komutanı İsmet Paşa'nın haberdar olduğunu Nutuk adlı eserinde ifade etmiştir. Bununla birlikte ordunun eksikliklerinin yeterli ölçüde giderilmesi ve hazırlıkların süratle tamamlanabilmesi için 15 Ağustos günü hedef olarak belirlenmiştir. Bu süreye dek Mustafa Kemal Paşa silah arkadaşlarıyla beraber geceli gündüzlü çalışmaya devam etmiştir. [12]

Mustafa Kemal Paşa'nın "*taktik bir baskın*" şeklinde planladığı taarruz planının en önemli amacı düşman birliklerine en kısa sürede ve en etkili bir şekilde toparlanamayacakları bir darbe indirmek olmuştur. Bunu da Türk ordusu savaş meydanında fiiliyata geçirmiş ve 26-30 Ağustos tarihleri arasını kapsayan beş günlük süre zarfında istenilen sonuç elde edilmiştir. Bu süre içerisinde Yunan ordusunun büyük bir kısmı imha edilirken aralarında Yunan Ordularının Komutanı Trikopis'in de bulunduğu çok sayıda Yunan askeri esir alınmıştır.1 Eylül 1922 tarihinde ise Mustafa Kemal Paşa'nın *"Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!"* emriyle Türk ordusu hız kesmeden ilerlemesini sürdürmüştür.[13]Bunun yanında taarruzun başladığı günden 9 Eylül'de Türk askerinin İzmir'e girmesine dek geçen süre içerisinde Türk ordusu savaşa savaşa yaklaşık 450-500 km'lik bir mesafe katetmiştir ki bu ordumuz açısından muazzam bir neticedir. Bu sonucun ortaya çıkmasında elbette ki Türk askerinin ve komuta kademesinin, beraberinde Türk milletinin zafere olan inancının katkısı çok büyük olmuştur.[14]

Büyük Taarruzun büyük bir titizlik içerisinde planlanması ve icra edilmesi Yunanlılarda olduğu kadar İngilizler açısından da şok etkisi yaratmıştır. İngiliz haber alma servisleri Türk taarruzunu zamanında haber alamamış, haberdar oldukları zaman da zaten Yunan ordusu Dumlupınar'da yenilgiye uğratılmıştır. Büyük Taarruzun zaferle sonuçlandırılması hem ülke içindeki hem de yurt dışındaki basın tarafından ilgiyle takip edilmiş ve bu konuyla ilgili haberler yayınlanmıştır. Ülke içinde yayınlanan ve milli mücadeleye karşı şiddetli bir muhalefet ortaya koyan Peyam- Sabah gazetesi karşılaşılan manzara karşısında şaşkınlığını gizleyememiştir. Tarruzun büyük bir gizlilik içinde planlanıp yürütülmesi sebebiyle Ankara Hükümeti, Başkomutanlık Meydan Savaşı kazanılana kadar Anadolu dışına haber sızmaması için her türlü önlemi almış, iletişim ve ulaşım araçları denetim altında tutulmaya çalışılmıştır. Bu nedenledir ki İstanbul'daki basın taarruz hakkında sağlıklı haberler alamamış yayınladıkları gelişmeleri de Yunan ve Avrupa basınından aldığı kaynaklara dayandırmıştır.[15]

---

[10] Atilla Kollu "***Büyük Zafer (Öncesi ve Sonrası İle)***", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.8, S.24, Ankara, 1992, s.554.
[11] Yaman, "***Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Büyük Zafer***", s.149-150.
[12] Atatürk, **Nutuk**, s.442.
[13] Burhan Sayılır, ***"30 Ağustos Zafer Bayramı Kanunu, İlk Zafer Kutlaması ve Büyük Taarruz İle İlgili Bazı Bilgiler"*** Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Yıl: 12, Bahar 2014, Sayı: 16, s.93.
[14] Kollu "***Büyük Zafer (Öncesi ve Sonrası İle)***", s.546.
[15] Yaman, "***Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Büyük Zafer***", s.249.

26 Ağustos sabahı Türk topçu birliklerinin ateşiyle başlatılan Büyük Taarruz ve ve sonrasında kazanılan Başkomutanlık Meydan Muharebesi neticesinde Türk ordusunun 2543 şehit, 9977 yaralı ve 101 esir olmak üzere 12.621 kişiden oluşan bir kaybı olmuştur.[16] Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa 30 Ağustos 1922 tarihinde kazanılan zafer sonrasında bu muharebeye "*Başkumandanlık Muharebesi*" adının verilmesi ile ilgili bir teklifte bulunmuş ve bu teklifi kabul edilmiştir.[17] Gazi Mustafa Kemal Paşa da kazanılan büyük zaferi şu sözlerle tarif etmiştir: "*Her evresi ile düşünülmüş, hazırlanmış, yönetilmiş ve zaferle sonuçlandırılmış olan bu harekât, Türk ordusunun, Türk subaylarının ve komuta kurulunun yüksek güçlerini ve yiğitliklerini tarihte bir daha saptayan ulu bir yapıttır. Bu yapıt, Türk ulusunun düşüncesinin ölümsüz anıtıdır. Bu milletin bir çocuğu, böyle bir ordunun Başkomutanı olduğum için mutluluğum sonsuzdur."*[18]

SONUÇ

Büyük zaferler ancak büyük liderler, devlet adamları ve komutanlar sayesinde kazanılır. Çünkü bir zaferin kazanılmasında devleti yönetecek aklın, orduya yönetecek komuta kademesinin önemi çok büyüktür. Başarı ancak; ileri görüşlü, cesur, risk alabilen, özgüven sahibi, komuta ve disiplin kabiliyeti yüksek liderler sayesinde elde edilir. Türk milli mücadelesine yön veren, muharebelerin seyrini değiştiren ve yokluklar içerisinde nice zaferler kazandıran yegâne unsur da böyle liderlere sahip olabilmesi olmuştur. Liderliğini Mustafa Kemal Paşa ve silah arkadaşlarının yaptığı Kurtuluş Savaşı süreci bütün imkânsızlıklara rağmen sevk ve idarenin başarılı icrası, ordu- millet bütünleşmesi sağlanarak olağanüstü bir şekilde yürütülmüştür. Bu mücadele bir taraftan ülke dışındaki işgalci ve emperyalist güçlere karşı diğer taraftan ülke içinde Türk ordusunun ve milletinin gücüne inanmaktan imtina eden milli mücadele karşıtlarına karşı yürütülmüştür. Bu süreç içerisinde Türk tarafının içinde bulunduğu durum, yapılan hazırlıklar ve keşif faaliyetleri, düşmanı oyalamaya ve aldatmaya yönelik yürütülen tüm çalışmalar gizlilik içerisinde sürdürülmüştür. Bu anlamda Türk ordusu ve komuta kademesi düşmanı aldatma ve baskın açısından mükemmel bir strateji örneği ortaya koymuş ve kazanılan zaferde yürütülen istihbarat faaliyetlerinin katkısı büyük olmuştur.

KAYNAKÇA

Kitaplar

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Nutuk,** Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1997.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Atatürk'ün Tamim Telgraf ve Beyannameleri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Cilt 4, Ankara,1991.

ATATÜRK, Mustafa Kemal; **Dumlupınar Nutku ve 30 Ağustos Zaferi**, Sia Kitap, 2020, İstanbul.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Fon Kodu:30.10.0.0, Kutu No:54, Dosya No:354, Gömlek No:35.

BELEN, Fahri; **Büyük Türk Zaferi**, **Afyondan İzmir'e**, İstanbul, 1972.

SÜRMELİ, Serpil; **Milli Mücadele'de Tekalif-i Milliye Emirleri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1998.

UÇAN, Muharrem; **Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı Zafer Konuşması**, Kalender Yayınevi, İstanbul, 2018.

MÜDERRİSOĞLU, Alptekin; **Kurtuluş Savaşı'nın Mali Kaynakları**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2013.

KOMİSYON, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2012, s.306.

[16] Fahri Belen, **Büyük Türk Zaferi**, **Afyondan İzmir'e**, İstanbul, 1972, s. 115.
[17] **Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi**, Fon Kodu:30.10.0.0, Kutu No:54, Dosya No:354, Gömlek No:35.
[18] Mustafa Kemal Atatürk, **Atatürk'ün Tamim Telgraf Ve Beyannameleri,** Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Cilt 4, Ankara,1991, s.479.

Makaleler

YAMAN, Ahmet Emin; "***Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Büyük Zafer***" Tarih Araştırmaları Dergisi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü, C. XVI, S.27, Ankara,1994.

SAYILIR, Burhan; "***30 Ağustos Zafer Bayramı Kanunu, İlk Zafer Kutlaması ve Büyük Taarruz İle İlgili Bazı Bilgiler***" Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Yıl: 12, Bahar 2014, Sayı: 16.

KOLLU, Atilla; "***Büyük Zafer (Öncesi ve Sonrası İle)***", Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, C.8, S.24, Ankara, 1992.

Gazeteler

Açıksöz

Hakimiyet- i Milliye

CONTRIBUTION OF THE GREAT OFFENSIVE TO BLITZKRIEG COMBAT TACTICS

Ayman KOLE

Assist. Prof. Dr., Final International University

Emre Dağhan TOKGÖZ

Final International University

Abstract

After losing in World War I, the Germans introduced new war doctrines towards the end of the 1930s. One of the most important of these was the Blitzkrieg. It is a doctrine that means Lightning War. This doctrine envisaged a sudden and violent attack on the enemy. There were 4 ingredients needed for Blitzkrieg to be successful. good terrain, good air support, good logistics and good coordination. The most important strategic event of this war was the use of tanks. The tanks were tasked with breaking through the enemy lines by attacking the enemy front line en masse and with the support of the air force. It was based on breaking the enemy's resolve and not giving the enemy a chance to recover by breaking the lines before the enemy soldiers could understand what was going on. Before the enemy could detect what was happening, the enemy lines were splitting open and the opposing units were instantly eliminated. Before the Germans ravaged Europe with this tactic in World War II, a war model similar to bliztkrieg in the War of Independence was applied by Mustafa Kemal Pasha in the Great Offensive. In the first phase of the Great Offensive, the Turkish Cavalry Corps infiltrated the back of the Greek Army and cut the supply lines of the front, and the infantry attacked at the same time. Two days later, the war turned into a run and chase after the Turkish troops completely captured the Greek defensive positions. The Turkish cavalry continued to advance to Izmir faster than the Greek troops with their tremendous speed. With this tactic, Turkish troops succeeded in recapturing an area of 150,000 square kilometers in 14 days. Mustafa Kemal Pasha saw this tactic first used by the British Army in Syria and decided to apply it. This research aims to investigate the contributions of Mustafa Kemal Pasha's strategic maneuvers in the Great Offensive to the German Blitzkrieg tactic.

Keywords: Great Offensive, Turkish Cavalry, War of Independence, Blitzkrieg

30 AUGUST: THE VICTORY OF MİND, PERSEVERENCE AND COURAGE

Orhan GÖKTEPE

Dr., IstanbulYeniyuzyilUniversity, ORCID ID: 0000-0002-7582-3736

Abstract

The ambitions of the imperialist states to break up the Ottoman Empire and to eradicate the Turks from the stage of history were interrupted by the 30 August victory of the Turkish Army. Finally the Ottoman Empire collapsed, but they could not accomplish to expel Turks from Anatolia, on the contrary a powerful and modern Turkish Republic was born with this victory. The country had exhausted in the wars that continued for more than 10 years since the Balkan war, the young male population, the main power of production, had been broken in the wars, and the people had been devastated by poverty and disease.

After the Treaty of Sèvres signed between the Ottoman Empire, which was among the defeated states as a result of the First World War, and the Allied Powers, some parts of the Anatolia were occupied by the military forces of England, France, Italy, and Greece. The last Ottoman sultan Vahdettin, and his government preferred to coordinate with the Allied Powers in complete surrender against to these occupations. Under these conditions, Mustafa Kemal and his friends, who started a national struggle and succeeded in convening the National Assembly in Ankara, had taken the fate of the country and the nation in their hands. While the Kuvayi Milliye forces were fighting the Armenians in the East, the Greek occupation army in the West, and the French and Italian forces in the South, they also had to struggle with many internal rebellions that were started by provocations of the Istanbul Government and the support of the United Kingdom.

The Greek army, which moved forward to seize Ankara, the center of the liberation struggle by eradicating the Turkish army and to disband the parliament, was defeated in the battle of Sakarya. After this defeat, the Greeks occupation army went on the defensive behind the Eskişehir-Afyon line. This success had raised the Turkish people's hopes for salvation, and had created the determination to drive the enemy out of Anatolia with a last effort. However, the Turkish army, which was strengthened by mobilizing of all properties of the people in poverty, could have been used only once. Because the nation did not have the strength to continue this struggle more. Any failure in this attack would have meant the destruction of both the national struggle in Ankara and all of the Anatolia. Accepting the post of commander-in-chief in such a critical situation, Mustafa Kemal assumed the fate of the country and all responsibility.

However, the dissident deputies who disdained the country's liberation struggle and were suspicious of the success of the Turkish army were trying to wear down and prevent Mustafa Kemal in the parliament. This increasing opposition in the national parliament right before the great Turkish attack, was only serving the purposes of occupation forces, the Ottoman Sultan, the religious bigots and the ethnic separatists.

The Battle of the Commander-in-Chief on August 30 was undoubtedly the greatest military victory with its preparation, planning and execution. However in this article, rather than the military aspect of this admirable success, the internal and external pressures and plots faced by Mustafa Kemal who took all responsibility as the commander-in-chief of the Turkish army be focused. In fact, the main goal of this hostility was to destroy the liberation struggle in the person of Mustafa Kemal and the resistance of the Turkish people. In the article, it will be seen that the great attack of the Turkish Army was not only a magnificent military success in the liberation of the country but also the victory of mind, will, and perseverance against the domestic and foreign political intrigues and obstacles.

Keywords: Mustafa KEMAL, 30 August 1922, The victory day,The pitched battle of the commander-in-chief at Dumlupinar, The salvation war

ZAFER BAYRAMI'NIN CUMHURİYET GAZETESİ'NDE TEMSİLİ: ABİDİN DAVER'İN YAZILARI ÖRNEĞİ (1933-1943)

REPRESENTATION OF VICTORY DAY IN CUMHURIYET NEWSPAPER: EXAMPLE OF ABIDIN DAVER'S WRITINGS (1933-1943)

Hümeyra TÜREDİ

Dr., MEB

Murat TÜREDİ

Öğretmen, MEB

ÖZET

Milli bayramların basında temsili, ulus-devletteki yeni nesillerin toplusallaştırılması, devlete bağlılığın sağlanması, toplumda birlik ve beraberlik duygularının oluşturulması açısından önem arz eder. Ortak tarih bilincinin canlı tutulduğu milli bayramların oluşum sürecinde de basın önemli rol oynar. Nitekim B.Anderson, A.Smith, J.Habermas, N. Chomsky, D. Kertzer, C. Geertz gibi düşünürler iktidar, basın ve milli bayramlar/törenler arasındaki güçlü ilişkiden bahsetmişlerdir. Basın, milli bayramların anlamını oluşturarak, toplumdaki "biz" bilincinin sağlanmasında yardımcı olur ki bu bağlamda çalışmanın araştırma sorusu şu şekildedir: "Zafer Bayramı, Cumhuriyet'in ikinci on yılı boyunca iktidara yakın gazetelerde nasıl temsil edilmiştir?". Bu amaçla, Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci on yılı boyunca Cumhuriyet gazetesinde Zafer Bayramı'nın temsili Abidin Daver Bey'in (1886-1954) yazılarından içerik analizi yöntemiyle takip edilmiştir. İktidara yakınlığıyla bilinen Cumhuriyet gazetesinde yazılar yazan ve özellikle gazeteci kimliğiyle tanınan Abidin Daver, Galatasaray Spor Kulübü'nün kurucuları arasında yer almış, kulübün başkanlığını yapmış, bir dönem milletvekilliği görevinde bulunmuş tanınan bir kişiliktir. Zafer Bayramı'yla ilgili kaleme aldığı yazılar, 1933-1943 yılları arasında her sene 30 Ağustos günü gazetenin ilk sayfasında yer almaktadır. Araştırma sonucunda, Daver'in yazılarında Dumlupınar savaşının kazanılmasıyla, emperyalist düşüncenin yenildiği fikrinin öne çıkarıldığı görülmüştür. Ona göre aslında Yunanistan da emperyalistlerin bir aracı konumundadır. Emperyalist devletlerin kimler olduğunu açıkça yazmasa da, bu savaşın kaybedilmesi halinde Sevr Anlaşması'nın yürürlüğe gireceğini belirtmektedir. Zaferin, Doğu milletleri için çağ açtığı Daver'in yazılarında vurgulanırken, kazanılan zafer Fatih'in İstanbul'un fethiyle karşılaştırılmaktadır. Sadece Cumhuriyet'in değil, inkılapların da temeli olan bu galibiyetin, kutsal olduğu görüşündedir. Bu inceleme neticesinde, toplumda Zafer Bayramı bağlamında ortak tarih bilincinin oluşturulmasında, Abidin Daver'in yazılarının rol oynadığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Abidin Daver, Cumhuriyet, Zafer Bayramı.

ABSTRACT

Representation of national holidays in the press is important in terms of consolidating the new generations in the nation-state, ensuring their loyalty and creating feelings of unity in the society. As a matter of fact, thinkers such as B.Anderson, A.Smith, J.Habermas, N. Chomsky, D. Kertzer, C. Geertz talked about the strong relationship between power, press and national holidays/ceremonies. By creating the meaning of national days, the press helps to create the awareness of "us" in the society. In this context, the research question of the study is as follows: "How was the Victory Day represented in the newspapers, which were close to the government, during the second decade of the Republic?". For this purpose, the writings of Abidin Daver (1886-1954) in Cumhuriyet newspaper was followed by content analysis method. He was among the founders of Galatasaray Sports Club, was the chairman of the club, and served as a member of parliament. As a result, it was seen that with the victory of Dumlupınar, the imperialists were defeated and the idea that Greece was actually a tool of the imperialists was brought to the fore. He stated that if this war

had been lost, the Treaty of Sèvres would have been put into force. It was an era-opening victory for the eastern nations and the victory was compared with Fatih's conquest of Istanbul. Consequently, it can be said that Abidin Daver's writings played a role in creating a common historical consciousness in the context of Victory Day.

Keywords: Abidin Daver, Republic, Victory Day.

GİRİŞ

Resmi törenlerin, milli bayramların ya da ulusal günlerin siyasal açıdan önemi konusunda yapılan çalışmalar Batı literatüründe oldukça fazlayken, konuyla ilgili olarak Türk literatüründeki araştırmaların ancak son dönemde çoğalmaya başladığı görülür. Yabancı literatürde David Kertzer'in *Politics and Power* (1989) ve Clifford Geertz'in *Myth, Symbol and Culture* (1971) adlı kitapları, 2000 yılına ait Ben-Amos'un *Funerals, Politics and Memory in Modern France*, Victoria Bonnel'in 1999 yılında yayınlanan *Iconography of Power,* Eric Hobsbawm'ın Terence Rangers'la birlikte kaleme aldığı *Geleneğin Icadı* adlı kitapları alanın en önemli eserleri olarak sayılabilir. Anthony Smith, Victor Turner, Von Geldern de yine litertürün önemli isimlerindendir. Türk literatüründe ise 2000 yılına ait *Siyasal Sosyalleşme ve Sembolizm* adlı kitabıyla Mimar Türkkahraman, Sibel Özbudun'un *Ayinden Törene* (1997) ve Selim Deringil'in *İktidarın Sembolleri* (2002) adlı kitapları dikkate değerdir.

Törenlerin ve milli bayramların, siyasal açıdan değerlendirilmesi hususunda özellikle Emile Durkheim'ın (1858-1917) öncü olduğunu söylemek yanlış olmaz. Emile Durkheim, *Dinsel Hayatın İlkel Biçimleri* adlı çalışmasında törenleri veya anma günlerini "ortak bilinci canlı tutan en önemli ve temel unsurlar" olarak görür. Ona göre bu yolla grup, periyodik olarak ortak duyguları yineler, pekiştirir (Durkheim, 2010: 375). Durkheim'ın düşüncesine göre törensel takvim olayları, zaman ve mekan vasıtasıyla sosyal bilinci yaratmanın ve canlı tutmanın bir yoludur. Durkheim, ayrıca ideallerin mistik yönlerinde kayıplar olsa da rutinleşmiş törenler yoluyla varlıklarını sürdüreceklerine inanmıştır. Durkheim, "sosyal bilinci oluşturmak, periyodik olarak onu yeniden yaratmak ve canlı tutmak" için törenlerin oluşturulduğunu belirtir (Türkkahraman, 2000: 119). Ayrıca Durkheim'a göre törenler, bazı gruplar tarafından diğer gruplar üzerinde hakimiyet kurmak için bir silah gibi de kullanılabilir (Durkheim, 2010:417). Bu anlamda, bayramlar ve törenler, belirli bir toplumun veya grubun iktidarını sağlamlaştırmada ve meşrulaştırmada önemli rol üstlenebilirler.

Bu çalışmada, milli bayramların siyasal anlamı hususunda yapılan çalışmalara katkı sunmak amacıyla 30 Ağustos Zafer Bayramı incelenmiştir. Çalışmanın araştırma sorusu şu şekildedir: "Zafer Bayramı, Cumhuriyet'in ikinci on yılı boyunca iktidara yakın gazetelerde nasıl temsil edilmiştir?". Bu amaçla, Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci on yılı boyunca Cumhuriyet gazetesinde Zafer Bayramı'nın temsili Abidin Daver Bey'in (1886-1954) yazılarından içerik analizi yöntemiyle takip edilmiştir. İktidara yakınlığıyla bilinen Cumhuriyet gazetesinde yazılar yazan ve özellikle gazeteci kimliğiyle tanınan Abidin Daver, Galatasaray Spor Kulübü'nün kurucuları arasında yer almış, kulübün başkanlığını yapmış, bir dönem milletvekilliği görevinde bulunmuş, tanınan bir kişiliktir. Zafer Bayramı'yla ilgili kaleme aldığı yazılar, 1933-1943 yılları arasında her sene 30 Ağustos günü gazetenin ilk sayfasında yer almaktadır. Bu yazıların incelenmesiyle, yeni bir bayramın ya da törenselliğin Türkiye Cumhuriyeti'nin toplumsal bilincinde nasıl kök saldığı anlaşılabilir.

Törenler, Milli Bayramlar, Ulusal Günler ve Siyasal Anlamları

Yüzyılın ilk yarısında genellikle ilkel toplumlar ve bu toplumlardaki ayinler bağlamında ele alınan tören sorunsalı, günümüzde modern/sanayileşmiş toplumlardaki törensellikler üzerinde yoğunlaşmaktadır (Özbudun, 1997: 25). Tören/ayin olgusuna yönelik 1980'li yıllarda yeniden canlanan ilgiye kaynaklık eden düşünürlerin arasından Emile Durkheim ismi öne çıkmaktadır. Durkheim, 1915'te yayınlanan *The Elementary Forms of Religious Life* (*Dinsel Hayatın İlkel Biçimleri)* adlı kitabında ayini, dinsel pratiklerle ilintilendirmiştir. Durkheim'a göre ayinler kişinin kutsal nesneler huzurunda nasıl davranacağını belirleyen davranış kurallarıdır (Özbudun, 1997: 22). Ayin, ilkel toplumlarda korku, otoriteye saygı, geleneğe boyun

eğme ve disiplini öğreten bir toplumsallaşma aracı olarak değerlendirilebilir. Ancak dinsel temellere sahip ayinlerin, modern devlet oluşumlarıyla iktidar kurumunun meşruluğunu sağlayacak ideolojik bir unsura dönüştüğü görülür. Bu noktadan sonra artık ayin değillerdir ve seküler törenlere dönüşmüşlerdir. Batı Avrupa'da 18. yüzyıldan itibaren yoğunlaşan ulus devlet oluşumları, törenleri dinsel bağıntılarından kopartarak kendi biçimlenişlerine uygun seküler bir içerik vermişlerdir.

Törenlerin ve milli bayramların iktidarı meşrulaştırıcı işlevi üzerinde duran düşünürlerden David Kertzer, modern toplumların 'ayinsellikte' ilkel denen toplumlardan hiç de geri kalmadığı görüşünü savunur (Kertzer, 1988). Törenlerin özellikle siyasal iktidar ilişkilerindeki ağırlıklı rolünü vurgulayan yazar, gerek siyasal iktidarı elinde tutan, gerekse bunu ele geçirmek üzere mücadele eden güçlerin törenlerden bolca yararlandığını belirtmektedir. Törenlerin sahip olduğu hiyerarşik yapının, devletli toplumlarda yöneticinin konumunu meşrulaştırmanın bir aracı olduğu yönünde yorumlar vardır (Özbudun, 1997: 158).

Özer Ozankaya'ya göre ulusal törenler, kurumsallaşmayla ilişkilidir. Ona göre, her kurumsallaşma sürecinde ulusal bayramlar işlevsel değer taşırlar (Ozankaya, 1989: 542). Her yıl belirli günlerde, bu temel değerleri vurgulamak üzere basının kullanılması toplumsal bilinci sağlamada önemli fonksiyona sahiptir (Ozankaya, 1989: 543). Bundan başka, okulların kutlama programları, yerel yönetimlerin, derneklerin, siyasilerin ya da iktidarın yayınladıkları demeçler, yürüyüşler, şarkılar, danslar, sergiler bunların hepsi toplumsal değerlerin öğrenilmesini ve kurumlaşmasını kolaylaştırır (Ozankaya, 1989: 543). Tüm bunlar, iktidarın meşrulaştırılmasında önemli rol oynar (Türkkahraman, 2000: 107). Yeni kurulan ulus devletlerde, milli kimliğin inşası açısından da törenlerin ve milli bayramların önemi yadsınamaz (Smith, 2009:42)

Siyasal açıdan bakıldığında, törenlerin, milli bayramların ve milli günlerin siyasal iktidarı meşrulaştırıcı bir işlev taşıdığı yönünde son dönemdeki görüşlerin, neo-Marksist, feminist ve post-kolonyal düşüncelerle de eklemlenmesi gerektiğini söylemek gerekir. Bu bağlamda konunun, yeni tespitlere ve gelişmelere açık olduğu tahmin edilebilir. Törenler, sosyal dayanışma ve savunmayı oluşturan ve onu harekete geçiren mekanizmalar olarak da düşünülebilirken, ardında yatan siyasal amaçlar da irdelenmelidir.

Cumhuriyet ve 30 Ağustos Zafer Bayramı

Toplumların kültürel değerleri arasında belirli günler ve haftaların anlamı fazladır. Törenlerin toplumların ortak hafızasında önemli bir harç görevi gördüğü söylenebilir. Osmanlı'nın[1] çöküşüyle birlikte kurulan yeni Cumhuriyet de bir takım belirli günler ve haftaları resmi olarak bayram kabul etmiştir (Altunoğlu, 2010). Oluşturulan bu yeni milli bayramlara 29 Ekim, 23 Nisan, 30 Ağustos, 19 Mayıs örnek olarak verilebilir.

30 Ağustos Zafer Bayramı, ilk defa 30 Ağustos 1924 tarihinde kutlanır. Bu bayramın ilk kutlanışı, 1922 yılında zaferin kazanıldığı yerde gerçekleşir ve zaferin kazanıldığı tepede Meçhul Asker Anıtı'nın temel taşı Mustafa Kemal tarafından konur (Önder, 1975: 33-34). Anıt'ın kaidesine şu cümleler yazılır: Adı: Mehmetçik; Soyadı: Yenen Er; Baba Adı: Türk; Ana Adı: Türkiye; Sanatı: Askerlik; Doğumu: Tarihten Önce; Ölümü: Yoktur (Tekiner, 2010: 69). Dumlupınar Başkomutanlık Muharebesi, 1926 yılından itibaren Zafer Bayramı olarak her yıl kutlanmaya başlanır (Aslan, 2011: 112). Bu bayram ile birlikte Tayyare Bayramı da kutlanmaya başlanmıştır ki o dönemde tüm dünyada uçak, orduların en önemli unsuru olarak görülmektedir (Aslan, 2011: 135). 30 Ağustos günü, tayyare rozetleri dağıtılmakta, bağışlar toplanmakta, uçaklara ad konulma töreni yapılmakta, gökte uçaklar uçurulmakta, eğlenceler tertip edilmekte, zafer takları oluşturulmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında yeni siyasal sembolizim ve törensel doku oluşturulurken, 30 Ağustos Zafer Bayramı da bu törensellikler arasında yerini alır. Bu törenlerin, iktidar tarafından belirlenmesi bir bakıma "tarihin yeniden kurulması" olarak da düşünülebilir (Connerton,1999:27). 30 Ağustos'un toplumsal bilinçte yer edinmesi ve meşrulaştırılması adına basının önemi dikkate alındığında; Cumhuriyet gazetesinin, toplumsal bilince etki etme ihtimali değerlendirilmelidir. Gazetede her 30 Ağustos'ta günün anlam ve önemini dile getiren Abidin Daver'in yazıları aşağıda incelenmiştir.

[1] Osmanlı Devleti döneminde de Cuma Selamlığı, Kılıç Alayı, Sefer-i Hümayun, İyd-i Milli gibi siyasal işlevi olan törenler ve bayramların varlığı bilinmektedir (Bolat, 2007:19- 20).

Abidin Daver: Yaşamı ve Mirası

1886 yılında doğan Abidin Daver, Galatasaray Lisesi'nde öğrenim görür. Genç yaşta yazı yazmaya başlar. *Servet-i Fünun, Saadet, Tasvir-i Efkar,Yenigün, Tercüman-ı Hakikat, İkdam* ve *Cumhuriyet* adlı gazetelerde çalışır. *Spor Alemi*, *İdman*, *Deniz Donanma* ve *Her Hafta* gibi dergilerde de yazılar yazdığını belirtmek gerekir (Malkoç, 2015: 319). Muharrir-i Askerî, Mütehassıs-ı Askerî, Erkan-ı Harp, Erkan-ı Harp Binbaşısı, M.M., Denizci, A. Dâver, A.D, D., gibi takma isimler de kullandığı görülür (Yıldırım, 2006: 130).

Abidin Daver, 1930'lu yıllarda Cumhuriyet gazetesinin ve dönemin önde gelen gazetecilerindendir (Topuz, 2003: 163). 2. Dünya Savaşı sırasında Cumhuriyet gazetesinin yazı işleri müdürlüğü görevini yürütür (Köktener, 2005: 26–28). Savaş konusunda yaptığı analizler ilgiyle izlenir. Daver, İkinci Dünya Savaşı'nda Müttefik Devletlere gönderilen Türk gazeteci grubu içinde de yer almıştır (Malkoç, 2015: 320). 1938-1950 yılları arasında Cumhuriyet gazetesinin baş-makalelerini Nadir Nadi ve Yavuz Abadan ile kaleme almıştır. Ayrıca gazetenin *Hem Nalına Hem Mıhına* adlı köşesinde de çoğunlukla kendi yazıları yayınlanır (Atabeyoğlu,16; Pektaş, 74, 103).

Araştırma yazıları ve romanlar da yazar. *Mazlum Şehzade Cem* (1909), *Gemi* (1932), *Deniz* (1932), *Türk Denizciliği* (1947), *Barbaros Hayreddin Paşa* (1954), *Mülâzımın Romanı* (1936) bazı eserlerindendir (Yümlü, 2019: 249). Denizcilik konusuyla da ilgilenmiş ve bu ilgisi onun "sivil amiral" olarak tanınmasına yol açmıştır (Sönmez 2008: 331; Demirtaş 2018: 390). Hatta ölümünden sonra yeni yapılan bir şilepe ismi verilir (Malkoç, 2015: 348). Galatasaray Spor Kulübü'nün kurucuları arasında yer alan ve 1939-1943 yılları arasında milletvekilliği yapan Abidin Daver 1954 yılında vefat etmiştir.

BULGULAR

Abidin Daver'e göre dünya kuruldu kurulalı birçok meydan muharebeleri olmuştur. Ancak bunların bir çoğunda hiçbir kesin netice elde edilememiştir. Dünya tarihinde sayılı bir dönüm noktası teşkil eden meydan muharebelerinin "pek az" olduğunu belirten Daver, bu muharebelerin en mühimlerinden birinin Dumlupınar olduğunu yazmaktadır[2] (Cumhuriyet, 1933). Ona göre "Harp, siyasetin devamı"dır ve eğer "siyaset, istediklerini mürekkeple yaptıramayınca vatan çocuklarının kanlarile yazdırır". Muharebeler, eğer istenilen neticeyi temin etmezse, dökülen kanlar boşa gitmiş olur. Yazdığına göre "hasmı ayaklarınızın altına sererek aman dedirten ve harbi bitiren meydan muharebelerine askerlik dilinde 'kati neticeli meydan muharebesi' denir" ve Dumlupınar Mauharebesi de "kat'i neticeli bir meydan muharebesi"dir. Belirttiğine göre "dünya tarihinde enderdir" ve "verdiği siyasi neticeler itibarile şaheser"dir (Cumhuriyet,1934).

Dumlupınar zaferinin, "kati ve mesut neticeli bir muharebe" olduğunu her yıl sıklıkla tekrarlayan Daver'e göre "hiçbir meydan muharebesi, sayıca üstün bir orduyu mağlub, perişan, imha ve sulha icbar etmemiştir". Böylece "bir milletin yalnız düşmanları değil, asırlardan beri devam eden makus talihi" de yenilmiştir. Yazdığına göre "hiçbir meydan muharebesi bu kadar haklı bir davayı bu kadar parlak bir zafere eriştirememiştir" ve bu yüzden kazanılan zafer "tarihte eşsiz"dir. Ve "şarkta ve bütün dünyada tesirleri hissedilen muazzam bir vakıa olmuştur" (Cumhuriyet, 1933)

Bu zaferin bir "baskın" stratejisiyle kazanıldığını düşünen Daver, baskınsız muharebede muzaffer olma imkanının bulunmadığını söyler. Böyle bir muharebede ordunun "kahramanca saldırması" ve "fedakarane ölmesi" gerektiğini, bu işi de Türk ordusunun en iyi şekilde yaptığını belirtir. Hatta bir İngiliz harp zabitinin "Türklerin iki senede alamıyacaklarını" mağrurane söylediği müstahkem ve sarp düşman mevzilerinin, bu kahramanlıklar sayesinde iki saatte alındığına dikkat çeker. Dolayısıyla ona göre Türklerin "taarruz planı harp sanatı bakımından dahiyane"dir (Cumhuriyet, 1933).

Daver, savaşın özellikle emperyalizme karşı yapıldığını savunur. Dolayısıyla, Dumlupınar'ın emperyalizme karşı alınan bir zafer olduğunu düşünmektedir. Ona göre savaşılan taraf, Yunan ordusu değildir. Avrupa, "kendi ihtiraslarını kolayca ve kan dökmeden temin ve tatmin etmek için", Yunanlıları yani "komşu memleketin ordusu"nu, Anadolu'nun göbeğine kadar göndermiştir. Şöyle der: "O zaman Yunan ordusu hilekar ve namerd emperyalizm iblisinin elinde bir aletti" (Cumhuriyet, 1935). Yunanlılar, emperyalizmin

[2] Alıntılarda, imla hatası gibi görünen yanlışlar metnin orjinalinden kaynaklanmaktadır.

oyuncağı iken, Türk ordusu "faziletin ve iyiliğin bayrakları altında" harb etmektedir (Cumhuriyet, 1933). "Zalim ve emperyalist Avrupanın Türkiyeyi esir etmek için gönderdiği ordu", üç hafta içinde mağlub, perişan ve imha edilmiştir (Cumhuriyet, 1938). Böylece "Türk süngüsü" ile kazanılan zafer, "Şarkta Avrupa emperyalizminin oyuncağı olan ölü bir devlet taslağı yerine canlı ve hakim bir devlet kurulmasını" temin etmiştir. Bu zafer sayesinde "Şarkta bir teceddüt hareketi doğması" olanağı da ortaya çıkmıştır (Cumhuriyet, 1933).

Daver, Yunanlıları da bir kurban olarak görmektedir. Bu yüzden, ona göre Türk ulusu 30 Ağustos Zafer Bayramı'nı kutlarken hiçbir "fena fikir ve duygu"ya kapılmaz. Başındaki "haris, kısa düşünceli ve emperyalizm uşağı adamların kurbanı olan bugünkü dostumuz Yunanlılara karşı, bu bayramda hiçbir böbürlenme arzusu, hiçbir kin gösterişi yoktur" demektedir. Ona göre "emperyalizmi tepetaklak ettiğimiz, istiklalimizi sağlamladığımız için" bayram edilmektedir. Yine Daver'e göre "emperyalizm ifritini tepelediğimiz, onun milletlerin kanını emen pençesinden benliğimizi kurtardığımız için" bu bayram kutlanmaktdır (Cumhuriyet, 1935). Dumlupınar, "emperyalist ve zalim Avrupanın haksızlığına, zulmüne, cebbarlığına karşı kazanılmış zafer"dir (Cumhuriyet, 1933). Bu zafer sayesinde "Doğu'da barış ve sükun" sağlanmış, "Balkanlarda barış ve denklik" yaratılmıştır (Cumhuriyet, 1935). Bu noktada, "dostumuz ve müttefikimiz Yunanlılar" ifadesine dikkat çekmek gerekir. Yunanlıları yenmekten "iftihar ve sevinç" duyulmadığını, "bugün, Türkiyeyi kurtaran, Türk inkılabını kuran, bir zaferin yıldönümü olduğu için" bayram edildiğini vurgular. Bu bayram, yalnız Türkiye için değil, bütün Doğu için "yeni bir aydınlık ve yükselme devrinin başlangıcı"dır (Cumhuriyet, 1939).

Tarihte "hiçbir zaferle kıyas edilemeyecek neticeler vermiş" olan bu zaferi, İstanbul'un fethiyle kıyaslar. Ona göre dünün tarihçileri 1453'te İstanbul'un Türkler tarafından fethini Ortaçağ'ın kapanıp yeniçağın başlaması addetmişlerdir. Bugünün tarihçileri de Dumlupınar zaferini, gene devirler değiştiren bir olay olarak kabul ve takdir etmişlerdir (Cumhuriyet, 1938). Yazdığına göre İstanbul'un zaptı tarihte bir babı kapamış yeni bir bab açmıştır ve "başkumandanlık meydan muharebesi de Türkiyenin ve onunla birlikte şarkın teceddüt inkılabına temel teşkil etmek suretile tarihte bir dönüm noktası"dır (Cumhuriyet, 1933, 1935). Bir devir kapanıp yeni bir devir açılan bu zaferle, "bütün şarkın rönesans güneşi doğmuş"tur. 1938).

Abidin Daver'in bu zaferle ilgili en önemli vurgusu, zaferin Türkiye'yi kurduğu ve inkılabın başlangıç noktasını teşkil ettiğine yöneliktir. Zafer için "Türkiyeyi kurtaran" ve "inkılabımıza temel olan" gibi ifadeler kullanır (1933). Ona göre "Dumlupınarda kazandığımız hayattır" ve kaybedilse hayattan daha büyük birşey "kaybedilecek"tir (1934). Şöyle der: Eğer Türk ordusu yenilseydi "bugün gördüğünüz, hür ve müstakil, siyaset dünyasında mevki sahibi, Balkanlarda sulhun nazımı Türkiye yoktu. Onun yerine Fasa, Suriyeye, Hinde benziyen zavallı bir müstemleke vardı".

Zaferin ehemmiyetini anlamak için "muzaffer olmakla neler kazandık, mağlup olsaydık neler kaybedecektik?" soruları üzerinden ilerlemeye çalışır. Dumlupınar olmasaydı, Osmanlı padişahı Vahdettin yahut halefinin, birgün Fransız Meraşeli veya Ingiliz Generalinin cenazesinde gözyaşı dökeceğini söyler ki bu tahmini desteklemek için Fas'ı istila eden Fransız Meraşeli Liyote'nin cenazesine katılan ve tabutu önünde ağlayan Fas Sultanı'nı örnek verir. Dumlupınar kazanılmasaydı, memlekette Rum, Ermeni, Yahudi'nin Bey, Türkün ise uşak olacağını vurgular. Bu yüzden, Kahire'de Mehmet Ali'nin mezarına gitmek için İngiliz askerinden müsaade isteyen Mısırlılar gibi, Türklerin de Fatih Camiisi'ne girmek için "İngiliz esiri yarı vahşi Gurkalardan" izin isteyeceğini belirtir. Şöyle der: "Firavunların mezarlarını yapan esirler gibi aç, çıplak, sefil olacak, kamçı altında çalışacaktık; emperyalistler sülük gibi kazancımızı ve kanımızı emeceklerdi". Dumlupınar olmasaydı, "Türkün boynuna bir kölelik bukağısı" vurulmuş olacaktı. "Türk gibi, binlerce yıllık hayatında hep hakim olarak yaşamış" bir ulusun elbette mahkumiyete tahammül etmeyeceği ve günün birinde "esirlik zincirini" parçalayıp atacağını belirtir ama "kimbilir ne kadar zaman sonra ve ne kadar kurban verdikten sonra" demektedir (Cumhuriyet, 1935).

Dumlupınar'ı kazanarak, tüm bu olumsuz geleceğin yok olduğu ve "yurdumuzun sahibi, efendisi, hakimi" haline gelindiği, "yenilik ve ilerilik ışığının bir güneş gibi başımızın üstünde doğdu"ğu, "iğilen başlarımız"ın dimdik olduğunu yazar (Cumhuriyet, 1934). Şöyle demektedir: "O gün Türk süngüleri Türk ulusunu esirlikten, Türk istiklalini yok olmaktan, Türk yurdunu sömürge olmaktan, Türkün yarınını karanlıktan kurtarmıştır. O gün Türk kılıçları emperyalizmi yenmiş, padişahlığı devirmiş, kapitülasyonları parçalamış, geceyi gündüze çevirmiştir" (1935).

Kısacası, Daver'e göre Dumlupınar olmasaydı "müstakil Türkiye devleti" mevcud olmayacaktı ve "Türk milleti bugün başka bayraklar altında yaşıyan soydaşlarımızın geçirdikleri cehennemi esarete yakın bir hayat sürecekti". Bir "müstemleke hayatı" geçirilecekti. Şöyle demektedir: "Türk çalışacak, terliyecek, yorulacak, onun kazancile sömürgeciler yiyecek, içecek, safa sürecekti. Bugün başarmakla iftihar ettiğimiz inkılab ve terakki hamlelerinin hiçbiri olmıyacaktı. Mekteb yerine medrese, fabrika yerine el tezgahı, nur yerine zulmet devam edecekti" (Cumhuriyet, 1939). Dumlupınar'ı, bugünkü "Türkiyenin temel taşı" ilan eden Daver, "Türkiyeyi modern bir millet ve devlet haline getiren"in de yine bu zafer olduğunu düşünmektedir (Cumhuriyet, 1933)

İkinci Dünya Savaşı'nın sürdüğü dönemde de Dumlupınar'ın kazanılmasının önemi bu defa güncel örnekler üzerinden aktarılmaya çalışılır. Ona göre bu savaş günlerinde, "bir milletin kendi talih ve mukadderatını kendi idare edebilmesi, başkalarının ateşine yanmaması" hususunun ne kadar büyük bir önem taşıdığı görülmüştür. Dumlupınar Zaferi'nin, "sulhu da harbi de kendimiz için kendi irademizle yapmak imkanını" bize vermiş olduğunu söyleyerek şu sözleri ilave eder: "Hür ve müstakil bir Türkiye yarattığı içindir ki onu zaferlerin zaferi addediyoruz" (Cumhuriyet, 1939)

Dumlupınar sayesinde "zalim ve ahlaksız Sevr paçavra gibi buruşturulup parçalanmış, asırlar boyunca hür ve müstakil yaşamış bir milletin efendiliğini bütün dünyaya kabul ve tasdik ettiren Lozan" ortaya çıkmıştır. Ona göre bu zafer sayesinde Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur ki Türklerin başka hiçbir zaferinden "böyle büyük bir eser doğmamıştır". Zira Türkler, ya bir yeri fethetmiş ya da müdafaa etmiştir ama bu şekilde büyük bir eser vücude gelmemiştir (Cumhuriyet, 1943).

2. Dünya Savaşı döneminde, Dumlupınar zaferinin güncel başka bir değerlendirilmesine yer verdiği de görülür. Daver, Dumlupınar zaferini, Almanların geliştirdiği "yıldırım harbi"nin öncüsü olduğunu düşünür. Çünkü Türk ordusu 9 günde aldığı emri yerine getirerek büyük bir zafer kazanmıştır. Devamında şöyle der: "Bugün Almanların ortaya attıkları yıldırım harbi, demek ki 19 yıl evvel Anadoluda Türk ordusu tarafından azami muvaffakıyetle tatbik edilmiş bir harb şeklinden başka birşey değildir". Hatta Türk ordusunun kazandığı zafer Almanların stratejisinden çok daha üstündür. Zira Türk ordusunun, Almanlar gibi "gökten paraşütçü"ler indirmediğini, yine Almanlardaki gibi zırhlı alaylarının tayyare filolarının bulunmadığını yazar. Türk ordusunda bir "ruh ve iman" vardır. Ona göre Türkün yıldırım harbini yapan işte bu ruhtur. Yazdığına göre "böyle misli görülmemiş bir yıldırım harbi motörsüz ve yalnız insan kuvvetile, yani Türkün ilahi kudretile" yapılmıştır (Cumhuriyet, 1941). Bu bağlamda, Dumlupınar, "kutsal bir zafer" ve yeni devletin "bir sembolü"dür (Cumhuriyet, 1943,1941).

SONUÇ

Törenlerin, milli bayramların ya da anma günlerinin siyasal anlamlarının olduğu ve özellikle iktidarda olan gruba meşruiyet sağladığı yönündeki görüşlerin Batı literatüründe geniş yer tuttuğu görülmektedir. Bu görüşe göre milli bayramlar ve törenler, toplumsal ortak bilincin oluşturulmasında önemli rol oynar. Milli bayramlarda basının rolüne de değinilen bu araştırmalarda; yapılan yayınların, verilen demeçlerin ya da düzenlenen törenlerin toplum üzerindeki etkisi ortaya çıkarılır.

Bu bağlamda, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna giden yolda kazanılan 30 Ağustos Zafer Bayramı'nın basındaki yansımasına bakıldığında, dönemin önemli gazetecilerinden Abidin Daver'e ait konuyla ilgili yazıların adı geçen bayramın toplumsal bilinçte yer etmesi hususunda rol oynadığı görülmektedir. Yazılarında her yıl tekrar edilen cümleler, yine her yıl tekrar edilen düşünceler, bayramın zihinlerde yer etmesine yardımcı olacak niteliktedir.

Özellikle Dumlupınar Zaferi'nin kazanılmaması durumunda karşılaşılabileceklerden bahsedilmesi, ülkenin ve insanlarının esir olacaklarının vurgulanması, kendi kararlarını alamayan bir müstemlekeye dönüşülecek olması gibi yorumlar Dumlupınar Zaferi'nin önemini benimsetme işlevini gözetir gibidir.

Bundan başka, Yunanlıların ötekileştirilmemesi dikkat çekici bir hususdur[3]. Yunanlıların emperyalizmin bir aracı olarak görülerek masumlaştırılmasının; düşmanın belirsizleştirilmesini sağlayıcı bir yaklaşım olduğu

[3] Bu noktada, Yunanlıların 1950'lerden sonra ötekileştirilmeye başlandığına yönelik Taha Parla'nın yorumlarını hatırlamak faydalı olabilir.

söylenebilir. Emperyalizm gibi elle tutulamayan gözle görülemeyen bir düşmanın ortaya çıkarılarak, Avrupa'daki devletlerin isimlerinin telaffuz edilmeden düşmanın genelleştirilmesi üzerine de düşünmek gerekir. Bu durum, I.Balkan Antantı (1934-1941) ile estirilen dostluk havasına bağlanabilse de on yıl boyunca süren benzer söylemler için başka açıklamalar bulmak gerekir.

Dumlupınar zaferi ile emperyalizmin yenildiği söylemi, kazanılan savaşın önemini toplumun gözünde artırıcı bir işlev görebilir. Zira emperyalizm, Yunan ordusundan daha kapsayıcı ve daha büyük bir düşman görünümündedir. Emperyalizm söylemine ilaveten, İstanbul'un fethiyle benzerlikler kurulması da yine aynı düşünceye hizmet edebilecek niteliktedir. İstanbul'un fethinin Türk tarihindeki önemi düşünüldüğünde, Dumlupınar'ın bu fetihe eş değer tutulması iktidarın düşüncesinde Dumlupınar'ın anlamını göstermesi bakımından anlamlıdır. Ayrıca güncel gelişmelere göre Dumlupınar'ın anlamının revize edilmesi de Dumlupınar'ın devletin kurucu olayı olarak yüklendiği misyondan ileri geliyor olabilir. Türklerin savaş taktiğinin Almanların "yıldırım harbi"ne benzetilmesi gibi Zafer'in zihinlerdeki büyüklüğünü artırma çabası, güncel olaylara yapılan göndermelerle sürdürülür. Tüm bu bulgular neticesinde, toplumda Zafer Bayramı bağlamında ortak tarih bilincinin oluşturulmasında, Abidin Daver'in yazılarının göreceli bir rol oynadığı söylenebilir.

KAYNAKLAR

Altunoğlu, M. (2010). Millet İnşâsı: Özcü, Modernist ve Etno-Sembolcü Yaklaşımlar. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 26.

Aslan, A. (2011). *Cumhuriyet'in Törensel Meşruiyeti: Ulus – Devlet İnşa Sürecinde Milli Bayramlar (1923-1938).* Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Sosoyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Atabeyoğlu, C. (1976). Yokuştan Gelip Geçenler: 17, Abidin Daver. *Pirelli,* 13 (146).

Bolat, B. S. (2007). *Milli Bayram Olgusu Ve Türkiye'de Yapılan Cumhuriyet Bayramı Kutlamaları (1923–1960)*. Yayımlanmamış doktora tezi, T.C. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Connerton, P. (1999). *Toplumlar nasıl anımsar?*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Demirtaş, B. (2018). İnformal Tarih Eğitiminde Öncü Bir Cumhuriyet Aydını: Haluk Yusuf Şehsuvaroğlu. *GEFAD*, 1 (38), 385-404.

Durkheim, E. (2010). *Dinsel Hayatın İlk Biçimleri*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Kertzer, D. (1988). *Rituals, Politics and Power*. New Haven&London: Yale University Press.

Köktener, A. (2005). *Bir Gazetenin Tarihi: Cumhuriyet*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Malkoç, E. (2015). Sivil Amiral Abidin Daver'in Kaleminden Türk Denizciliği. *2. Turgut Reis ve Türk Denizcilik Tarihi Uluslararası Sempozyumu - Bildiriler, C.2*. Bodrum: Bodrum Belediyesi Yayınları, 316-355

Ozankaya, Ö. (1989). Ulusal Bayramların Toplumsal işlevleri açısından 30 Ağustos Zafer Bayramı. *Atatürk Yolu Dergisi*, 1 (4),541-549.

Önder, M. (1975). *Atatürk'ün Yurt Gezileri*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Özbudun, S. (1997). *Ayinden Törene: Siyasal Iktidarın kurulma ve kurumsallaşma sürecnde Törenlerin İşlevleri*. İstanbul:Anahtar Kitaplar.

Pektaş, Ş. (2003). *Milli Şef Döneminde (1938-1950) Cumhuriyet Gazetesi*. İstanbul: Fırat Yayınları.

Smith, A. D. (2009). *Milli kimlik*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sönmez, O. (2008). *Anılarda Gemiler: Ufkun Ötesinde Kayboldular*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Tekiner, A. (2010). *Atatürk Heykelleri: Kült, Estetik, Siyaset*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Topuz, H. (2003). *II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Türkkahraman, M. (2000). *Siyasal Sosyalleşme ve Siyasal Sembolizm*. İstanbul: Birey Yayıncılık.

Yıldırım, T. (2006). *Edebiyatımızda Müstear Adlar Sözlüğü*. İstanbul: Selis Kitaplar.

Yümlü, M. (2019). Yarım Asra Ulaşan Basın Emeği Işığında Gazeteci Abidin Dâver. *Türkiyat Mecmuası Journalof Turkology.* 29 (1), 249-299.

30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI İLE İLGİLİ AFİŞ ÇALIŞMALARININ GÖRSEL İLETİŞİM TASARIMI İLKELERİ AÇISINDAN ANALİZİ

ANALYSIS OF POSTER WORKS RELATED TO VICTORY DAY ON AUGUST 30 IN TERMS OF VISUAL COMMUNICATION DESIGN PRINCIPLES

Engin UĞUR

Doç. Dr. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Grafik Bölümü

ORCID ID: 0000-0001-7831-5449

ÖZET

30 Ağustos Zafer Bayramı, Kurtuluş mücadelesinin zaferle biten neticesi olarak çok büyük bir anlam taşımaktadır. 30 Ağustos Zafer Bayramı, sadece Kurtuluş savaşının değil, Osmanlı İmparatorluğun yaklaşık son bir asrında kaybedilen savaşlarının bir rövanşı olarak da çok büyük bir değere sahiptir. Bu nedenle diğer milli bayramlarımız gibi bu Milli Bayramın da toplumun her kesiminde aktif ve etkin bir şekilde yaşanması ve yaşatılması toplumsal bir görevimizdir. Gerçekleştirilecek her türlü etkinlik için toplumun ilgili kesimlerine yönelik bilgilendirmenin yapılması önem arz etmektedir. Günümüzün bir iletişim ve enformasyon çağı olmasından dolayı toplumun her kesimine, çok hızlı ve kolay bir şekilde istenen mesajlar ulaştırılabilmektedir. Bir kitle iletişim ürünü olan afiş, mesaj vermenin yanında milli duyguların bilinçlendirilmesi, tazelenmesi ve güçlendirilmesine yönelik misyona sahiptir. Bu yönü ile etkili bir propaganda aracıdır.

Son iki yıldır tüm dünyada yaşanan pandemi dolayısı ile diğer Milli Bayramlarımız gibi 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamaları da gerçekleştirilememiş ve bu etkinliklerle ilgili her türlü afiş ve duyurular çok sınırlı kalmıştır. Temennimiz Milli Bayramlarımızın tüm coşkusu ile her zaman kutlanmasıdır. Devlet kurumları yanında özel sektör işletmeleri, vakıf ve dernekler milli bayramlarımızla ilgili etkinler düzenlemekte ve afişler hazırlatmaktadırlar. Hazırlanan bu afişler alanında uzman kişi ve kurumlar tarafından hazırlandığı gibi son yıllarda teknolojinin sağladığı imkânlarla amatör kişiler tarafından da yaygın bir şekilde hazırlanmaktadır. 30 Ağustos Zafer Bayramı ile ilgili geçmiş yıllarda hazırlanan afiş çalışmaları görsel iletişim tasarımı ilkelerine göre analiz edilmeye çalışılmıştır. Yapılan bu analizler geçmişten günümüze kadar oluşan bilgi ve kavramlar ve tekniklerin meydana getirdiği ilkeler çerçevesinde kişisel yaklaşım tarzı ile yapılmaya çalışılmıştır. Kişisel yapılan bu değerlendirmeler her türlü farklı yorum ve eleştiriye açıktır.

Anahtar kelimeler: Milli Bayram, afiş, görsel iletişim tasarımı, ilke

ABSTARCT

Victory Day on August 30 has a very great meaning as a result of the Liberation struggle that ended in victory. Victory Day on August 30 has a very great value not only as a rematch of the Liberation War, but also of the battles of the Ottoman Empire that have been lost for about the last century. For this reason, like our other national holidays, it is our social duty to live and maintain this National Holiday actively and effectively in all parts of society. It is important to inform the relevant sections of the society about all kinds of events to be held. Due to the fact that today is an age of communication and information, the desired messages can be delivered to all segments of society very quickly and easily. As a mass media product, the banner has the mission of raising awareness, refreshing and strengthening national feelings as well as giving messages. With this aspect, it is an effective propaganda tool.

Due to the pandemic that has occurred all over the world for the last two years, the Victory Day celebrations of August 30, like our other National Holidays, have not been held, and all kinds of banners and announcements related to these events have been very limited. Our wish is that our National Holidays are always celebrated with all the enthusiasm. Besides government agencies, private sector enterprises, foundations and associations organize events related to our national holidays and prepare posters. These

posters are prepared by experts and institutions in the field, as well as in recent years, they have been widely prepared by amateurs with the facilities provided by technology. Poster works prepared in the past years on the Victory Day of August 30 have been analyzed according to the principles of visual communication design. These analyses were carried out with a personal approach style within the framework of the principles formed by the knowledge and concepts and techniques that have been formed from the past to the present. These personal evaluations are open to all kinds of different comments and criticisms.

Keywords: National Holiday, banner, visual communication design, principle

GİRİŞ

Görsel yollarla kurulan iletişim diğer iletişim biçimlerine göre daha kalıcı ve anlaşılır olması bakımından büyük farklılık göstermektedir. Bu alışveriş sürecinde hem kitle kültürel alıcının hem de tasarım ürünü olarak vericinin aktif ve etkileşimli rolleri bulunmaktadır. İletişim kurmak tasarımcının temel hedefidir. "İletişim tasarımcısının bu hedefe sağlıklı bir biçimde ulaşabilmesi için; tasarım ilkeleri, tipografi, grafik iletişimin tarihçesi, baskı teknikleri, renk, kağıt ve grafik iletişimin farklı uygulama alanları hakkında bilgi sahibi olması gerekir" (Becer, 2005: 17)

Görsel iletişim tasarımcıları, başarılı ürünler ortaya koyabilmeleri için sosyal, politik, kültürel ve ekonomik açıdan bilgili ve fikir sahibi olmaları gerekmektedir. Tüm bu ifadelere, sonuçlara bağlı olarak, görsel iletişim tasarımcılarının eğitim süreci içinde sanat ve tasarım eğitimi yanında hem sosyoloji hem de ekonomi alanında eğitim almaları gerektiği savunulmaktadır. Böylece tasarımcıların tasarımlarında yer alan unsurlar hangileri olursa olsun, daha etkin bir şekilde fikir sahibi olabilirler ve toplum için etkili bir dil oluşturabilirler. Etkili iletişim kurabilen görsel iletişim tasarımcısı, ürününü güçlü bir görsel meta olarak tasarlayabilir, kitlelerin algılarını kontrol ederek insanları manipüle edebilir. İşlevselliğin ve hızlı ve kolay algılanabilir olmanın estetik kaygılardan çok daha fazla önem kazandığı günümüzde sürdürülebilir görsel tasarımlar ortaya koymak çok daha zor bir hal almıştır.

1. Görsel İletişim

Görsel iletişim, bilginin, fikirlerin görseller yoluyla iletişimidir. Fikirlerin görselleştirilmesi, izleyicilerin seçimlerini ne düşündükleri, ihtiyaç duydukları veya istedikleri üzerinden yola çıkılarak hazırlanır.

Bu tür iletişim çoğunlukla sanat, işaretler, fotoğraflar, yazı, çizim, renk ve elektronik kaynakları içeren iki boyutlu görüntülerden meydana gelir. Fotoğrafın, televizyonun, bilgisayarın, akıllı mobil cihazların ve hareketli görüntülerin ortaya çıkmasıyla birlikte, insanlığın hayal gücü alevlendi ve görsel iletişimin yazılı kelimeden daha büyük bir güce sahip olduğu gerçeğiyle doğrulandı. Her yeni teknoloji ile birlikte görsel iletişim daha da güçlü hale geldi. Yakın gelecekteki sosyal, ekonomik ve teknolojik eğilimler, yeni ve yenilikçi görsel iletişim biçimleri için eşsiz bir fırsat yaratmak üzere uyumlu hale getirilecektir. Görsel iletişimi yönlendirecek faktörlerin bu birleşimi kişisel ve profesyonel çevremizde vazgeçilmez hale gelmektedir. Yazılı kültürden görsel iletişime doğru bir kayma gözlemlemek mümkündür ve bu görsel okuryazarlık yavaş yavaş metinsel okuryazarlığın yerini almaktadır (Prakel, 2011:36)

Görsel iletişim çalışmaları, tasarımcının kendi kişisel tercihleri yerine İzleyicinin ne düşündükleri, neye ihtiyaç duydukları konusundaki verilerin çerçevesinde hazırlanır veya hazırlanması gerekir. Bir görsel iletişim çalışmasının ilgi çekici yani başarılı olmasında tasarımcının yeteneğinden daha önemli olan hedef kitlenin özellikleri ve beklentilerinin çok iyi çözümlenmesi belirleyici olmaktadır. Günümüzün bilişime ve tüketime dayalı toplumsal yapısında yenilikçi görsel iletişim çalışmaları stratejik bir önem kazanmıştır. Özellikle üretim – tüketim döngüsünde ürünün görsel tasarımı, tüketicilerin arzularının tatmin edilmesinde anahtar role sahip olabilmektedir.

2. Görsel İletişim Tasarımı

Görsel iletişim tasarımı, yazılı ve görsel öğelerin tüm dijital mecralarda ve iki-üç boyutlu yüzeylerde düzenlenerek görselleştirilmesini, bu unsurların çeşitli mecralarla iletilmesini, içeren yaratıcı bir süreci kapsar. Bir ürün, bir hizmet, bir fikir veya bir tüketim algısını ve kültürünü yönetme açısından görsel iletişim tasarımı hayati bir rol oynar.

Görsel iletişim tasarımında 19. yüzyılın sonlarından itibaren meydana gelen estetik kaygı grafik tasarım olgusu işlevini değiştirmiştir. "Grafik tasarım tanıtımını yaptığı üründen çok daha değerli hale gelmiştir" (Berman, 2009: 85). Bu yüzden tasarımcı artık ürün tanıtımcısı olmanın ötesinde bir misyon ile çalışmaktadır. Tasarımcı kullandığı yöntem ve seçtiği görsel dil ile kitle iletişiminde büyük role sahiptir. Dolayısıyla artık görsel iletişim tasarımcısının evrensel bir görsel dili kullanabilmesi ile birlikte kültürel farklılıklarında bilincinde olması gerekmektedir. Çevresel koşulların farkındalığını yaşayan, kültürel çeşitliliklerin getirilerinden haberdar olan iyi bir görsel iletişim tasarımcı için eğitim ortamı oldukça önem kazanmıştır(Balcı. 2017: 159).

Görsel iletişim tasarımı; istenen veya gereksinim duyulan duygu, düşünce, fikir ve kavramları izleyicilerin algılayabileceği görsel mesajlara dönüştüren faaliyetlerin teknik adıdır. Görsel iletişim yazılı iletişime kıyasla daha esnektir. Görsellerin kelimelere göre daha güçlü bir etkisi vardır. Görsel iletişim, dil farklılıkları engelini ortadan kaldırır. Görsel iletişim tasarımı, grafik tasarımdan daha geniş bir yelpazeye sahiptir. Görsel iletişim tasarımı geniş ve kapsamlı olsa da, grafik tasarım daha odaklanmış ve daraltılmıştır. Profesyonel fotoğrafçılar, animatörler, web tasarımcıları, reklam sanatçıları ve grafik tasarımcıları da dahil olmak üzere pek çok kişi görsel iletişim tasarımı alanında yer alır. Aslında görsel iletişim şemsiyesi altında bir alt kümedir. Grafik öğelerinin oluşturulmasına odaklanan son derece uzmanlaşmış bir alandır. Tasarımcılar bu unsurları basılı materyallerin yanı sıra ticari reklam ve pazarlamada da kullanırlar.

Görsel iletişim tasarımında çok farklı görsel unsur kullanılır. Bunlardan bazıları: Fotoğraf, resim, animasyon, illüstrasyon, infografikler, grafikler, hareketli grafikler, haritalar, işaretler vb. Fakat görsel iletişim tasarımında bu görsel elemanlardan daha önemlisi renk, nokta, çizgi ve leke gibi tasarım elemanlarıdır.



https://www.asuder.org.tr/pinardan-doga-dostu-uygulama/ https://www.gelisenbeyin.net/kitap-kapagi-tasarimi.htmlhttps://www.hepsiburada.com/ayla-film-afisi-ayla-filmi-posteri-35x50-cm-pm-HB00000VAOKW

Görsel. 1 Görsel iletişim Tasarım örnekleri

2. 1. Görsel İletişim Ürünü Olarak Afiş Tasarımı

Sosyal yaşamın hareket kazandığı caddelerde, meydanlarda, tiyatro ve sinema salonlarında kendisine yer bulan afiş, geniş ve hareketli ortamlarda insanlarca dikkate değer bulunup incelenen bir medya elemanıdır. Afiş sanatı, ortaya çıkış tarihinden itibaren belli bir olayı veya durumu hedef kitlesine ulaştırmak amacıyla

toplumlara hizmet etmiştir (Deliduman ve Çakmak, 2017: 311) ömürlü olmasına rağmen insanlara ulaşmanın en etkili yoludur. Afiş üzerindeki reklam mesajında kullanılan tipografik unsurlar, resimler ve firma tabelaları ile birleştiğinde hedef kitle üzerinde son derece etkilidir. Afiş dikkat çeker çekmez hedef kitle ile iletişim kurarak işlevini yerine getirir (Günay, 2021: 114). Afiş sadece bir mesajı, bilgiyi ileten ya da bir ürünü tanıtan ya da tanıtan bir araç değil, aynı zamanda görsel bir kültürel unsurdur. Tıpkı diğer görsel kültürel unsurlar gibi afiş de toplumla etkileşim halindedir. Bu iki yönlü etkileşimde toplumun kültürü, siyasal ve toplumsal algıları, eğitim düzeyi, estetik zevkleri afişin üretim sürecini etkilerken, afiş de toplumu etkilemekte ve dönüştürmektedir (Uyan Dur, 2014:230).



https://tr.pinterest.com/nevzatbalkan/t%C3%BCrk-propaganda-posterleri/
http://kadineserleri.org/koleksiyonlar/afis-koleksiyonu/ https://tr.pinterest.com/pin/520939881867384685/

Görsel. 2 Afiş örnekleri

2. 2. 30 Ağustos Zafer Bayramı İle ilgili Afişlerin Görsel İletişim Tasarım Tekniğine Göre Değerlendirilmesi



https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/genelkurmay-baskanligindan-30-agustos-afisi/896033

https://tssf.gov.tr/30-agustos-zafer-bayramimiz-kutlu-olsun-5/





https://www.klu.edu.tr/Resimler/3472-30-agustos-zafer-bayrami-kutlu-olsun.klu

https://www.gazetecan.com/vali-aktas-in-30-agustos-zafer-bayrami-mesaji/11518/





https://erseokullari.com/30-agustos-zafer-bayrami/

https://diyanetbirliksen.org/30-agustos-zafer-bayrami-kutlu-olsun/93/





https://www.mmo.org.tr/konya/haber/30-agustos-zafer-bayrami-0https://dagci.com.tr/haberler/30-agustos-zafer-bayrami-mesajlari-ve-sozleri/

Görsel. 3 30 Ağustos Zafer Bayramı Afiş örnekleri

2.2.1. Tasarım elemanları çözümü:

1. Fotoğraf: Atatürk, İsmet İnönü ve silah arkadaşlarının cephede çekilmiş fotoğrafları ve bayrak fotoğrafları.

2. Resim ve İllüstrasyon: Kurtuluş savaşını özellikle büyük taarruzu tasvir eden illüstrasyonlar.

3. Yazı(tipografik unsurlar): Siyah(bold) tırnaksız(serifsiz) dişi yazılar

4. Renk: Bayrağımızın rengi olan kırmızı ve beyaz renkler

2.2.2. Tasarım tekniği çözümü:

Savaş görselleri zemin(fon) olarak açık renkte yada saydam olarak yer almakta, Atatürk ve silah arkadaşları fon üzerinde görsel hiyerarşi olarak öncelikli olarak konumlandırılmış. Tipografik unsurlar görsel hiyerarşi olarak afişin büyük bir kısmını kaplayacak büyüklükte ve simetrik formda yerleştirilmiş.

2.2.3. Değerlendirme:

30 Ağustos Zafer Bayramı ile ilgili afişleri, ülkemizin hemen hemen tüm kesimleri (kamu kuruluşları öncelikli olmak üzere özel kurumlar, sendikalar vakıflar, dernekler ve çeşitli sivil toplum örgütleri) tarafından hazırlanmaktadır. Hazırlanan bu afişler her sene tekrarlanan rutin bir sorumluluk bilinciyle hazırlanması çalışmalara gereken özeni düşürmektedir. Yapılan araştırmada ortaya çıkan temel ortak nokta kullanılan görsel unsurların çok sınırlı kalmasıdır. Ortalama iki elin parmaklarını geçmeyen kalıplaşmış görsellerin sürekli kullanılması afişlere olan ilginin büyük oranda azalmasına neden olmaktadır. Ayrıca estetik açıdan bir değere sahip görsel tasarım formu ve özgünlüğüne sahip çalışmalar ortaya konulmaması manidardır. İster profesyonel ister amatör ellerden hazırlanmış bir çalışma olsa da günümüzün teknolojik imkanları ve bilgi birikimi ile çok daha dikkat özgün en azından geçmiş yıllarda yapılmış çalışmalardan farklı çalışmaların ortaya konulması çok zor değildir. Günümüzün görsel karmaşası içinde ilgiyi çekebilmek ve beğeniyi hak etmek gerçekten özverili bir çalışmayı gerektirmektedir. Milli bayramımız gibi müstesna yere sahip bir konuda hazırlanan afişlerin hepsi olmasa bile belirli sayıda güzel çalışmaların ortaya konulması gerekmektedir.

SONUÇ

Disiplinler arası bir terim olan görsel iletişim tasarımı, görsel olarak hazırlanmış iletileri, hedef kitleye görsel olarak aktarmak üzere iletişim, kültür, sosyoloji ve pazarlama üzerine odaklanmış birçok disipline gönderme yapmaktadır. Günümüz görsel iletişim tasarımcısı, estetik, yaratıcı, özgün ve işlevsel uygulamaları ile bir bilgi, fikrin iletimi/tanıtımı ya da satışı amaçlanan ürüne/hizmete ilişkin farkındalık oluşturmaktadır (Balcı. 2017: 162).

İyi bir tasarlama sürecinden sonra ortaya çıkan görsel iletişim tasarımı ürünlerinden her birinin estetik unsurlar kadar işlevselliğin aranması gerekmektedir. Ayrıca yaşadığı toplumun değerleri ve özelliklerini dikkate alarak toplumsal konularda duyarlılık ve sorumluluklarını bilmelidir. Konuya bu açıdan bakıldığında zekasını kabiliyetini ve tasarım beceresini, duyarlılığı ile birleştirerek tasarlamalıdır. Değişen tasarım paradigmalarını çok iyi ve yakından takip etmelidir.

30 Ağustos Zafer Bayramı, Ülkemiz için müstesna bir yere ve öneme sahip Milli Bayramlarımızdandır. Milli değerlerimizin yaşanması ve geleceğimiz olan genç kuşaklara aktarılması büyük bir önem taşımaktadır. Bu nedenle Milli bayramımız olan 30 Ağustos Zafer Bayramı ile ilgili afiş çalışmaları, görsel iletişim tasarımcısının sadece profesyonel mantıkla ticari kaygılarla hazırlayacağı bir ürün değildir. Mutlaka kendisinin de milli duygu ve hislerle ve yaşadığı topluma olan vefa ve sorumluluk bilinciyle hazırlaması çalışmanın ruhu açısından büyük bir öneme sahiptir. Toplumun değerlerini içeren görsel iletişim çalışmalarında sıradan ve bir öncesinin tekrarı olan tasarımlar günümüzün bol görsel çeşitliliği arasında hiçbir değer ve kabul görmesi beklenmemelidir. Çok zor koşullar altında verilen kurtuluş mücadelesinin her safhası sayısız kahramanlıkları barındırmaktadır. Ülkemizin verdiği bu destansı mücadelenin sadece birkaç kalıplaşmış unsurlarla ele alınması görsel iletişim uzmanı ya da tasarımcısı değil her kesim adına üzücü bir yaklaşım şeklidir. Bu topraklara olan borcumuz yaptığımız ne olursa olsun en iyisini ortaya koyabilme çaba ve gayreti olmalıdır.

KAYNAKÇA

Balcı, S.(2017) “Değişen Paradigmaların Görsel İletişim Tasarımı Lisans ve Lisansüstü Eğitim Programlarına yansımaları” International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 12/23

Becer, E. (2005). İletişim ve Grafik Tasarım. Ankara: Dost Yayınları

Berman, D. B. (2009). The Good Design, Nancy Aldrich-Ruenzel, California

Deliduman, C. ve Çakmak, S. (2017). Kültürel Afiş Uygulamalarinda İllüstrasyon. idil, 6 (29)

Günay, M. (2021) Design in Visual Communication. Art and Design Review, 9,

Prakel, D. (2011). Yaratıcı Fotoğrafçılığın Temelleri, İstanbul:Literatür Yayınları

Uyan Dur, B.İ. (2014) “Reflection of Anatolian Culture in Poster Design” Procedia - Social and Behavioral Sciences Volume 122, 19 March

SÖZLÜ TARİH VE BELGESEL: "SON TANIKLAR"DA BÜYÜK ZAFER

ORAL HISTORY AND DOCUMENTARY: THE GREAT VICTORY IN "THE LAST WITNESSES"

Abdulhamit Avşar

Prof. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi ORCID: 0000-0002-6093-6383

Özet

Belgesel film, gerçeğe ulaşmada yararlandığı yöntemlerin benzerliği açısından sinema sanatının bilimle en çok kesişen türüdür. Sahip olduğu görsellik gücü de bu ilişkiyi pekiştirici bir rol oynar.

Diğer yandan belgesel film, yerel ve sözlü tarih çalışmaları bakımından da önemli bir yere sahiptir.

Bilindiği gibi yerel ve sözlü tarih çalışmaları, tarihi olaylara kişisel tanıklıklar yoluyla farklı bir pencereden bakmaya imkân sağlamaları ile ön plana çıkmaktadır. Bu yönüyle de tarih anlatımının beşeri boyutunu güçlendirilmesine katkıda bulunmakta, tarihi olayların insana bakan yönünün daha iyi anlaşılmasına ışık tutmaktadır. Dolayısıyla yerel ve sözlü tarih çalışmalarının önemi her geçen gün daha da artmaktadır.

Bu bağlamda çalışmamızda, 1987 yılından itibaren İstiklal Savaşı gazileri ile yapılan röportajların yanı sıra 2001 ve 2003 yılları arasında yaklaşık 3 yıl süreyle Kurtuluş Savaşı'nın geçtiği yerlerde olaylara tanık olanlar ya da yaşananları ilk ağızdan duyanlarla yapılan saha çalışmalarına odaklanılacaktır. Bu amaçla, söz konusu çalışmalar sonucu hazırlanarak TRT'de yayınlanan 13 bölümlük "Son Tanıklar: Milli Mücadele" belgeselinin metin çözümlemelerinden yararlanılacaktır. Çalışmanın sınırlanabilmesi için de Büyük Taarruz ve 30 Ağustos Zaferini konu alan bölümleri üzerinde durulacaktır. Bu bölümler Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak başta olmak üzere önemli olayların gerçekleştiği cephelerde savaşan gaziler ve olaylar sırasında bu yerlerde yaşayanlarla yapılan görüşmeler yoluyla hazırlanmıştır.

Söz konusu bölümlerde Sakarya Savaşı'ndan sonra Afyon – Eskişehir hattına çekilen Yunan ordusunun sivil halka karşı davranışından 30 Ağustos günü Dumlupınar'da yaşananlara kadar birçok bilinmeyen, tarih yazımına katkı sağlayacak tanık anlatımları yer almaktadır. Kuşkusuz, bunların bilinmesi Kurtuluş Savaşı'nın daha iyi anlaşılabilmesi için de önemlidir.

Böylece çalışmamızda, Son Tanıklar belgeseli bağlamında, yerel ve sözlü tarih çalışmalarının tarih bilimine katkıları ve aynı şekilde belgesel sinemanın bu konudaki rolü bağlamında 30 Ağustos Zaferi'ne farklı bir açıdan ışık tutulmaya çalışılacaktır.

Anahtar kelimeler: Son Tanıklar, Kurtuluş Savaşı, 30 Ağustos Zaferi, Yerel tarihçilik, Sözlü tarih belgeseli.

Abstract

Documentary film is the most intersecting genre of cinema with science in terms of the similarity of the methods it uses to reach the truth. Its power of displaying also plays an important role in reinforcing this relationship.

On the other hand, documentary film also has an important place in terms of local and oral history studies.

As it is known, local and oral history studies come to the fore by providing the opportunity to look at historical events from a different perspective through personal testimonies. In this aspect, it contributes to strengthening of the human dimension of the narrative of history and sheds light on a better understanding of the human-facing aspect of historical events. Therefore, the importance of local and oral history studies is increasing day by day.

In this context, our study will focus the memories of the veterans of the War of Independence and the interviews with those who witnessed the events in the places where the War of Independence took place or who heard firsthand what happened. For this purpose, the text analysis of the 13-part documentary "The Last Witnesses: The National Struggle", which was prepared as a result of these studies and broadcast on the

Turkish Radio and Television Company (TRT), will be used. In order to limit the study, the sections on the Great Offensive and the August 30 Victory will be focused on. These chapters were prepared through interviews with veterans who fought on the fronts where important events took place, especially in Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak, İzmir and those who lived in these places during the war.

In the sections mentioned, many unknown testimony that will contribute to historiography, from the behavior of the Greek army, which retreated to the Afyon - Eskişehir line after the Battle of Sakarya, against the civilian population, to what happened in Dumlupınar on 30 August. Undoubtedly, knowing these is also important for a better understanding of the War of Independence.

Thus, in this study, it will be tried to shed light on the Victory of 30 August from a different angle in the context of the Last Witnesses documentary, the contributions of local and oral history studies to the science of history and and likewise the role of documentary film in this regard.

Key words: The Last Witnesses, The Turkish Independence War, 30 August Victory, Local historiography, Oral history documentary.

MİLLİ MÜCADELE RUHUNUN YAŞATILMASINDA SİNEMANIN ÖNEMİ: TÜRK SİNEMASINDA MİLLİ MÜCADELE VE BÜYÜK TAARRUZ

THE IMPORTANCE OF CINEMA IN KEEPING THE SPIRIT OF THE NATIONAL STRUGGLE: THE NATIONAL STRUGGLE AND THE GREAT OFFENSIVE IN TURKISH CINEMA

Gökhan Gültekin

Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi İletişim Fakültesi

Özet

1895'te tarih sahnesine çıkan sinema, zamanla hem estetik hem de teknik açıdan geliştirilmiştir. Bu gelişmeler, aynı zamanda sinemanın bir propaganda aracı olarak da kullanılabileceği fikrini ortaya çıkarmış, insanlara çeşitli düşünceler aktarılmasında etkin bir sanat dalı olduğunu göstermiştir. Sinemanın bu işlevinin farkına ilk varanlar; Amerika, Sovyet Rusya ve Almanya, filmlerin propaganda aracı olması için yoğun çaba harcamıştır. Özellikle Lenin dönemi Sovyet Rusya'sında ve Hitler Almanya'sında sinemanın neredeyse sadece propaganda aracı olarak kullanılması gerektiği salık verilmiştir. Günümüzde ise Hollywood sineması, Amerikan değerlerini sürekli göstererek insanlar üzerinde etki oluşturma çabasını sürdürmektedir. Pek çok Hollywood filmi yaklaşık yüz yıldır bireycilik, kapitalizm, özgürlük, ataerkillik, militarizm, kahramanlık, savunuculuk, fedakârlık vb. gibi değerleri Amerika ile özdeşleştirerek dünyanın dört bir tarafından milyarlarca insana aktarmaktadır. Örneğin *Yeşil Bereliler* (The Green Berets, 1968), *Avcı* (The Deer Hunter, 1978), *İlk Kan* (First Blood, 1982), *Er Ryan'ı Kurtarmak* (Saving Private Ryan, 1998), *Pearl Harbor* (2001), *Ölümcül Tuzak* (The Hurt Locker, 2008) gibi yapımlar, militarizm övgüsüyle birlikte Amerika'yı da yücelten sayısız filmden sadece bir kaçıdır. Amerika'nın savaş kahramanlığına odaklanan bu tür filmleri izleyenler kamera, ışık, kurgu, ses, oyunculuk, mekân gibi sinematik ögeler vasıtasıyla kendilerine aktarılan sayısız düşünce karşısında belirli bakış açılarına sahip olabilmektedir. Türk sineması açısından düşünüldüğünde ise Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasında önemli bir yere sahip olan Milli Mücadele'nin ve bu savaşın kırılma noktasını oluşturan Büyük Taarruz'un yeterince ele alınmadığı gözlemlenebilmektedir. Bu problemden yola çıkan araştırmada, Türk sinemasında Milli Mücadele (Kurtuluş Savaşı) ve bu mücadelenin zaferle tamamlanmasını sağlayan Büyük Taarruz'un temele alındığı filmlerin Milli Mücadele ruhunun yaşatılması üzerinde nasıl bir etkisi olabileceği tartışılmaya çalışılmıştır. Neticede, Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini oluşturan böylesine önemli bir olayın Türk sinemasında yeterince yer bulamadığı gözlemlenmiş ve bu duruma bağlı olarak çeşitli öneriler getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele Ruhu, Büyük Taarruz, Türk Sineması

Abstract

Cinema, which appeared on the stage of history in 1895, has been developed both aesthetically and technically over time. These developments also revealed the idea that cinema could be used as a propaganda tool, and showed that it is an effective branch of art in conveying various ideas to people. The first to realize this function of cinema; America, Soviet Russia and Germany have made great efforts to make films a propaganda tool. It was recommended that cinema should be used almost exclusively as a propaganda tool, especially in the Soviet Russia of the Lenin era and Hitler's Germany. At the present time, Hollywood cinema continues its efforts to make an impact on people by constantly showing American values. Many Hollywood films have been conveying values such as individualism, capitalism, freedom, patriarchy, militarism, heroism, advocacy and self-sacrifice to billions of people around the world for nearly a century, by identifying them with America. For example, productions such as *The Green Berets* (1968), *The Deer Hunter* (1978), *First Blood* (1982), *Saving Private Ryan* (1998), *Pearl Harbor* (2001), *The Hurt Locker* (2008) are just a few of the numerous films that glorified America along with its praising militarism. Those who watch such films focusing on America's war heroism can have certain perspectives on the thoughts conveyed to them through cinematic elements such as camera, light, fiction, sound, acting and space. When

considered in terms of Turkish cinema, it can be observed that the National Struggle and the Great Offensive which constituted the breaking point of this war, which had an important place in the establishment of the Turkish Republic, were not adequately addressed. The research which based on this problem, the films that deal with the National Struggle (the War of Independence) and the Great Offensive which ensured the victory of this struggle were evaluated in Turkish cinema. It has been tried to discuss what effect it might have on the survival of the spirit of the National Struggle. As a result, it has been observed that such an important event, which formed the foundations of the Turkish Republic, could not find enough space in Turkish cinema and various suggestions were made depending on this situation.

Keywords: Spirit of National Struggle, The Great Offensive, Turkish Cinema

"ORDULAR! İLK HEDEFİNİZ AKDENİZ'DİR, İLERİ!" İFADESİNİN TÜRK ASKERÎ HİTABET SANATINDAKİ YERİ

"ARMIES! YOUR FIRST GOAL IS THE MEDITERRANEAN, FORWARD!" HIS TESTIMONY IS IN THE ART OF TURKISH MILITARY RHETORIC

Ebubekir ERASLAN

Doç.Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Türk Dili Bölüm Başkanlığı ORCID: 0000-0003-3713-1242

ÖZET

Hitabet; bir insanın duygu ve düşüncelerini karşısındakilere sözle/yazıyla etkili ve güzel bir şekilde anlatma sanatıdır. Bu nedenle hitabet, doğru ve yerinde kullanmasını bilen hatipler için amaca giden yolda mükemmel bir araçtır.

Savaşlarda askerin moral ve motivasyonunu artırmak, zafere olan inancını yükseltmek ve sağlamlaştırmak, düşmanla mücadelesini etkili kılmak amacıyla askerî hitabet örnekleri komutanlar/mareşaller tarafından verilmektedir.

Askerî hitabet metinleri; kahramanlık ve çoşkuyla örülü özlü sözlerden oluşmaktadır. En etkili, doğrudan ve kitleleri kolaylıkla etkileyebilen hitabeler; askerî hitabet türünde görülmektedir. Bu türün en güzel örnekleri, muzaffer bir milletin kahraman evlatları olan Türk komutanlar tarafından verilmektedir. İşte, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın "Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları! başlığıyla 30 Ağustos 1922'de kazanılan Dumlupınar Meydan Muharebesi'nin ardından verdiği yazılı emrin son bölümünde ifade ettiği "Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!" ibaresi Türk hitabet sanatının en müstesna örnekleri arasında yer almaktadır.

Askerî hitabet metinleri; alıcıyı bir fikir ve eylem etrafında kararlı bir şekilde harekete geçirmek amacıyla verileceği için kısa, akıcı, açık, kuvvetli, kahramankarane ve etkileyici bir edayla sözlü veya yazılı olarak söylenmektedir. Hitabet kabiliyeti çok üst düzeyde olan Mustafa Kemal Paşa da "Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!" şeklindeki emriyle bu türün en veciz örneklerinden birisini daha söyleyen Türk komutanlarından birisi olmuştur.

Söz konusu üç birimli ifade, bir cümleli iki cümle dışı unsurlu ögeyle kurulmuştur. Yine bu ifade; akılda kalıcı, buram buram millî duygu yüklü, alıcıyı heyecanla harekete geçirici işlevde, kısa, öz ve veciz özellikler taşımaktadır. Paşa'nın bu net, kolay anlaşılır bir şekilde söylediği hitabeyle hedefi; Türk ordusunun bir an evvel düşmanı Akdeniz'e (Ege'ye) dökerek ülkenin işgalden kurtarılmasıdır. Paşa'nın yazılı olarak verdiği bu emrin gereği 9 Eylül 1922 tarihinde Türk ordusu tarafından yerine getirilecektir.

Anahtar Kelimeler: 30 Ağustos, Mustafa Kemal Atatürk, Hitabet, Söz, Askerî Hitabet.

ABSTRACT

It is the art of telling people's feelings and thoughts effectively and punchy with words/writing. For those who know how to use it right and in place, it is therefore the perfect tool for the purpose.

Examples of military rhetoric are given in the fight to increase the morale and motivation of the soldier, to raise and strengthen his faith in victory, to make his fight against the enemy effective.

The texts of military rhetoric are composed of heroic and enthusiastic words. The most effective, direct and easily influencing audiences are seen in the form of military address. The best examples of this species are given by Turkish commanders, the sons of a triumphant nation. "The armies of the Turkish Grand National Assembly! "Armies" he expressed in the final section of his written order following the Battle of Dumlupinar

Square, which was won on August 30, 1922. "Armies! Your first goal is the Mediterranean, Forward!" Is among the most exceptional examples of Turkish art of rhetoric.

The texts of military rhetoric are said in short, fluid, open, strong, heroic and impressive form, as they will be given to drive the recipient decisively around an idea and action. Mustafa Kemal Paşa, who has a very high level of speech, said, "Armies! Your first goal is the Mediterranean, forward!" He was one of the Turkish commanders who said one of the most mediest examples of this species by order.

The three-unit statement was established with two non-sentence elements with one sentence. This statement, again, is catchy, has a multifunctional feeling, a short, concise and non-volatile function that stimulate the receiver with excitement. The aim of the Turkish army is to immediately dump the enemy into the Mediterranean and save the country from the occupation. The order of the Pasha's promise was carried out by the Turkish army on 9 September 1922.

Keywords: 30 August, Mustafa Kemal Ataturk, Rhetoric, Word, Military Rhetoric.

GİRİŞ

İnsanlar, birbirleriyle anlaşabilmek için bazı araçlara ihtiyaç duymaktadır. Bu araçların en etkilisi, devamlı kullanılanılabileni söz ve onun beraberinde getirdiği kuvvettir.

Bireyler; belirli bir kitlenin karşısında onları bir hedefe yönlendirmek, bir amaç uğrunda bir araya getirmek, bir ideale inandırmak, bazı olağanüstü durumlarda heyecanlandırmak ve duygulandırmak; onlara bir ülküyü aşılamak, faydalı bir bilgi veya öğüt vermek için sözü etkili ve güzel bir şekilde kullanmak istemektedir (Eraslan, 2022b).

Hitabet; duygu ve düşünceleri, görülen ve yaşanılanları karşıdakine sözle veya yazılıyla etkili, kısa ve öz bir şekilde anlatma sanatıdır (Eraslan, 2020a). Hitabet örnekleri daha çok sözlü olarak verildiği düşünülse de içinde bulunulan imkânlar ve zaruriyetler, teknolojinin gelişmesi gibi nedenlerle hitabet metinlerinin yazılı olarak da gelişmesine neden olmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken konu - ister yazılı ister sözlü olsun - hitabet metninin karşısındaki insanları etkilemesi için kısa ve az sözle çok şeyi ifade etmesi özelliklerini taşıması gerekliliğidir.

Hitabette ilk ve en önemli unsur, konuşmanın kompozisyonudur. Amaç dinleyenleri bir fikre inandırmak, onlara bir şeyi aşılamak olduğuna göre sözde; bunu sağlayacak bir sihir, bir güç bulunmalıdır (Yıldırım, 2008; Korkmaz, 2019).

Hitabet, şekil ve konusuna göre farklı kollara ayrılmaktadır. Tüm bu kollar kendi içerisinde bir farklılık oluşturmakla birlikte özde birleştikleri nokta, az söyle etkili ve vurucu ifadelerin bir arada bulunması gerekliliğidir (Can, 1991; Yıldırım, 2008; Korkmaz, 2019). Söz gelimi Mustafa Kemal Paşa'nın askerî hitabenin en veciz örneklerinden birini söylediği "Ordular! İlk Hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" sözü bu özelliklerin tamamını taşımaktadır.

Hitabette, mutlaka sözü söyleyen bir kişi (hatip) ve sözün muhattabı olan bir dinleyici bulunmaldır. Kimi zaman sözü söyleyen bir öğretmen, subay, müdür olabileceği gibi dinleyenler de öğrenciler, askerler, veliler olabilir. Askerî hitabette de sözü söyleyen kişi komutan/başkomutan/mareşal, sözü dinleyense askerler/alt kademedeki diğer askerî personeldir

1683 Karlofça bozgunundan sonra Türklerin geriye çekilmesi ancak aradan 238 yıl geçtikten sonra 1921 yılında Sakarya Meydan Muharebesinde durdurulabilmiştir. Bu meydan muharebesinde Türklerin makus talihi çeviren kişi büyük Türk ordusunun başkumandanı Mustafa Kemal Paşa'dır.

Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'da Yunan ilerleyişini 1921 yılında Sakarya önlerinde durdurduktan sonra bir yıl içerisinde işgal kuvvetlerinin tamamını Türk topraklarından atmak için hazırlıklara girişmiştir. Bir yıl içerisinde söz konusu hazırlıklar bittikten sonra 26 Ağustos 1922'de Mustafa Kemal önderliğindeki Türk ordusu, 238 yıl sonra taarruza geçmiş ve işgalci Yunan ordusunu 30 Ağustos 1922 tarihinde Dumlupınar önlerinde bozguna uğratmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın idare etmesi sebebiyle Başkumandanlık omutanlık Meydan Muharebesi olarak da adlandırılan savaştan hemen sonra Paşa, 1 Eylül 1922'de Garp Cephesi

Komutanlığı başlığıyla yazılı bir emir vermiş ve bu emrin sonunda hem Türk hem de dünya askerî hitabet sanatının en güzel cümle üstü birimlerinden olan şu güzide emri vermiştir: "Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!"

1. Hitabet

Hitabetle ilgili şu tanımlar yapılmaktadır:

TDK (2022)	Etkili ve söz söyleme sanatı.
KL (2022)	Güzel ve etkili söz söyleme sanatı ve yeteneği.
Eraslan (2020a)	Konuşmacının bir fikri, duyguyu, ideali vb.ni karşısındakilere farklı amaçlarla güzel ve etkili biçimde ustalıkla anlatan konuşma sanatıdır.
Muallimoğlu (2011)	Dinleyenlerle hatip arasında bir muhavere, sistemli bir konuşma; dinleyicilerin söylenenleri anlamalarını mümkün kılmak ve onların hareket ve tavırlarına tesir etmek için söylenen sözler.

Demek ki hitabet, gönderici ile alıcı arasında gerçekleşen etkili ve güzel bir şekilde söz söyleme sanatıdır.

1.1. Hitabet Çeşitleri

Hitabet; şekil ve konusuna göre ikiye ayrılmaktadır:

1.1.1. Şekil Bakımından Hitabet

Şekil bakımından hitabet türleri şunlardır:

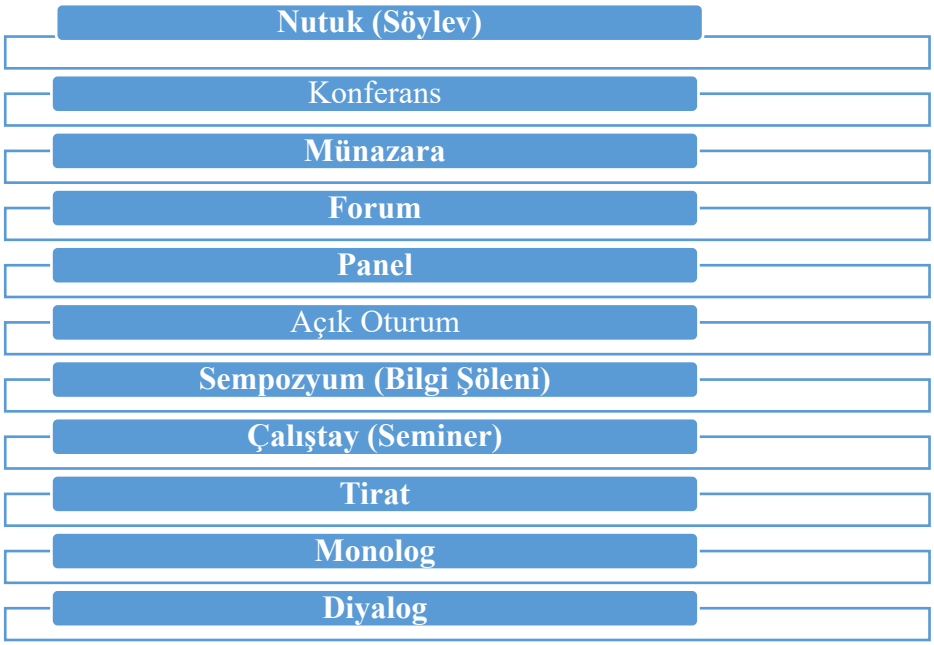

1.1.2. Konusu Bakımından Hitabet

Konusu bakımından hitabet türleri şunlardır:

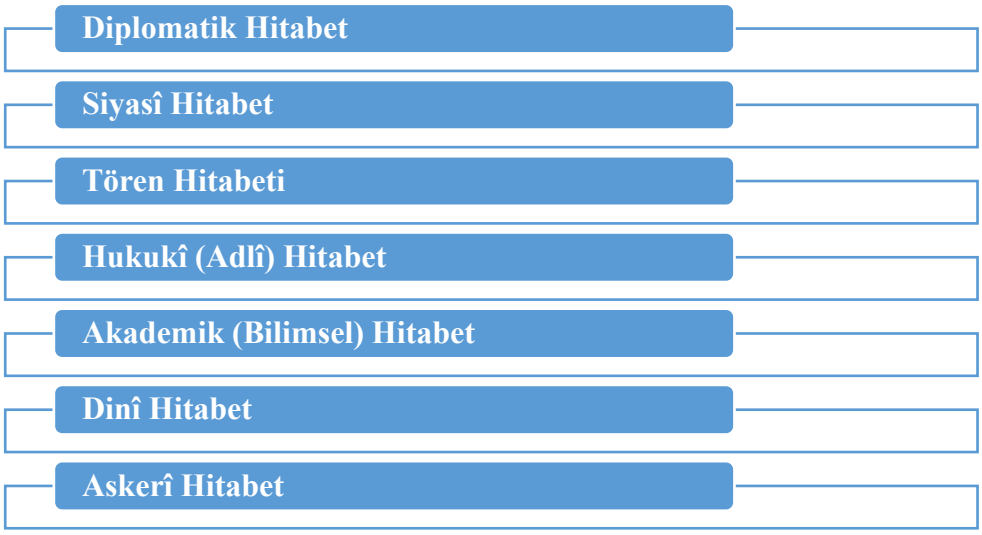

1.1.2.1. Askerî Hitabet

Savaşlarda ordunun moral ve motivasyonu artırmak, askerin zafere olan inancını yükseltmek için sözlü veya yazılı olarak söylenen yiğitlik, fedakarlık temalı, veciz ve özlü konuşmalardır. Askerî hitabetin amacı; askerin ve halkın maneviyatını güçlendirerek sağlamlaştırmak, askere güven vererek vatan ve hürriyetin önemini onlara bildirmektir. (Yıldırım, 2008; Korkmaz, 2019, Eraslan, 2020a).

Askerî hitabeler, kısa ve kuvvetli bir edayla söylenmelidir. Söylenecek cümleler; akıcı, canlı, yiğitçe, net, millî romantizmi buram buram taşıyan capcanlı bir özelliğe sahip olmalıdır (Susoy, 2016; Eraslan, 2020a). Askerî hitabe örnekleri; askerde âdeta kızılelma ülküsünü hissettirmeli ve onların ruhunu bir an önce alevlendirici özellikte olmalıdır.

1.1.2.1.1. Askerî Hitabetin Önemi

İnsanlar diğer canlılardan ayıran en temel özelliği, düşünmesi ve düşündüğünü dille ifade etmesidir. Herhangi bir toplumun insanı, hayatını sürdürülebilmek ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek için çevresiyle ilişki kurmak zorundadır.

İnsanların birbirleriyle anlaşmaları ancak konuşarak sağlanmaktadır. Konuşma, dil aracılığıyla insanın duygu ve düşüncelerini ifade etmesi anlamına gelmektedir (Gülensoy, 2010; Parlatır-Şahin, 2011). Etkili ve güzel konuşan bir insan, çevresi üzerinde büyük ve güzel bir etki bırakmaktadır (Eraslan, 2022b). Dilin güzel ve etkili bir şekilde kullanılması anlamına gelen hitabetinse insanları etkilemedeki rolü büyüktür. Ünlü askerlerin, devlet büyüklerinin, siyaset adamlarının veya herhangi bir alanda belirli bir mevkiye gelmiş insanların genellikle etkili ve güzel konuşan kişiler oldukları gözlemlenmektedir.

İnsan, konuşma ihtiyacı nasıl duyuyorsa o şekilde duygu ve düşüncelerini en etkili ve güzel bir şekilde karşısındakine/karşısındakilere anlatmak, aktarmak ve onları savunmak isteyecektir (Tellioğlu, 1997; Gedizli, 2005; Özdemir, 2017). Bu durum, hitabetin bir insanın sosyal hayatında vazgeçilemez bir nitelik taşıdığını ve bunun önemini dile getiren sosyal bir olgudur.

İnsanların karşılıklı ilişki ve sağlıklı iletişiminde hitabetin önemi büyüktür (Ağca, 2001; Aktaş-Gündüz; 2015). Her ne kadar teknolojik gelişmeler hızlı bir şekilde artarak gelişse ve insanlar, konuşmak yerine sesli mesajları birbirlerine gönderseler de konuşma ve onun yazıya dökümü olan hitabeti asla bırakamazlar.

Hitabetin başarısında onun tekniğinin iyi bilinmesi ve ustaca kullanılması önemli bir faktördür. Zira temel kurallarına ve tekniğine uyulmadan yapılan bir hitabetin başarılı olması mümkün değildir.

İnsanlık tarihi incelendiğinde konuşmacıların (hatiplerin), insanlar üzerinde büyük etkiye sahip oldukları, farklı medeniyetlerin ortaya çıkmasında ve gelişmesinde önemli hizmetleri ve katkılarıyla birlikte bir kahraman hüviyetini kazandıkları görülmektedir. Hatta büyük konuşmacılar (hatipler); genellikle toplumların buhranlı devirlerinde ortaya çıkmışlar, varlıklarıyla daha doğrusu sözleriyle topluma hayat vermişler ve ışık olmuşlardır (akt. Başçı, 1991; Yıldırım, 2008; Korkmaz, 2019). Mustafa Kemal Atatürk de; 12 Nisan 1915 günü Conkbayırı'nda saat 10.00 sularında 57'nci piyade alayına "Ben size taarruzu değil ölmeyi emrediyorum.", 26 Ağustos 1921 tarihinde Sakarya Meydan Muharebesinde "Hatt-ı müdafaa yoktur, sath-ı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır. Vatanın her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz." ve 1 Eylül 1921 tarihinde Dumlupınar'da "Ordular! İlk Hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" emrini (İlhan, 1987; Çakır, 2022) vererek Türk ordusu ve milleti için hayatî ve millî sözler söylemek suretiyle hem savaşın hem de Türk milletinin kaderini ve istikbalini değiştirmiştir.

2. Başkumandanlık Meydan Muharebesi (Dumlupınar Meydan Muharebesi)

1912 Balkan faciasının ardından Türkiye, dünya savaşına girmiştir. Çanakkale deniz ve

kara savaşları ve Kutülamere'nin dışında İmparatorluk diğer bütün cephelerde I. Dünya savaşında yenilmiştir. 1918 yılında imzalanan Mondros Müterakesinin öncesinde ve sonrasında Türkiye'nin pek çok bölgesi işgal edilmiştir.

1683 yılından beri süren Avrupa'dan Türk çekilişi ancak 1921 yılında Sakarya önlerinde durdurulabilmiştir (Yöney, 2022). İşgalci Yunan ordusunu Sakarya'da 1921'de durduran, 1922'de Başkumandanlık Meydan Muharebesine müteakiben yurdu düşmandan arınduran millî şahsiyet Türk ordusunun başkomutanı Mustafa Kemal Paşa'dır.

Paşa; ilk öğretimden başlayarak Batılı standartlarda çok iyi bir eğitim görmüş, kendisini çok iyi yetiştirmiş, iyi bir kurmay subay olmuştur. Okuduğu kitaplar ve bu kitaplara aldığı Fransızca Türkçe notlar bugün hâlen Anıtkabir'de görülebilmektedir (Turan, 2020).

Mustafa Kemal Paşa, askerî rütbelerinin en önemlilerini savaş meydanlarında almış; gazi, mareşal unvanlarını ulaşmıştır (İlhan, 1987). Askerlik vazifesinin yanında Mustafa Kemal, verdiği sözlü/yazılı emirlerle Türk hitabet sanatının da en başta gelen simalarından birisi olmuştur.

2.1. Mustafa Kemal Paşa'nın Emri

Mustafa Kemal Paşa; Batı Anadolu'yu işgal eden Yunan ordusunun Dumlupınar'da 30 Ağustos 1922'de imha edilmesinden sonra 1 Eylül günü Uşak'ın Eşme İlçesi'ne bağlı Takmak Köyü yakınlarında Garp Cephesi Kumandanı İsmet (İnönü), Kurmay Başkanı Asım (Gündüz) ve karargah subaylarından Şükrü Ali Bey'le birlikte gölgesinde oturduğu ve bugün koruma altına alınan bir meşe ağacının altında "Ordular! İlk Hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" emrini vermiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın o günün şartlarında, gizliliğinde ve haberleşme durumu düşünüldüğünde Şükrü Ali Bey'e yazdırarak imzaladığı emir; sahra telefonları ile hemen birliklere iletilmiş, o devirde "Akdeniz" denen Ege'ye doğru ilerleyen Türk birlikleri kaçan Yunan Ordusu'nu imha etmiş ve zafer 9 Eylül'de İzmir'in kurtuluşu ile noktalanmıştır (akt. Bardakçı, 2014).

26 Ağustos'ta başlayan ve 30 Ağustos 1922 tarihinde Türk zaferiyle neticelenen Dumlupınar Meydan Muharebesine müteakiben Gazi'nin 1 Eylül 1922'de karargah subaylarından Şükrü Ali Bey'e "Garp Cephesi Kumandanlığı" antetli bir kağıda yazdırdığı ve "Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" sözleri ile biten tarihî emrin orijinal metni ve metnin transliterasyonu şöyledir:

Emrin Orijinali	Emrin Transliterasyonu
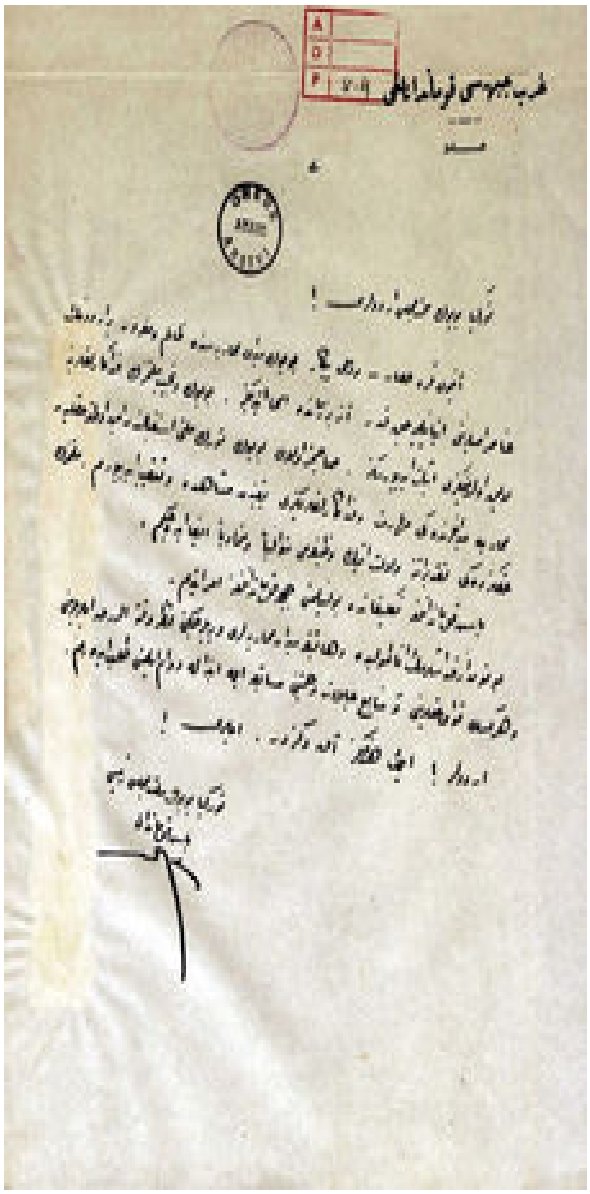	Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları! Afyonkarahisar-Dumlupınar Büyük Meydan Muharebesi'nde zalim ve mağrur bir ordunun anâsır-ı asliyesini inanılmayacak kadar az bir zamanda imha ettiniz. Büyük ve necîb milletimizin fedakârlıklarına lâyık olduğunuzu ispat ediyorsunuz. Sahibimiz olan büyük Türk milleti istikbalinden emîn olmaya haklıdır. Muharebe meydanlarındaki maharet ve fedakârlıklarınızı yakından müşahade ve takip ediyorum. Milletimizin hakkınızdaki takdirlerine delâlet etme vazifemi mütevâliyen ve mütemadiyen ifa edeceğim. Başkomutanlığa teklifatta bulunulmasını Cephe Komutanlığına emrettim. Bütün arkadaşlarımın Anadolu'da daha başka meydan muharebeleri verileceğini nazar-ı dikkate alarak ilerlemesini ve herkesin kuvâ-yı akliyesini, yiğitliğini ve menâbî-i celâdet ve himmetini müsabaka ile ibzâle devam eylemesini talep ederim. Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri! Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Başkumandan M. Kemal

3. "Ordular! İlk Hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" Emrinin Tahlili

1683 yılından beri geri çekilen Türk ordusu ancak 1921'de bu çekilmeyi Sakarya

önlerinde durdurabilmiştir. Yunanlıların Küçük Asya felaketi olarak nitelendirdikleri 1922 yılının Ağustos ayında, Türk ordusu iki asırdır unuttuğu taarruz muharebesine girişmiş ve 9 Eylül'de işgalci Yunan'ı denize dökmüştür.

Birinci Dünya Savaşı'nda savunmada kalınan Çanakkale ve Kutülamere dışında taraaruzda bulunulan ve yenilgiye uğratılan cepheler düşünüldüğünde, aradan geçen sıra süre içerisinde yoklukla taarruzu hatırladığımız ve başarıyla uyguladığımız görülmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk, "Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" emriyle başlangıçta orduya seslenmektedir. Bütün Anadolu, 1921 yılındaki Sakarya Savaşından sonra Anadolu'nun işgalden tamamen kurtarılacağı günü beklemektedir. Türk milletini de cephede Türk ordusu temsil etmektedir. Dolayısıyla Paşa, Mehmetçik'e seslenirken aslında bilfiil Türk milletine seslenmektedir.

İkincil konu "ilk hedefiniz" kavramıdır. Bilindiği üzere Yunanlılar İzmir'den başlayarak Manisa, Aydın, Uşak, Bursa, Bilecek, Afyon, Kütahya gibi illerimizi işgal etmiş ve bu işgal üüç seneyi aşkın sürmüştür (Köymen, 1994). Fakat daha önceden hem Yunanlılar hem de İtilaf kuvvetlendirince işgal edilen İstanbul, Doğu Trakya, hatta ve hatta Batı Trakya da işgal altındaydı. Yani Paşa, ilk hedefle belki İzmir'i kastetmişse de ikinci belki de üçüncü hedefle nereyi kastetmiştir. Başkomutan Mustafa Kemal, bunu askere yazılı olarak bildirmemiş konuyu askerin muhayyilesine bırakmıştır. Bu millî muhayyileye bırakma durumunu harp sanatını çok iyi bilen ve entelektüel bir Osmanlı kurmay subayı olan Mustafa Kemal tarafından bilinçli olarak bilerek yapıldığı çok açıktır. Hitabetin amacı, karşıdaki kişiyi istendik davranış yönünde hareket ettirmektir. Mustafa Kemal'in de amacı askeri dinlendirmeden Afyon'dan İzmir'e doğru kaçmakta olan Yunan işgalcisini savunmaya geçmeden süratle kovalaması ve denize dökmesidir. Bu kovalama ne kadar kısa sürer ve Yunan da o derece ardına bakmadan kaçarsa Anadolu da o kadar kısa sürede yabancı askerden temizlenecektir.

Literatürde bugün için Ege Denizi denilen bölge o zaman için Akdeniz veya Adalar Denizi olarak geçmektedir (Bostan, 1989). Dolayısıyla Mustafa Kemal'in Akdeniz'i hedef gösterirken kastettiği "ilk" hedefin Ege Denizi olma ihtimali çok yüksektir. Burada özellikle bugün için Türk Silahlı Kuvetlerinin ortaya koyduğu mavi vatan kavramını da unutmamak gerekmektedir. Mustafa Kemal bu emriyle aslında kendi denizlerimizde tam ve bağımsız bir Türkiye'yi 1922 yılında hayal ettiği çok belirgindir.

Söz konusu emrin son halkası "ileri" ibaresidir. Burada yine Türk ordusuna seslenilmektedir. Çünkü Başkumandanlık Meydan Muharebesinden sonra dağınık olarak çekilen Yunan birliklerinin derlenip toparlanmaması, herhangi bir hatta tutunmaması, savunmaya geçmemesi, Doğu Trakya'daki üç Yunan tümeninden destek birliğinin gelmemesi, Batılı devletlerin ateşkes önerilerinden çok önce süratle ve karşı tarafı bozguna uğratılarak Batı Anadolu'nun işgalden temizlenmesi gerekmekteydi (akt. İlhan, 1987). Aynı zamanda psikolojik harp sanatını bütün inceliklerini bilen Mustafa Kemal'in burada "ileri" ibaresini bilinçli olarak tercih etmesi gayet normal bir durumdur. (Türk ordusu) "İleri" emriyle; 15 Mayıs 1919'da Anadolu'ya çıkan Yunanlıların 18 Temmuz 1921'e kadar 26 ayda katettikleri mesafeyi, Türk ordusu, güçlü Yunan kuvvetlerinin savunma hattına taarruz edip burayı yardıktan ve bir meydan savaşını da kazanmasıyla toplamda 14 günde almıştır. Böylece Türklük için kutsî bu emrin gereği 9 eylülde İzmir'in kurtarılmasıyla yerine getirilmiştir.

4. "Ordular! İlk Hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" Emrinin Türk Hitabet Sanatındaki Yeri

Askerî hitabet metinleri, çoğunlukla doğaçlama olarak anlık ve süratle alınan bir kararı

neticelendirmek amacıyla sözle veya yazıyla kısa, öz ve net olarak söylenen sözlerden oluşmaktadır. Tarihte pek çok komutan, alp eren, mareşal yetiştiren Türk milletinin askerî hitabetteki yeri bambaşkadır.

Oğuz Kağan destanındaki "daha deniz daha ırmak" desturundan hareket eden Türk komutanlar; bazen az olarak yakalandıkları düşmana yenilmeden savaşı kazanmak bazen de asla yenemezler denilen düşmanı imha etmek amacıyla etkili ve güzel söze yani askerî hitabete başvurarak ordularını zaferin kazanılacağı yönde güdülemeyi, askerdeki ölüm korkusunu yenmeyi, savaştan galip gelineceği ülküsünü orduya aşılamayı hedeflemişlerdir.

Askerî hitabet örneklerinin pek çoğunun yazılı hâli bugün için elimize ulaşamasa da günümüze kadar gelen metinlerin edebî yönlerinin çok kuvvetli olduğu, derin/yüzey yapıda pek çok anlamı barındırdığı, millî lirizmle dolu oldukları, kısa ve net ifadelerle ordudan net olarak ne istendiğinin açıkça belirtildiği anlaşılmaktadır.

Askerî hitabet metinlerinin en büyük hedefi, askeri belli bir kızılelma hedefinde birleştirmektir. Atatürk de Türk ordusuna verdiği "Akdeniz'dir" emriyle kendi kızılelmasını belirtmiştir.

Askerî hitabet metninin mutlaka iyi bir konusu olmalıdır. Paşa, Başkumandanlık Savaşı'ndan hemen sonra doğrudan ve tamamen vatan mücadelesiyle ilgili bir konuda askerine emir vermiştir.

Askerî hitabette konu ve hatip arasında sıkı mı sıkı bir illiyet bağı bulunmaktadır. Mustafa Kemal, bir kurmay subaydır ve meclisten aldığı yetkiyle Türk ordusunu başına geçmiş ve orduyu bizzat kendisi yönetmektedir. Paşa'nın emir verdiği konu da bilfiil Meclis tarafından yetkilendirildiği konu üzerindedir.

Türk ordusu, 1912'den itibaren aralıksız olarak 10 yıl savaşmış ve bu savaşlar neticesinde pek çok şehit ve gazi vermiştir. Bu on yılın son harbi 30 Ağustos 1922 yılında kazanılan büyük zaferdir. Söz konusu 10 yıl içerisinde ve Büyük Taarruzda Türk ordusuyla onun başkomutanı, mareşali Mustafa Kemal arasında doğrudan ve anne karnındaki bir çocuk gibi bir bağlantı vardır. Paşa Çanakkale'de, Sakarya'da, Dumlupınar'da verdiği müstesna askerî hitabet örnekleriyle hem Türk hem de Dünya tarihinin kaderini değiştirmiştir.

Askerî hitabetin bir göndericisi (hatip) bir de alıcısı (muhatabı) vardır. "Ordular! İlk Hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" emrininin hatibi Mustafa Kemal Paşa, muhatabı da büyük Türk milleti özelinde "Mehmetçik"tir.

Askerî hatipler, askerî hitabeyi kullanacakları yeri ve zamanı çok doğru bir şekilde seçmelidir. Doğru zamanda ve yerinde yapılan tüm askerî hitabeler orduyu istenilen yönde etkileyecektir. Nitekim Mustafa Kemal de "Ordular! İlk Hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" emrini Dumlupınar Meydan Muharebesi'nin başladığında değil zaferin kesin olarak kazanılmasına müteakiben hemen ve süratle vermiştir.

SONUÇ

İnsanlar, bir dile sahiptir. O dille konuşur ve aralarındaki iletişimi gerçekleştirirken dil denilen sistemle ne zamandan beri ve nasıl konuştuklarını, bu sistemin nasıl ortaya çıktığını bilmeden konuşurlar. Çünkü her insan; doğduğu ve yaşadığı çevrede konuşulmakta olan hazır bir dili bulmakta, o dille düşünmekte, düşüncelerini dile getirmekte ve diğer insanlarla bu dili kullanarak anlaşmaktadır. Böylece duyguların, düşüncelerin, tasarıların, özlemlerin vb. durumların biçimlendirilip karşımızdakine/karşımızdakilere yansıtılmasında ana araç konuşmadır.

Çağlar boyunca insanların ilişkilerini düzenlemede, birbirlerini etkilemede konuşma ve hitabet, değerinden bir şey yitirmemiştir. Hatta günümüzde teknolojik gelişmelerle ortaya çıkan televizyon, sosyal medya gibi iletişim araçları, konuşma ve hitabetin değerini daha da arttırmıştır. Bu yüzden güzel ve etkili konuşma, yararlanmasını bilenlerin elinde bugün dahi en etkili silah durumundadır.

Hitabet; resim, müzik, mimarî gibi güzel sanatlardan bir sanat, düz yazı çeşitlerinden bir çeşit ve bunların bir araya gelmesiyle oluşturulmuş bir ana renktir. Hitabeti bu güzel sanatlardan ayıran en önemli özellikse konuşmacı ve dinleyiciden oluşan canlı iki unsurun bir arada ve karşı karşıya bulunmasını zorunlu kılmasıdır.

Hitabet, şekil ve konu bakımındna iki ana gruba ayrılmaktadır. Bu türler içerisinde askerî hitabet, öne çıkan hitabet türlerindendir.

Askerî hitabetin genel özellikleri aşağıdaki tabloda özetlenebilir:

Askerî Hitabetin Özellikleri	
İçerik	**Şekil**
Açık	Söyleniş şekli
Net	Hedef
Kısa ve Öz	Konu
Etkili	Konu-hatip
Güzel	Konu-muhatap
Millî lirizm	Yer ve zaman

Çanakkale Meydan Muharebesiyle toplumda tanırlılığı ve bilinirliliği artan Mustafa Kemal Paşa; Türk milletinin yetiştirdiği önder bir şahsiyet, askerî ve sivil bir karakterdir. Paşa; Batılı anlamda iyi bir eğitim görmüş, entelektüel bir kimsedir. Mustafa Kemal'in pek çok sözü sadece askerî hitabette değil diğer hitabet türlerinde de rahatlıkla örnek gösterilebilecek metinler arasında yer almaktadır.

1921 yılında kazanılan Sakarya Meydan Muharabesinden bir yıl sonra Dumlupınar Meydan Savaşı (Başkumandanlık Meydan Muharebesi)'nde düşman 30 Ağustos 1922 yılında kesin olarak yenilgiye uğratılmıştır. Mustafa Kemal Paşa, 1 Eylül 1922 yılında verdiği Türklük için kutsal olan "Ordular! İlk Hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" emriyle Türk ordusuna hedef belirlemiş ve bu hedef 9 Eylül 1922 tarihinde amacına ulaşmıştır.

"Ordular! İlk Hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" emrinin Türk askerî hitabet sanatındaki yeri şu tabloyla özetlenebilir:

"Ordular! İlk Hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!"	
İçerik	**Şekil**
Mesaj açıktır.	Doğaçlama olmak üzere yazılı olarak söylenmiştir.
İleti nettir.	Anadolu'nın işgalden kurtarılmasıdır.
Mesaj kısa ve özdür.	Vatan
Cümleler etkilidir.	Vatanın kurtarılması-Mustafa Kemal Paşa
Verilmek istenen mesaj güzeldir.	Vatanın kurtarılması-Mehmetçik
Cümleler millî lirizme sahiptir.	Dumlupınar Meydan Muharebesi, 01.09.1922

"Ordular! İlk Hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" emriyle Mustafa Kemal, askerî hitabet türünün hem Türkiye'de hem de dünyada en güzel örneklerinden birisini vermiştir. Kendisi zaten daha önceden bu tarz tarihî emirlerini Çanakkale'de vermeye başlamış ve Kurtuluş Savaşı'nda da bunlara devam etmiştir.

Kısaltmalar

akt.	Aktaran
KL	Kubbealtı Lugati
TDK	Türk Dil Kurumu
vb.	ve benzeri

KAYNAKÇA

Aktaş, Şerif-Gündüz, Osman (2015). Yazılı Ve Sözlü Anlatım Okuma-Dinleme Konuşma-Yazma, 20. Bs., Akçağ: Ankara.

Ağca, Hüseyin (2001). Sözlü Ve Yazılı Anlatımda Türkçenin Kullanımı, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı: Ankara.

Bardakçı, Murat (2014). İşte, Askerlik Tarihimizdeki En Meşhur Emrin Orijinali, Https://Www.Haberturk.Com/Yazarlar/Murat-Bardakci/985295-İste-Askerlik-Tarihimizdeki-En-Meshur-Emrin-Orijinali adresinden 28.08.2022 tarihinde erişilmiştir.

Bostan, İdris (1989). Akdeniz, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 2. c., 229-231.

Can, Baki, (1991). İkna Edici İletişimde Duygu Ve Mantık Kullanımı (Örnek Olay) Siyasal Parti Liderlerinin 22 Ekim 1989 Günü Radyo Ve Televizyon Konuşmaları, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ve Hakla İlişkiler Bilim Dalı, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*: İstanbul.

Çakır, Şener (2022). Sakarya Meydan Muharebesi'nin Askeri Stratejisi, Akademik Açı, 2 (1).

Eraslan, Ebubekir (2020a). Hitabet, Akademik Kitaplar: İstanbul.

Eraslan, Ebubekir, (2022b). Diksiyon Türkçeyi Güzel, Doğru, Düzgün ve Etkili Konuşmak, 8. Bs., Akademik Kitaplar: İstanbul.

Gedizli, Mehmet (2005). Sözlü Anlatıma Giriş, Şule Yayınları: İstanbul.

Gülensoy, Tuncer (2010). Türkçe El Kitabı, 6 Bs., Akçağ Yayınları: Ankara.

İlhan, Suat (1987). Atatürk'ün Cephelerde Verdiği Dört Emir, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. 3, s. 9.

Korkmaz, Hüseyin (2019). Emeviler Döneminde Araplarda Hitabet, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*: Konya.

Köymen, Mehmet Altay (1994). Başkumandanlık Meydan Muharebesi ve Diğer Meydan Muharebeleri Arasındaki Yeri, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10 (29).

Kubbealtı Lugati, 2022, http://lugatim.com/s/hitabet adresinden 28.08.2022 tarihinde erişilmiştir.

Muallimoğlu, Nejat (2011). Hitabet Konuşma Sanatı, 8. bs., Avcıol Basım Yayın: İstanbul.

Özdemir, Metin (2017). Hitabet Güzel ve Etkili Konuşma Sanatı, Altınordu Yayınları: Ankara.

Parlatır, İsmail-Şahin, Hatice (2011). Türk Dili Sözlü Ve Yazılı Anlatım Türleri İle Anlatım Teknikleri, 2. Bs., Ekin Basım Yayın Dağıtım: Bursa.

Susoy, Şenol (2016). Türk İslam Tarihinde Hitabeler, Kamer Yayınları: İstanbul.

Tellioğlu, Cevdet (1997). Güzel Konuşma Pratiği El Kitabı, Timaş Yayınları: İstanbul.

Turan, Şerafettin (2020). Mustafa Kemal Atatürk, *TDV İslam Ansiklopedisi*, 31. cilt, 340-341.

Türk Dil Kurumu (2022) Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/ adresinden 28.08.2022 tarihinde erişilmiştir.

Yıldırım, Ayşe Aslı, (2008). Siyasal İletişim Sürecinde Hitabet Sanatının Kullanılmasının Liderin Başarısına Etkisi : Recep Tayyip Erdoğan Örneği, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halka İlişkiler Ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*: Ankara.

Yöney, Orhan (2022). Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos-13 Eylül 1921), https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/sakarya-meydan-muharebesi-23-agustos-13-eylul-1921/ adresinden 02.09.2022 tarihinde erişilmiştir.

30 AĞUSTOS ZAFERİNE GİDEN YOLUN (1922 /2022) 100 YILINDA: TAARUZ HAZIRLIKLARI VE DİPLOMATİK İLİŞKİLERDE ATILAN ADIMLAR

IN THE 100 YEARS OF THE ROAD TO 30 AUGUST VICTORY (1922/2022): STEPS TAKEN IN THE PREPARATIONS FOR THE ATTACK AND DIPLOMATIC RELATIONS

Yüksel GÜNGÖR

Dr. Öğretim.Üyesi Kocaeli Üniversitesi

Özet

30 Ekim 1918 Mondoros Mütarekesiyle Anadolu topraklarında İtilaf Devletleri tarafından başlatılan işgallere karşı mitingler ve kongreler milli direnişin düşünce safhasını oluşturdu. 23 Nisan 1920'de Ankara'da milli iradenin temsil edildiği meclisin açılışı; milli mücadelenin askeri ve diplomasi alanlarındaki kararların alınıp uygulanması bu yüce meclisin çatısı altında başlatıldı.

Anadolu'da işgallere karşı askeri alanda 6-11 Ocak 1921 ve 23- 31 Mart tarihlerinde gerçekleşen İnönü Muharebeleri, İstiklal Savaşı'nın kaderini yakından etkiledi. 1921 yılının Temmuz ayındaki Kütahya-Eskişehir muharebesi ve 23 Ağustos - 13 Eylül'e kadar, Mustafa Kemal Paşanın komutanlığında yirmi iki gün yirmi iki gece aralıksız süren Sakarya Savaşı milli mücadele tarihine, "dünya tarihinde eşi benzeri pek az olan", büyük bir meydan savaşı örneğini de yazmış oldu.

Sakarya Meydan Muharebesi'yle yükselen moraller, Büyük Taarruz'un hazırlıklarını da beraberinde getirdi. Bir yandan Büyük Taarruz için askeri hazırlıklar yapılırken, diğer tarafta Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, barışçı yollarla halledebilmenin mümkün olup olmadığını gözlemlemek diplomatik adımları başlattı. Dışişleri Vekili Yusuf Kemal Bey ile İçişleri Vekili olan Fethi (Okyar) Bey'i Avrupa'ya diplomatik girişimlere bulunmak üzere görevlendirildiler.

Sakarya Savaşının kazanılması Fransa ile Ankara Anlaşanının zeminini hazırlarken, diğer tarafta ise İngiltere'nin Irak'ta bulunan yüksek komiseri Sir Cooks, Türklere dostluk elinin uzatılmasını önermiş olması bu diplomatik adımların atılmasına ivme kazandıran tarihsel gelişmelerdi. Bu konuda bazı İngiliz vekilleri İzmir'in, Doğu Trakya'nın ve İstanbul'un Türklere verilmesini istiyorlar olması ve bunun için de bir dernek kurma aşamasına gelmiş idi. İngilizlerin Hindistan İşleri bakanı Montegui ise Kemalistlerle doğrudan ilişki kurulması için İngiliz Dışişleri bakanı Lord Curzon'a baskı yapıyor olması, bu diplomatik ilişkilerin kapısını da aralamıştı. Dışarıda yaşanan bu gelişmeler diplomatik girişimler adına önemli gelişmelerdi.

Bu çalışmada İngiliz, Fransız, İtalya arşiv belgeleri ve bu ülkelerdeki dönemin matbuatında yer alan kaynaklar üzerinden bu diplomasi alanında atılmış olan adımlar detaylı sonuçlarıyla bu çalışmanın ilk ayağı olarak değerlendirilecektir.

Diplomatik ilişkiler bir yandan sürdürülürken, barış konusunda Türklerin isteklerini karşılamayan olumsuz bir sonucun ortaya çıkmaması durumunda; çalışmanın ikinci aşaması olarak ele alacağımız; yapılacak olası bir askeri harekat planları ve ordunun techizat iaşe ihtiyaçları çözümünde dönemin meclis zabıtları üzerinden bu çalışmaya yön verilecektir.

Zafere giden yolda Büyük Taarruz öncesi, askeri ve diplomatik alandaki tarihsel süreci karşılaştırmalı olarak 100.yılında Türk Milletinin yaşadığı bu gelişmeleri karşılaştırmalı olarak ele alacağız.

Anahtar Kelimeler: TBMM. Büyük Taarruz, Mustafa Kemal, Askeri Zafer, Diplomasi

Abstract

The rallies and congresses against the occupations initiated by the Allied Powers in Anatolia with the Armistice of Mondoros on 30 October 1918 formed the stage of thought of the national resistance. The opening of the parliament where the national will was represented in Ankara on April 23, 1920; The making and implementation of the decisions in the military and diplomacy fields of the national struggle were initiated under the roof of this supreme assembly.

The Battles of İnönü, which took place on January 6-11, 1921 and March 23-31, in the military field against the invasions in Anatolia, closely affected the fate of the War of Independence. The Battle of Kütahya-Eskişehir in July 1921 and the Battle of Sakarya, which lasted for twenty-two days and twenty-two nights under the command of Mustafa Kemal Pasha, until August 23-September 13, is a great field battle that is "very rare in the history of the world". He also wrote an example.

The morale that rose with the Battle of Sakarya brought the preparations for the Great Offensive. While military preparations were being made for the Great Offensive on the one hand, the Government of the Turkish Grand National Assembly, on the other hand, initiated diplomatic steps to observe whether it was possible to settle it by peaceful means. Deputy Foreign Minister Yusuf Kemal Bey and Deputy Interior Minister Fethi (Okyar) Bey were assigned to make diplomatic initiatives to Europe.

While the victory of the Battle of Sakarya prepared the groundwork for the Ankara Agreement with France, on the other hand, Sir Cooks, England's high commissioner in Iraq, offered to extend the hand of friendship to the Turks, which were historical developments that accelerated the taking of these diplomatic steps. In this regard, some British deputies wanted Izmir, Eastern Thrace and Istanbul to be given to the Turks, and for this reason, they were at the stage of establishing an association. The British Minister of Indian Affairs, Montegui, was putting pressure on Lord Curzon, the British Foreign Minister, to establish direct relations with the Kemalists, which opened the door to these diplomatic relations. These developments abroad were important developments for diplomatic initiatives.

In this study, the steps taken in this field of diplomacy will be evaluated as the first step of this study with detailed results, based on the British, French and Italian archival documents and the sources in the press of the period in these countries.

While diplomatic relations are maintained on the one hand, if a negative outcome that does not meet the wishes of the Turks regarding peace does not occur; we will consider as the second stage of the study; This study will be directed through the parliamentary minutes of the period in the solution of a possible military action plans to be made and the equipment and subsistence needs of the army.

On the way to victory, we will comparatively examine the historical process in the military and diplomatic fields before the Great Offensive, and these developments that the Turkish Nation experienced in its 100th year.

Keywords:Parliament,GreatOffensive,MustafaKemal,MilitaryVictory,Diplomacy

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİNDE TÜRKLERİN MİLLİYET MEFKÛRESİ, BASINI VE ZAFERİ

THE NATIONALITY IDEA OF THE TURKS DURING THE NATIONAL STRUGGLE, THE PRESS AND VICTORY

Olga UNTİLA KAPLAN

Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Medipol Üniversitesi İletişim Fakültesi Yeni Medya ve İletişim Bölümü,

ORCID: 0000-0003-1525-4989

Özet

Emperyalist güçlerin "Türkleri devletsiz bir halk haline getirme" arzusu, Türklerin en başarılı devlet oluşumu olan Osmanlı İmparatorluğu'nun sonunu getirmiştir. Türkler, bağımsızlık savaşını "vicdanı dolduran yüksek ve manevi bir kuvvet" sayesinde kazanmış, böylece yeni bir ulus-devlet kurarak tarih sahnesine çıkmışlardır. 30 Ağustos 1922'de Mustafa Kemal Atatürk'ün komutasındaki Dumlupınar'da zaferle sonuçlanan Büyük Taarruz, Türk halkının Anka kuşu gibi kendi küllerinden yeniden doğduğunu tüm dünyaya göstermiştir. Bu zafer, Türk halkının güçlü hür olma arzusu ile Türk kimliğini sonsuza dek yeniden tanımlayan Atatürk'ün fikir ve ideolojilerinin mükemmel birleşiminden kaynaklanmaktadır. Kültürel milliyetçiliğinin savunucusu olan Atatürk, Türk kültür mirasına, tarihine, diline ve geleneğine öncelik vererek, toplumun yönlendirici ve aydınlatıcı gücü olan Türk basınına önemli görevler vermiştir. Basın ise, Türk millî ülküsünü yaşatarak zafere giden yolunu hazırlamıştır.

Bu çalışmada, Atatürk'ün önderliğindeki Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nda Türklerin milliyet mefkûresini ve onu destekleyen basını üzerine bir değerlendirme yapılması hedeflenmektedir. Atatürk'ün ulusal Kurtuluş Savaşı'nı başlatmak için Samsun'a çıktığı 1919 yılında Millî Mücadele'yi destekleyen gazeteleri çifte sansür kıskacına sokulduğu için halka birlik ve beraberlik ruhunu oluşturmanın daha zor olduğunu belirtmek gerekmektedir. Bu husus, Türk halkının ulusallığı için verdiği mücadele yıllarında basının oynadığı önemli rolü bir kez daha vurgulamaktadır. 20. yüzyıl özgürlük mücadeleleri tarihinin en temsili örneklerinden biri olan Atatürk'ün cephedeki mücadelesi ve farklı düşünce besleyen gazetecilerin "kalem savaşları" Türklerin milliyet mefkûresini savunma ortak amacı güttüğü anlaşılmaktadır. Bu nedenle bu çalışmada tarihsel ve bağıntısal yöntemleri kullanılarak, Türklerin kim olduğunu, neden savaştığını ve Büyük Taarruz gibi savaşlarda basının yeri ve önemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırılan döneme olabildiğince yakın bir atmosfer yaratmak için eski yabancı kaynaklardan yararlanılması özen gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Millî Mücadele Basını, Türk Milliyetçiliği, Atatürk, 30 Ağustos 1922

Abstract

The desire of the imperialist powers to "turn the Turks into a stateless people" led to the end of the Ottoman Empire, the most successful state formation of the Turks. The Turks won the war of independence thanks to "a high and spiritual force that fills the conscience" and thus emerged on the stage of history by establishing a new nation-state. On August 30, 1922, under the command of Mustafa Kemal Atatürk, the Great Offensive, which ended in victory in Dumlupınar, showed the whole world that the Turkish people were reborn from their own ashes like the phoenix. This victory is due to the perfect combination of the strong desire of the Turkish people to be free and the ideas and ideologies of Ataturk, who redefined Turkish identity forever. Atatürk, who was the defender of cultural nationalism, gave priority to Turkish cultural heritage, history, language and tradition, and assigned important duties to the Turkish press, which is the guiding and enlightening power of society. The press, on the other hand, kept the Turkish national ideal alive and prepared the way to victory.

In this study, it is aimed to make an evaluation on the Turkish national ideal and the press that supported it in the National War of Independence under the leadership of Atatürk. It should be noted that it was more difficult to create a spirit of unity and solidarity among the public in 1919, when Atatürk set out for Samsun to start the War of Independence, because newspapers supporting the National Struggle were subjected to double censorship. This once again emphasizes the important role played by the press during the Turkish people's struggle for their nationality. As one of the 20th century's most representative examples of the history of freedom struggles, Atatürk's struggle at the front and the "pen wars" of journalists with different opinions are understood to share the common goal of defending the Turkish nationality. For this reason, this study uses historical and correlational methods to reveal who the Turks were, why they fought and the place and importance of the press in wars such as the Great Offensive. In order to create an atmosphere as close as possible to the period under investigation, care was taken to utilize old foreign sources.

Keywords: National Struggle Press, Turkish Nationalism, Atatürk, August 30, 1922

SOVYET DİPLOMATI SEMYON ARALOVUN "TÜRKİYE ANILARI"NDA 1922'DEKİ "BÜYÜK TAARUZ" VE 30 AĞUSTOS "ZAFER BAYRAMI"

IN "MEMORIES OF TURKEY" BY SOVIET DIPLOMAT SEMYON ARALOV IN 1922 ABOUT THE "GREAT OFFENSIVE" AND "AUGUST 30 IS VICTORY DAY."

Doç.dr., Reşad ASGEROV

Azerbaycan Milli İlimler Akademisi

Doç.dr., Bağır BABAYEV

Nahçıvan Devlet Üniversitesi

Doç.dr., Novruzeli REHİMOV

Nahçıvan Devlet Üniversitesi

Arş.gör., Sadiq HÜSEYNOV

Nahçıvan Devlet Üniversitesi

Doç.dr., Etibar MUSAYEV

Gence Devlet Üniversitesi

Özet:

Ankara"da Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin tanınmaya başladığı ilk zamanlarda, Semyon Aralov 1922'de Ankara"da Sovyet Rusya'nın Büyükelçisi olarak Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde Kurtuluş Savaşındaki zaferler döneminde faaliyete başladı, kısa sürede Mustafa Kemal Paşa'nın güvenini kazanmışdı.

31 Ocak 2022'de Ankara'daki Rusya Büyükelçiliği, Sovyet Büyükelçi Aralov'un Türkiye'ye gelişinin 100. yıldönümünü andı. Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Semyon Aralov'un bir arada yer aldığı fotoğrafla görselli paylaşım yapıldı.

Semyon Aralov, anılarında, Sovyet-Türkiye dostluğunu çok iyi aktarıyor. Bu ilişkiyi anlamak için Sovyet büyükelçisinin gözünden zaten bildiğimiz birçok soruyu görmenin önemli olduğunu düşünüyoruz. Aralov'un anıları, uzun zaman geçmiş olsa da, ana hatlarıyla bile çarpıcıdır. Ancak Aralov bazen nesnelliğini kaybeder ve olayları sosyalist gözlerle açıkça değerlendirir. Anılarda genel olarak Mustafa Kemal'e ciddi bir hayranlık duyuluyor. Aralov'un anıları, Türkiye'nin kurtuluş Savaşı döneminin en güzel anılarından biridir. Kitap boyunca önemli bir gösterge, Türk-Rus dostluğunun önemi ve Aralov'un Türklere karşı samimiyetidir.

26 Ağustos 1922'de başlayan 30 Ağustos 1922 gününe kadar devam eden Büyük Taarruz, Türklerin kesin zaferi ile sonuçlanmıştır. Semyon Aralov'un anılarında "Türk İstiklal Harbi'nin dönüm noktası olan Büyük Taarruz"la ilişkin bilgiler çok değerlidir. Aralov'un savaş meydanlarındaki ve cephelerdeki olaylardan bahseden anılarında, "Türk ordusunun taarruz hazırlığı, Türk ordusunun taarruzu, Mustafa Kemal ve Ismet Paşalar taarruzu idare ediyorlar, Kutlamamıza BMM'nin cevabı, Yunan ordusunun bozguna uğratılması üzerine Mustafa Kemal'in anlattıkları, İtilaf Devletlerinin Türk ordusunun zaferlerini durdurma girişimleri, Anadolu'da şenlikler" bölümleri de yer almaktadır.

Semyon Aralov, tüm bu olayları, hatta kırk yıl sonra bile Türk ordusunun büyük zaferini hatırlayacaktı: "Türk ordusu Yunan istilacılarını bozguna uğrattıktan sonra bütün Anadolu'da, bu arada Ankara'da da gösteriler, mitingler yapıldı, dualar edildi, istilacılara karşı kazandığı zaferden sonra Mustafa Kemal Ankara'ya dönüşünde büyük törenlerle karşılandı".

Sovyet-Türk münasebetlerinin özel karakterini, Aralov'un özel rolünü ebedileştiren, 1928'de İstanbul'dakı Taksim Meydanında dikilen tarihi anıtın bir tarafında Atatürk'le birlikte Sovyet Büyükelçisi Semyon Aralov da yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: Semyon Aralov, Sovyet Rusya'nın Büyükelçisi, Milli Mücadele, Mustafa Kemal Paşa, Büyük Taarruz, 30 Ağustos "Zafer Bayramı", İstanbul'dakı Taksim Meydanı Anıtı, 31 Ocak 2022, Ankara'daki Rusya Büyükelçiliği

Summary:

Semyon Aralov began his activity as the ambassador of Soviet Russia to Ankara in 1922 during the liberation war under the leadership of Mustafa Kemal Pasha, when the government of the Grand National Assembly of Turkey was recognized in Ankara, and soon he won the trust of Mustafa Kemal Pasha.

On January 31, 2022, the Russian Embassy in Ankara celebrated the centenary of the arrival of Soviet Ambassador Aralov in Turkey, shared joint photos of Mustafa Kemal Ataturk and Semyon Aralov.

Semyon Aralov in his memoirs very well conveys the Soviet-Turkish friendship. To understand these relations, we consider it important to see through the eyes of the Soviet ambassador many issues that we already know about. Aralov's memories, though a long time ago, are amazing even in lines. But Aralov sometimes loses his objectivity and openly assesses events with socialist eyes. In general, the memoirs express serious admiration for Mustafa Kemal. Aralov's memoirs are one of the most valuable memories of the period of the liberation war of Turkey. The importance of Turkish-Soviet friendship and Aralov's sincerity towards the Turks is important in the book.

A major offensive, which began on August 26, 1922 and lasted until August 30, ended with a decisive victory for the Turks. The information about the "Big Attack" in Aralov's memoirs is very valuable. Aralov's memoirs about the events on the battlefields and fronts contain sections entitled "preparation of the offensive of the Turkish army, the attack of the Turkish army, the attack of Mustafa Kemal and Ismet Pasha, the response of the government of the Grand National Assembly of Turkey to our holiday, the stories of Mustafa Kemal about the defeat of the Greek army, the attempts of the Entente to stop the victories of the Turkish army and holidays in Anatolia".

Semyon Aralov recalled all these events, the great victory of the Turkish army even forty years later: "after the Turkish army defeated the Greek invaders, demonstrations, rallies, prayers were held throughout Anatolia, as well as in Ankara. after the victory over the invaders, Mustafa Kemal, returning to Ankara, was greeted with great ceremonies."

On one side of the historical monument to Ataturk and Soviet Ambassador Semyon Uralov, erected in 1928 on Taksim Square in Istanbul, which gives a special character to Soviet-Turkish relations and shows the special role of Aralov.

Keywords: Semyon Aralov, Ambassador of Soviet Russia, National War, Mustafa Kemal Pasha, Great Offensive, August 30 "Victory Day", memorial on Taksim Square in Istanbul, January 31, 2022, Russian Embassy in Ankara

1. GİRİŞ

"Semyon Ivanoviç Aralov kimdir?" 1922'de Ankara"da Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Sovyet Rusya'nın Büyükelçisi- "resmi temsilcisi" (Toprak, 2008:XVIII) olarak Mustafa Kemal Paşa'nın önderliğinde Türkiye'nin Kurtuluş Savaşındaki zaferler döneminde faaliyete başladığını görüyoruz. O zamanlar, Ankara"da Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin tanınmaya başladığı ilk zamandı. Sovyetler Birliği daha Milli Mücadele'nin ilk yıllarından itibaren Türkiye'nin de dış politikasının belirleyici bir unsuru olmuş (Toprak, 2008:XIII). Semyon Aralov, Türkiye'de Sovyet Rusya'nın tam yetkili temsilcisi olarak atandı. Ankara'ya geldikten sonra tanıştığı ilk insanlardan biri İbrahim Abilov'du. Azerbaycan'ın tam yetkili temsilcisi İbrahim Abilov Semyon Aralova, Türkiye'nin yaşam hayatı, Doğudaki diplomatik ve politik

çalışmaların özellikleri, Ankara'nın siyasi ortamı hakkında kapsamlı bilgiler verdi. 31 Ocak 1922'de Semyon Aralov güven mektubunu Mustafa Kemal Paşa'ya sundu (Hasanli, 2012:469).

İşte o zaman, "Milli Mücadele'de en büyük zaferlerin kazanıldığı bir dönemde" (Toprak, 2008: XVIII) Sovyet diplomat Ankara'ya doğru uzun bir yolculuğa başladı. Semyon Aralov kısa sürede Mustafa Kemal Paşa'nın güvenini kazanmış, İbrahim Abilov ise hem Azerbaycan elçisi hem de tercüman olarak Aralov'un bütün görüşmelerinde yer almış, hayranı olduğu Kemal Paşa'ya önemli katkılarda bulunmuştu (Anadol: 2021).

31 Ocak 2022'de Ankara'daki Rusya Büyükelçiliği, Sovyet Büyükelçi Aralov'un Türkiye'ye gelişinin 100. yıldönümünü andı. Yapılan görselli paylaşımda, Mustafa Kemal Atatürk'ün ve Semyon Aralov'un bir arada yer aldığı fotoğrafla birlikte şu ifadelere yer verildi: "Misak-ı Milli'yi tanıyan ilk büyük devlet olan Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'nin Türkiye'deki Büyükelçisi Semyon Aralov, büyükelçilik güven mektubunu bundan tam 100 yıl önce bugün; 31 Ocak 1922'de Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Atatürk'e sundu. Ülkelerimiz arasındaki dostluk ilişkilerinin tesis edilmesinde büyük rol üstlenen Aralov, milli mücadele yıllarında işgalci güçlere karşı bağımsızlık savaşı veren Türk ordusunun örgütlenmesi süreçlerinde de aktif görev almıştır" (13:2022).

Semyon Aralov, anılarında, Sovyet döneminin Türkiye ile olan dostluğunu çok iyi aktarıyor. Bu ilişkiyi anlamak için Sovyet büyükelçisinin gözünden zaten bildiğimiz birçok soruyu görmenin önemli olduğunu düşünüyoruz. "Aralov bu döneme ait anılarını neredeyse kırk yıl sonra kaleme almış. Anılarını neden bunca zaman sonra yazdığı sorusuna karşı ilk akla gelen ihtimal, dönemin siyasi konjonktürüyle ilgili olabileceği" (Toprak, 2008:XVII).

"Aralov'un anıları, yazılmalarınadek uzun zamana geçmiş olsa da, ana hatlarıyla bile çarpıcıdır (Toprak, 2008:XVIII). Ancak Aralov bazen nesnelliğini kaybeder ve olayları sosyalist gözlerle açıkça değerlendirir. Ankara'daki ilk Sovyet büyükelçisi Aralov'un hatıraları-anılarında genel olarak Mustafa Kemal'e ciddi bir hayranlık duyuluyor. Aralov'un anıları, Türkiye'nin kurtuluş Savaşı döneminin en güzel anılarından biridir. Kitap boyunca önemli bir gösterge, Türk-Rus dostluğunun önemi ve Aralov'un Türklere karşı samimiyetidir.

30 Ağustos 1922 günü Türkiye Cumhuriyeti tarihinde "Zafer Bayramı ve Türk Silahlı Kuvvetleri Günü" olarak kutlanıyor. "26 Ağustos 1922'de başlayan 30 Ağustos 1922 gününe kadar beş gün beş gece devam eden Büyük Taarruz, Türklerin kesin zaferi ile sonuçlanmıştır" (Sayılır, 2014:89). Semyon Aralov'un anılarında "Türk İstiklal Harbi'nin dönüm noktası olan Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Muharebesi" (Sayılır, 2014:90) 30 Ağustos 1922'de "Büyük Taaruz"la ilişkin bilgiler çok değerlidir. Aralov'un savaş meydanlarındaki ve cephelerdeki olaylardan bahseden anılarında, "Türk ordusunun taarruz hazırlığı, Türk ordusunun taarruzu, Mustafa Kemal ve Ismet Paşalar taarruzu idare ediyorlar, Kutlamamıza BMM'nin cevabı, Yunan ordusunun bozguna uğratılması üzerine Mustafa Kemal'in anlattıkları, İtilaf Devletlerinin Türk ordusunun zaferlerini durdurma girişimleri, Anadolu'da şenlikler" bölümleri de yer almaktadır.

Semyon Aralov, tüm bu olayları, özellikle de 30 Ağustos'ta, hatta kırk yıl sonra bile Türk ordusunun büyük zaferini hatırlayacaktı: "Türk ordusunun taarruz hazırlığı 1922 yılının yaz ayları Türkiye'de, Türk ordusunun İngiliz Yunan istilacılarına karşı geniş bir genel taarruz hazırlığıyla geçti. Abilov'la ve askeri ataşe ile cepheye gidişimiz, Mustafa Kemal'in düşüncesine göre, bu hazırlık işinin bir bölümüydü(Aralov, 2008:134). "Abilov yoldaşla ben de bu gizliliğe biraz katıldık. Mustafa Kemal Paşa, elçiliğimizde onun da katılacağı büyük bir kabul töreni düzenlememizi, bunu bütün Ankara'ya yaymamızı, öteki devlet elçilerini de kabul törenine çağırmamızı benden rica etti. Herkes toplanıp Mustafa Kemal'in gelişini beklediği sırada yaveri gelerek Mustafa Kemal'in biraz rahatsız oIduğunu ve gelemeyeceğinden ötürü özür dilediğini haber verdi.

Mustafa Kemal ise bu sırada gizlice cepheye, Konya'ya hareket etmişti. Mustafa Kemal sonraları, bu gezisi ile ilgili olarak şunları söylemişti: "Ankara'dan ayrılışımı gizlemiştim. Planlarımı bilenler, sanki ben Ankara'da bulunuyormuşum gibi davranmalıydıar. Hatta bu Har gazetelere benim Çankaya'da bir çay partisi düzenlediğimi bile söyleneceklerdi. Ben geceleyin, otomibille tuz çölünden geçerek Konya'ya geldim. Telgrafhane kontrol altına alınmıştı." Sonraları, bazı kuşkuculara şöyle dedim, "Görüyormusunuz, Mustafa Kemal bize, Sovyet temsilcilerine ne büyük bir güven gösterdi" (Aralov, 2008:136).

Semyon Aralov daha sonra hatırladı: "Türk ordusu Yunan istilacılarını bozguna uğrattıktan sonra bütün Anadolu'da, bu arada Ankara'da da gösteriler, mitingler yapıldı, dualar edildi, istilacılara karşı kazandığı

zaferden sonra Mustafa Kemal Ankara'ya dönüşünde büyük törenletle karşılandı. Bundan sonra Mustafa Kemal Paşa söz aldı. "Türk milleti," diyordu Mustafa Kemal, "kabul ettiği kutsal Milli Misak'ı yerine getirdi ve kutsal topraklarımızı temizledi. Biz düşmanın önünde baş eğmedik. Büyük ordnmuza şan ve selam olsun" (Aralov, 2008:136).

Semyon Aralov, kırk yıl sonra olanları hatırlatarak, anılarında vurguladı: "Sovyet Rusya'nın Türkiye'deki temsilcisi olarak bizim ödevimiz, her ne pahasına olursa olsun Türk-Sovyet dostluk ilişkilerini bozmaya çalışan iç ve dış gerici güçlere karşı koymaktı. Biz bu işi Mustafa Kemal Paşa'nın, Türk ilerici aydınlarının ve Türkiye'nin sıradan insanlarının desteğimle, gücümüz yettiğince yaptık" (Aralov, 2008 :229).

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Semyon İvanoviç Aralov (1880-1969), 1922 yılında Sovyet Rusya'nın resmi temsilcisi olarak 1922 yılında Ankara'ya atanır. Topraklarını işgal etmiş olan Avrupa devletleriyle savaşmakta olan Türkiye'yi resmen ve ilk olarak tanıyan Sovyet Rusya bir elçilik heyetini gönderir Ankara'ya. Heyetin başında bulunan Aralov 1923 yılında Cumhuriyetin ilânından önce Türkiye'den ayrılır. 1946 yılında sürgün edildiği toplama kampından döndükten sonra Türkiye anılarını kaleme alır. Yazdıkları "Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923" başlığıyla yayınlanmıştır.

Sovyet askeri yetkili ve diplomat, seneler sonra Türkiye'yle ilgili anılarını kaleme aldı. 1960 yılında SSCB'de çıkan anıları (S. İ. Aralov, Vospominaniya Sovyetskogo Diplomata. 1922-1923, İzdatelstvo İMO, Moskva, 1960), daha sonra Türkçeye de çevrildi. (Bkz. S. İ. Aralov, Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Hatıraları, Burçak Yayınevi, İstanbul, 1967) Aralov'un Türkiye'deki görevi sırasında Atatürk'le görüşmelerini ve Moskova'ya gönderdiği raporlar kitaplarda geniş bir şekilde işlenmiştir. (Bkz. Mehmet Perinçek, Atatürk'ün Sovyetler'le Görüşmeleri, 4. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2014; Mehmet Perinçek, Türk-Rus Diplomasisinden Gizli Sayfalar, Genişletilmiş 3. Basım, Kaynak Yayınları, Kasım 2016).

Aralov'un Türkiye'de görevlendirildiği sırada, iki başka Sovyet temsilcisi daha bulunmaktadır Türkiye'de. Biri, 1921 yılı sonlarında Sovyet Ukrayna Hükümeti'nin 'Olağanüstü Elçisi' kimliğiyle Trabzon'dan Samsun'a, oradan Ankara'ya geçerek Bolşevik hükümetini temsilen Ankara hükümetiyle işbirliği anlaşması imzalayan General Mihail Vasilyeviç Frunze (1885-1925)'dir. "Frunze'nin Türkiye Anıları"[2] 1978 yılında yayımlanır.

Aynı dönemde Türkiye'de bulunan bir başka Sovyet temsilcisi, Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti İçişleri Bakan Yardımcısı görevindeyken 1921 yılında Azerbaycan'ın Türkiye Büyükelçiliğine atanan İbrahim Abilov (1881-1923)dur. Sovyet Cumhuriyetleri ile Genç Türkiye Cumhuriyeti arasında birden çok anlaşma imzalanmasına ve Sovyet Cumhuriyetlerinden Türk Kurtuluş Savaşına sempati ile bakılmasını sağlayan İbrahim Abilov; 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihleri arasında yapılan İzmir İktisat Kongresine katılmak üzere gelmiş ve 23 Şubat 1923 tarihinde rahatsızlanarak yaşamını İzmir'de yitirmiştir.

Aralov kısa sürede Mustafa Kemal Paşa'nın güvenini kazanmış, kendinden öncekilerin aksine Ankara'nın içişlerine karışmayan ve saygılı bir tutum sergilemiştir. İbrahim Ebilov ise hem Azerbaycan elçisi hem de tercüman olarak önce Frunze daha sonra da Aralov'un bütün görüşmelerinde yer almış, hayranı olduğu Kemal Paşa'ya önemli katkılarda bulunmuştu (Anadol:2021). Aralov, anılarında hem Frunze'den, hem de Abilov'dan sık sık söz eder.

"Tiflis'ten Ankara'ya Yolculuk" ana başlığını taşıyan bölümü"1921 yılı Aralık ayının sonunda, elçiliğimizin bütün kadrosu yola çıktı" tümcesiyle başlar. Heyet Batum'da eski, yandan çarklı bir gemiye biner. Aynı gemide "çok güzel Rusça konuşan" Türkiye Matbuat Bürosu Müdürü Ağaoğlu Ahmet Bey de bulunmaktadır. Önce Trabzon'da Vali tarafından törenle karşılanırlar, sonrasında Samsun'a ulaşırlar. Aralov Samsun'da Frunze ile kerşılaşır ve uzun uzun söyleşirler. "Frunze'yi uğurladığımızın ertesi günü, bizim heyet atla ve yaylı denilen arabalarla Anadolu'nun içlerine doğru hareket etti… Samsun'dan, Anadolu'nun tam ortasında bulunan Ankara'ya kadar olan yolumuz 400 kilometre tutuyordu." (Aralov, 2017:41).

Aralov'un Ankara'ya geldiği 1920'li yılların başlarında kentten görünüler: Ankara Kalesi ve çevresi; kaleden Ankara, uzakta Kurşunlu Camii; Kent içi; Ulus BMM önünden geçen cadde; Cumhuriyet Caddesi

"Dışişleri Bakanlığı'nı ziyaretimle Mustafa Kemal Paşa'ya resmi olarak tanıtılmam arasında geçen kısa süre içinde, üstünkörü Ankara'yı dolaştım. Ankara, daracık sokaklı, köhne ahşap evli, bol minareli bir şehir. Yarı harap olmuş surları ve I. Bayezid'in sarayı ile eski kale, şehre hâkim bir mevkide…Kaleden bakılınca şehrin geniş bir manzarası açılıyordu. Şehir sıkışık gibi görünüyordu. Uzaklarda, ayrı ayrı yüksek dağlar ve dağ grupları göze çarpıyor. Timurlenk'in kalesini gözden geçirdim. Mimarlık bakımından olağanüstü güzel olan kemerin kalıntılarını ve eski Roma köprüleriyle, Roma imparatorlarından Augustus zamanından kalma tapınağı seyrettim.

Bizim elçilik şehrin merkezinde, iki arabanın yan yana geçemeyeceği kadar dar bir sokakta, iki katlı, küçük ahşap bir evdi. Sokağımız yüksek minareli bir cami ile son bulunuyordu." (Aralov, 2017:63-64)

Aralov, Mustafa Kemal ile ilk kez 30 Ocak 1922 günü karşılaşır. "Yeni Türkiye'nin lideri beni çok sade bir biçimde kabul etti" dedikten sonra ülkeleri adına karşılıklı iyi niyet dileklerini sunduklarını yazar. "Bu karşılıklı sözlerden sonra Mustafa Kemal beni masaya davet etti. Kahve, çay getirdiler. Aramızda bir buçuk saat süren teklifsizce, resmi olmayan bir konuşma başladı."

1922 yılında cephe gerisine yaptığı ziyaretlere Gazi Mustafa Kemal, Aralov ile birlikte Abilov'u da dâvet etmiştir. 1922 yılında Çay/Afyon'da çekilen fotoğraf, anılan iki elçinin yanı sıra Frunze'nin de çağrılı olduğunu ortaya koyuyor.

Aralov, Gazi Mustafa Kemal ile tanışıp güven mektubunu sunduktan ve uzun bir görüşme gerçekleştirdikten sonra bütün bakanları, Genelkurmay Başkanını, kent yöneticilerini, "Meclisin ileri gelen milletvekillerini" ziyaret eder: "Bakanlıklar büyük bir taş binada toplanmıştı. Bakanların çalışma odaları yarı karanlık bir koridor üzerinde bulunuyordu. Bir günde birkaç bakanı ziyaret etme fırsatını buldum." (Aralov, 2017:67).

Adnan Adıvar ve Halide Edip Adıvar, Aralov ve eşi Sofiya İlyiniçna'yı elçilik yapısında ziyaret ederler. Aralov ikisi hakkında da olumsuz görüşler öne sürer: "Ben şimdiye kadar yalnız burjuva aydınlarının elçiliğimize yaptıkları ziyaretlerden söz ettim. Türkiye'nin sıradan insanları da elçiliğimizi ziyaret ederlerdi. Birkaç sefer elçiliğimize savaşçı kadınlardan çeteci Fatma Çavuş da geldi. Fatma Çavuş çetenin başında bulunuyordu. Yunanlılarla ve asilerle dövüşmüştü. Fatma Çavuş kısa boylu, zayıf, enerjik yüzlü, kara gözlü, yaşlıca bir kadındı. …sırtında siyah bir ceket, ayağında çizgili bir eteklik vardı. Belindeki geniş kuşağında tüfek mermileri, kama, omzunda da kayış görünüyordu. Başını bir yemeni ile sarmıştı." (Aralov, 2017:70) Aralov, o sıralar konuk Rus ressam sanatçısı Y.Y. Lansere'den Fatma Çavuş ve bir başka çetecinin portrelerini yapmalarını ister. Lansere yalnızca anılan iki çetecinin portrelerini yapmakla kalmaz, 1922 Ankarası'ndan çok sayıda görüntüler çizer.

Aralov, Ankara halkından da sıcak ilgi gördüklerini yazar. "Şehre her çıkışımda tüccar, esnaf, beni dükkânlarına, mağazalarına, imalathanelerine davet ederek kendileriyle birer bardak çay ya da birer fincan kahve içme teklifinde bulunurlardı. Çarşıda görünmemle birlikte tüccarlar ellerini göğüslerine bastırarak beni selamlarlar ve söyleşmek için içeri buyur ederlerdi. Eğer çevirmensiz sokağa çıkmış bulunuyorsam konuşmamız selamlaşmakla, gülümsemekle ve Türkçe bildiğim birkaç sözle kalırdı." (Aralov, 2017:71)

Aralov'un 1922-1923 Ankarası hakkında ilettiği bilgiler, hacimli bir anılar kitabı içinde pek de geniş yer tutmuyor. Ankara'dan sonra Gazi Mustafa Kemal ile birlikte cephe gerisi ziyaretleri hakkında bilgiler veriyor. Daha çok siyasal değerlendirmeler içeriyor anıları.

28 Ocak 1922'de Aralov Ankara'ya Büyükelçi sıfatıyla geldi. Birçok kez Mustafa Kemal ile birlikte cepheye giderek askeri birlikleri ziyaret etti. Bu ziyaretlerden özellikle Mart-Nisan 1922'de yapılanın önemi büyük. Bu tarihte Türk ordusunun karşı saldırıya geçiş planları yapıldı. Rus tecrübesinden yararlanma örneklerinden birini o tarihe kadar bağımsız hareket eden üç tümenden güçlü süvari kolordunun kurulması oluşturmaktadır.

Böylece 6 bin süvariden oluşan Türk süvarî ordusu ortaya çıktı. Topçu ve makineli tüfekli birlikler de bu kolorduya katıldı. Kolordunun başına Sakarya Muharebesi'nden sonra general unvanı alan tecrübeli süvari subayı Fahrettin'i getirdiler. Türkler, ona 'Bizim Budönnıyımız' diyordu. Daha sonraki tarihlerde bu kolordu, işgalcilere karşı başarılı bir şekilde mücadele etti.

4 Mart 1922'de Mustafa Kemal cepheye teftiş seyahatine çıktı ve Sovyet elçisi S. İ. Aralov, askeri ataşe K. K. Zvonarev ve Azerbaycan elçisi İbrahim Abilov'u da davet etti. Mart-Nisan aylarında Polatlı, Sivrihisar, Akşehir, Bolvadin, Çay gibi yerleşim yerlerinden geçerek tüm cepheyi dolaştılar, 6 piyade tümeni ziyaret

ettiler, süvari kolordunun eğitimine katıldılar, Konya'daki farklı kurumlarda bulundular ve buradaki Topçu Okulu, Askeri Okulu ve askerî birlikler için nalbant yetiştiren okulu ziyaret ettiler. Yine burada Kuvâ-yi Milliye'nin kuruluşunun yıldönümü dolayısıyla tertip edilen kutlamalar yapıldı. Rusya Yetkili Temsilciliği'nin temsilcileri mitinglerden sonra askerlere 'Sovyet Rusya'nın Kızıl Ordusu'ndan Türk Askerine' şeklinde yazının yazıldığı küçük hediyeler dağıttılar. Aralov Türk ordusuyla ilgili son derece olumlu bir izlenime kapılmış ve Türk ordusunu şöyle tasvir etmişti: 'Türk ordusu, üniforma sorunu yaşasa da çok düzenli, disiplinli ve iyi organize edilmiş bir orduydu.'

Aralov anılarında yazdı: Türk ordusunun taarruz hazırlığı 1922 yılının yaz ayları Türkiye'de, Türk ordusunun İngiliz Yunan istilacılarına karşı geniş bir genel taarruz hazırlığıyla geçti. Abilov'la ve askeri ataşe ile cepheye gidişimiz, Mustafa Kemal'in düşüncesine göre, bu hazırlık işinin bir bölümüydü. Mustafa Kemal Paşa, Türk ordusu erlerine Kızıl Ordu 'dan hediyeler verme konusundaki teklifimize sarılmıştı. Kendisi o günlerdeki konuşm alarında Sovyet Rusya'nın ve Kızıl Ordu'nun, genç Türkiye'den yana olduğunu, artık bundan böyle Türkiye'nin doğusundaki cephe gerisinden korkmak için bir sebep bulunmadığını, Türk ordusunun yalnız olmadığını özellikle belirliyordu. Bütün Türk milleti, kendi kurtuluş orduşunun zafer hazırlıklarına katılıyordu. Erlerin eşleri, kızları, kız kardeşleri cepheye erzak, cephane, sihh taşıyorlardı. Taarruzdan önce. Temmuz ve Ağustos aylarında bütün Anadolu'yu miting dalgaları sarmıştı. Bu mitinglerde halk, elinden gelen her şeyle; elbiseyle, erzakla, cephane taşım ak için taşıtlarıyla orduya yardıma çağırılıyordu. Mitinglerde meclis üyeleri, basit vatandaşlar, hatta çocuklar bile ateşli konuşmalar yapıyorlardı. Bu mitinglerden birçoğunda bulunma fırsatim oldu". (Aralov, 2017:134-135).

Aralov, Türk yönetimine Ağustos 1922'deki taarruz hazırlıklarına da destek verdi. Mustafa Kemal 6 Ağustos 1922'de Batı cephedeki birliklere saldırı hazırlıklarına başlamayı öngören gizli emri vererek kendisi düşman istihbaratını yanıltmak için Savunma Bakanı Kazım ile birlikte Ankara'ya döndü, 7 Ağustos'ta ise Genelkurmay Başkanı Mustafa Fevzi de Ankara'ya hareket etti.

Taarruza bizzat komutanlık yapmak için plana göre cepheye gitmesi gereken Mustafa Kemal, Ankara'daki rezidansında TBMM üyeleriyle görüşme yapacağı haberini yaydı. Gazetelerde de bu haber yayınlandı. Aynı zamanda o, Aralov'dan 17 Ağustos'ta Sovyet Yetkili Temsilciliği'nde Türk liderinin de katılacağı ve diğer ülkelerin büyükelçilerinin davet edileceği bir kabulün verileceğini açıklamasını istedi. Temsilcilikte gerçekten bir davet verildi ve misafirlerin hepsi geldiğinde Mustafa Kemal'in kendisini kötü hissettiği ve gelemeyeceği söylendi. Bu arada Türk birliklerinin başkomutanı gizlice cepheye gitti. 20 Ağustos'ta o, Batı cephenin karargâhı Akşehir'e geldi ve 26 Ağustos 1922'de harekete geçme emri verdi.

Aralov daha sonra şöyle hatırladı: Taarruz büyük bir gizlilik içinde- Abilov yoldaşla ben de bu gizliliğe biraz katıldık. Diplomasi Tarihi'nde Kemal Paşa'nın cepheye giderken, köşkünde meclis üyelerine bir çay partisi vereceğini etrafa yaydığı ve bu durumun gazetelerde resmi olarak ilan edildiği yazılmaktadır. Bu doğrudur. Ama bundan başka Mustafa Kemal Paşa, elçiliğimizde onun da katılacağı büyük bir kabul töreni düzenlememizi, bunu bütün Ankara'ya yaymamızı, öteki devlet elçilerini de kabul törenine çağırmamızı benden rica etti. Herkes toplanıp Mustafa Kemal'in gelişini beklediği sırada yaveri gelerek Mustafa Kemal'in biraz rahatsız olduğunu ve gelemeyeceğinden ötürü özür dilediğini haber verdi. Mustafa Kemal ise bu sırada gizlice cepheye, Konya'ya hareket etmişti. Mustafa Kemal sonraları, bu gezisi ile ilgili olarak şunları söylemişti: "Ankara'dan ayrılışımı gizlemiştim, pilanlarımı bilenler, sanki ben Ankara'da bulunuyormuşum gibi davranmalıydıar. Hatta gazetelere benim Çankaya'da bir çay partisi düzenlediğimi bile söyleneceklerdi. Ben, otomobille tuz çölünden geçerek Konya'ya geldim. Telgrafhane kontrol altına alınmıştı." Sonraları, bazı kuşkuculara şöyle dedim, "Görüyormusunuz, Mustafa Kemal bize, Sovyet temsilcilerine ne büyük bir güven gösterdi." (Aralov, 2017:136).

26 Ağustos 1922'de başlayan 30 Ağustos 1922 gününe kadar beş gün beş gece devam eden Büyük Taarruz, Türklerin kesin zaferi ile sonuçlanmıştır (Sayılır,2014:89).

Aralov anılarında yazdı: Türk ordusu Yunan istilacılarını bozguna uğrattıktan sonra bütün Anadolu'da, bu arada Ankara'da da gösteriler, mitingler yapıldı, dualar edildi, istilacılara karşı kazandığı zaferden sonra Mustafa Kemal Ankara'ya dönüşünde büyük törenletle karşılandı, istasyonda bir askeri birlik yer almıştı. Bütün hükümet ve meclis üyeleri, milli kahraman Mustafa Kemal'i karşılamaya çıkmıştı. Sovyet temsilciliği, İran ve Afganistan elçilikleri bu karşılamaya tam kadro katılmışlardı. Meclise giden yol boyunca çeşitli

sloganlarla süslü taklar kurulmuştu. Mitinglerin, camilerde dualaın hesabı yoktu. Bütün Ankara halkı sokaklara ve meydanlara dökülmüştü. (Aralov, 2017:143).

Konuşmacılardan biri, "Görüyorsunuz ya", diyordu, "güçlü İngiltere Türkiye'nin önünde eğilmiş bulunuyor. Mütefikleti ona ihanet ediyor. İngiltere Türkiye'yi ele geçirmek, onu esaret altına almak ve kendisine bağlı bir ülke yapmak, bütün Doğu'yu istila etmek ve Sovyet Rusya'ya karşı mücadele etmek üzere savaş üssü haline getitmek istiyor.

Bundan sonra Mustafa Kemal Paşa söz aldı. Gazi sakin, ağır konuştu, Onu gergin bir dikkatle dinlediler. "Türk milleti," diyordu Mustafa Kemal, "kabul ettiği kutsal Milli Misak'ı yerine getirdi ve kutsal topraklarımızı temizledi. Biz düşmanın önünde baş eğmedik, bize boyun eğmeyi öğütleyen İstanbul'daki hainleri dinlemedik. Hayır, mağrur Türk, emperyalistlere hiçbir zaman baş eğmeyecektir. Büyük ordnmuza şan ve selam olsun."

Şehrin birçok yerinde halk oyunlarıyla temsiller ve beden eğitimi gösterileriyle karışık şenlikler düzenlenmişti. Ankara yakınlarındaki geniş ovada da, konuklar için çadırlar kurulmuştu. Bu şenliklere Mustafa Kemal Paşa da katıldı. (Aralov, 2017:144).

3. SONUÇ

Sovyet elçi Aralov, 1922'nin başında Türkiye'ye geldi ve Atatürk'ün sırdaşı oldu. Ülkemize gelmeden önce görüştüğü Lenin ona şunları söyledi: Anlaşılan Kemal, Sovyet devrimimizin anlamını mükemmel şekilde kavramış büyük bir siyaset adamı.

30 Ağustos Zaferi, İstiklâl Savaşı önderliğiyle Türk milletinin kendi azim ve kararlılığının bir sonucuydu. Ancak uluslararası planda Türk-Sovyet ilişkileri de bu zaferde önemi rol oynamıştı. Ankara'nın Moskova'yla ilişkilerini doğru ve karşılıklı çıkara dayanan bir şekilde geliştiren ve Türk-Sovyet işbirliğini pekiştiren isimlerden biri de Sovyet Büyükelçisi Semyon İvanoviç Aralov'du (1880-1969).

Eski asker, yeni diplomat Aralov, 1922'nin başında Türkiye'ye gelmiş ve Mustafa Kemal'le de hemen iyi ilişkiler geliştirmişti. Atatürk, onunla birçok sırlarını paylaşmış, Büyük Taarruz öncesinde onu askeri manevralara dahi davet etmişti. Aralov, Ankara'dan Moskova'ya onlarca rapor göndermiş ve Türkiye'nin İstiklâl Savaşı'nın önem ve gidişatının Sovyet liderliği tarafından en iyi şekilde anlaşılmasında büyük katkı sağlamıştı.

Aralov, Atatürk'ün çağdaşlaşma ve kadın hakları konusunda attığı ve atacağı adımların da o yıllarda farkındaydı. Bu konuları da devamlı Moskova'ya aktardı.

Aralov'un özel rolünü ve Sovyet-Türk ilişkilerinin özel karakterini temsil eden tarihi anıt, 1928 yılında kurtuluş savaşı'nın büyük zaferinin şerefine İstanbul'un Taksim Meydanı'nda, anıtın bir tarafında Atatürk ve diğer Ulusal Mücadelenin kahramanları ve Sovyet Büyükelçisi Semyon Aralov'un yer aldığı tarihi bir anıttır.

KAYNAKLAR:

1. Aralov Semyon İvanoviç (2008). Bir Sovyet diplomatının Türkiye anıları. 1922-1923. Yaylacik matbaacılık. Türkiye İş Bankasi Kültür Yayinlari. Rusça aslından çeviren Hasan Âli Ediz., Candan Badem.
2. Semyon İvanoviç Aralov: Bir Sovyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923, Çeviren: Hasan Âli Ediz, İş Bankası Kültür Yayınları, 4. Basım, 2017
3. Betül Aslan (2004). Türkiye-Azerbaycan ilişkileri ve İbrahim Ebilov (1920-1923). Kaynak Yayınları, İstanbul. s.
4. Cemal Güven (2006). Mustafa Kemal Paşanın Büyük Taarruz Öncesinde Sovyet Rus ve Azerbaycan Elçileri İle Cephe ve Cephe Gerisi Gezisi (Sivrihisar- Çay- Akşehir- Ilgın- Konya), Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi, Sayı: 218, Konya, Nisan-2006, ss. 58-60.
5. Hasanli Cemil (2012). Sovyet Döneminde Azerbaycan'ın Dış Politikası (1920-1939). Bakü, Adiloğlu Yayınevi., 656 sah.

6. Perinçek, Mehmet, (2014) Atatürk'ün Sovyetler'le Görüşmeleri, 4. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul,
7. Perinçek, Mehmet, Atatürk'ün Sovyetler'le Görüşmeleri Sovyet Arşiv Belgeleriyle, Kaynak Yayınları, 4. Basım, İstanbul 2014.
8. Perinçek, Mehmet (2016). Türk-Rus Diplomasisinden Gizli Sayfalar, Genişletilmiş 3. Basım, Kaynak Yayınları.
9. Sayılır Burhan (2014). 30 Ağustos Zafer Bayramı Kanunu, İlk Zafer Kutlaması ve Büyük Taarruz İle İlgili Bazı Bilgiler. Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı Yıl: 12, Sayı: 16, ss. 89-114.
10. Toprak Zafer (2008) , "Erken Dönem Türk-Sovyet İlişkileri ve Semyon İvanoviç Aralov," Bir Soveyet Diplomatının Türkiye Anıları 1922-1923, Semyon İvananoviç Aralov, çeviren: Hasan Âli Ediz, içinde, İstanbul; Türkiye İş Bankası Kültür Yayını, 2008, s. XIII-XVIII.
11. Zarife Dulayeva Tarih Bilimci. Atatürk'ün İmzası: «…Azerbaycan'ın Büyükelçİsİne, kardeşİm İbrahİm AbİlovA»
12. Anadol Kemal (2021). İzmir İktisat Kongresi ve İbrahim Ebilov. 24 Şubat 2021 https:// www. cumhuriyet.com.tr › ..
13. Rusya Büyükelçiliği, Sovyet Büyükelçi Aralov'un Türkiye'ye gelişinin 100. yıldönümünü andı ... https: //tr.sputniknews.com › ru... 31 ocak 2022

AZƏRBAYCAN SOVET SOSİALİST RESPUBLİKASININ TÜRKİYƏDƏKİ SƏLAHİYYƏTLİ NÜMAYƏNDƏSİ İBRAHİM ƏBİLOVUN SAKARYA QƏLƏBƏSİNDƏN "BÖYÜK TAARUZ" A VƏ ORADAN İZMİR İQTİSADİ KONQRESİNDƏKİ FƏALİYYƏTİ.

THE ACTIVITIES OF THE PLENIPOTENTIARY REPRESENTATIVE OF THE AZERBAIJANI SOVIET SOCIALIST REPUBLIC IN TURKEY IBRAHIM ABILOV FROM THE VICTORY IN SAKARYA TO THE "BIG OFFENSIVE", AND THEN AT THE ECONOMIC CONGRESS IN IZMIR.

Doç.dr., Reşad ASGEROV

Azerbaycan Milli İlimler Akademisi

Doç.dr., Bağır BABAYEV

Nahçıvan Devlet Üniversitesi

Dr.Öğr.üy., Sadiq HÜSEYNOV

Nahçıvan Devlet Üniversitesi

Özet:

Azərbaycan və Türkiyə diplomatiyası tarixində xüsusilə fərqlənən görkəmli dövlət xadimi İbrahim Əbilov 1921- 1923-cü illərdə Ankarada Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının Səfiri olmuş, Türkiyə hökumətinə və Türk xalqına böyük sevgiylə Türkiyə-Azərbaycan münasibətlərinin inkişafında mühüm xidmətlər göstərmişdir.

Moskva Ankarada Azərbaycan nümayəndəliyinin açılmasını gecikdirmişdir. Nəhayət, RSFSR Xarici İşlər Komissarı İbrahim Əbilovu Azərbaycan SSR səlahiyyətli nümayəndəsi kimi Ankaraya göndərmişdir. Beləliklə, Türkiyə Böyük Millət Məclisi Hökuməti Bakıya təmsilçi təyin etdikdən sonra Azərbaycan Sovet hökuməti də İbrahim Əbilovu Ankaradakı nümayəndəsi təyin etməklə Türkiyə-Azərbaycan siyasi əlaqələri canlanmağa başladı.

İbrahim Əbilov Sakarya savaşından sonra Batumdan 14 sentyabr 1921-ci il tarixli təbrik teleqramı göndərmiş, oktyabrın 11-də səfirliyin əməkdaşları ilə Ankaraya gəlmiş, oktyabrın 22-də Mustafa Kamal Paşa ilə rəsmi görüşü zamanı özünün etimad məktubunu təqdim etmişdir. İbrahim Əbilov səmimi çıxışında demişdir ki, Azərbaycan türkləri türk xalqının şadlığını öz şadlığı və matəmini öz matəmi bilir. İbrahim Əbilovun etimadnaməsini təqdim etməsindən bir neçə gün sonra, 18 oktyabr 1921-ci ildə Azərbaycanın Ankara təmsilçiliyi təntənə ilə açılır. Azərbaycan bayrağı isə Mustafa Kamal Paşa tərəfindən qaldırılır.

Ankaradakı Rusiya Sovet səfiri Semyon Aralov xatırlayırdi ki, "Əbilov Türk dilini çox yaxşı bilirdi. Mustafa Kamal Paşa ilə bizim mühüm söhbətlərimizdə yoldaş Əbilov həmişə fəal iştirak etmişdir." Atatürkün bəzən "İbrahim Məhərrəm bəy", bəzən də "qardaşım" adlandırdığı İbrahim Əbilov onun yaxın dostlarından biri olmuşdur. İbrahim Əbilov Mustafa Kamalla dostluq əlaqələrini inkişaf etdirdi, onun hörmət və etibarını qazandı. Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin sosial, mədəni və iqtisadi inkişafında böyük rol oynadı.

İzmir İqtisadi Konqresində Mustafa Kamal Paşanın dəvəti ilə İbrahim Əbilov türk dilində çıxışında Azərbaycanın iqtisadi çətinliklərdən necə keçdiyindən danışdı və onun nitqi nümayəndələr tərəfindən ayaqüstə alqışlandı. İzmir iqtisadi Konqresində iştirakı və buradakı çıxışı Əbilovun son diplomatik fəaliyyəti olmuşdur. 1923-cü ildə gözlənilməz ölümünə baxmayaraq, o, Türkiyədə cəmi 2 il işlədi, lakin belə sevimli və etibarlı şəxsin ölümü həm Azərbaycanda, həm də Anadoluda böyük kədər yaratdı.

Anahtar kelimeler: İbrahim Əbilov, Azərbaycanın Ankaradakı səfiri, Mustafa Kamal Paşa, Türkiyə ordusunun Sakaryada qələbəsi, "Böyük hücum" da qələbə, Azərbaycanın sevinci, İzmir iqtisadi Konqresi

Summary:

An outstanding statesman, particularly distinguished in the history of Azerbaijani and Turkish diplomacy, Ibrahim Abilov was the ambassador of the Azerbaijani Soviet Socialist Republic in Ankara in 1921-1923, treated the Turkish government and the Turkish people with great love, provided important services in the development of Turkish-Azerbaijani relations.

Moscow has delayed the opening of the Azerbaijani representative office in Ankara. Finally, the People's Commissar of Foreign Affairs of the RSFSR sent Ibrahim Abilov as an authorized representative of the Azerbaijani SSR to Ankara. Thus, after the government of the Grand National Assembly of Turkey appointed a representative in Baku, the Soviet Government of Azerbaijan appointed Ibrahim Abilov as its representative in Ankara, and Turkish-Azerbaijani political ties began to revive.

After the battle for Sakarya, Ibrahim Abilov sent a congratulatory telegram from Batumi dated September 14, 1921, arrived with embassy staff in Ankara on October 11, and on October 22, during his official meeting with Mustafa Kemal Pasha, handed over his letter of confidence. In his sincere speech, Ibrahim Abilov said that the Azerbaijani Turks know the triumph of the Turkish people as their triumph. A few days after the presentation of credentials by Ibrahim Abilov, on October 18, 1921, the grand opening of the Azerbaijani representative office in Ankara took place. And the flag of Azerbaijan was raised by Mustafa Kemal Pasha.

The Russian Soviet ambassador to Ankara, Semyon Aralov, recalled that "Abilov knew the Turkish language very well. Comrade Abilov has always taken an active part in our important conversations with Mustafa Kemal Pasha.“ Ibrahim Abilov, whom Ataturk sometimes called ”Ibrahim Maharram Bey" and sometimes ”my brother", was one of his close friends. Ibrahim Abilov developed friendly relations with Mustafa Kemal, enjoyed his respect and trust. He played a great role in the social, cultural and economic development of Azerbaijani-Turkish relations.

At the invitation of Mustafa Kemal Pasha at the Izmir Economic Congress, Ibrahim Abilov, in his speech in Turkish, spoke about how Azerbaijan overcame economic difficulties, and his speech was met with applause. His participation in the Izmir Economic Congress and his speech here were Abilov's last diplomatic activity. Despite his unexpected death in 1923, he worked in Turkey for only 2 years, but the death of such a beloved and reliable person caused great grief both in Azerbaijan and in Anatolia.

Keywords: Ibrahim Abilov, Azerbaijani Ambassador to Ankara, Mustafa Kemal Pasha, victory of the Turkish army in Sakarya, victory in the “Great Offensive", joy of Azerbaijan, Izmir Economic Congress

1. GİRİŞ

İbrahim Əbilov Azərbaycan və Türkiyə diplomatiyasının tarixində xüsusi yeri və rolu ilə 1921-ci ildən 1923-cü ilə qədər Ankarada Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının Səfiri vəzifəsində çalışmışdır. İbrahim Əbilov Türkiyə hökumətinə və Türk xalqına verdiyi töhfələrə görə sevilmiş, Türkiyə-Azərbaycan, Türkiyə-Sovet münasibətlərinin inkişafında Türkiyə üçün də çox böyük əhəmiyyətə malikdir. İbrahim Əbilov Azərbaycan Sovet hakimiyyətinin nümayəndəsi kimi Türkiyəyə göndərilmiş, Mustafa Kamal Paşa ilə dost olmuşdur. Bu dostluğa və Türkiyəyə marağa görə ona bir neçə ittiham irəli sürülüb, lakin o, bəraət alıb. O, Türkiyədə cəmi 2 il işləmiş sevimli və etibarlı bir insan kimi son ölümü həm Azərbaycanda, həm də Anadoluda böyük kədər doğurdu.

Azərbaycan SSR hökuməti Məmduh Şövket bəyin təyin edilməsindən təxminən 13 ay sonra İbrahim Əbilovu Ankaradakı nümayəndəsi təyin etdi. İbrahim Əbilov 1921-ci ilin iyun ayında Azərbaycan SSR-in Ankara və Türkiyədə səlahiyyətli nümayəndəsi təyin edilmişdir. Beləliklə, diplomatik missiyaların qarşılıqlı fəaliyyəti nəticəsində Türkiyə ilə Azərbaycan arasında siyasi əlaqələr dirçəlməyə başladı.

Qafqaz bürosuna rəhbərlik edən S.Orconikidze, müsəlman Sovet Azərbaycanının Ankarada (Həsənli, 2012:394-395) nümayəndəliyini açmağı təklif etmişdir. Nümayəndəliyin açılmasının gecikməsi Moskvanın bu məsələ ilə bağlı qərarı ilə bağlı olub (Ağayev, 2008:309). İbrahim Əbilovun namizədliyi (Azərbaycan

Xalq Cümhuriyyəti Ensiklopediyası, cild I, 2004:346) Təsdiq üçün RSFSR-in Xarici İşlər Komissarlığına göndərildi. 26 may 1921-ci ildə G.Çiçerin Əbilovun Ankaraya Azərbaycan SSR-in səlahiyyətli nümayəndəsi təyin edilməsini təsdiq etmişdir (Qasımov, 1998:76). İbrahim Əbilov oktyabrın 11-də Ankaraya işçi heyətinin bir hissəsi ilə gəlib. Oktyabrın 22-də o, Mustafa Kamal Paşaya rəsmi məktub (etibarnamə) təqdim edib (Fətullayev, 2022:319).

Beləliklə, Ankarada Azərbaycan SSR-in Səlahiyyətli nümayəndəliyi açıldı. Bu qısa müddət ərzində İbrahim Əbilov Ankara hökuməti ilə münasibətlərin qurulmasında mühüm rol oynayıb (Fətullayev, 2022:326). Ankaraya yola düşən İbrahim Əbilov yeni missiyasına başlamaq üçün 14 sentyabr 1921-ci ildə Batumidən Sakaryedə müharibənin başa çatmasından bir gün sonra təbrik teleqramı göndərib. "İnanıram ki, Anadolu igidlərinin düşmənə son sarsıdıcı zərbəsi türk millətinin xilası üçün qələbədir" və bu qələbə məzlum Şərqin imperialist Qərb üzərində qələbəsi olacaq", - deyə o bildirib.

Bu hadisələrdən sonra Türkiyədə Azərbaycanın səfirliyi açılıbdır. 1921-ci ilin iyununda Rusiya ilə zəruri yazışmalardan sonra İbrahim Əbilov Ankara hökumətində Azərbaycanın səlahiyyətli nümayəndəsi təyin edilib. İbrahim Əbilov 1921-ci ilin sentyabrında Ankaraya göndərilib, oktyabrın 11-də nümayəndəliyin əməkdaşları ilə birlikdə Ankaraya gəlib (Bayat, 2016:325).

Azərbaycan SSR-in Türkiyədəki səlahiyyətli səfiri İbrahim Əbilovun fəaliyyəti ilk növbədə Azərbaycan-Türkiyə qardaşlıq münasibətlərinin genişləndirilməsinə yönəldilmişdir (Əlibəyov, 2000:693). "Əbilov türk dilini çox yaxşı bilən keçmiş bolşevik idi. Türkiyənin mütərəqqi Cəmiyyəti və Mustafa Kamal ona böyük hörmət edirdilər. Mustafa Kamal Paşa ilə mühüm söhbətlərimizdə yoldaş Əbilov həmişə fəal iştirak edib"(Aralov, 2017:67).

Təkcə Əbilov yox, Azərbaycan hökumətinin digər nümayəndələri və azərbaycanlılar qələbə münasibətilə təbriklər göndərmişdir. Türk ordusunun dəfələrlə "Böyük hücum" da qalib gəlməsi azərbaycanlıları çox sevindirdi. İstanbuldan olan azərbaycanlılar adından Abdullul bəy, azərbaycanlı tacir Xəlil Hacı Mahmud bəy və onun dostları parlamentə-TBMM-ə qələbə haqqında teleqramlar göndərdilər (Üçüncü,2016:158).

Türkiyə Böyük Millət Məclisi Hökumətini Azərbaycandakı nümayəndəsi Məmduh Şövket bəy İzmirdə Yunan ordusu üzərində qələbədən sonra Azərbaycanın keçirdiyi sevincdən danışdı: "İzmirin işğalına dair xəbəri əhalini, hökuməti və mətbuatı sevindirdi. Bakı Ali Baş Komandanımızın bayraqları və təsvirləri ilə bəzədilib"(Avşar, 2007).

İzmir İqtisadi Konqresində Mustafa Kamal Paşanın dəvətiilə çıxış edən Əbilov türk dilində çıxışında Azərbaycan iqtisadiyyatının iqtisadi çətinliklərdən necə çıxdığını söylədi. Əbilovun çıxışı nümayəndələr tərəfindən alqışlandı (Dulayeva, 2013:38). Onun İzmir İqtisadi Konqresində iştirakı və buradakı çıxışı son diplomatik fəaliyyəti olmuşdur. İbrahim Əbilov 23 fevral 1923-cü ildə İzmir iqtisadi Konqresində vəfat etmişdir. Mustafa Kamal bu ölümdən təəssüfləndiyini bildirib.

2. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

TBMM Rusiya və Azərbaycana öz səfirini göndərsə də, nə Rusiya, nə də Azərbaycan Ankaraya səfirlərini göndərməyə hələ tələsmirdilər. Yalnız Cənubi Qafqaz respublikalarının hamısında Sovet hakimiyyətinin qurulmasından və 16 mart 1921-ci ildə Moskvada Rusiya ilə Türkiyə arasında dostluq müqaviləsinin imzalanmasından sonra Azərbaycanın Türkiyədə diplomatik nümayəndəliyinin açılmasına qərar verilir. Sovet Rusiyası ilə Azərbaycan eyni siyasi və ideoloji cəbhəni təmsil etdiklərinə görə, Azərbaycanın Türkiyəyə təyin olunacaq səfirinin kimliyi barədə Leninə məlumat verilir və bu vəzifəyə İbrahim Əbilov təyin olunur (Əhmədov, 2017:4).

Bakıda təmsilçilik açılması qərarından sonra bu vəzifəyə kimin təyin ediləcəyi barədə də önəmli müzakirələr aparılmışdır. Şərq Cəbhəsi Komandanlığı və Azərbaycandan rəsmi və qeyri-rəsmi kanallardan gələn fikirlər də nəzərə alınaraq, “əmələ (zəhmətkeş xalqa) və əsgərə özünü sevdirəcək biri” olan Memduh Şövket (Esendal) bəy TBMM təmsilçisi olaraq Azərbaycana göndərilmişdir. (Avşar, 2007:36).

TBMM hökumətinin Memduh Şövket bəyi Bakıya təmsilçi təyin etməsindən təxminən 13 ay sonra Azərbaycan Sovet Hökuməti də İbrahim Əbilovu Ankaraya təmsilçi təyin etmişdir. İbrahim Məhərrəm oğlu

Əbilov 1882–ci ildə Ordubadda anadan olub. O, ilk təhsilini Məmməd Tağı Sidqinin 1892–1896–cı illərdə Ordubadda təsis etdiyi "Əxtər" ibtidai məktəbində alıb. Atası vəfat etdiyinə görə o, təhsilini davam etdirə bilmir. 1903–cü ildə Port–Petrovskda (indiki Mahaçqalada), sonra Bakıda fəhləlik edir. O illərdə gənc İbrahim Azərbaycanda fəaliyyət göstərən "Hümmət" sosial–demokrat təşkilatının üzvü seçilir. İ.Əbilov 1907–ci ildə Bakı Xəzər Ticarət donanması dənizçilərinin tətilinin təşkilatçısı olur. 1908–1909–cu illərdə inqilabi iş aparmaq məqsədi ilə İrana göndərilir. Bakıya qayıtdıqdan bir müddət sonra 1912–ci ildə dərc olunan "Bakı həyatı" qəzetində redaktor işləyir. Həftəlik ictimai–siyasi qəzet olan "Bakı həyatı" qəzetinin yalnız 4 nəşri işıq üzü görür. İnqilabi fəaliyyətinə görə İ.Əbilov çar hökuməti tərəfindən həbs olunur, Həştərxana sürgünə göndərilir (Cəbiyeva, 2013:5).

1918–ci ildə İ.Əbilov Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti parlamentinə deputat seçilir. 1920–ci ildə "İskra" qəzetinin redaktoru, həmin ildə Azərbaycan SSR daxili işlər nazirinin müavini təyin olunur. Şərq xalqlarının Bakıda çağrılan I qurultayında İ.Əbilov Şərq Xalqları Təbliğat və Təşviqat Şurasının katibi seçilir. 1921–ci ildə Azərbaycan nümayəndə heyətinin tərkibində Kommunist İnternasionalının üçüncü konqresində iştirak edir.

Azərbaycan–Türkiyə əlaqələrinin 1920–1922-ci illərini əhatə edən sənəd və materiallar sübut edir ki, müttəfiqliyin bu dövründə də sovet Azərbaycanı ilə Türkiyə arasında diplomatik münasibətlər özünü təsdiq edir. O vaxt bolşevik-daşnak hərbi birləşmələrinin Azərbaycanda həyata keçirdikləri etnik təmizləmənin qarşısını almış Osmanlı dövləti I Dünya müharibəsindən məğlub olmuş tərəf kimi çıxır və özü köməyə möhtac qalır. Ölkənin parçalanaraq Antanta ilə onun müttəfiqi olan dövlətlərin idarəsinə keçməsini qeyd-şərtsiz qəbul etmiş Osmanlı sultanı və onun tərəfdarlarından fərqli olaraq, Mustafa Kamal paşanın ətrafında birləşmiş vətənpərvər qüvvələr Antanta orduları ilə mübarizəyə qalxır (Əhmədov, 2017: 4).

Maksimum səfərbər edilmiş ölkədaxili hərbi-siyasi potensialın tükənməsinin qarşısı alınır və Mustafa Kamal paşa başda olmaqla vətənpərvər qüvvələr mübarizəni qələbə ilə başa vururlar. 26 aprel 1920-ci ildə TBMM adından sovet Rusiyasına məktub göndərilir. Məktubda Rusiyanın antiimperialist qüvvələrlə mübarizəsinin dəstəkləndiyi, Türkiyənin də eyni cəbhədə olduğu bildirildikdən sonra, TBMM-nin antiimperialist qüvvələrlə mübarizədə türk xalqının yeganə təmsilçisi olduğunun tanınması və onlara hərbi yardımın göstərilməsi xahiş edilirdi. Sovet Rusiyası TBMM-nin bu müraciətini müsbət qarşılayır və lazım olan yardımı göstərir (Əhmədov, 2017:4).

Nəhayət, oktyabr ayının 11-də Azərbaycan missiyası Ankaraya yetişdi. Onlar Türkiyə paytaxtının 30-40 verstliyində olanda Kamal paşa öz yaveri Müzəffər bəyi, Yusuf Kamal bəy isə Xarici İşlər Nazirliyinin müşaviri Suad bəyi Azərbaycan nümayəndələrini qarşılamağa göndərmişdi. Onlar Kamal paşanın və hökumətin adından İ.Əbilovu salamladılar. İ.Əbilov yazırdı: "Anadolu əhalisinin bütün təbəqələrinin bizə münasibəti səmimi və qardaşlıq münasibətidir. Trabzondan Ankaranın özünə qədər bütün şəhərlərdə və kəndlərdə bizim üçün səmimi görüşlər və qəbullar təşkil etdilər".Yusuf Kamal bəy özü isə şəhərin iki saatlıq məsafəsində Azərbaycan diplomatik heyətini qarşıladı (Həsənli, 2012:184-185).

İbrahim Əbillov o günlərdə milli mübarizənin həyat damarlarından biri olan və "İstiqlal yolu" olaraq adlandırılan İnebolu-Kastamonu güzərgahını izləyərək Ankaraya çatmışdır. Kastamonuya gəldiyi vaxt Əbilovun şərəfinə böyük bir ziyafət təşkil edilir. Ziyafət əsasında qonağına, "xoş gəldin" –deyən "Açıksöz" qəzetinin baş redaktoru İsmayıl Həbib (Sevük) bu tarixi cümlələrlə sözə başlamışdır: "Qardaş hökumətin səfiri! Sizi qardaş deyil, öz millətimin özümə göndərdiyi bir səfir olaraq salamlayıram." (Avşar,2007: 39).

Oktyabr ayının 14-də xarici işlər naziri Yusuf Kamal bəyin iştirakı ilə Mustafa Kamal paşa İ.Əbilovu qəbul etdi. Görüş zamanı İ.Əbilov dedi: "Möhtərəm qazi həzrətləri! Türkiyə Böyük Millət Məclisi rəisi və şanlı ordusunun Baş komandanı zati aliləri vasitəsilə Azərbaycan İctimai Şura hökumətinin və azəri türklərinin qardaşlıq salamını hüzuri alinizə icazənizlə təqdim edirəm. Nümayəndəsi olduğum hökumət və azərbaycanlılar tərəfindən Türkiyə Böyük Millət Məclisini və dünya tarixində cəsarət və qəhrəmanlıqları ilə bütün aləmi heyrətə salan türk ordusunu və bütövlükdə, öz siyasi hüquqları və iqtisadiyyatının mühafizəsi və milli həyatın təmini üçün can fəda edən türk xalqını səmimi bir sürətdə alqışlayıram". Sonra İ.Əbilov "Qərb zalımlarının" müsəlman xalqlarına gətirdiyi müsibətlər, Versal və Sevr müqaviləsinin Türkiyəyə gətirdiyi fəlakətlər haqqında danışaraq, türk milli mücadiləsinin imperialistlərin əsarətinə qarşı mübarizədə böyük rol oynadığını vurğuladı. O dedi: "Rusiya böyük inqilabı sayəsində əsarətdən xilas olmuş və öz arzularına yetişmiş azəri türkləri bir nəfər kimi, türk xalqının sevincini öz sevinci və matəmini öz matəmi bilərək, son

qətrə qanları qalana qədər Türkiyənin və bütün Şərq məzlumlarının xilas olması üçün əziz övladlarını qurban verməkdən çəkinməyəçəklər". İ.Əbilov türk ordusunun son qələbələrindən Azərbaycan türklərinin və islam aləminin riqqətə gəldiyini Kamal paşanın diqqətinə çatdırdı (Həsənli, 2012:450).

Lakin 1922-ci ilin baharından başlayaraq, İ.Əbilovun geri çağrılması haqqında söz-söhbət yayılmışdı. Həmin ilin may ayında Türkiyə mətbuatında belə bir məlumat getmişdi ki, guya, İ.Əbilov Rusiya əleyhinə gizli Türkiyə-Azərbaycan müqaviləsi bağlamağa cəhd göstərdiyi iiçüıı Sovet hökumətinin əmri ilə geri çağırılacaqdır. "Cağadamard" adlı bir erməni qəzetindən alınmış bu məlumatda, hətta, bu istiqamətdə Əbilovun fəaliyyəti haqqında sovet orqanlarının əlinə gizli sənədlər keçdiyi bildirilirdi.254 İ.Əbilov iyun ayının 12-d,ə "Varlık" qəzeti vasitəsi ilə təkzib verib, bildirdi ki, nə onun geri çağrılınası haqqında məsələ gündəlikdə dayanır, nə də Rusiya əleyhinə hansısa bir Türkiyə-Azərbaycan müqaviləsindən söhbət gedə bilər. Əbilov təxribat xarakteri daşıyan bu söz-sölıbətin Rusiya, Türkiyə və Azərbaycanın əleyhdarları tərəfindən ortaya atıldığını bildirirdi.255 Bu söz-söhbətə son qoymaq üçün bir gün sonra isə "Varlık" qəzetində N.Nərimanovun Türkiyə Böyük Millət Məclisinə göndərdiyi məktubu dərc edildi. Orada qeyd edilirdi ki, İ.Əbilovun maarif komissarı təyin edilməsi ilə bağlı müzakirələr getdiyindən, onun geri çağrılması istənilmişdi. Lakin onun yerinə nümayəndə təyin edilmədiyindən, Əbilov Ankarada qalıb öz işini davam etdirəcəkdir.256 Doğrudan da bu məsələ 1922-ci ilin iyun ayının 19-da AK(b)P MK Rəyasət Heyətinin müzakirəsinə çıxarılmışdı və İ.Əbilovun Ankarada qalması barədə qərar qəbul edilmişdi. Həmin iclasda maarif komissarı vəzifəsinə isə Mustafa Quliyev təyin edilmişdi (Həsənli, 2012:546).

Azərbaycanda bolşevik hakimiyyəti qurulduqdan sonra o illərdə pul vəsaitinin çatışmadığına baxmayaraq, 4 avqust 1921–ci ildə Azərbaycanın xarici işlər üzrə xalq komissarı Mirzə Davud Hüseynov Türkiyədə fəaliyyət göstərəcək fövqəladə səfirliyin tərkibini təsdiq edir: səlahiyyətli nümayəndə — İbrahim Əbilov, I katib —Mirzə Davud Rəsulzadə, hərbçi — Ələsgər bəy Əsgərov, şəxsi katib —İsmayıl İsmayılov, şifrəçi — Məbud Zeynalov, işlər üzrə idarə edən — Yusif Axundov, informasiya üzrə müdir — Ağabala Yusifzadə, informasiya şöbəsinin əməkdaşı —Rəhim Hüseynov, informasiya şöbəsinin əməkdaşı — Rza Təhmasib, ticarət şöbəsinin müdiri —Musa Sultanov, əməkdaşları —Yusif Həsənov, — Həbib Əliyev, təsərrüfat üzrə müdir və komendant —Nadir İbrahimov, diplomatik kuryer —Əsgər Topçubaşov və Musa Həsənzadə, İbrahim Əbilovun şəxsi mühafizəçisi —Əsgər Qara Günəş oğlu Dünyamalıyev. Ankaradakı səfirlikdə əsas işçilərdən əlavə 5 əsgər mühafizəçi Həmidulla Mirzə oğlu, Əminağa İbrahim oğlu, Hənifə Rzayev, Məmməd Emin Aslanbəyov və Məmməd Həci Məmməd oğlu da heyətə daxil idi (Cəbiyeva, 2013:5).

1921–ci il oktyabrın 21–də Azərbaycan səfirliyini Ankarada türk xarici işlər naziri Yusif Kamal bəy, Türkiyənin məsul vəzifəli şəxsləri rəğbətlə qarşılayırlar. Oktyabrın 23–də Azərbaycan SSR–in Dövlət bayrağı səfirlik binasında qaldırılır. Böyük coşqu ilə keçirilən tədbirdə Qazi Mustafa Kamal Atatürk, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin üzvləri, diplomatik korpusların nümayəndələri iştirak edirlər. Atatürk Ankarada Azərbaycan səfirliyinin binası üzərində ölkəmizin bayrağının qaldırılması mərasimində iştirak edərək təbrik nitqi söyləyir. Səfirlik nümayəndələri üçün Atatürkün iqamətgahında təşkil edilən görüşdə İ.Əbilov Azərbaycan hökuməti adından böyük türk sərkərdəsi Atatürkə Qafqaz süvari ordusunun qızıl xəncərini hədiyyə edir.

Türkiyədə Azərbaycan səfirliyinin nümayəndələri çalışdığı illərdə İ.Əbilovun xanımı Tamara xanımla Atatürkün xanımı Lətifə xanım arasında ailəvi dostluq münasibətləri yaranır.

1922–ci ildə İbrahim Əbilovun ikinci qızı dünyaya gəlir. Həyata yenicə gözlərini açan körpənin doğulmasına böyük türk oğlu Atatürk çox sevinir. O, dostunun qızını bağrına basaraq, "Anadoluda doğulduğu üçün adını Anadolu qoyuram"-deyir. Atatürk İbrahim Əbilov və körpə Anadolu ilə birgə şəkil çəkdirir. Həmin şəklin arxasına Atatürk bu sözləri yazır :"Yavrum, adını mən verdim, bəxtini Tanrım versin. Mustafa Kamal Qazi 12 dekabr 1922–ci il".

İbrahim Əbilovun etibarnaməsini Mustafa Kamal Atatürk qəbul edərkən demişdir: "Azərbaycanın sevinci bizim sevincimiz, kədəri bizim kədərimizdir. Azərbaycan bizim qardaşımızdır. Heç nəyə baxmayaraq, ona yardım etmək borcumuzdur". Şərq xalqlarının adət–ənənəsinə yaxından bələd olan, türk mədəniyyətini göz bəbəyi kimi qoruyan İbrahim Əbilov qardaş Türkiyədə səfir kimi şərəflə çalışır. Türkiyənin apardığı istiqlaliyyət mübarizəsində İbrahim Əbilov Mustafa Kamal Atatürkün dərin hörmətini qazanır. Təsadüfi deyil ki, onun XX əsrin əvvəllərində Türkiyə ilə dostluq münasibətlərinin yenidən möhkəmləndirilməsində xidmətləri böyük olub (Cəbiyeva, 2013:5).

İzmirdəki konfrans öz işini yekunlaşdırdıqdan sonra ziyafət verilir. İki gündən sonra İ.Əbilov Ankaraya qayıtmalı idi. O, Mustafa Kamal Atatürkün şərəfinə ziyafət təşkil edir. Ziyafətin sonuna yaxın həyat yoldaşı Tamara Əbilova evə qayıdır. Az sonra İbrahim Əbilov da yorğun vəziyyətdə evə gəlir. Gecəyarısı İ.Əbilovun bədənində kəskin ağrılar başlayır. Atatürk onu xilas etmək üçün şəxsi həkimini göndərir. Tibbi müayinədən sonra həkimlər İ.Əbilovu əməliyyat edirlər. 3 gün ölümlə çarpışan İbrahim Əbilovu həkimlər xilas edə bilmir. 1923–cü il fevralın 23–də səhər saat 6–da İ.Əbilov Türkiyənin İzmir şəhərində dünyasını dəyişir. Atatürkün göstərişi ilə Misir və Hindistandan dəvət olunmuş mütəxəssislər İ.Əbilovun cənazəsini 200 illiyə mumiyalayır. Cənazə İstanbuldan gəmi ilə Batumiyə gətirilərkən, Atatürk yaxın dostu İbrahim Əbilov ilə vidalaşır. Türk əsgərlərinin fəxri qaravulu səlahiyyətli səfirin cənazəsini İtaliyanın "Reno" firmasına məxsus gəmi ilə Azərbaycana gətirir. Moskva Azərbaycanın həqiqi müstəqilliyinin əleyhinə idi. Bu xətt ermənilərə də sərf edirdi. Çünki Rusiyanın hakim dairələrində yüz illər boyu "daşnakları"nı yerləşdirən ermənilər Azərbaycanın öz ərazilərinin ilhaqına qarşı atacaqları addımlara mane ola biləcəkdilər.

1923–cü ilin 7–8 fevralında məlum olur ki, həmin ayın 20–də İzmirdə Türkiyənin ilk iqtisadi konfransı keçiriləcək. Mustafa Kamal Atatürkün təşəbbüsü ilə bu konfransa Zaqafqaziya Sovet Federativ Sosialist Respublikası hökumətinin səlahiyyətli səfiri İbrahim Əbilov, RSFSR–in səlahiyyətli səfiri Semyon Aralov da dəvət olunurlar. İ.Əbilov və Tamara xanım, S.Aralov və xanımı 5 gün yol qət edərək, qatarla İzmir şəhərinə çatırlar. Mustafa Kamal Atatürk səfirlik işçilərini qarşılayaraq şam yeməyinə dəvət edir. Onlar gecəyarısı mehmanxanaya gəlirlər. Sabahı gün konfrans işinə başlayır. Tədbiri Mustafa Kamal Atatürk açır. S.Aralov isə sovet respublikalarında xalq təsərrüfatının bərpası üçün hansı işlərin görüldüyü, ağır, qanlı müharibələrdən sonra mədəniyyətin inkişaf etdirilməsi ilə bağlı mövzuda çıxış edir. İ.Əbilovun türk dilindəki çıxışı da alqışlarla qarşılanır.

Bu zaman qardaş türk xalqı Əbilovlar ailəsinə dayaq oldu. Qazi Mustafa Kamal Atatürk Tamara Əbilovaya Türkiyədə həmişəlik qalmağı, yaxın dostunun ailəsinə hər zaman arxa olmağı söyləyir. Ancaq əslən rus milliyyətindən olan Tamara xanım övladları ilə Vətəndən uzaqda qərar tutmayacağını düşünərək bu təklifi qəbul etmir. O, ailəsi ilə Azərbaycana qayıtmağa qərar verir. Tamara xanım İbrahim Əbilovun cənazəsi ilə birgə Bakıya tələsir. Fövqəladə səfir İbrahim Əbilov diplomatik fəaliyyətini şərəflə yerinə yetirdi. "Bakinski raboçi" qəzetinin 1923–cü il 25, 26 fevral tarixlərində İbrahim Əbilovun ölümü ilə bağlı nekroloq, başsağlıqları verilir (Cəbiyeva, 2013:5).

3. SONUÇ

İbrahim Əbilov 15 oktyabr 1921-ci ildə etimadnaməsini TBMM-nin sədri və Ali Baş Komandan Mustafa Kamal paşaya təqdim edir. Azərbaycanın diplomatik nümayəndəliyi həmin gündən başlayaraq İbrahim Əbilovun vəfat etdiyi 23 fevral 1923-cü ilə qədər Türkiyədə fəaliyyət göstərir. İ.Əbilovun vəfatından sonra isə Azərbaycanın Türkiyəyə səfiri təyin olunmur və bu funksiyanı Azərbaycanın da daxil olduğu SSRİ-nin, yəni mərkəzi hökumətin nümayəndəsi yerinə yetirməyə başlayır. Atatürk dövründən sonra da SSRİ ilə münasibətlərdə soyuqluq uzun illər davam etmişdir.

Türkiyədə əvvəlcə Azərbaycanın səfiri kimi fəaliyyət göstərən İ.Əbilov sonra orada həm də ZSFSR-in (1922-ci ildə qurulmuş Zaqafqaziya Federasiyası) nümayəndəsi təyin olunur. Atatürkün etimadını qazanmış İ.Əbilov Türkiyədə işlədiyi illərdə Rusiya-Türkiyə münasibətləri nəzərəçarpacaq dərəcədə yaxşılaşır. 1921-ci il martın 16-da Moskvada "RSFSR-lə Türkiyə arasında dostluq və qardaşlıq haqqında müqavilə" imzalanır. Elə həmin il oktyabrın 13-də Qarsda Türkiyə və Zaqafqaziya respublikaları arasında, sonra isə Ukrayna ilə də dostluq müqavilələri imzalanır.

Diplomatik fəaliyyəti dövründə Azərbaycan və Türkiyə arasında ticarət və mədəni əlaqələrin yaradılması məqsədi ilə Türkiyənin Trabzon, Samsun şəhərlərində Azərbaycanın konsulluqları açılır, bir sıra müqavilələr imzalanır. O zaman Türkiyə Amerikaya çox ucuz qiymətə taxıl, tütün ixrac edirdisə, məhz İbrahim Əbilovun səyi nəticəsində həmin məhsullar sonradan Azərbaycana, Rusiyaya satılır. Əvəzində qardaş Türkiyəyə Azərbaycandan neft və neft məhsulları göndərilir.

İbrahim Əbilovun rəhbərliyi ilə Azərbaycan səfirliyinin işçiləri xeyriyyə tədbirləri də keçirərdi. Belə tədbirlərin keçirilməsində məqsəd Türkiyədəki yetim uşaqlara maddi yardım göstərmək, qardaş ölkədə zəngin Azərbaycan mədəniyyətini təbliğ etmək idi. O illərdə səfirliyin əməkdaşları tərəfindən "Aşıq Qərib"

operası nümayiş olunur. Nadir İbrahimov, Əsgər Topçubaşov, İsmayıl İsmayılov, Mirzə Davud Rəsulzadə ifa etdikləri rolların öhdəsindən məharətlə gəlirlər. İ.Əbilov konsertdə tarın, kamançanın, tütəyin səsləndirilməsinə də diqqət yetirirdi. Xeyriyyə tədbirlərində Rza Təhmasibin rejissorluğu ilə Ə.Haqverdiyevin "Bəxtsiz cavan" pyesi də tamaşaya qoyulur.

Siyasi əlaqələr mövzusunda son olaraq bunu söyləmək mümkündür: TBMM hökuməti, həm Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətini, həm də Azərbaycan Sovet Respublikasını müstəqil bir varlıq olaraq qəbul etmiş, ilişkilərini iki müstəqil dövlət arasındakı ilişkilər səviyyəsində qurmuşdur. Eyni zamanda, özəlliklə Nərimanovun rəhbərlik etdiyi hökumətin sovet-rus hegemonluğuna düşməməsi üçün siyasi iradəsini göstərmiş, ancaq dönəmin beynəlxalq şərtləri, Türkiyənin və Azərbaycanın iç siyasi durumları və s. səbəblərlə bundan bir nəticə alınması mümkün olmamışdır.

ƏDƏBİYYAT:

1. Abilova Anadolu (2003), İbragim Abilov-Azerbaydjanskiy Drug Atatyurka, AzAtaM, Baku 2003.
2. Ağayev Mehman (2006). Milli mücadele yillarinda Türkiye ve Azerbaycan ilişkileri. Doktora Tezi. Istanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul, 2006, 391 sah.
3. Ahmedov Namig. Azerbaycan-Türk bağları sağlam zeminler üzerine inşa edilmiştir. Halk gazetesi. 30 Ağustos 2017, No. 189. S. 4.
4. Amirova Yakut (2017). Azerbaycan SSC- Türkiye (20. yüzyılın 20. yılları). Tarih doktorası derecesi için tezin yazarı. Bakü, 28 s.
5. Aslan Betül (2004). Türkiye- Azerbaycan ilişkileri ve İbrahim Ebilov (1920-1923). İstanbul, s.
6. Aslan Mahir (2008). Atatürk ve Azerbaycan politikası. Edirne Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 124 sah.
7. Atatürk'ün Azerbaycanlı Kızı (2003), Anadolu Abilova, AzAtam Yayınları, Bakü,
8. Cəbiyeva Təranə. İbrahim Əbilov-Azərbaycanın Türkiyədə ilk fövqəladə və səlahiyyətli səfiri. Respublika. 2013. 17 fevral.S. 5.
9. Əsədova İradə. Atatürkün azərbaycanlı dostu- İbrahim Əbilov. Respublika. 2013. 17 fevral. S. 5.
10. Fatullayev Ramin (2022). Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin Türkiye temsilcilikleri. Genel Türk Tarihi Araşdırmaları Dergisi, Araştirma makalesi. Cilt 4, Sayı 7, Ocak 2022, ss. 317-328.
11. Hasanli Cemil (2012). Sovyet Döneminde Azerbaycan'ın Dış Politikası (1920-1939). Bakü, Adiloğlu Yayınevi., 656 sah.
12. Kasımlı Musa (2016). Ermenistan'ın danışmanlığından Azerbaycan topraklarının işgaline kadar Ermeni iddiaları: tarih-olduğu gibi (1920-1994). Bakü, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı altındaki Bilim Geliştirme Fonu. 520 sah.
13. Köstüklü, Nuri (2017), Atatürk Dönemi Türkiye-Azerbaycan İlişkilerinde "Mülteciler", "Muhâcirler" ve "Esirler" Konusunda Bazı Tespitler", Tarih İncelemeleri Dergisi, Cilt: 32, sayı: 1, İzmir Temmuz 2017, s. 109-124.
14. Kemal Anadol. İzmir İktisat Kongresi ve İbrahim Ebilov. 24 Şubat 2021 https:// www. cumhuriyet.com.tr › ...

ZAFERİN JEOPOLİTİĞİ: BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ'NİN JEOPOLİTİK ANALİZİ

GEOPOLITICS OF VICTORY: A GEOPOLITICAL ANALYSIS OF THE FIELD BATTLE OF THE COMMANDER-IN-CHIEF

Tolga ÖZTÜRK

Dr. Öğretim Üyesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi İİSBF ORCID: 0000-0002-8236-0389

Özet

Anadolu topraklarının "güçsüz devlet" barındıramayacak nitelikte olduğu tarih boyunca çeşitli devlet adamları ve askeri stratejistler tarafından dile getirilmiştir. Bunun temel nedeni olarak coğrafya gösterilebilir. Nicholas Spykman coğrafya kavramını modern politika ve strateji terimleriyle ilk kez kullananlardandır. 20. yüzyılın başlarında ortaya koyduğu eserleriyle ABD dış politikasına günümüze kadar yön vermeyi başarmıştır. Anadolu coğrafyasında bulunan devletlerin neden güçlü kalmak zorunda oldukları sorunsalı Spykman'ın kuramı yardımıyla da açıklanabilir. Söz konusu bakış açısını, deneyimlenmiş bir tarih olayı ile açıklamak kuramı somutlaştıracak ve anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Bu bağlamda Başkomutanlık Meydan Muharabesi sonucunda elde edilen zafer, öncesi ve sonrası ile ele alındığında jeopolitik kuramla ne kadar uyumlu olduğu görülecektir.

Anadolu yarımadası 3 tarafı denizlerle çevrili ve dağlık bir coğrafya olarak, savunması hem zorluklar hem de kolaylıklar içeren ilginç bir topografyaya sahiptir. Spykman'ın kuramına göre, savunması zordur, çünkü hem kuvvetli deniz gücünün hem de kuvvetli kara gücünün bulunması elzemdir. Dolayısıyla tüm kaynakların tek bir kuvvete tahsis edilmesi söz konusu olamaz. Anadolu coğrafyasının aynı anda birçok farklı coğrafyaya açılan kapı niteliğinde olması da savunma zorluklarından biridir. Aynı anda hem Balkanlar-Avrupa, hem Ortadoğu, hem Kafkasya-Hazar bölgelerine yakındır. Bu bakımdan birden fazla cepheye hâkim olma zorunluluğu bulunmaktadır. Bununla birlikte, dağlık bölge olmasından dolayı kara savunması nispeten daha kolaydır. Ek olarak, yeterince güçlü olunduğunda farklı coğrafyalara ulaşım imkânı sunacaktır. Bahsedilen özellikler savunma kolaylıkları olarak değerlendirilebilir.

Konu, Birinci Dünya Savaşı sonucunda işgal edilen Anadolu toprakları bağlamında ele alındığında Spykman'ın kuramını doğrular nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Öncelikle özelliklerinden bahsettiğimiz Anadolu topraklarında büyük bir gücün konuşlu olması gerekmektedir. Bu bağlamda, realist teorinin klasik güç kavramından yardım alarak; ekonomik büyüklük, askeri kapasite, nüfus, teknoloji vb. kavramları, işgalciler ve Türkiye arasında karşılaştırmak gerekmektedir. Bu bağlamda, her ne kadar savaş sanayisi tükenmiş, ekonomik olarak çökmüş halde olsa da durumun, Birinci Dünya Savaşı sırasında imparatorluk bakiyesi olan Türkiye lehine olduğu görülecektir. Bu tabloyu, zamanın İngiltere Başbakanı olan Lloyd George, Anadolu işgali sırasında Yunan hayranlığı yüzünden görmemiştir. Bundan farklı olarak, İngiliz devleti "zayıf" olan Yunanlara Anadolu topraklarını teslim etmenin büyük risk taşıdığını başbakanlarına iletmiştir. Ek olarak Yunanlılar, dönemin İngiliz başbakanı vasıtasıyla İngilizlerden ciddi destek görmüşlerdir. Bu jeopolitik gerçeklik tüm dezavantajlarına rağmen, Türk zaferine asla gölge düşürememiştir. Dolayısıyla Türk askeri zaferi, güçlünün de zaferi olarak, Anadolu'daki hâkimiyetin haklılığını ortaya koymuştur.

Realist teoriye ve jeopolitik kurama göre, söz konusu realist parametreler Yunanistan'ın lehine olduğu takdirde, zaten zafer Yunanlıların olacak, Anadolu'nun sadece batısına değil tamamına Yunanlılar hâkim olacaktı. Dolayısıyla Türk milleti de ortadan kaldırılmış olacaktı. Bu bağlamda, tarihi gerçeklik kendisini, Türkler'in realist paradigmalar ışığında da güçlü ve Anadolu'ya hâkim olduğunu kanıtlamıştır. Sonuç olarak Türkler, güçlü olmak zorunda ve savunma hattını daima Anadolu yarımadasının olabildiğince ötesinde kurgulamak durumundadır. Bu gereklilik değişmez bir jeopolitik gerçeklik olarak Türkiye'nin karşısına sürekli çıkacaktır.

Anahtar Kelimeler: Jeopolitik, Başkomutanlık Meydan Muharebesi, Anadolu, Nicholas Spykman

Abstarct

Throughout history, it has been expressed by various statesmen and military strategists that the Anatolian lands cannot accommodate a "weak state". Geography can be shown as the main reason for this. Nicholas Spykman is one of the first to use the concept of geography in modern policy and strategy terms. With his works that he produced in the early 20th century, he managed to direct the US foreign policy until today. The problematic of why the states in the Anatolian geography have to stay strong can also be explained with the help of Spykman's theory. Explaining this point of view with an experienced historical event will make the theory concrete and make it easier to understand. In this context, when the victory achieved as a result of the Battle of the Commander-in-Chief is taken into consideration before and after, it will be seen how compatible it is with the geopolitical theory.

The Anatolian peninsula, surrounded by seas on 3 sides and as a mountainous geography, has an interesting topography whose defense includes both difficulties and conveniences. According to Spykman's theory, it is difficult to defend because it is essential to have both strong sea power and strong land power. Therefore, it is not possible to allocate all resources to a single force. The fact that Anatolian geography is a gateway to many different geographies at the same time is one of the defense challenges. It is close to both the Balkans-Europe, the Middle East and the Caucasus-Caspian regions at the same time. In this regard, there is an obligation to dominate more than one front. However, land defense is relatively easy due to the mountainous region. In addition, when it is strong enough, it will offer the opportunity to reach different geographies. The mentioned features can be evaluated as defense conveniences.

When the subject is considered in the context of the Anatolian lands occupied as a result of the First World War, it is understood that it confirms Spykman's theory. First of all, a great power must be stationed in the Anatolian lands, whose characteristics we have mentioned. In this context, by getting help from the classical power concept of realist theory; It is necessary to compare concepts such as economic size, military capacity, population, technology between the invaders and Turkey. In this context, although the war industry is exhausted and economically collapsed, it will be seen that the situation is in favor of Turkey, which was the remnant of the empire during the First World War. Lloyd George, who was the British Prime Minister at the time, did not see this background because of his Greek admiration during the occupation of Anatolia. On the other hand, the British state conveyed to the prime ministers that handing over Anatolian lands to the "weak" Greeks was a great risk. In addition, the Greeks received serious support from the British through the British prime minister of the time. Despite all its disadvantages, this geopolitical reality has never overshadowed the Turkish victory. Therefore, the Turkish military victory, as the victory of the strong, proved the justification of the dominance in Anatolia.

According to the realist theory and geopolitical theory, if the realist parameters in question were in favor of Greece, the victory would already be the Greeks, and the Greeks would dominate not only the western part of Anatolia but all of it. Therefore, the Turkish nation would have been eliminated. In this context, the historical reality has proven itself that the Turks are strong and dominate Anatolia in the light of realist paradigms. As a result, the Turks have to be strong and always have to build their defense line beyond the Anatolian peninsula as much as possible. This necessity will constantly confront Turkey as an unchanging geopolitical reality.

Keywords: Geopolitics, Field Battle of Commander-in-Chief, Anatolia, Nicholas Spykman

TÜRKİYE CUMHURİYETİ TARİHİNDE 30 AĞUSTOS "ZAFER BAYRAMI": MUSTAFA KEMAL ATATÜRK VE AZERBAYCAN SOVYET BÜYÜKELÇİSİ İBRAHİM ABİLOV, AZERBAYCAN-TÜRKİYE KARDEŞLİĞİNİN SEMBOLÜ OLARAK

AUGUST 30 - "VICTORY DAY" IN THE HISTORY OF THE REPUBLIC OF TURKEY: MUSTAFA KEMAL ATATURK AND AZERBAIJANI AMBASSADOR IBRAHIM ABILOV, AS A SYMBOL OF THE AZERBAIJANI-TURKISH BROTHERHOOD

Doç.dr., Reşad ASGEROV

Azerbaycan Milli İlimler Akademisi

Doç.dr., Bağır BABAYEV

Nahçıvan Devlet Üniversitesi

Doç.dr., Yusif HÜSEYNOV

Nahçıvan Devlet Üniversitesi

Doç.dr., Etibar MUSAYEV

Gence Devlet Üniversitesi

Özet:

Türkiye Cumhuriyeti tarihine "Zafer Bayramı ve Türk Silahlı Kuvvetleri Günü" olarak yazılan 30 Ağustos 1922'de Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde Türk halkı ve Türk Silahlı Kuvvetleri zafer yürüyüşünü tamamladı. Bu tarihi gün aynı zamanda tüm Türk dünyasının bir kutlamasıdır

1920-1922 yılları döneminde Sovyet Azerbaycan'la Türkiye arasında diplomatik ilişkilerin kurulduğunu göstermektedir. 1921 yılının sonlarına doğru Azerbaycan'ın Ankara'da Yetkili Temsilciliği'ne İbrahim Abilov atanmıştı". 15 Ekim 1921'de İbrahim Abilov, TBMM hükümeti Başkanı ve Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'ya güven mektupunu sundu, ayrıca, anlamlı ve duygusal bir konuşma da yapmıştır. Abilov'un bu söylevine Mustafa Kemal Paşa da aynı içtenlikle karşılık vermiştir. Azerbaycan'ın diplomatik temsili, bu günden itibaren 23 Şubat 1923'te İbrahim Abilov'un ölümüne kadar Türkiye'de faaliyet göstermektedir.

İbrahim Abilov (1881-1923) 17 Şubat- 4 Mart 1923 tarihleri arasında yapılan İzmir İktisat Kongresine katılmak üzere gelmiş ve 23 Şubat 1923 tarihinde rahatsızlanarak yaşamını İzmir'de yitirmiştir. Mustafa Kemal, büyük bir saygı ve derin bir üzüntüyle Abilov'la vedalaştı. Abilov'un cenazesini Azerbaycan'a, Bakü'ye gönderdi.

Mustafa Kemal Paşa, "Azerbaycan bizim kardeşimizdir. Ne olursa olsun ona yardım etmek bizim görevimizdir", dedi, Azerbaycan'ın Türkiye'deki ilk diplomatı olan arkadaşı İbrahimbey Abilov aracılığıyla tüm dünyaya ilan etti.

Azerbaycan Tarihi Müzesi'nde Mustafa Kemal Atatürk'ün tarihi bir fotoğrafı var, üzerinde şöyle yazıyor: "Azerbaycan'ın sevgili büyükelçisine, kardeşim İbrahim Abilov'a. 28 Ekim 1921." ve bu imza, yenilmez Türk liderinin Azerbaycan diplomatına olan özel saygısını açıkça yansıtmaktadır. Buna ek olarak, Atatürk, İbrahim Abilov'u en güvenilir adamı olarak, Türk ordusunun "Büyük Taaruz"unun hazırlandığı dönemde cepheye davet etti.

Azerbaycan Büyükelçisi İbrahim Abilov, açık bir Türkçeyle, askerlere moral veriyordu: "Mehmetçikler! Mustafa Kemal Paşa gibi kumandanı olan bir ordu yenilmez! Yaşasın gayretli cüretli Türk askeri!".

Mustafa Kemal ve Kurtuluş Savaşı komutanları cepheye giderken askeri sırları Semyon Aralov, İbrahim Abilov ve Sovyet askeri ataşesi Zvonarev ile paylaştılar. Azerbaycan'ın Türkiye büyükelçisi, "Büyük Taarruz"un sırrını bilen üç kişiden biriydi.

Anahtar kelimeler: 30 Ağustos “Zafer Bayramı”, Mustafa Kemal Atatürk, Haydar Aliyev, “Bir millet- iki devlet", 1920-1922 yıllar, Azerbaycan-Türk ilişkileri, İbrahim Abilov, Azerbaycan'ın Türkiye büyükelçisi, “Büyük Taarruz”un sırrını bilen kişi

Summary:

August 30, 1922 in the history of the Republic of Turkey - "Victory Day and the Day of the Armed Forces of Turkey". The historic day when, under the leadership of Mustafa Kemal Ataturk, the Turkish people and the Turkish Armed Forces completed their victorious march is also a holiday of the entire Turkish world.

In 1920-1922, diplomatic relations were established between Soviet Azerbaijan and Turkey. At the end of 1921, Ibrahim Abilov was appointed the plenipotentiary representative of Azerbaijan in Ankara. On October 15, 1921, Ibrahim Abilov presented a letter of credence to the Commander-in-Chief Mustafa Kemal Pasha, and also made a meaningful and emotional speech. Mustafa Kemal Pasha responded to Abilov's speech with the same sincerity. The diplomatic representation of Azerbaijan operated in Turkey from that day until February 23, 1923 - until the death of Ibrahim Abilov.

Ibrahim Abilov arrived to participate in the Izmir Economic Congress from February 17 to March 4, 1923 and died in Izmir on February 23, 1923. Mustafa Kemal said goodbye to Abilov with great respect and deep sadness. Abilova sent her funeral to Azerbaijan - to Baku.

Mustafa Kemal Pasha said: "Azerbaijan is our brother. Our task is to help him, no matter what," he told the world through his friend Ibrahim Abilov, who is the first Azerbaijani diplomat in Turkey.

The Museum of the History of Azerbaijan has a historical photograph of Mustafa Kemal Ataturk, which reads: "Beloved Ambassador of Azerbaijan, my brother to Ibrahim Abilov. October 28, 1921." This signature clearly reflects the Turkish leader's special respect for the Azerbaijani diplomat. In addition, Ataturk invited Ibrahim Abilov as the most trusted person to the front during the preparation of the "Big Offensive" of the Turkish army.

Azerbaijani Ambassador Ibrahim Abilov, expressing the sincere mood of the Turkish soldiers, said: "Soldiers! With such a commander as Mustafa Kemal Pasha, the army is invincible! Long live the brave Turkish soldier!”.

When Mustafa Kemal and his liberation war commanders went to the front, they shared their military secrets with Semyon Aralov and Ibrahim Abilov. The Azerbaijani ambassador to Turkey was one of the three who knew the secret of the "Big Offensive".

Keywords: August 30 "Victory Day", Mustafa Kemal Ataturk, Heydar Aliyev, “One nation-two states", 1920-1922, Azerbaijani-Turkish relations, Ibrahim Abilov, Azerbaijani Ambassador to Turkey, The one who knows the secret of the "Great Offensive"

30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI KUTLAMALARINDA İL PROGRAMLARINA DÂHİL EDİLEN ÖĞRENCİLERİN ROLÜ

THE ROLE OF THE STUDENTS INCLUDED IN THE PROVINCIAL PROGRAMS IN THE CELEBRATIONS OF 30 AUGUST VICTORY DAY

PROF. DR. AHMET ÜSTÜN

Prof. Dr. Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,

ORCID ID: orcid.org/0000-0002-2457-5381

MERVE ALICI

Yüksek Lisans Öğrencisi, Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü,

ORCID ID: orcid.org/0000-0002-1636-4672

Özet

Ülkelerin resmi ve milli bayramları hem tarihi hem de kültürel açıdan büyük bir öneme sahiptir. Milli bayramlar, anma ve kutlama törenleri, yas günleri gibi günlerde gerçekleştirilen etkinlikler milli bilincin korunmasına katkı sağlamaktadır. Tarihi süreçte yaşanan mücadele ve zorlukların yeniden gündeme getirilmesi hem o günün değerinin anlaşılmasını pekiştirir hem de yeni neslin bu değeri anlaması sağlanır. Yeni neslin tarihi olaylar hakkında bilgi edinmesi, ders çıkarması ve anlam yüklemesi için okullarda belirli gün ve haftalar yönetmeliği uygulanmaktadır. Okul iş günü içerisinde yer alan kutlama ve anma törenleri öğrencilerle gerçekleştirilirken yaz tatiline gelen 30 Ağustos "Zafer Bayramı" kutlamaları daha çok il ve ilçe genelinde yapılan etkinliklerle gerçekleşmektedir.

30 Ağustos "Zafer Bayramı" kutlaması için il ve ilçelerde gerçekleştirilen etkinliklere Vali, Belediye Başkanı, Garnizon Komutanı gibi katılımcıların yanı sıra öğretmen, öğrenci ve halktan kişiler de katılabilmektedir. Ancak etkinliklerin düzenlenmesinde her okul organize bir şeklide katılım sağlayamamaktadır. Bu sebeple her yıl farklı okuldan öğretmen ve öğrenciler seçilmektedir. Bazı durumlarda sadece çelenk takdimi ve konuşma yapılmaktadır. Diğer belirli gün ve haftalardaki etkinliklerde olduğu gibi her öğrenci katılım sağlayamamaktadır. Bu durumda "Zafer Bayramı" kutlanmasında öğrencilerin rolünün ne olduğu, hangi şekillerde kutlamalara katılabildikleri ve öğretmen seçimlerinde nelere dikkat edildiği bir araştırma konusu olmuştur. Araştırmanın verileri belirli İl Milli Eğitim Müdürlüğü resmi sayfalarında yayınlanan "Etkinlik Takvimi" duyurularından sağlanacaktır. Hangi illerde öğretmen ve öğrencilere görev verildiği ve neler yaptıkları ortaya çıkarılacaktır.

Anahtar Kelimeler: 30 Ağustos Zafer Bayramı, Belirli Gün ve Haftalar, İl Milli Eğitim Müdürlükleri

Abstract

The official and national holidays of the countries have a great importance both historically and culturally. Activities held on days such as national holidays, commemoration and celebration ceremonies, and mourning days contribute to the preservation of national consciousness. Bringing up the struggles and difficulties experienced in the historical process both reinforces the understanding of the value of that day and ensures that the new generation understands this value. In order for the new generation to learn about historical events, to learn lessons and to load meaning, the regulation of certain days and weeks is applied in schools. While the celebration and commemoration ceremonies taking place during the school workday are held with the students, the 30 August "Victory Day" celebrations, which come to the summer vacation, are mostly carried out with activities held throughout the province and district.

In addition to the participants such as the Governor, the Mayor, the Garrison Commander, teachers, students and people from the public can participate in the events held in provinces and districts for the 30 August "Victory Day" celebration. However, not every school can participate in an organized way in the organization of activities. For this reason, teachers and students from different schools are selected each year. In some cases, only wreath laying and speech are made. Not every student can participate, as is the case with other activities on certain days and weeks. In this case, the role of the students in the celebration of the "Victory Day", the ways in which they can participate in the celebrations and what attention is paid to the selection of teachers have been the subject of research. The data of the research will be obtained from the "Event Calendar" announcements published on the official pages of the Provincial Directorate of National Education. It will be revealed in which provinces teachers and students are assigned and what they do.

Keywords: August 30 Victory Day, Specific Days and Weeks, Provincial Directorates of National Education

GİRİŞ

Milletlerin kuruluşu, yayılışı ve medeniyet oluşturmaları çok eski çağlardan bu yana devam etse de yakın tarihle birlikte artık sınırlar değişmemektedir. Bu yüzden ülkelerin sınırlarında eskisi gibi geniş çaplı değişiklikler meydana gelmemektedir. Özellikle Dünya Savaşları'ndan sonra daha çok diplomatik savaşlarla ülkeler kendi güçlerini göstermekte, sınır genişletmek yerine ekonomik hâkimiyet kurma çabasına girmektedirler. İlk çağlarda taş, kalkan gibi savunma ve saldırı araçları yerini önce kılıçlara daha sonra top ve tüfeğe bırakmış, nihayetinde gelişmiş ve nükleer silahlarla geniş çaplı savaşlar meydana gelmiştir. Verilen büyük kayıplar ve insan gücünün azalması ile özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kütlesel saldırılar yerine, adına Soğuk Savaş da denilen ekonomik ve güç gösterisi savaşları gelmiştir. Bugün hala dünyanın çeşitli yerlerinde hem yerel bölgeyi işgal eden hem de ekonomik açıdan ele geçiren savaşlar devam etmekte, güçlü olan devlet güçsüz durumdaki devleti ele geçirmeye çalışmaktadır. Burada bahsedilen Soğuk Savaş terimi genel olarak ne soğuk kelimesi ile ne de savaş kelimesi ile yakından ilişkilidir. İkinci Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan süper güçleri tabir etmek, Doğu ile Batı'nın uyuşmazlığını dile getirmek için kullanılmaktadır. Başka bir ifade ile donmuş, kalıplaşmış, felçli bir ilişkiyi ifade etmek için bu tür bir anlam ifadesi dile getirilmiştir (Akdan, 2020: 20). Geçmiş ile kıyaslandığında son dönemlerde ülkeler arası gerilimler de bir çeşit soğuk savaş belirtileri göstermekte fakat bununla birlikte yıkımlar ve kayıplar veren savaşlar da gerçekleşmektedir.

Ülkelerin sınırları elbette yalnızca savaşlarla değil, anlaşmalarla, göçlerle ve bunun gibi çeşitli sebeplerle değişiklik göstermiştir. Bu tür durumlarda daha az kayıp verilirken etnik çeşitlilik ve kültürel etkileşim de artış göstermiştir. Yeni yerleri keşfetme arzusu, ticaret yolları değişimi, ihtiyaçların çeşitlenmesi gibi etkenlerle kişiler ve ülkeler arasında bir etkileşim yaşanmıştır. Özellikle göçler yalnızca bir mekân değiştirme süreci değil aynı zamanda ekonomik, kültürel, sosyal, siyasi ve bunun gibi çeşitli boyutlarda toplumsal yapıyı etkileyen ve önemli değişiklikler meydana getiren bir nüfus hareketi olarak da görülmüştür (Tümtaş ve Çelikkaleli, 2014: 41; Tümtaş, 2009: 113). Hem toplumu hem de içinde bulundukları mekânı değiştiren ve dönüştüren bu süreç sadece kişisel bir dönüşüm olmaktan ziyade toplumun her açıdan yeni bir kültürel boyuta evirilmesini de sağlamaktadır. Çünkü göçler, ülkeler arasındaki kopuk ilişkileri

canlandırmayı ve iletişim kurarak birbirlerinden haberdar olmalarını sağlamaktadır (Tümtaş ve Ergun, 2016: 1352).

Kitlesel dönüşüm ve değişimler, tarihi süreçteki savaş ve anlaşmalar, daha da eski çağlardaki mitolojik bulgular asırlar boyunca korunarak bazı toplumlarda geleneksel bir anma ya da kutlama aracı olarak da kullanılabilmektedir. Bir diğer deyişle, ülkeleri etkileyen tarihi, sosyal, kültürel, ekonomik, dini değişimler ve büyük kayıplar her ne sebeple olursa olsun gelişen olaylar karşısında kimi zaman destanlaşır kimi zaman da anma törenlerine dönüşebilmektedir. Bu yüzden geçmişle ilgili temel örüntüler şimdiyi ve geleceği şekillendirmede bir araç olarak kullanılmaktadır.

Gelişen olayların simgeleştirilmesi ve devamlılığının sağlanıp korunabilmesi için en önemli yöntemlerden biri de tekrarlamaktır. Toplumun geçmişinde unutmaması gereken olayların hatırlatılması, o günlerde yaşanan her ne ise onu koruması ve yaşatılması kültürel hafızayı dinç tutmaktadır. Milletlerin uzun yıllardan beri biriktirdiği kültürel hazinelerin dünyayı algılama, anlamlandırma, doğa ile etkileşim sağlama, tarihi anma ve hayatı içselleştirme gibi etmenleri ile sistemli bir tören örüntülerine dönüşebilmektedir (Çelepi, 2020: 33-34). Halkın bu tür törenleri tatbik etmesi, gelecek nesillere aktarım konusunda bir tecrübe kazanmasına da olanak sağlamaktadır. Çünkü gelecekte meydana gelecek her türlü olay veya durum hakkında öncesinde benzer bir örneğinin olup olmaması yaşanacak kayıpları engellemenin önüne geçebilmektedir.

Geçmişten bu yana her milletin kendince bir mitolojisi, efsanesi, kuruluş hikâyesi bulunmakta ve devletini korumak adına savaşlar yaparak egemenliğini devam ettirme günleri kutlanmaktadır. Bununla birlikte kendi kültürel günlerini devam ettirerek varlığını sağlam bir kültür zeminine oturtarak yok olma riskini ortandan kaldırmakta hatta diğer kültürlere kendini tanıtarak kültürel bir üstünlük kurma çabasına bile girmektedir. Yemek kültüründen giyim-kuşama, dil felsefelerinden dini inanışlarına kadar çok çeşitli kutlama, anma ve yas törenleri ile varlıklarını kanıtlama çabasına girebilmektedirler. Özellikle kurtuluşlarını yeniden canlandıran zafer kutlamaları her ülkenin kendisini en güzel şekilde temsil ettiği anma törenlerini oluşturmaktadır. Bugün dünya üzerindeki her ülkenin kurtuluşunu, bağımsızlığını kazanışını ve devam ettirişini kutladığı günleri büyük bir coşkuyla kutladıkları bilinmektedir.

Yalnızca ülkemize dönecek olursak bile zaferi kutlamak adına sadece ülkenin kurtuluşu değil bölgesel hatta her şehre göre ayrı bir kurtuluş günü kutlanabilmektedir. Şehrin düşman işgalinden kurtuluşu olarak da bilinen bu kutlamalar kurtuluş mücadelesi verdiğimiz yıllarda düşman hattının geri püskürtüldüğü şehirlerde görülmektedir. Ülkenin dört bir yanındaki düşman askerlerinin sınır dışı edildiği yerlerde hangi tarihte başarı elde edildiyse o tarih kutlanabilmektedir. Örnek vermek gerekirse 2 Eylül Eskişehir, 9 Eylül İzmir, 3 Ocak Mersin vb. her şehrin kurtuluşunu simgeleyen günler kutlanmaktadır (Muharip Gaziler İzmir, 2022).

Coğrafi konumu itibariyle her köşesi önem arz eden şehirlerimizin tek tek kurtuluş mücadelesi verdiği günlerden öte Türkiye Cumhuriyeti'nin varlığını devam ettiren Zafer Bayramı tüm ülkede aynı anda kutlanmaktadır. Bu zaferin bir bayram olarak kutlanma düşüncesi ilk olarak TBMM'deki görüşmeler sonucunda 1 Ağustos 1926 tarihinde ortaya atılmış ve milli bayram olarak kutlanmasına karar verilmiştir. Görüşmenin ardından dört madde olarak sıralanan Zafer Bayramı Kanunu'nun ilk maddesi gereği Başkomutanlık Meydan Muharebesinin sonuçlandığı 30 Ağustos günü, hem Türk milletine hem de cumhuriyetin ordusu ve donanmasına armağan edilmiştir. Diğer taraftan her sene kara, hava ve deniz kuvvetleri tarafından savaşın en büyük mücadelesinin verildiği Dumlupınar'da Milli Savunma Bakanlığı'nın düzenleyeceği bir programla askeri merasimin düzenleneceğine ve askeri dairelerin tatil olacağına dair maddeler belirlenmiştir (Gök, 2021: 167).

Resmi bayram ve anma törenlerinin okullarda öğrenciler tarafından da gerçekleştirilmesi öğrencilerin tarihi ve kültürel bilince ulaşması açısından oldukça önemlidir. Bu sebeple her yıl belirli gün ve haftalar takviminde belirtilen günlerde yapılan etkinlikler her öğrencinin merakla beklediği ve aynı zamanda bir tür görev bilincinde olduğu günler olarak da görülmektedir. Fakat bu günler arasında 30 Ağustos Zafer Bayramı her yıl öğrencilerin yaz tatiline denk gelmekte ve ders dönemi içerisinde olmadığı için il ve ilçe programlarında törenler gerçekleşmektedir. Yetkili öğretmenler tarafından yürüyüş kortejleri oluşturulmakta ya da okulu temsilen birkaç öğrenci seçilmektedir. Doğal olarak diğer törenlerde olduğu gibi tamamen öğrenci odaklı bir program olmadığı için 30 Ağustos Zafer Bayramı diğerlerinden ayrılmaktadır.

30 Ağustos Zafer Bayramı törenlerinin il ve ilçe programları her yıl resmi sitelerde belirlenen programa uygun olarak kutlandığı için bu sitelerde belirtilen programlar inceleme altına alınmıştır. Rastgele seçilen illerdeki programlarda öğrencilere ne kadar yer verildiği ortaya koyulacak ve bu programların içerikleri incelenecektir.

1. 30 Ağustos Zafer Bayramı İl Programları

Kutlanılan ve anılan bütün bayram ve yas günleri kişilerin ilk çağlarından başlayarak toplumla birlikte öğrendiği önemli günlerdir. Bu bakımdan ilk olarak çocukluk çağından başlayarak özellikle okullarda gerçekleştirilen etkinlikler öğrencilerin de katılımıyla birlikte daha kalıcı ve anlamlı olmaktadır. Birçok anma ve kutlama töreni okulların iş günü programına denk gelse de bazıları yaz tatili gibi iş günü dışında gerçekleşmektedir. Böyle durumlarda okullarda kutlama veya anma töreni yapılmasa da illerin ve ilçelerin meydanlarında ya da hava koşullarına bağlı konferans salonlarında törenler gerçekleştirilebilmektedir. İşte bu sebeple özellikle 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamaları her yıl il ve ilçe Milli Eğitim Müdürlükleri ve özellikle Valilik sayfalarında kutlama ile ilgili program akışı yayınlanmaktadır. Geçtiğimiz yıl en yakın tarih olması sebebiyle tören akışlarının incelenmesi ve genel olarak nasıl bir seyir izlediği gerekliliği sebebiyle Valilik tarafından yayınlanan programa bakılmıştır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta ise öğrencilere programda ne derece yer verildiğidir. Tüm il ve ilçeleri seçmek yerine bazı merkezler baz alınarak ortak noktalar ortaya koyulmuştur.

1.1. T.C. Muğla Valiliği

Zafer Bayramı kutlamalarının genel olarak benzer içeriklere sahip olacak şekilde düzenlendiği görülmüştür. Valiliğin resmi sayfasında yazılı olarak belirtilen tören akışı aşağıdaki gibidir:

> *"Zafer Bayramı, 30 Ağustos 2021 Pazartesi günü saat 07:00'da başlayacak, aynı gün saat 24:00'da sona erecektir. Resmi daire ve kuruluşlara ait binalar, meskenler, özel iş yerleri Türk Bayrağı Kanunu'nda yer alan yazılı niteliklere uygun bayraklarla süslenecek ve gece ışıklarla aydınlatılacaktır.*
>
> ***A) Çelenk Sunma Töreni***
>
> *30 Ağustos 2021 Pazartesi günü saat 09:30'da Cumhuriyet Meydanında bulunan Atatürk Anıtı'nda Çelenk Sunma Töreni yapılacaktır.*
>
> *Program Akışı:*
>
> - *Valilik Makamı ve Büyükşehir Belediye Başkanlıkları çelenklerinin Atatürk Anıtına sunulması*
> - *Saygı Duruşu ve İstiklal Marşımızın okunması*
>
> ***B) Tebrikat Töreni***
>
> *30 Ağustos 2021 Pazartesi günü saat 09:40'da Valilik Makamında "Ulusal ve Resmi Bayramlar ile Mahalli Kurtuluş Günleri, Atatürk Günleri ve Tarihi Günlerde Yapılacak Tören ve Kutlamalar Yönetmeliği" ekinde yer alan Ek-1 listeye göre Tebrikat Töreni yapılacaktır.*
>
> ***C) Kutlama Töreni***
>
> *30 Ağustos 2021 Pazartesi günü saat 10:00'da*
>
> *Cumhuriyet Meydanında Kutlama Töreni yapılacaktır.*
> *Program Akışı:*

- *Açılış*
- *Valinin ve Büyükşehir Belediye Başkanının halkın ve törene katılanların bayramlarını kutlamaları*
- *İstiklal Marşı eşliğinde bayrağımızın göndere çekilmesi*
- *Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın kutlama mesajlarının okunması Günün anlam ve önemini belirten konuşmanın yapılması*
- *Günün anlamına dair şiirlerin okunması*
- *Folklor gösterisi*
- *Tören geçişi Kapanış*

D) Şehitlik Ziyaretleri

Kutlama Töreni bitiminde ilimiz merkezinde bulunan aziz şehitlerimizin mezarları ziyaret edilecektir." (Muğla Valiliği, 2021).

Yukarıda belirtilen program akışına göre törenin sonunda şiir okuması ve folklor gösterisinden bahsedilmiştir. Burada gerçekleşen etkinlikler okullar tarafından değil özel halk oyunu ekipleri tarafından hazırlanmışlardır. Böyle durumlarda genellikle okulun adı ve görevli öğretmenlerden bahsedilmektedir. Diğer illerde de benzer özellikler görülmektedir.

1.2. T.C. İzmir Valiliği

İzmir Valiliğinin sayfasında yayınlanan program da benzer bir akışa sahiptir. Program katılacak kişiler değişse bile tören akışının benzer saatlerde gerçekleşmiştir.

"1- ÇELENK SUNMA TÖRENİ (09.30-09.45)

Kamu Kurum ve Kuruluşlarının amir ve müdürleri ile siyasi parti il başkanları, meslek odaları başkanları, dernek başkanları ve temsilcileri ile sivil toplum kuruluşlarının başkan ve temsilcileri ve halkımızın katılımı ile Çelenk Sunma Töreni, 30 Ağustos 2021 Pazartesi Günü Saat 09.30'da Cumhuriyet Meydanı Atatürk Anıtı Önünde Yapılacak, Atatürk Anıtı'na İzmir Valiliği, Ege Ordusu Ve Garnizon Komutanlığı Ve İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı çelenkleri sunulacak, bandonun vereceği işareti ile Ulu Önder Atatürk ve Aziz Şehitlerimizin manevi huzurunda (1) dakikalık saygı duruşunu müteakiben İstiklal Marşı eşliğinde Şanlı Bayrağımız göndere çekilecektir. Çelenk sunacak kurumlar çelenklerini Cumhuriyet Meydanı'nda taşıyıcı personeli ile birlikte saat 08.30'da hazır bulunduracaklardır.

2-TEBRİKAT TÖRENİ (10.15-10.30)

İzmir Valisi Sayın Yavuz Selim KÖŞGER, beraberinde Ege Ordusu ve Garnizon Komutanı Sayın Ali SİVRİ ve Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın M. Tunç SOYER ile Valilik Makamı'nda tebrikleri kabul edeceklerdir. Tebrikat törenine katılacaklar, 30 Ağustos 2021 Pazartesi günü saat 10.05'te Valilik binasında hazır bulunacaklardır.

Tebrikata giriş sırası Ulusal ve Resmi Bayramlar ve Mahalli Kurtuluş Günleri Atatürk Günleri ve Tarihi Günlerde Yapılacak Törenler Yönetmeliğinin EK– 1 işaretli listesi ve İçişleri Bakanlığının 29.06.2012 gün ve 2012/25 sayılı genelgeleri doğrultusunda olacaktır.

3- KUTLAMA VE GEÇİT TÖRENİ (10.45- 12.00)
İzmir Valisi, beraberinde Ege Ordusu ve Garnizon Komutanı ve İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı bulunduğu halde tören aracından, törene katılanların ve halkımızın bayramını kutlayacaktır.

Ege Ordusu ve Garnizon Komutanlığı'nca oluşturulan bando eşliğinde aziz şehitlerimizin manevi huzurunda saygı duruşunda bulunulacak ve İstiklal Marşımız okunacaktır. Ege Ordusu ve Garnizon Komutanlığı'nca belirlenecek bir kişi tarafından günün anlam ve önemini belirten konuşmanın yapılmasının ardından tören geçişi ile program son bulacaktır.

Tören geçişini, İzmir Valisi Sayın Yavuz Selim KÖŞGER, Ege Ordusu ve Garnizon Komutanı Sayın Org. Ali SİVRİ ve Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın M.Tunç SOYER ile birlikte şeref tribününde ayakta kabul ederek selamlar. Devlet Protokolündeki diğer erkân ve izleyiciler tören geçişini ayakta kabul etmez. Ancak, törene katılanlar tarafından bayrak ayakta selamlanır.

4- ŞEHİTLİK ZİYARETLERİ

Zafer Bayramı nedeni ile idaresinde şehitlik bulunan Kaymakamlıklarımız, şehitliklere ziyaret programları düzenleyeceklerdir."(İzmir Valiliği, 2021).

Geçen sene gerçekleştirilen törende yalnızca hükümet çalışanları, askeri birimler ve üst düzey yöneticiler tören akışında yer alırken öğrenciler bu programlara dâhil edilmemiştir. Burada tüm halkın davetli olduğu ve herkesin katılım sağlayabileceğinden bahsedilmiştir.

1.3. T. C. Eskişehir Valiliği

Diğer illere göre Eskişehir Valiliği tarafından belirlenen akışta farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Her ilde olduğu gibi hazırlık, çelenk sunma, protokol programı gibi etkinliklerden sonra program akışı şu şekilde devam etmiştir:

"Protokole ait çelenkler 09.00'da sırasıyla;

- *Valilik çelenginin sunulması*
- *Garnizon Komutanlığı'nın çelenginin sunulması,*
- *Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın çelenginin sunulması*
- *Askeri bandonun eşliğinde saygı duruşunda bulunulması, İstiklal Marşımızın söylenmesi ve şanlı bayrağımızın göndere çekilmesi.*
- *Türk Silahlı Kuvvetleri adına bir subayın günün anlam ve önemini belirten konuşması,*
- *İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından belirlenecek **iki öğrenci** tarafından şiir okunması,*
- *Törenin sona ermesi.*

TEBRİKLERİN KABULÜ TÖRENİ

Yer : *Valilik Makamı*

Saat : *09.30*

Vali Sayın Erol AYYILDIZ beraberinde Garnizon Komutanı ve Büyükşehir Belediye Başkanı olduğu halde tebrikatı; "Ulusal ve Resmi Bayramlar ile Mahalli Kurtuluş Günleri, Atatürk Günleri ve Tarihi Günlerde Yapılacak Tören ve Kutlamalar Yönetmeliği"nin ekindeki (1) sayılı listede yer alan sıraya göre Makamında kabul edecektir.

DİĞER ETKİNLİKLER

Cuma Vaazı (30 Ağustos Zafer Bayramı)

Tarih *: 27 Ağustos 2021*

Yer *: İl Genelinde Tüm Camiler*

İl Müftülüğü'nce düzenlenecektir.

Eskrim Müsabakaları

Tarih *: 27 Ağustos 2021*

Yer *: Yeni Stadyum Eskrim Salonları*

Saat *: 14.00*

Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nce düzenlenecektir.

Spor Festivali

Tarih *: 28 Ağustos 2021*

Yer *: Sazova Bilim Kültür ve Sanat Parkı*

Saat *: 09.00 – 19.30*

Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca düzenlenecektir.

Atıcılık Kupası

Tarih *: 28 Ağustos 2021*

Yer *: Porsuk Spor Salonu*

Saat *: 14.00*

Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nce düzenlenecektir.

Eskişehir Yarı Maratonu

Tarih *: 29 Ağustos 2021*

Yer *: Sazova Bilim Sanat ve Kültür Parkı*

Saat *: 10.00 – 14.00*

Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca düzenlenecektir.

Kocatepe'den Dumlupınar, Zafertepe'ye

Tarih *: 30 Ağustos 2021*

Yer *: Kütahya Dumlupınar-Zafertepe*

Saat *: 09.00*

Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü'nce düzenlenecektir.

30 Ağustos Bilim Gösterisi

***Tarih** : 30 Ağustos 2021*

***Yer** : Sazova Bilim Sanat ve Kültür Parkı Amfi Tiyatro*

***Saat** : 12.00*

Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca düzenlenecektir.

Zafer Kupası Dragon Yarışları

***Tarih** : 30 Ağustos 2021*

***Yer** : Sarısungur Gölet'i*

***Saat** : 09.00 – 17.00*

Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca düzenlenecektir.

Mithat KÖRLER Özel Konseri

***Tarih** : 30 Ağustos 2021*

***Yer** : Cumhuriyet Parkı*

***Saat** : 19.30*

Odunpazarı Belediye Başkanlığı'nca düzenlenecektir.

Zafer Bayramı Kutlamaları

***Tarih** : 30 Ağustos 2021*

***Yer** : Porsuk/Köprübaşı*

***Saat** : 21.00 – 23.00*

Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nca düzenlenecektir.

TV Programları

***Tarih** : 26 Ağustos 2021*

***Yer** : Kanal 26*

***Saat** : 18.00*

***Program** : Eskişehir Müftülüğü İl Vaizi Ömer Faruk CAN'ın konuk olduğu "Zaferlerimiz ve Zaferleri Kazandıran Manevi Ruh" konulu program.*

***Tarih** : 27 Ağustos 2021*

***Yer** : ESTV*

***Saat** : 17.00*

***Program** : Eskişehir Müftülüğü Cezaevi Vaizi Yahya DEMİRÖRS'ün konuk olduğu "Zaferlerimiz ve Zaferleri Kazandıran Manevi Ruh" konulu program.*

***Tarih** : 30 Ağustos 2021*

Yer *: Kanal 26*

Saat *: 14.30*

Program *: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi (ATAM) Müdürü Doç.Dr. Volkan MARTTİN'in konuk olarak katıldığı "100. Yıla Bir Kala Büyük Taaruz' konulu program.*

Tarih *: 30 Ağustos 2021*

Yer *: ESTV*

Saat *: 22.00*

Program *: Anadolu Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Prof. Dr. Kemal POLAT'ın ve Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Prof.Dr. Hale Fatma ŞIVGIN'ın konuk olarak katıldığı "30 Ağustos Zaferinin Anlam ve Önemi' adlı söyleşi programı."* (T.C. Eskişehir Valiliği, 2021).

Eskişehir Valiliği tarafından düzenlenen program günler öncesinden başlamış ve çok çeşitli etkinliklere yer verilmiştir. Bunun yanı sıra program akışının başında özel olarak iki öğrenci ibaresi kullanılmıştır. Daha önceki yıllara bakıldığında Eskişehir Valiliğinin her yıl farklı okullardan öğretmen ve öğrencileri programa davet ettiği, isimleri ile birlikte takdim edildiği görülmüştür. Bu açıdan çeşitlilik anlamında Eskişehir ilinin daha önde olduğu ortaya çıkmıştır.

1.4. T.C. Bursa Valiliği

Kutlama açısından aynı düzene sahip Bursa Valiliği programında öğrencilere yer verilmemiş, çeşitli etkinlikler belediye tarafından düzenlenmiştir. Çelenk sunma, günün anlam ve önemini belirten konuşma ve protokol sunumları sonrasında etkinlikler şu şekilde sıralanmıştır:

"KUTLAMA VE GEÇİT TÖRENİ (Atatürk Caddesi Heykel)

10:30-10:40 Vali ve Büyükşehir Belediye Başkanı'nın törene katılan birliklerin ve halkın bayramını kutlamaları.

10:40-10:42 İstiklal Marşımızın okunması.

10:42-10:47 Şiir okunması.

10:47-10:55 Osmangazi Belediyesi Halk Oyunları Ekibi Gösterisi (Bursa Yöresi)

10:55-11:00 Askeri Veteriner Okulu Eğitim Merkez Komutanlığı ve Garnizon Komutanlığı tarafından görevlendirilen bir Subay tarafından günün anlam önemini belirten konuşmanın yapılması.

11:00-11:05 Şiir Okunması.

11:05-11:10 Nilüfer Belediyesi Halk Oyunları Ekibi Gösterisi (Zeybek)

11:10-11.20 Bursa Mehteran Takımı gösterisi

11:20-11:25 Tahtakıran-Kılıç-Kalkan Halkoyunları Derneği gösterisi

11:25-11:55 Tören geçişi ve törenin sona ermesi.

ZAFER BAYRAMI KABUL TÖRENİ (Heykel Valilik Binası)

12:00-13:00 Valilik tarafından verilecek Zafer Bayramı Kabul Töreni" (T.C. Bursa Valiliği, 2021).

1.5. T.C. Isparta Valiliği

Tören sırasının aynı olması sebebi ile sadece öğrencilerin katılım sağlama durumları kontrol edilmiş ve Isparta Valiliğinin düzenlediği programa öğrenciler de katılmıştır. Aşağıda programın belli bir kısmı bulunmakta ve öğrencilerin olduğu yer gösterilmektedir.

"TÖREN GEÇİŞİ:

1- Tebrikatı müteakip icra edilecek Resmi Tören Geçiş Programı saat 10.30'da başlayacaktır.

2- Törene katılacak olan gruplar en geç 10.25'da kendilerine gösterilen düzende yerlerini almış olacaktır.

3- Vali; beraberinde Garnizon Komutanı ve Belediye Başkanı olduğu halde Törene katılanların ve halkın bayramını kutlayacaktır.

4- Saygı Duruşunda bulunularak akabinde İstiklal Marşımız okunacaktır.

5- Bir kız ve bir erkek öğrenci tarafından şiirler okunacaktır.

6- Günün anlam ve önemini belirten konuşma, Garnizon Komutanlığı tarafından belirlenecek bir subay tarafından yapılacaktır.

7- Halk Oyunları gösterileri sunulacaktır.

8- Bir erkek ver bir kız öğrenci tarafından şiirler okunacaktır.

9- Ödül Töreni gerçekleştirilecektir. 10- Tören geçişi; Vali, Garnizon Komutanı ve Belediye Başkanı tarafından Şeref Tribününden selamlanacaktır." (T.C. Isparta Valiliği, 2021).

1.6. Diğer İller

Rastgele seçilen illerde yapılan törenler yukarıda verildiği gibi olup diğer iller inceleme altına alındığında benzer tören akışları olduğu gözlemlenmiştir. Türkiye'nin dört bir yanında yapılan kutlama töreninde öğrencilere yalnızca şiir okuma gibi etkinliklerin verilmiştir. Bunların dışında Ankara ve İstanbul nüfus ve konum bakımından ön planda olduğu için kutlamaların daha coşkulu yapıldığı ortaya çıkmıştır. Programın yalnızca tek bir yerde değil birçok merkezde gerçekleştiği görülmüştür. Bir örnek vermek gerekirse İstanbul'un hemen her ilçesinde başka programlara ve etkinliklere ev sahipliği yapılmış, diğer illerden daha farklı gösteriler düzenlenmiştir:

"YENİKAPI 30 AĞUSTOS PROGRAM AKIŞI

Konser: Selin Sümbültepe: Festival Alanı Sahnesi 15:30 16:30

Atölye: Çocuklar ile Resim Atölyesi: Festival Alanı 16:00 16:45

Söyleşi: Festival Alanı - İstanbul Kitapçısı 17:00 17:45

Konser: Manuş-U Ala Festival Alanı Sahnesi 17:00 18:00

Atölye: Çocuklar ile Müzik Atölyesi Festival Alanı 17:00 17:45

Söyleşi: Sinan Meydan ile Söyleşi "30 Ağustos, Tam Bağımsızlık ve Yurtta Yankıları" Festival Alanı - İstanbul Kitapçısı 18:00-18:45

Konser Madrigal Festival Alanı Sahnesi 18:00 18:45

Söyleşi Zeynep Deniz Altınsoy ile Söyleşi "30 Ağustos'un Uluslararası Yankıları" Festival Alanı - İstanbul Kitapçısı 18:30 19:30

Atölye: Çocuklar ile Dans Atölyesi Festival Alanı 19:00 20:15

Konser: Hey! Douglas Lıve Band Festival Alanı 20:45-21:00

Açılış, İstiklal Marşı Saygı Duruşu

Dans Gösterisi Show Alanı 21:00-21:15

Konuşma: Ekrem İmamoğlu Konuşması Show Alanı 21:15 Gösteri: Görsel Show - Mor ve Ötesi Senfonik Show Alanı

30 AĞUSTOS COŞKUSU İSTANBUL'A YAYILIYOR

İBB, ayrıca şehrin birçok noktasında gerçekleştireceği etkinliklerle, 30 Ağustos coşkusunu İstanbullularla paylaşacak.

İstanbul'a Kulak Ver /Türk Halk Müziği / İBB Türk Halk Müziği Orkestralar Rönepark 20.00

Oynaya Oynaya: 15.00 Esenyurt / Bağlarçeşme Mahallesi / Hüseyin Gürocak Parkı - 18:00 - Esenyurt / Pınar Mahallesi / 1223. Sokak 15.00 ve 18.00

Yetişkin Oyunu: Türkan - Işık Yolcusu Dijital / Youtube

Çocuk Oyunu: Aladdin'in Sihirsiz Lambası Dijital / Youtube

Çocuk Oyunu: Şeker Pan'ın Maceraları Dijital / Youtube

Çocuk Oyunu: Neşeli Çiftlik Dijital / Youtube

Sinemada / Ben Daniel Blake Gösterimi - Büyükada / Atatürk Meydanı 20.30

Sinemada Çocuk Atölyesi - Büyükada / Çelik Gülersoy Kültür ve Sanat Merkezi 14:00-18:00

Murat Meriç ile Kurtuluşa Adanmış Türküler - Kadıköy Yoğurtçu Parkı 18.00

Marşlı Çocuk Orkestrası Atölyesi - Müze Gazhane 13.00

Konser Bağcılar Planlanıyor.

Çocuk Tiyatrosu Başakşehir Planlanıyor.

Sergi: 30 Ağustos, 30 Manşet, 30 Yıl Sergisi - Kadıköy Metrosu / Taksim Galatasaray Lisesi Önü"(T.C. İstanbul Valiliği, 2021).

Özellikle nüfus bakımından yoğunluğu, konumu ve önemi açısından birçok farklı alanda yapılan kutlamalar çeşitlilik göstermiş, geçiş törenleri ve takdimlerin yanı sıra konserler ve tiyatro gösterileri de yer almıştır. Her yaş grubundan öğrencinin katılım sağlaması için okullardan öğrenciler görevlendirilmiştir.

2. Milli Bayramların Çocuk ve Gençler Üzerindeki Etkisi

Bir birey olarak kişinin yetiştiği kültür ve günlük hayatta edindiği sosyal beceriler açısından toplumun bütünün yaptığı söyleyişler ve hareketler büyük önem taşımaktadır. Özellikle millileşme ve aynı çatı altında toplanan devlet kimliği ile bireysel boyuttan çıkıp ait olma duygusu kazanma eylemi çok küçük yaşlarda başlamaktadır. Bunun en önemli göstergesi elbette kişilerin aile ve toplum yaşantısının içinde her şeyi yaparak, yaşayarak öğrenmesi ve sonrasında uygulamalı bir şekilde kendisini de buna dâhil etmesidir. Bu sebeple adını milli duygular ve yaşayıştan alan millileşme ve bir ulus devleti oluşturma aşamasında önce bireysel bir çaba ile ardından vatandaş olması, nihayetinde devletin bir bütünlük içinde milli bilincin ilk adımı oluşturulmaktadır. Özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren başlayan eğitim, dil edinimi ve tarihsel süreçte Türk milletinin yerini konumlandırma çalışmaları yapılmış ve toplumun her kesimini buna davet etmek amacıyla anma törenleri, milli bayramlar meydana gelmiştir.

Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışı, hemen ardından 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşu ve beyanı, nihayetinde 30 Ağustos 1922'de düşman işgalinin son bulduğu ve adının büyük zafer olarak belirlendiği bu günler hem milli açıdan hem de toplumun her bir bireyi açısından büyük önem taşımaktadır. 29 Ekim 1923 ile birlikte tamamlanan ve Cumhuriyetin ilanıyla milletin varlığını taçlandıran bu günden sonra artık okullarda okuyan öğrenciler de dâhil olmak üzere herkesin bayramları haline gelmiştir. Başta ilkokullar olmak üzere eğitimin her kademesinde ayrı ayrı kutlanan veya anılan bu

özel ve milli günler öğrencilerin hafızasında her an tazelenerek milli bilincin kalıcı olarak yaşatılması amaçlanmıştır (Şentürk, 2021: 179).

Milli bayramların çocukların üzerindeki etkisi yalnızca günlük hayatta değil aynı zamanda milli değerleri taşıyan yazılı eserlerde ve kültürel değer barındıran çeşitli etkinliklerde de görülmektedir. Şiirler, halk oyunları, destansı anlatımlar, oratoryolar gibi etkinlikler yoluyla bu milli ve tarihi önem arz eden günleri kutlamak ya da anmak mümkündür (Öztürkmen, 2001: 1). Hem çocukluk çağında hem de ilerleyen zamanlardaki gençlik dönemlerinde bu tür etkinlikler yoluyla öğretilen milli değerlerin kalıcı olması, onların da sonraki nesillere aktarımı bakımından bir gelenek haline gelebilmektedir. İşte bu yüzden ilk çocukluk itibariyle hem halkın ortak çabasıyla oluşturulan gösteriler hem de okullarda kendilerinin de içinde bulunduğu etkinliklere katılmaları aitlik hissi uyandırırken aynı zamanda tarihi geçmişini de korumuş olacaklardır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Büyük zaferlerin kutlanışı, milletinin hafızasını tazelemek ve o coşkuyu yaşatması açısından büyük öneme sahiptir. Bugün her milletin kuruluşu, varlıklarını sembolize eden adetleri, şükranlarını dile getiren dini törenleri ve milletlerinin varlığını dünyaya duyurdukları günler kutlanabilmektedir. Özellikle ülkemizde hem Türk tarihini yansıtan geleneksel kutlamalar hem de son kurulan Türkiye Cumhuriyeti adını yaşatan bayramlar için düzenlenen törenler de yine millete özgüdür. Yakın tarihte Atatürk'ün Samsun'a çıkışıyla başlayan mücadele, yerini Cumhuriyeti kazanmak ve bu çatı altında yaşamak için verilen mücadeleye dönüşmüş ve bunun sonucunda Cumhuriyet ilen edilmiştir. Fakat her şeyden öte tüm bunları konuşmak ve üzerinde araştırmalar yapmaktan çok daha zor şekilde kazanılan bu mücadele elbette büyük kayıplar ve milletin azmiyle kazanılan bir zafer sonucunda meydana gelmiştir. Her milletin kendince bir zaferi ve bu zaferi taçlandıracak anma törenleri yapılmaktadır. Türk Milleti'nin zaferi 30 Ağustos Zafer Bayramı ile anılmış kurtuluşu ve bağımsızlığının şerefi adına bu günde kutlanmıştır. Kutlamalara ilgili şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- Bugün hala aynı coşku ve heyecanla kutlanan zafer için çeşitli hazırlıklar yapılmaktadır
- Üzerine bilimsel araştırmalar, tarihi belgelerle yeni yayınlar yapılmakta ve her yönüyle bu bilinç taze tutulmaktadır
- Diğer tüm kutlama ve anma törenlerinin yanında 30 Ağustos Zafer Bayramı'nın da toplumun her kesimince kutlanması istenmiş ve nihayetinde halka açık tören ve gösterilerle bu durum gerçekten de sağlanmıştır.
- Özellikle devletin üst kademe yöneticileri ve askeri birimlerin katılımı ile gerçekleşen törenler resmi bir görünüşe sahiptir.
- Halkın zafer coşkusunu yaşaması için çeşitli gösteriler düzenlenmekte ve ünlü sanatçıların da katılım sağladığı konserler verilmektedir
- Bu düzenlemelerin içinde programın çok büyük bir çoğunluğu valilik programlarına dayalı olarak belediyenin belirlediği çalışanlar tarafından düzenlenmektedir. Örneğin belediyenin halk oyunu ekibi ya da belediyenin çağırdığı ekiplerin yer alması gibi
- Okullardan seçilen iki öğrencinin şiir okuması geleneksel bir yapıda değildir ve bazı il programlarında bu maddeye yer verilmemiştir
- Özel olarak okulların katılması gerektiğine dair bir madde bulunmamaktadır.

Büyük zaferin kutlanışıyla ilgili bazı illerde gerçekleştirilen etkinlikler oldukça fazladır. İki parçaya ayrılmak istenirse sabah saatlerinde gerçekleştirilen törenin ardından ara bölüm olarak şehitlik ziyaretleri gerçekleştirilirken bazı illerde çeşitli etkinlikler düzenlenebilmektedir. Örneğin halk konseri, halk oyunu gösterileri, uçaklı hava gösterileri gibi her sene değişen, bazen yapılan bazen de farklı şekillerde yapılan

etkinlikler bulunmaktadır. Her ne kadar okullar tatil olsa da resmi kurumlar işlerine devam etmekte ve milli bayramların resmi bayram olması sebebi ile maalesef bu günler tatile çıkma günleri olarak da kullanılabilmektedir. Yıllık izinlerini bu günlere denk getirip tatilini daha da uzatan kişiler olduğu için bazı zamanlarda bu tür törenlere katılım sağlanamamaktadır. Bu durumda Zafer Bayramı'nın yaz tatiline denk gelmesi sebebi ile öğrencilerin diğer bayramlara göre daha az katıldığı söylenebilmektedir. Elbette resmi tatil olması sebebi ile de öğrencileri okula getirmek mümkün olmayabilir. Fakat bir başka şekilde öğrencilere şu şekilde görevler verilebileceği önerilmektedir:

- Program akışında çelenk takdimi sırasında yalnızca Vali, Kaymakam, Garnizon Komutanı gibi üst düzey yönetici ve askerlerin yanı sıra temsilen öğrenciler de bu törende yer alabilir,
- Günün anlam ve önemini içeren konuşmanın ardından okulların herhangi seviyesinde (ilkokul, ortaokul, lise) birkaç öğrenciye de söz hakkı verilebilir ya da bazı illerde olduğu gibi şiirler okutulabilir,
- Halkın da katılım gösterdiği yürüyüş kortejlerinden önce öğrencilerin bulunduğu bir sıra izlenebilir, her okul kendi öğretmenleriyle yürüyüşe katılabilir,
- Bazı illerde olduğu gibi öğrencilerin hazırladığı gösterilere programda yer verilebilir.

Büyük zaferin kutlanışı halkın her kesimi için önemli olması ile birlikte herkesin de hakkıdır. Doğal olarak herkes bu kutlamada bir yere sahiptir. Adları geçmese de herkesin katıldığı bu programlarda çocuklara ve gençlere ne kadar yer verilirse, bu bilinç o kadar ileriye taşınacak ve gelecek yıllarda da coşkuyla kutlanmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

Akdan, T. (2020). *Soğuk Savaş ve Türkiye'nin Batı'ya Yönelişi* (Vol. 361). Yordam Kitap.

Çelepi, M. S. (2020). Toplumsal Anımsamanın Millî Bayramlar ile Gerçekleşmesi: 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı Örneği . Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi , TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı , 30-43 . DOI: 10.32709/akusosbil.780520

Gök, H. V. (2021). 30 Ağustos Zaferinin İlk Resmi Töreni ve Cumhuriyetin İlk On Yılında Büyük Zaferin Yıldönümleri: İstanbul Örneği . Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi , 9 (29) , 165-186 . DOI: 10.33692/avrasyad.1035692

Muharip Gaziler İzmir, (2022, 08. 08). http://muharipgazilerizmir.org.tr/30-kurtulus-gunleri.html

Öztürkmen, A. (2001). Celebrating national holidays in Turkey: History and memory. *New perspectives on Turkey*, *25*, 47-75.

Şentürk, A. (2021). Milletleşmede Ve Çağdaşlaşmada Millî Bayram Kutlamalarının Rolü: Isparta Örneği (1925-1940) . Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi , (54) , 178-198 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/sufesosbil/issue/67386/1021476

T.C. Bursa Valiliği, (2022, 08. 21). http://www.bursa.gov.tr/kurumlar/bursa.gov.tr/Duyuru/2021/30_agustos_zafer_byrm/30_Agustos_Zafer_Bayrami_2021.pdf

T.C. Eskişehir Valiliği, (2022, 08. 21). http://eskisehir.gov.tr/30-agustos-zafer-bayraminin-99-yili-kutlama-programi

T.C. Isparta Valiliği, (2022, 08. 21). http://www.isparta.gov.tr/zafer-bayrami-programi-30-agustos-2021

T.C. İstanbul Valiliği (2022, 08. 22). https://www.ibb.istanbul/arsiv/38127/30-agustos-zafer-bayramini-festival-tadinda-v

T.C. İzmir Valiliği, (2022, 08. 21). http://www.izmir.gov.tr/30-agustos-zaferinin-99-yil-donumu-kutlama-programi

T.C. Muğla Valiliği, (2022, 08. 21). http://www.mugla.gov.tr/30-agustos-zafer-bayraminin-99-yildonumu-kutlama-programi

Tümtaş, M. S. (2009). Yoksulluktan Yoksunluğa Göç: Marmaris ve Mersin Örnekleri, Toplum ve Demokrasi Dergisi, 5: 111-134.

Tümtaş, M. S. ve Çelikkaleli, Ö. (2014) Kente Göç Sosyal Dışlanmışlık ve Ergenlerdeki Psikolojik Belirtileri, Kent Çalışmaları I, Detay Yayıncılık, Ankara, 41-66.

Tümtaş, M. S. ve Ergun, C. (2016). Göçün toplumsal ve mekânsal yapı üzerindeki etkileri . Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 21 (4) , 1347-1359 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/sduiibfd/issue/52991/701817

SAVAŞIN GÖLGESİNDE ZAFER BAYRAMI: II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA ZAFER BAYRAMI KUTLAMALARININ ANALİTİK DEĞERLENDİRMESİ

VICTORY DAY IN THE SHADOW OF THE WAR: AN ANALYTICAL EVALUATION OF THE CELEBRATIONS DURING WORLD WAR II

Bahar İZMİR

Dr. Arş. Gör, Ankara Üniversitesi, Orcid No:0000-0002-6752-0786

ÖZET

Bayramlar, belirli bir kültür dairesinde yaşayan toplumların birlik ve beraberlik duygusunu besleyen, millî kültürün nesilden nesile aktarımını ve milletçe hatırlamayı sağlayan vasıtalardan biridir. Bayramlarda yapılan törenlerde ve konuşmalarda kullanılan sembollerin, millî kimliğin inşasına katkı sağlayıp milletçe geleceğin şekillendirilmesine yardımcı olması beklenmektedir. Millî bayramlar ile ataların fedakârlıkları ve başarıları yâd edilirken, milletin millî duyguları canlı tutulup, gururunun okşanması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren kutlanan millî bayramlardan biri de 30 Ağustos Zafer Bayramı'dır.

30 Ağustos günü, ilk kez 1924'te Dumlupınar'da, Cumhurbaşkanı Atatürk'ün katıldığı bir törenle *Başkumandan Zaferi* adıyla kutlanmaya başlanmış, 1 Nisan 1926'da kabul edilen Zafer Bayramı Kanunu'yla Cumhuriyetin milli bayramları arasındaki yerini almıştır. 1930'ların ortalarından itibaren geniş kapsamlı ve katılımlı merasimlerle kutlanan Zafer Bayramı; yine bu dönemde hava sahası güvenliği için lazım gelen maddî sorumlulukların üstlenilmesi, muhtemel bir hava saldırısına karşı uyanık olunması için gerekli heyecan ortamının yaratılması için *Zafer ve Tayyare Bayramı* olarak kutlanmaya başlanmıştır. Atatürk Dönemi'nde düzenlenen Zafer Bayramı kutlamalarında Türkiye'nin o dönemdeki dış politikasına uygun olarak antiemperyalist bir dil kullanılmıştır. Yine kutlamalarda Büyük Taarruz'un önemine vurgu yapılarak zaferin başkumandanı olan Mustafa Kemal Atatürk'ün kurucu ve kurtarıcı kimliği ön plana çıkarılmıştır. Her ne kadar Türkiye II. Dünya Savaşı'na fiili olarak katılmasa da hemen her alanda savaşın etkilerini hissetmiştir. Bu doğrultuda, savaş atmosferinin Zafer Bayramı kutlamalarına ve bu bayramın semboller dünyasına yansıması kaçınılmazdır. Ayrıca Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Milli Şef olduğu bu dönem boyunca, bayram kutlamaları kapsamında yapılan konuşmalarda ve basında onun ve başarılarının da ön plana çıkarılmaya başladığı görülmektedir.

30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamalarına dair şimdiye değin yapılan akademik çalışmalarda daha çok Atatürk Dönemi'nde yapılan kutlamalar merkeze alınmıştır. Ayrıca söz konusu çalışmaların çoğu yerelde yapılan kutlamalara odaklanmıştır. Bu çalışmada ise II. Dünya Savaşı yıllarında kutlanan Zafer Bayramları ele alınacak; savaş dönemindeki iktisadî zorlukların bayram kutlamalarını etkileyip etkilemediği tespit edilmeye çalışılacaktır. Ayrıca Atatürk Dönemi'ndeki bayram kutlamalarında ön plana çıkarılan "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ve Lozan Barış Antlaşması'nın kazanımları ve önemi gibi vurguların yerini daha militarist ve anti-statükocu bir söylemin alıp almadığı ortaya konulmaya çalışılacaktır. Yine, II. Dünya Savaşı'nın Zafer Bayramı kutlamalarının semboller dünyasına tesir edip etmediği "Halaskar Atatürk" ve "Milli Şef İnönü" söylemleri üzerinden analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: II. Dünya Savaşı, Başkumandan Zaferi, Büyük Taarruz, İsmet İnönü, Zafer Bayramı.

ABSTRACT

Holidays are one of the means that sustain the sense of unity and solidarity of societies living in a certain cultural circle and ensure the transfer of national culture by shaping and uniting a nation. It is expected that the symbols used in the ceremonies and speeches during the holidays contribute to the construction of national identity and help shape the future as a nation. By commemorating the sacrifices and achievements of

the ancestors with national holidays, it is aimed to consolidate the national feelings and flatter a nation's pride. In this context, one of the national holidays celebrated since the first years of the Republic is Victory Day on August 30th.

The day of August 30 started to be celebrated with a ceremony attended by President Atatürk in Dumlupınar for the first time in 1924. The day was adopted as one of the national holidays of Turkish Republic with the law on April 1, 1926. August 30, Victory Day, was celebrated with extensive and participatory ceremonies since the mid-1930s. During this period, the day also started to be celebrated as Victory and Airplane Day in order to assume the financial responsibilities necessary for airspace security and to create an atmosphere of excitement for being alert to a possible air attack. An anti-imperialist language was used in accordance with Turkey's foreign policy at that time in the Victory Day celebrations held during the Atatürk Era. Again, the importance of the Great Offensive was emphasized in the celebrations, and the founding leader and the identity of Mustafa Kemal Atatürk, who was the commander-in-chief of the victory, were brought to the fore. Meanwhile, in the years between 1939-1945, Turkey did not actually participate in World War II, however, she felt the effects of the war in almost every field. Thus, it is inevitable that the political landscape of the war will be reflected in the Victory Day celebrations and the world of symbols during the war years. In addition, during this period when president İsmet İnönü was the National Chief, he and his achievements began to be highlighted in the press, especially in his speeches given within the scope of the holiday celebrations.

Regarding the academic studies on the celebrations of August 30, the ones which were held during the Atatürk Era were given more focus until today. In addition, most of the studies focused on the domestic impacts of the celebrations. This study deals with the celebrations of Victory Days during World War II and argues whether the economic difficulties in the war period affected the content of the celebrations. In addition, the study also discusses whether a more militarist and anti-status quo discourse has taken the place of emphasis such as "Peace at Home, Peace in the World" and the achievements and importance of the Lausanne Peace Treaty, which were highlighted in the celebrations of Atatürk Era. Besides, this study aims to analyze whether there was any correlation between the Victory Day celebrations and the world of symbols through the images of "Founder Atatürk" and "National Chief İnönü".

Keywords: Commander-in-Chief Victory, Great Offensive, İsmet İnönü, Victory Day, World War II.

BÜYÜK TAARRUZ HAZIRLIKLARI KİLİT MERKEZİ AKŞEHİR: İÇ VE DIŞ BASIN İLE DÖNEMİN MATBAUATINDA YER ALAN HABERLER ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

PREPARATIONS FOR THE MAJOR ATTACK, KEY CENTER AKŞEHİR: AN EVALUATION ON THE INTERNAL AND EXTERNAL PRESS AND THE NEWS IN THE PRINTING OF THE PERIOD

Yüksel GÜNGÖR

Dr. Öğretim.Üyesi Kocaeli Üniversitesi

Özet:

Sakarya Zaferi'nden sonra karargah evvela Polatlı'ya, sonra Sivrihisar'a, 15 gün sonra Aziziye'ye (Emirdağ) 2 gün sonra da Çay'a getirildi. Buradan da Akşehir'e nakledildi ve Batı Cephesi karargahı 18 Kasım 1921'de Akşehir'e yerleşmiş oldu. İşte bu tarihten büyük Taarruz'a kadar aşağı - yukarı 9 aylık sürede Akşehir'de çok heyecanlı günler yaşandı. 9 Eylül'e giden yolda Akşehir adeta zafer tohumlarının atıldığı yer oldu.

Hatırlanacağı üzere, Garp Cephesi'nin ilk karargahı Alagöz adlı küçük bir köyde kurulmuştu. Mustafa Kemal Paşa, Büyük Taarruz'un arifesinde 23 Temmuz 1922 akşamı Akşehir'e geldi. Ertesi gün Konya'ya ve 27 Temmuz'da da yine Akşehir'e döndü. Diğer komutanlarla birlikte çok gizlilik içinde Akşehir'de taarruzun planları yapıldı. Türk ordusu ve karargah bütün ağırlıklarıyla birlikte taarruz hattı Kocatepe'ye ulaştıktan sonra 26 Ağustos'ta o kutsal emir verildi ve 5 gün gibi kısa sürede 30 Ağustos'ta, Türk tarihindeki Ağustos ayının zaferlerine bir zafer daha eklendi.

Bu zaferi ile; 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ardından -yaklaşık 15 gün sonra İngilizler mütarekenin yedinci maddesini bahane ederek Musul'u girmesiyle başlayan- Anadolu topraklarındaki işgal hareketleri, 1922 yılının 26 Ağustos Büyük Taarruz ve 30 Ağustos Başkomutanlık Meydan Savaşıyla bozulup dağılan yunan kuvvetleri karşısında, Türk birlikleri 9 Eylül İzmir'e girmiş ve 18 Eylül'de Batı Anadolu toprakları tamamen Türk hakimiyetine geçmiştir.

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa 30 Ağustos günü Dumlupınar mevkiinde Yunan birliklerini bozguna uğratınca yunan birliklerinin dağınık bir halde geri çekilirken gördüğü bu manzara karşısında; Türk Ordusuna seslediği "Ordular İlk Hedefiniz Akdinizdir, ileri " emriyle düşmanı süpürme harekatıyla 15 gün gibi çok kısa sürede Anadolu işgallerden temizlenmiş oldu.

Askeri başarının en büyük özelliği Sakarya Savaşı sonrası, yapılması planlanan taarruzun amacına ulaşması için büyük bir gizlilik içinde sürdürülen planların merkezi Akşehir karargahına dair yapılan süphesiz çok zengin çalışmalar vardır. Bu konuyu seçerken büyük zaferin içinde bulunduğumuz 100.yılına denk gelen dönemini ele alacağımız bu çalışmada son yıllardaki ortaya çıkan kaynaklar dönemin iç ve dış basını ve diğer matbuatlarda yer alan haberlerin ışığında ele almayı hedefledik. Özellikle İstanbul'daki sefaretlerde görev alan elçi ve diğer düzeydeki görevlilerin kendi ülkelerine gönderip İspanyol ve Belçika basınına düşen haberler ile zenginleştirip bu anlamlı zaferin 100.yılını tarihsel pencereden değerlendireceğiz.

Anahtar Kelimeler: Akşehir, Matbuat, Büyük Taarruz, Mustafa Kemal Paşa,

Abstract

After the Sakarya Victory, the headquarters was first brought to Polatlı, then to Sivrihisar, 15 days later to Aziziye (Emirdağ), and 2 days later to Çay. From there it was transferred to Akşehir and the Western Front headquarters was settled in Akşehir on 18 November 1921. From this date to the Great Offensive, there were very exciting days in Akşehir in a period of approximately 9 months. On the way to September 9, Akşehir became the place where the seeds of victory were sown.

As it will be remembered, the first headquarters of the Western Front was established in a small village called Alagöz. Mustafa Kemal Pasha arrived in Akşehir on the evening of 23 July 1922, on the eve of the Great Offensive. He returned to Konya the next day and again to Akşehir on 27 July. Together with the other commanders, the plans for the attack were made in Akşehir in very secrecy. After the Turkish army and headquarters reached Kocatepe with all their weight, that holy order was given on August 26, and in a short time like 5 days, on August 30, another victory was added to the victories of August in Turkish history.

With this victory; After the Armistice of Mudros signed on October 30, 1918, the occupation movements in Anatolia, which started with the entry of Mosul about 15 days later by the British, using the seventh article of the armistice as an excuse, in the face of the Greek forces, which were disrupted and dispersed by the August 26 Great Offensive and the Battle of the Commander-in-Chief of 1922, the Turkish troops entered Izmir on September 9 and on September 18, the Western Anatolian lands were completely under Turkish rule.

When the Commander-in-Chief Mustafa Kemal Pasha defeated the Greek troops in Dumlupınar on 30 August, in the face of this scene he saw the Greek troops retreating in a scattered state; With the command "Armies, Your First Aim is Your Contract, Forward", which he addressed to the Turkish Army, Anatolia was cleared of invasions in a very short time, like 15 days, with the operation to sweep the enemy.

The biggest feature of military success, after the Battle of Sakarya, is undoubtedly the rich work done on the Akşehir headquarters, which is the center of the plans, which were carried out in great secrecy in order to achieve the purpose of the planned attack. While choosing this subject, in this study, in which we will deal with the period that coincides with the 100th anniversary of the great victory, we aimed to examine the sources that emerged in recent years in the light of the news in the domestic and foreign press of the period and other press. We will evaluate the 100th anniversary of this meaningful victory from a historical perspective, especially by sending the ambassadors and other officials working in the embassies in Istanbul to their own countries and enriching it with the news of the Spanish and Belgian press.

Keywords: Akşehir, Press, Great Offensive, Mustafa Kemal Pasha,

30 AĞUSTOS ZAFERİNDE ÇANAKKALE'NİN YERİ

THE PLACE OF CANAKKALE IN 30 AUGUST VICTORY

Ahmet Tunç

Doç. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Burak Balık

Öğr. Gör., Doktorant, Onsekiz Mart Üniversitesi

Özet

Osmanlı Devleti 29 Ekim 1914'te Almanya'dan satın aldığını söylediği ve isimlerini ''Yavuz'' ve ''Midilli'' olarak değiştirdiği gemilerin Alman bir komutanın yönetiminde Rus limanlarını bombalamasıyla I. Dünya Savaşına girmiştir. Osmanlı Devleti, Kafkasya, Suriye- Filistin, Irak, Hicaz-Yemen ve Çanakkale cephelerinde İtilaf Devletlerine karşı savaşmıştır. 1915 tarihinde Çanakkale'de gerçekleştirilen kara ve deniz savaşları ise gerek I. Dünya Savaşının seyrini değiştirmesi gerekse de Türk bağımsızlık mücadelesi açısından tarihsel öneme sahiptir. Çanakkale Savaşları, Türk Milletine ve dünyaya kısıtlı imkanlarla bile olsa bağımsızlığa inanmış bir milletin nasıl başarılı olabileceğini göstermiştir.

30 Ekim 1918 tarihinde Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında imzalanan Mondros Mütarekesi ile I. Dünya Savaşının sona ermiştir. Bu anlaşmayla birlikte aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin de fiilen sona erdiği kabul edilmektedir. Tarih boyunca hiçbir zaman bağımsızlığından taviz vermemiş olan Türk Halkı, Mondros Mütarekesinin sonrasında başlayan işgaller karşısında sessiz kalmamıştır. 15 Mayıs'ta Hasan Tahsin'in İzmir'deki ilk kurşunu ve başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere 19 Mayıs 1919 günü Samsun'da yakılan bağımsızlık ateşiyle birlikte Anadolu'da örgütlenmeye başlamıştır. Yurdun dört bir yanında Türk Halkının yıllarca süren bağımsızlık mücadelesi 26 Ağustos 1922 günü başlayan Büyük Taarruz ve 30 Ağustos 1922 tarihinde başlayan Başkomutanlık Meydan Muharebesi ile Türk Ordusu büyük bir zafer kazanmıştır. Atatürk, Nutuk isimli eserinde bu büyük zafer ile ilgili olarak "her safhasıyla düşünülmüş, ihzar, idare ve zaferle intaç edilmiş olan bu harekât, Türk ordusunun, Türk zabitan ve kumanda heyetinin, yüksek kudret ve kahramanlığını tarihte bir daha tespit eden muazzam bir eserdir. Bu eser, Türk milletinin hürriyet ve istiklal fikrinin lâyemut abidesidir..." ifadelerini kullanarak, bağımsızlık yolunda kazanılan bu büyük zaferin önemini belirmiştir.

30 Ağustos zaferine giden süreçte Türk Halkı, Çanakkale Cephesinde gösterdiği azim ve kararlılıkla adeta yeni kurulacak Türkiye Cumhuriyeti'ne bir önsöz yazmıştır. Çanakkale, Türk Halkının kurtuluş savaşına giden süreçte bağımsızlık mücadelesinin temellerinin atıldığı yerdir. Çanakkale, düşmanın üstün askeri kapasitesine karşın birlik ve beraberlik sağlanırsa bir milletin nasıl başarılı olabileceğini tüm dünyaya gösterdiği yer olması açısından da önemlidir. Bu çalışma; 30 Ağustos zaferinde Çanakkale'nin yerini göstermeyi amaçlamakta olup çalışmada tarihsel ve betimsel metodoloji benimsenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Büyük Taarruz, 30 Ağustos Zaferi, Çanakkale Zaferi

Abstract

The Ottoman Empire participated in World War I on 29 October 1914 after the two battleships purchased from Germany, which were subsequently named ''Yavuz'' ve ''Midilli'' had bombarded Russian ports during German command. The Ottoman Empire engaged in battles against the Entente Countries in Caucasus, Sinai-Palestine, Hedjaz-Yemen and Dardanelles Fronts. The Dardanelles (Çanakkale) ground and naval battles fought in 1915 are of particular importance not only due to the substantial impact on the course of the war, but also for its historical place leading to the Turkish national fight for independence. The

Dardanelles Wars have showed The Turkish People and the world how a dedicated and believing nation with very scarce resources can beat the odds and be succeessful.

World War I came to an end with the Armistice of Mudros signed between the Ottoman Empire and the Allied Powers on 30 October 1918, which also dissolved the Ottoman Empire. The Turkish people, who have never compromised on their independence throughout history, did not remain silent in the face of the occupations that started after the Armistice of Mudros. Following the first bullet of Hasan Tahsin in Izmir on May 15, the war of independence, which was led and largely organized by Gazi Mustafa Kemal Atatürk, officially started off in Samsun on 19 May 1919. The Turkish People's fight for independence all accross the country for several years was concluded with a series of conclusive victories, including the Great Offensive on 26 August 1922 and the Battle of Dumlupınar on 30 August 1922. Atatürk empsized the importance of this great victory on the road to independence in his renowned work titled “Nutuk (The Speech)” by stating that "This operation, which was devised, prepared and executed throughly with all its aspects, resulting in a conclusive victory, is a magnificent work that once again firmly establishes in history the valor and heroism of the Turkish army, Turkish officers and command staff. This work is an immortal monument to the Turkish nation's idea of freedom and independence…".

In the process leading up to the 30 August Victory, Turkish People virtually wrote a prologue to the newly established Republic of Turkey with the perseverance and determination they showed in the Dardanelles (Çanakkale) Front. Çanakkale is where the foundations of the fight for the independence were laid on road to the independence war. Çanakkale is also important as it is the place where it shows the whole world how a nation can be successful if unity and solidarity are achieved despite the superior military capacity of the enemy. This work aims to show the place of Çanakkale in the 30 August Victory by adopting a historical and descriptive methodology in the study.

Keywords: The Great Offensive, 30 August Victory, The Dardanelles Victory

ATATÜRK'ÜN UYGULADIĞI SİMETRİK İLETİŞİM BAĞLAMINDA MİLLİ MÜCADELE'NİN TETKİKİ: KÜLTÜREL VATAN

IMPLEMENTATION OF SYMMETRICAL COMMUNICATION TRANSFORMATION OF THE NATIONAL STRUGGLE INTO A CULTURAL HOMELAND AND ITS EFFECT

Uzman Sinan DOĞAN
Milli Eğitim Bakanlığı,
orcid.org/000000028242-0820

Özet

Milli Mücadele sadece toprak işgali değil, aynı zamanda dâhili unsurları kullanmak suretiyle kültür istilasıdır.Milli Mücadele'de işgallerine karşı silahlı bir mücadele, işgallere neden olan siyasi ve kültürel zihniyete karşı verilen bir mücadele ile birlikte yürütülmüştür. Silahla giremedikleri vatan toprağına siyasetle girilmiştir. 'Türklerin kendi güçleri ile adam olmalarına imkân yoktur'' gibi propagandalarla, milletin ruhunu dolaylı yoldan esaret altına alınması amaçlanmıştır. Kendi içinde parçalanmış bir milletin barış masasına oturma ya hakkı yoktur. Atatürk, yıkıcı ve kültürel saldırılar ancak kolektif şuur ile aşılacağına inanıyordu. Vatan ve milletin aleyhinde verilen hükümler, kolektif şuurda iflasa mahkûmdu. Milli Mücadele; heyecan, yoğun etkileşim ve kolektif hareketle, toplumun yeniden oluşturulduğu durumdur. Ülkenin işgaline kayıtsız zihniyete karşı mücadele verilmesi. Türk milletinin asrileştirilmesi ve yeni bir hayata başlatılmasıdır. Tek çare olarak Türk milletinin duygularını, milli menfaatler doğrultusunda harekete geçirmek için milletin daha çok aydınlatılmasının gerekliliğine inanıyordu. Milli Mücadele'nin kazanılmasında ''milletin terakki edilmesi ''önemli bir yer tutmaktadır. Milli Mücadele'de yer alan işgaller, yıkımlar ve felaketleri bir korkutma aracı olarak değil,''millette değişme ve oluş halini'' hızlandıran unsurlar olarak kullanılmıştır.Simetrik iletişim yöntemi kullanılarak, millette değişme ve oluş hali,toplumsal değerler, standartlar üzerinden yürütülmüştür. Bu durum, Milli Mücadele'nin medeni vasfını ortaya koymaktadır. Simetrik iletişim yöntemiyle'' karşılıklı uyumu ve işbirliği zemininde'' kültürel vatanın gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Bundan doğan ''birlik ruhu" Milli Mücadele de gelişme ve ilerlemenin gücü olmuştur. Maddi savaş ile birlikte kültürel vatan, milletin maşeri vicdanında kolektif şuura dönüşmesi bakımından en mükemmel örneğidir. Kolektif şuur, birlik, denge, uyarlanma ve armoni halinde ortaya çıkan sosyokültürel yapı unsurlarının işlev ve eylemleri içine alan bir süreçtir. Başkalarının merhamet, menfaat veya ihtiraslarına dayanarak yaşamak istemeyen bir milletin yükselişi olacaktı. İlerleme ve gelişmeye önemli bir etken olarak karşımıza çıkan bir ruh bağlılığıdır. Tarihinin derinliklerinden bugüne ve kesintisiz olarak uzanan bir manevî gücünün ortaya çıkmasıdır. Milli Mücadele'nin siyasal ve sosyal olaylara karşı sosyolojik bakış açısının kazandırılması amaçlanmıştır. Aynı zamanda simetrik iletişim ile Milli Mücadele arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin kültürel vatana etkisinin temellendirilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk,Milli Mücadele,Simetrik İletişim,kolektif kültür

Abstract

The War of Independence is not only the occupation of land, but also the invasion of culture by using internal elements.The War of Independence is not an armed struggle against the occupations, but also a struggle against the political and cultural mentality that caused the occupations.They entered the land of the homeland, which they could not enter with weapons, through politics.It was aimed to indirectly enslave the soul of the nation with propaganda such as "There is no way for Turks to become men with their own power".A nation fragmented within itself has no right to sit at the peace table.Atatürk believed that destructive and cultural attacks could only be overcome with collective consciousness. Judgments made

against the homeland and nation are doomed to bankruptcy in the collective consciousness.National struggle; It is the state in which society is reconstructed with excitement, intense interaction and collective action.Fighting against the indifferent mentality to the occupation of the country. It is the modernization of the Turkish nation and starting a new life.He believed that more enlightenment of the nation was necessary in order to activate the feelings of the Turkish nation in line with the national interests as the only remedy."Progress of the nation" has an important place in the victory of the National Struggle.The occupations, destructions and disasters in the National Struggle were not used as a means of intimidation, but as factors that accelerated the "state of change and becoming in the nation".The realization of the state of change and becoming in the nation, symmetrical communication method and social values were carried out through standards. This situation reveals the civilized character of the National Struggle. With the symmetrical communication method, it is aimed to realize the cultural homeland "on the basis of mutual harmony and cooperation".The "spirit of unity" arising from this has been the power of development and progress in the National Struggle. Along with the material war, the cultural homeland is the most perfect example of the nation's transformation into a collective consciousness in its communal conscience.Collective consciousness is a process that encompasses the functions and actions of the elements of sociocultural structure that emerge as unity, balance, adaptation and harmony.It would be the rise of a nation that did not want to live on the mercy, interest, or passion of others. It is a spirit commitment that is an important factor in progress and development.It is the emergence of a spiritual power that extends from the depths of its history to the present and uninterruptedly. It is aimed to gain a sociological perspective against the political and social events of the National Struggle.At the same time, it is aimed to base the relationship between symmetrical communication and the National Struggle and the effect of this relationship on the cultural homeland.
Keywords: Atatürk, National Struggle, Symmetrical Communication, collective culture

Giriş

İtilaf Devletleri tarafından Mondros Mütarekesi'ni uygulama şekli, Milli Mücadele'nin başlamasına önemli etkiler yaptığı tarihî bir gerçektir. İtilaf Devletleri'nin Mondros Mütarekesi'nin 7.maddesini, Anadolu'yu parçalanmasına yönelik politika ve uygulaması, halkın bağımsızlık yolunda örgütlenmesini doğurmuştur. Atatürk, ülkenin ve milletin maruz kaldığı haksız davranışlar ve Osmanlı Hükümeti'nin duyarsızlığı ve gafletini iki büyük felaket olarak nitelendiriyordu.Bu durum, bütün ülkede uyanışa yol açmış, millî örgütlerin oluşumunu doğurmuştur.(Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri,2006,s.2,3)Milli Mücadele sadece düşman işgallerine karşı silahlı bir mücadele değil, aynı zamanda işgallere neden olan sosyal, ekonomik ve siyasal nedenlerine ve zihniyet biçimlerine karşı verilen bir mücadeledir. Bu bağlamda,ülkenin işgaline kayıtsız zihniyetlere karşı verilen mücadele, toplumun asrileştirilmesi ve yeni bir hayata başlaması şeklinde düşünülebilir.

Atatürk yönetimsel süreçte, halkın aydınlatılmasına yönelik çoklu faaliyetleri öne çıkartmıştır.Atatürk,yönetsel süreçte; analiz etme, danışmanlık yapma, planlar gerçekleştirme, bilgilendirme ve oluşturma, ilişkiler kurarak bu ilişkileri geliştirme, organize etme gibi değerlerin gerçekleştirilmesinde iletişim yöntemleri kullanmıştır. Atatürk'ün yönetsel süreçte kolektif ruhu oluşturmak için bilim düzeyinde iletişim yöntemleri kullanmıştır. Atatürk, halk ilişkilerinde1, kamuya/halka enformasyon verilmesi, tutum ve davranışları biçimlendirmek üzere hedef kitlenin ikna edilmesi, hedef kitlesi (paydaşları) arasında uyum

[1]Halkla ilişkiler uzmanlarının nitelikleri üzerine gerçekleştirdiği değerlendirmeyle halkla ilişkiler uzmanlarının, uygulamacı (teknisyen), iletişimci, yönetim ve organizasyoncu, bilgi verici ve danışman rollerinin olduğunu ifade etmiştir. Erdoğan (2008) halkla ilişkiler uzmanlarının rollerini ikna etme, savunma, dava (savaşım ilişkili), imaj/saygınlık yönetimi, ilişki yönetimi, stratejik ilişki yönetimi, ilişki pazarlaması olarak sıralamaktadır. Erdoğan'ın uzman rollerini strateji ve ilişki çerçevesinde ele aldığı görülmektedir

yaratma amacını yürütmüştür. Bunlar; karşılıklı olma, sürekli olma, yönetsel olma, ilişkisel olma, iletişimsel olma, etkileşimsel olma, yönlendirici olma, planlı olma, sorumluluk taşıma, faydalı olma, uygulanabilir ve kullanışlı olma, bağdaştırıcı olma, doğruluk, inandırıcı olma, koruyucu olma, yaratıcı olma, iyileştirici olma olarak sıralanmaktadır.(Arklan,2011,s.18) Halkla ilişkiler uzmanlık alanı, temelde teknik becerileri ve yönetim becerileri gerektiren roller arasında kümelenmektedir.

Atatürk'ün Milli Mücadele'de kurtuluş ve yeniden inşa çabalarının temelinde strateji ve taktikler olduğu kadar ikna edici iletişim, rıza yönetimi, kamuoyu oluşturma fonksiyonlarını toplamış bütünsel bir halkla ilişkiler sürecini yansıtmaktadır.(Ergeç,2006) Bu çalışmamızda, Milli Mücadele'de Türk Milletinin terakki etmesi ve kolektif bilince ulaşılmasında, sosyolojik iletişim yöntemlerin kullanılmasının büyük etkisi olduğu ortaya konulmuştur. Sosyolojik iletişim yöntemler, Milli Mücadele'nin kültürel ve medeni vasıflarla yapıldığını göstermesi bakımında önemlidir. Milli Mücadele strateji ve taktiklerin savaşı olmuştur. Sosyolojik iletişim yöntemlerden biri olan Simetrik iletişim, tarihsel bir perspektiften, halkın yönetimin karar alma süreci içindeki ilişkileri, milli mücadelenin gelişimi çerçevesinde, milli mücadelenin kültürel planlamasına özel bir vurgu ile ele alınacaktır.

Simetrik İletişimin Milli Mücadele'ye Etkisi: Kültürel Vatan

Simetrik iletişim, toplum merkezli ve aşağıdan yukarıya örgütlenmiş bir planlama anlayışını, iletişimsel stratejilerle uygulanmasıdır. Yeni paradigmaların, iletişim planlamaya dahil edilmes,(Allmendinger,2001,s.130)planlamayı bir sosyal öğrenme sürecine (Cruz,1997, s.159-186)dönüştürülmesidir. Halkın Milli Mücadele'ye katılmasını sağlamak hem de halkın ortak değerler ve standartların işletilmesi ve bilinçlendirilmesi, iletimsel öğrenme sürecinin belirleyicisi olmuştur. Halkın günün konularında uyarmak, onları teknik ve politik bilgiyle donatmak ve toplum tabanlı planlama girişimlerini ortaya çıkartmaktır. Stratejik iletişim, mekânsal planlamayı, stratejik bir söylem tanımlamaktadır. Toplum tabanlı planlamanın sembolik anlamı sembolik anlamı,"düşmandan kurtulma", ''esarete düşmeme","gâvura toprak vermeme" ''karşılıklı uyumu ve işbirliği zemininde''(Poloma,1993,s.158) gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır.

Atatürk Anadolu'ya geçtikten sonra yaklaşık üç ay süren hazırlık çalışmasında, bütün komutanlar ve bütün vatanseverler olağanüstü çaba harcamıştır.(Nutuk,2004,s.53)Farklı grupların belli bir (planlama) sorunu etrafında bir araya gelmiş, müzakere yöntemi kullanılmıştır. Simetrik iletişimde, kamu tartışmalarının yürütüldüğü, problem, strateji, taktik ve değerlerin tanımlandığı, görüşüldüğü, değerlendirildiği ve anlaşmazlıkların uzlaştırıldığı 'mücadele arenası'dır.(Şengül,2007,s.59,113.87) Bu süreçte: analiz, değerlendirme, alan araştırması, strateji seçimi, sürecin takibi ve sürekli gözden geçirilmesi, ahlaki ve duygulara yönelik tartışmalara yer verilmesi, sürecin iletişimsel rasyonaliteye dönüştürülmesidir. (Şengül,2002,s.8,30.19)Başka bir ifadeyle aklın, iletişimsel alanında ahlak ve estetiği temsil etme makamına yükselmesidir.(Tekinalp.Uzun,2006,s.147)Milli Mücadele'de simetrik iletişim bir olgu olarak, belirli bir zaman aralığında sürekli gerçekleştirilmesi, İşbirliğine dayalı planlamanın ortak vizyon, güven ve iletişim ortamı geliştirmiştir. İşgaller, yıkımlar ve felaketleri,''millette değişme ve oluş halini'' hızlandıran unsurlar olarak kullanılmış, milletin fikri alt yapısı oluşturulmuştur.

Yönetici-yönetilenler arasındaki iki yönlü iletişimin kurulması, insanların karar alma ve politika oluşturma aşamalarına aktif olarak müzakere sürecine dâhil olmuştur. Müzakere yoluyla biçimlenen paradigmalar, halk ile yönetim arasındaki kamu kültür alanların oluşturmuş, halkın rolü ve etkisi artmıştır. "Karşılıklı ruhun eşitliği sağlanmış, ortaya çıkan hakikatlerin toplum tarafından kabulü gerçekleşmiştir. (Yıldırım,2005,s.13)."Ya istiklal ya da ölümdür!" "Milletin mukadderatına hâkim bir milli iradenin, ancak Anadolu'da doğabileceğini (Nutuk,1973,s.4)"Türk ata yurduna ve Türk'ün istiklaline saldıranlar kimler

olursa olsun, onlara bütün milletçe silahla karşı koymak ve onlarla çarpışmak gerekiyor gibi yeni paradigmalar, halkın zihninde ve duygularında biçimlenmesini sağlamış, halk-yönetim ilişkilerinin yeniden üretilmesini gerçekleştirmiştir.

Birleştirici ve bütünleştirici yeni paradigmalar, bölgesel farklılıkları kamu görüş üzerinde toplu uzlaşma kültürünü geliştiriyordu. Müzakere yeteneklerinin farklılıkları ve konulara duygusal veya akılcı yaklaşımın eğitim düzeylerine göre farklılıkları, iletişimin iç ve dış baskılardan uzak iletişimde planlama ve yeni paradigmalar etkisiyle ortaya çıkan görüş üzerinde toplu uzlaşma olmasıdır. Uzlaşma kültür, kültürün" meşrulaştırılması, sürecin kontrol altına sağlanması ve rakip bireylerin davranışını değiştirebilme yetisidir. Yönetici-yönetilenler arasındaki karşılıklı ilişkilerde, sürekli uzlaşı sağlamayı amaçlayan dinamik yönetsel bir süreç yöntemi ile milletin vicdanında belli durumlar karşısında aynı şekilde hareket etme, hissetme ve kıymet biçme temayüller oluşturulmuştur. Maddi savaş, milletin maşeri vicdanında kültürel vatan mücadelesi; kolektif şuur halini almıştır

Milli Mücadele'de harici unsurlar, sadece toprak işgal etme amacı gütmemişlerdi. Aynı zamanda dâhili unsurları kullanarak kültür istilası gerçekleştiriyordu. Harici ve dâhili unsurlar, 'Türklerin kendi güçleri ile adam olmalarına imkân yoktur'' gibi propagandalarla, milletin ruhunu dolaylı yoldan esaret altına alınmak istenmiştir.(İrade-i Milliye,17 Eylül 1335,s.4) Yunan Ordusu'nun yüzde seksenin, İslâm olduğuna inanacak ve bunu halife ordusu olarak kabul edecek nitelikli ve niteliksiz inananlar bulunuyordu. Atatürk, toplumda sosyal kültürel sistemin inşası, 'millet kendisinde var olan "kabiliyet ve hünerin''harekete geçmesiyle mümkün olacağını düşünüyordu. Türk milletinin bu duygularını, milli menfaatler doğrultusunda harekete geçirmek için, milletin daha çok aydınlatılmasıyla gerektiğini iyi biliyordu.(Şahingöz,2002,s.728)

Hafızasında binlerce yılın tarih ve medeniyet hatırasını taşıyan Türk milletini harekete geçirmek için''millete taze manevi bir güç vermek!''(Korkmaz,2006,s.18) gerekiyordu. Manevi güç kişileri birbirine kenetleyen bir ortak ruhtur.Bu ruhun canlı tutulabilmesi,o milletin yeni gelişmelere açık olmakla birlikte,kendi hukukuna v mevcudiyetine hakkıyla sahip çıkmasını sağlayacaktır.''(Aykut,1944,s125)Silahla giremedikleri vatan toprağına siyasetle giren devletlerin içyüzünün, millet tarafından anlaşılması gerekmektedir Ancak bu şekilde Türk milleti, tarihte olduğu gibi sosyal ve siyasi yaşamında sarsılmaz bir konumda yeniden yükselmeye başlayabilirdi. Başkalarının merhamet, menfaat veya ihtiraslarına dayanarak yaşamak istemeyen bir milletin yükselişi olacaktı… Hissî, fikrî ve fiilî olarak milliyetine karşı gelişen özsaygı, dünya haykırmanın sesi ve gücü olacaktı.

Halk Milli Mücadele'nin koşullar ile toplumsal problemler arasında bir bağın kurulması, milli mücadelenin gelişimin sağlamıştır. Sürecin etkinliğini ve ulaşılabilirliğini sağlamak için, farklı aktörlerle ve farklı bakış açılarına rağmen ilerleme gerçekleşmiştir. Yapılan kongreler, evlerde yapılan toplantılar, yerel ve ulusal bazda çıkarılan gazeteler, fon niteliğinde halktan yiyecek ve giyeceklerin toplanması, örgüt içi bilgilendirme ve motivasyon araçların kullanılması, bildirilerin yayınlanması, Cemiyet'lerin kurulması…gibi çalışmalar,halkın zihniyetin dönüşümün etkinliğini artıracak proje ve uygulamalar için halkın nezdinde anlayış ve destek ortaya çıkartmıştır. Vatana yönelik tehdit ve unsurların anlaşılmasıyla halkın zihni dönüşümünü engelleyen unsurlar etkisiz hale getirilmiştir.

Toplumun aydınlatılması ve topluma yönelik tehditlerin kavratılmasında, simetrik iletişim etkili şekilde kullanılmıştır. Milli Mücadele'de toplum üzerinde etkili olan kişilerle görüşülmesi ve Milli Mücadele'ye yönelik anlayış ve destekleri geliştiriyor, Milli Mücadele' yi daha anlamlı hale getiriyordu.(Çamdereli,2004) Köhneleşmeye yüz tutmuş halk-yönetim ilişkiler yenilenmiş, halkın kendi yaşam standartlarına uygun hale gelmiştir. Toplumun ortak değerler ve standartların işleyişi ile toplumun bilinçlendirilmesi ve sosyal

kültürlenmesi gerçekleşmiştir. Milli Mücadele'de İşgaller, yıkımlar, felaketler dolayısıyla kontrolden çıkan ahlak mekanizmaların topluma etkisini önlenmiş,(Tahir,1995) halkta ahlâki sıfatlar, fedakâr ve yardımsever duygular gelişmiştir.(Güngör,1995,s.187) Toplumda başlayan bir ideal peşinde koşma sevme,Milli Mücadele hedefinin yarısına (Gustave,2001,s.81–86)ulaşmak olduğu söylenebilir.

Milli Mücadele'de halkı politik ve teknik bilgilendirme kapsamında anlayış ve destek meydana getirmek için halkın süreçlere aktif katılımı desteklenmiştir. (Yayınoğlu, 2005, s.48, 49) Halkın politik güce tekrar kavuşması, yalnızca kişisel değil, aynı zamanda toplumsal bir nitelik taşımaktadır. (Bookchin,1999) İnsanın özel ve kamusal benliğini, kişiliğini ve vatana aidiyetin yeniden kazanması anlamına gelecektir. Birey, eylemlerinde toplumu ve onun ortak vizyonunu kullanmış ve sorumluluklarını yerine getirirken kendi katılımıyla toplumu ve vatanı koruyabileceği bilincine ulaşmıştır. Milli Mücadele'de simetrik iletişimin kullanılması, çok daha üst bir bilinçlenme ve örgütleme sonucu doğurmuş, ''halkın "potansiyel gücü" "gerçek güce"dönüştürmüştür.''(Baldwın,Analysis,Politics,1979,s.161,194)MilliMücadele'de milletin karanlıktan aydınlığa taşıyacak celadet ruhun canlandırılmasıdır.(Başbakanlık Arşivleri Genel Müdürlüğü,2003) Şahlanan Türk milletin ruhu ile Mondros Mütarekesi'nin boğucu havasından ve yalnızlığından çıkılabilirdi Yönetimin "paylaşımcı, yönlendirici, destekleyici, yatay, saydam, hesap verirlik, denetime açık, tabana dayalı, gücünü halktan alan, yerinden (desantralize) ve katılımcı yeni bir ilişkiler sistemi"(Çamdereli,2004,s.20) yöneten-yönetilenleri kamusal karar düzeyinde bir araya getirmiş ve ortak bir stratejik düşünme ve dayanışmalı eylemi geliştirmiştir. Yöneten-yönetilen arasında sorumluluğunun ortaklaşa üstlenilmesidir. ,

İletimsel süreçte yeni ilişki ağların kurulmasıyla, işgallere karşı ortaya çıkan ateşli tepkiler, bulaşıcı devinsel tepkilere dönüşmüştü.Milli Mücadele'de kolektif eylem;biçim verme (Giddens,2000) toplu çaba, kararlı ve sürekli organize gibi dinamik yönetsel süreçten besleniyordu. Yönetsel süreç, üzerinde anlaşılmış ortak bir amaç, belirlenmiş bir hedef ve belli bir birikimden oluşuyordu.Milli Mücadele, bir anlamda da yenilik öneren ve toplumsal ortaklığı bir eylem grubuna dönüştürme başarısına dayanan bir oluşum grubu olarak da tanımlanabilir. (Castells,2004,s.270,274) Bu toplumsal oluşum topluluklara, fikirler, kimlikler ve hatta idealler sağladığı için geçici kamusal alanlar gibi görev icra etmiştir.(Eyerman ,Jamison,1991)Bütün ülkeyi kuşatan bağımsız vatan fikri,İtilaf Devletleri'ne karşı medeni cesaretle mücadele edebilmek için halkın milli duygular etrafında birleşmesinde etkili olmuştur.Aralarındaki anlaşmazlıkları bütünüyle bırakarak, toprak bütünlüğü ve bağımsızlığın korunmasının sağlamak için kutsal amaç bilincine ulaşmıştır. Harici ve dâhili unsurların milletin ruhunu dolaylı yoldan esaret altına alınma planları iflasa sürüklenmiştir.

Toplumsal hareketler, toplumun değerlerini ve kurumlarını dönüştürmek amacıyla girişilen amaçlı kolektif davranış biçiminde gerçekleşmektedir.(Castells,2004,s.3)Milli Mücadele, milli vicdan ve kolektif şuur kavramlarının uygulandığı en mükemmel örneği olduğu söylenebilir. Ancak, bu kararın uygulanması için, önce toplum ruhunda buna elverişli manevî bir gücün varlığına, sonra da halktaki uyanış ve direnişin yeni bir ideal etrafında yoğunlaştırılarak meşru bir zemine oturtulabilmesine bağlıydı. Bu oluşumdan doğan ''azim ve iradeyi ve bu iradeyi aşmaya kimsenin gücünün yetmeyeceğini''(İrade-i Milliye,21 Eylül 1335,s.2)inancı ortaya konulmuştur. Milli Mücadele'nin her safahatında, azim ve irade hürriyet fikriyle aşılanmıştır. Milli iradenin hâkim kılınması yani mücadelenin milletçe yapılması vurgulanmıştır.

Sonuç

Simetrik iletişim, toplum merkezli ve aşağıdan yukarıya örgütlenmiş bir planlama anlayışını, iletişim stratejileri kullanılarak gerçekleştirilmesidir. Yeni paradigmaların iletişim planlamaya dâhil edilmesi, planlamanın bir sosyal öğrenme süreci ve mücadele arenasıdır. Mücadele arenasında, alan araştırması, analiz, değerlendirme, strateji seçim çalışmalarına, ahlaki ve duygulara yer verilmesi ve tartışılması,

iletişimsel rasyonalitenin gerçekleştirilmesi dir. Başka bir ifadeyle aklın, iletişimsel alanda ahlak ve estetiği dönüştürülmesidir. Milli Mücadele döneminde İşgaller, yıkımlar ve felaketler,''millette değişme ve oluş halini'' hızlandıran unsurlar olarak kullanılmış, milletin fikri alt yapısı oluşturulmuştur.

Milli Mücadele'de simetrik iletişimin uygulanması, çok daha üst bir bilinçlenme ve örgütleme sonucu doğurmuştur. Birleştirici ve bütünleştirici yeni paradigmalar ile bölgesel farklılıkları, kamu görüş üzerinde toplu uzlaşma kültürünü geliştirilmesiyle yönetsel süreci dinamik hale getirilmiştir Köhneleşmeye yüz tutmuş yönetim-halk arasındaki ilişkiler yeniden üretilmiştir. Karşılıklı ruhun eşitliği sağlanması sonucunda yeni paradigmalar, halkın zihnini ve duygularını biçimlendirmiş, kamu kültür alanların oluşturmuştur.Yöneten-yönetilen arasındaki sorumluluğu ortaklaşa üstlenilmiştir. İnsanın özel ve kamusal benliğini, kişiliğini ve vatana aidiyetin yeniden kazandırılmıştır. 'Millette var olan "kabiliyet ve hünerin''harekete geçirilmiş, milletin karanlıktan aydınlığa taşıyacak ''celadet ruhu'' canlandırılmıştır. Maddi savaş, milletin maşeri vicdanında kültürel vatan halini almıştır Silahla giremedikleri vatan toprağına siyasetle giren devletlerin içyüzü, millet tarafından anlaşılması sağlanmıştır. Milli Mücadele'de işgaller, yıkımlar ve felaketler dolayısıyla kontrolden çıkan ahlak mekanizma- ların topluma etkisini önlemiş ve halkta ahlâki sıfatları, fedakâr ve yardımsever duyguları geliştirmiştir. Milletin vicdanında, belli durumlar karşısında aynı şekilde hareket etme, hissetme ve kıymet biçme temayüller'' oluşturmuştur. Birilerinin merhamet, çıkar veya hırslarına dayanarak yaşamak istemeyen bir milletin yükselişi olmuştur.Böylece milletin ruhu, Mondros Mütarekesi'nin boğucu havasından ve yalnızlığından çıkılabilmiştir. Harici ve dâhili faktörlerin, milletin ruhunu dolaylı yoldan esaret altına alınma planları iflasa sürüklenmiştir.

Simetrik iletişim bağlamında Milli Mücadele'nin farklı boyutlarda çalışmaların yapılmasına ve medeni vasfının ortaya çıkarılmasında disiplinler üstü çalışmaların gerektiğine dikkat çekilmiş, sosyolojik iletişim yöntemlerinin önemine vurgu yapılmıştır. Bütün insanların içerisinde kendini bulabileceği bir medeniyet malzemesi varlığına dikkat çekilmek suretiyle Milli Mücadele alanında farklı bilimsel çalışmaların ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Kaynakça

Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı(2006). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*.Ankara:Divan Yayıncılık LTD ŞTİ.

Arklan, Ü.(2011). *Halkla İlişkiler: Kavram, Kapsam ve İlişkili Olduğu Alanlar, Dünden Bugüne Halkla İlişkiler*. Konya:Eğitim Akademi Yayınları,

ATATÜRK Kemal(1973).*Nutuk,C.I,(1919-1920),(Vesikalar, Türk Devrim Tarihi Enstitüsü),*İstanbul:Milli Eğitim Basımevi.

Allmendinger, P.(2001).*Planning in Postmodern Times*. London:Routledge,

Aykut, M.A.(1944). ''Zaferi Tamamlayan İnkılâp'', *İleri Gazetesi'nden, TDK Yıllık*,Ankara,s.63-66.

Bookchin,M.(1999) .*Kentsiz Kentleşme: Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü*,Burak Özyalçın,Çev. İstanbul:Ayrıntı

Başbakanlık Arşivleri Genel Müdürlüğü,(2003) *Belgelerle Mustafa Kemal Atatürk*(1926-1922) Yayın No:62 ,Ankara: Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı

Cruz,M.(1997). "The Reassertion of Human Agency in Urban Planning", *Reasearch in Urban Sociology: New Directions in Urban Sociology,* Ed. by Ray Hutchison, Greenwich, Connecticut, JAI Pres, pp. 159-186.

Çamdereli, M.(2004).*Yönetişim ve Reklam* İletişimi.Ankara:Nobel

Castells, M. (2004). *The power of identity (2. Baskı*). Oxford/Malden: Blackwell

Ergeç,N. (2006) Kurtuluş Savaşı Sırasında Yürütülen İletişim Çabalarının Halkla İlişkiler Açısından İncelenmesi.*ESOGU Sosyal Bilimler Dergisi*,7 (3)

Eyerman, R. ve Jamison, A. (1991). *Social movements: A cognitive approach*. University Park: Pennsylvania State University Press.

Giddens, A. (2000*). Sosyoloji.* H.Özel, C. Güzel, Haz., İstanbul: Ayraç Yayınları.
Güngör, E.(1995).*Ahlâk Psikolojisi ve Sosyal Ahlâk*.İstanbul: Ötüken Neşriyat.
Gustave,L.(2001). *Kitleler Psikolojisi.* İstanbul:Hayat Yayıncılık.
İrade-i Milliye, 21 Eylül 1335/1919
Korkmaz, Z.(2006).*Nutuk*.Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
Poloma, M.(1993*).Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. Hayriye Erbaş,Çev. Ankara: Gündoğan Yay.
Şahingöz, M.(2002). Milli Mücadele'de Protesto ve Mitingler. Türkler. *Yeni TürkiyeC.15*.Ankara,s.728
Şengül, T. H.(2007). "Planlama Paradigmalarının Dönüşümü Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme", *Kentsel Planlama Kuramları,*Melih Ersoy,Der. Ankara:İmge.
Şengül, Tarik H.(2002)"Planlama Paradigmalarının Dönüşümü Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme", *Planlama*, 2002/2-3,s. 8-30.19)
Tekinalp Ş.,Uzun,R. (2006) *İletişim Araştırma ve Kuramları*.İstanbul:Beta, ,
Tahir, K.(1995).*Bir Mülkiyet Kalesi.* İstanbul:Tekin Kitabevi
Yayınoğlu, Pınar E.(2005) "Yerel Yönetim Kuruluşlarında Halkla İlişkiler İşlevi ve Yeni Yaklaşımlar", *Selçuk İletişim,* 3/4, s. 41-52
Yıldırım,S. B.(2005) *Uluslararası Halkla İlişkiler*.Ankara:Nobel

30 AĞUSTOS BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ VE MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN LİDERLİK DEHASI

30 AUGUST THE FIELD BATTLE OF THE COMMANDER IN CHIEF AND THE LEADERSHIP GENIUS OF MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

Dr. Zafer SAYGILI

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı

Orcid No: 0000-0002-4500-9952

ÖZET

Mustafa Kemal Atatürk'ün verdiği emirle başlayan Başkomutanlık Meydan Muharebesi Türk tarihinin en önemli savaşlarından birisidir. Bu savaş Türk ordularının Yunan ordularına karşı zafer elde etmesiyle sonuçlanmış ve Türkler bağımsızlıklarına bir adım daha yaklaşmışlardır. Atatürk'ün ya hep ya hiç diyerek zor şartlar altında yönettiği savaşta akıl gücü gerektiren problemleri bilgelik, sabır ve cesaret yüklü emir ve yönlendirmeleriyle çözmesi askeri deha olduğunu bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Atatürk'ün milli mücadeledeki liderlik yetenekleri gerek savaş sahnesindeki orduyu sevk ve idaresinde, gerekse meclisin kendisine verdiği başkomutanlık yasasının yetkileriyle halkın farklı kesimlerine hitap ederek toparlanmasında bir kez daha ortaya çıkmıştır. Atatürk'ün gücü üniforması üzerinde yer alan rütbelerden ziyade kendisini adamış olduğu Türk milletinin kendisine inanmasından gelmiştir. Savaş alanında sayıca üstün olan Yunan ordusuna karşı Dumlupınar'daki meydan muharebesinde orduyu yönetmek üzere bizzat ön saflarda bulunarak askeri tecrübeleri ve öngörüleriyle savaşın kazanılmasında önemli bir rol oynamıştır. Atatürk, kazanılan bu zaferin ardından Türk askerlerine, Yunan ordusuna karşı son darbeyi vurmak için "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri" emrini vererek Türk ordusuna cesaret vermiştir. Atatürk'ten aldıkları cesaretle Yunan orduları tamamen Türk topraklarından gönderilmiştir. Böylece Anadolu Atatürk ve Türk askerinin gücü ve inancı sayesinde rahat bir nefes almıştır. Zaferle sonuçlanan **Büyük Taarruz**, dünya tarihinin gördüğü kahramanlık destanlarından birisi olarak tarihe geçmiştir. Ayrıca Büyük Taarruzun zafere ulaşması yalnızca Türk milleti için değil, mazlum milletlerin tümü için umut kaynağı olmuştur. Bu çalışmada, Başkomutanlık Meydan Muharebesinin önemi ve Atatürk'ün askeri ve siyasi liderlik yetenekleri açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: 30 Ağustos, Başkomutanlık Meydan Muharebesi, Atatürk, Liderlik

ABSTRACT

The Field Battle of the Commander in Chief, which started with the order of Mustafa Kemal Atatürk, is one of the most important battles in Turkish history. This war resulted in the victory of the Turkish armies against the Greek armies and the Turks came one step closer to their independence. Atatürk's solving the problems that require mental power in the war he led under difficult conditions by saying all or nothing, with his orders and directions loaded with wisdom, patience and courage, revealed once again that he was a military genius. Atatürk's leadership abilities in the national struggle were revealed once again both in the management and administration of the army on the battlefield, and in his recovery by addressing different segments of the people with the powers of the supreme commander-in-chief law given to him by the parliament. Atatürk's power came from the belief of the Turkish nation, to which he devoted himself, rather than the ranks on his uniform. He played an important role in winning the war with his military experience and foresight by being in the front lines to lead the army in the field battle in Dumlupınar against the Greek army, which was outnumbered on the battlefield. After this victory, Atatürk encouraged the Turkish army by giving the order "Armies, your first target is the Mediterranean, forward" to strike the final blow against the Greek army. With this courage they received from Atatürk, the Greek armies were sent entirely from Turkish

lands. Thus, Anatolia breathed a sigh of relief thanks to the strength and belief of Atatürk and the Turkish soldiers. The Great Offensive, which ended in victory, went down in history as one of the heroic epics of world history. In addition, the victory of the Great Offensive has been a source of hope not only for the Turkish nation, but also for all oppressed nations. In this study, the importance of the Field Battle of the Commander in Chief and Atatürk's military and political leadership abilities were tried to be explained.

Keywords: 30 August, Field Battle of the Commander in Chief, Atatürk, Leadership

GİRİŞ

Anadolu'nun dört bir yanı İtilaf güçleri tarafından işgal edilmişti. Mustafa Kemal Atatürk bu işgale dur demek için 19 Mayıs 1919 tarihinde milli mücadelenin ilk ateşini yakmak üzere Samsun'a doğru yola çıkmıştır. Bu suretle Türk Milleti için bağımsızlık mücadelesi başlamıştır. Bu bağımsızlık yoluculuğunda önce milletine sonra kendine güvenmiştir.

Atatürk'ün başkomutanlık rütbesi ile Türk ordularının başına geçerek yönettiği Sakarya Meydan Muharebesi zafer ile sonuçlanmıştır. Bu zafer, askeri ve siyasi bakımdan Kurtuluş Savaşı'nın en önemli aşaması olmuştur. Böylece halkın meclise ve düzenli orduya olan güveni artmıştır. Geri çekilme süreci sona ermiş ve taarruz süreci başlamıştır.

Taarruz için gerekli şartlar hazır olmadan yapılacak bir taarruzun kesin sonuç olmayacağını bilen Atatürk, bütün eleştiri ve zorlamalara rağmen en uygun zamanı beklemiş, beklerken de taarruz için hazırlıklarını yapmıştır. Bu hazırlıklar milleti, meclisi ve orduyu hazırlamak üzere üç evre olarak yapılmıştır. Ancak Atatürk'ün işi basit gibi görünse de oldukça zor olmuştur. Çünkü hem halkı, hem orduyu, hem de meclisi ayrı ayrı taarruz için hazırlamıştır.

Silahlı milli mücadelenin son aşaması Atatürk'ün emriyle 26 Ağustos 1922 tarihinde sabah 05:30'da Türk topçularının atışlarıyla başlamıştır. 30 Ağustos 1922 tarihinde yapılan savaşı Başkomutan Atatürk'ün bizzat yönettiği için bu savaş Başkomutanlık Meydan Muharebesi olarak adlandırılmıştır. Atatürk Dumlupınar da ki zaferden sonra o tarihi emrini vermiştir: ***"Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!"*** Bu emir Yunan ordusuna karşı son darbeyi vurmak için Türk ordusuna cesaret vermiştir. Türk orduları büyük bir düşman ordusunu on dört gün içinde yok ederek Anadolu'daki bütün işgal edilmiş yerleri geri almıştır. Bütün bu askeri başarıları Atatürk "***Bu, büyük zafer senin eserindir. Büyük ve soylu Türk Ulusu!***" diyerek büyük zaferin şerefini milletine atfetmiştir.

BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ'NİN EVRELERİ VE ATATÜRK'ÜN ROLÜ

9. Ordu Müfettişi olarak görevlendirilen Atatürk, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkması ile başlayan milli mücadeleye asker olarak başlamış ancak Atatürk İstanbul Hükümeti tarafından 8-9 Temmuz gecesi görevinden alınmıştır. Bu nedenle Atatürk'te sevdiği askerlik görevinden istifa ettiğini bildirmiştir (Atatürk, 2015: 60). Atatürk askerlikten istifa ettiği 8-9 Temmuz 1919 tarihinden 5 Ağustos 1921 tarihinde başkomutanlık yetkisi verilene kadar mücadelesine sivil bir vatandaş olarak devam etmiştir. Bu durum onun kişiliği ve karakterinin ne kadar güçlü olduğunun bir göstergesidir (Atuncuoğlu ve Erdoğan, 2019: 67).

Atatürk orduyu Sakarya Meydan Muharebesine hazırlamak ve gerekli olan acil ihtiyaçları karşılamak için meclisten aldığı başkomutanlık yetkisiyle harekete geçti. İlk olarak 7 ve 8 Ağustos 1921 tarihlerinde, kendi imzasıyla tekalif-i milliye emirleri yayımladı (Atatürk, 2015: 459). Bu milli vergi emirleriyle birlikte Atatürk, topyekun mücadele stratejisini de hayata geçirmiş oldu.

Atatürk, Sakarya Meydan Muharebesinde savaş stratejisi olarak şu formülü ortaya koymuştur: "***Hattı-ı müdafaa yoktur. Sathı müdafaa vardır. O satıh bütün vatandır.***" diyerek tarihi bir emir vermiştir. Sakarya Zaferi, 1689 Viyana Bozgunundan beri geri çekilen Türk ordularının tekrar karşı taarruza geçtiği ve zaferle sonuçlandırdığı bir muharebe olmuştur (Özsoy, 2007: 353) Böylece emperyalist dünyaya meydan okuyan milliyetçi bir lider olarak ün salmıştır. Atatürk'ün bu emri onun askeri dehasını, liderliğini ve kararlılığını yansıtmaktadır. Ayrıca Sakarya zaferi, askeri ve siyasi açıdan İstiklal Savaşı'nın en önemli aşaması olmuştur. Halkın düzenli orduya ve meclise olan güveni artmıştır.

Sakarya Meydan Muharebesi sonrasında 19 Eylül 1921 tarihinde meclis Atatürk'e gazilik unvanı ve müşir (mareşal) rütbesi vermiştir (Atatürk, 2015: 464). Kendisine verilen bu rütbe ve unvan üzerine Atatürk orduya bir teşekkür beyannamesi çekmiştir. Bu beyannamede: ***"...Zaferden dolayı sizin kahramanlıklarınızla, sizin gösterdiğiniz nihayetsiz fedakarlıklar pahasına kazanılan bu büyük muzafferiyetlerin millet tarafından takdirini gösteren bu rütbe ve unvanı, ancak size mal ederek bütün askerlik hayatımın en büyük iftihar sermayesi olarak taşıyacağım."*** demiştir (Kocatürk, 1973: 193). Atatürk'ün aldığı mareşallik ve gazilik dahil bütün önemli rütbe ve unvanlarını savaş meydanlarında kazanmıştır.

Atatürk'ün yapmış olduğu denetlemelerde ordunun henüz büyük bir saldırıya hazır olmadığını görüyor ve ordunun bütün ihtiyaçlarının giderilmesi gerektiğini düşünüyordu. Ancak Sakarya zaferi sonrasında Türk ordusunun taarruz hazırlıkları uzun sürünce Mecliste Atatürk'e karşı muhalefet başlamıştır (Atatürk, 2015: 478). Meclisi oyalamak ve taarruzu geciktirmekle suçlanan Atatürk, mecliste yaptığı bir konuşmada; ***"Efendiler bizim de amacımız taarruzdur. Fakat yarı hazırlanmış bir orduyla taarruz etmek, kaybedilmiş bir savaştan daha kötü sonuçlar doğurabilir."*** diyerek hazırlıkların devam ettiğini ve en uygun anın beklendiğini söylemiştir (Tarih Vakti, 2020).

Meclis deki bazı milletvekilleri, izlenen politikaları beğenmiyor, askeri politikayı ve dış politikayı zamansız bir şekilde eleştiriyorlardı. Ayrıca Başkomutanlık Kanunu'nun uzatılması esnasında, Meclis deki bütünlüğü bozan eleştiriler yaparak yasanın uzatılmasına engel olmaya çalışıyorlardı. Ancak Atatürk'e iki defa üç ay süre ile verilen başkomutanlık yetkisini üçüncü olarak 6 Mayıs 1922'de süresiz olarak uzatılmıştır (Kollu, 1992: 500-501). Meclisin almış olduğu bu karar Atatürk'e karşı duyulan güvenin arttığını göstermiştir.

Cephede hazırlıkların ne durumda olduğunu öğrenmek isteyen Atatürk, orduyu teftiş etmek ve yerinde görmek için Batı Cephesi'ne gitmek istemiştir. Bu gidişini de gizli tutmak istediğinden dolayı Konya'da İngiliz General Townshend'le 24 Temmuz 1922 tarihinde görüşeceği için 2 günlüğüne Ankara'dan ayrılacağını 22 Temmuz 1922 tarihinde duyurmuştur. 23 Temmuz 1922 tarihinde ise kimsenin haberi olmadan Batı Cephesi'ne gelerek İsmet Paşa ile görüşüp son durum hakkında bilgi almıştır. 24 Temmuz 1922 tarihinde de Konya'da Townshend'le görüşmüştür (Özsoy, 2007: 385). Daha sonra komutanlarla 28 Temmuz 1922 gecesi bir toplantı yapılması kararlaştırılmıştır. Bu toplantıyı da gizli tutmak için Akşehir'de futbol karşılaşması düzenlenmiştir. Komutanlar bu maçı izlemek için Akşehir'e davet edilmiştir. Burada taarruzun biçimi ve ayrıntıları detaylı olarak belirlemiştir (Sarıhan, 1996: 550).

Atatürk 17 Ağustos 1922 tarihinde otomobille gizlice Konya'ya geçmiştir. 18-19 Ağustos 1922'de yine gizli bir şekilde Konya'dan Akşehir'e geçmiştir. 20 Ağustos 1922 tarihinde Hakimiyet-i Milliye gazetesinde: **"*Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri 21 Ağustos Pazartesi öğleden sonra saat 04:00'da Çankaya'daki köşklerinde şehrimizde bulunan kardiplomatlara bir çay ziyafeti verecek*"** şeklinde bir haber yayımlatmıştır. Bu ziyafete bütün siyasi kişiler ve elçilerin katılmaları için davetiyeler gönderilmiştir. Bu haber Atatürk'ün cepheye gidişini gizlemek için yayımlanmıştır (Kocatürk, 1999: 290). Taarruz için yapılan hazırlıkların ne kadar önemli olduğu yapılan gizli çalışma ve toplantılardan anlaşılmaktadır.

Batı Cephesi Komutanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ve Başkomutanlık karargahı 24 Ağustos 1922 tarihinde 1. Ordu Komutanlığı karargahının bulunduğu Şuhut kasabasına taşındı. Ertesi günde Kocatepe'nin güneybatısına nakledilmiştir (Atatürk, 2015: 513). Ankara Hükümeti, Büyük Taarruz başlamadan önce dışarı ile iletişimi kesmiştir. Meclisin İstanbul temsilcisine verilen emir şunlardır:

a. Anadolu'ya kimse alınmayacaktır.

b. Anadolu'dan kimse gönderilmeyecektir.

c. Anadolu'dan dışarıya kesinlikle bilgi verilmeyecektir (Özsoy, 2007: 390).

26 Ağustos 1922 tarihinde öğleye doğru Afyonkarahisar'da meydan muharebesinin başladığına dair Ankara'da bazı haberler sızmıştır. Birçok kimse bu habere inanmamış ihtimal vermemiştir. Çünkü Atatürk'ün Ankara'da olduğunu düşünmüşler ve başkomutansız nasıl muhabere başlar, herhalde haberin aslı yoktur düşünceleri Ankara'ya hakim olmuştur (Cebesoy, 2007: 57). 26 Ağustos 1922 sabahı Atatürk Kocatepe'de hazır bulunmuş ve taarruz sabah 05:30'da Türk topçusunun ateşiyle başlamıştır (Atatürk, 2015: 513).

Atatürk 30 Ağustos 1922 tarihinde saat 14:00'da Çal köyünde harekatı bizzat yöneteceği tepeye çıkmıştır. Öğleyin başlayan şiddetli savaş akşama kadar devam etmiştir (Sarıhan, 1996: 610). 30 Ağustos 1922 tarihinde yapılan savaşı Başkomutan Atatürk tarafından bizzat yönetildiği için Başkomutanlık Meydan Savaşı adı verilmiştir (Aytekin, 2017).

Atatürk Dumlupınar da ki zaferden sonra "Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları" hitabıyla başlayan tarihi emrini şu sözlerle vermiştir: ***"Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!"*** **(**Akşin, 2004: 157). Bu emriyle düşmanı yurttan tamamen temizlemek için ne kadar kararlı olduğunu, kendine ve Türk ordusuna güvenini ortaya koymuştur.

İzmir hükümet konağına ve İzmir kalesine Türk bayrağı çekilmiştir. Sonrasında İzmir halkı son derece sevinçli, Türk askerlerine çiçek yağmuru altında karşılanmıştır. Halk bir yandan askere çiçek atarken bir yandan da "Yaşa Mustafa Kemal Paşa, Yaşa Türkiye diye" bağırmıştır. Bu zaferde dünyadaki süvari zaferinin son örneği olmuştur (Belen, 1983: 500).

Atatürk, Nutukta büyük zafer için ***"Büyük Türk Ulusu! Orduların on dört gün içinde büyük bir düşman ordusunu yok ettiler. Dört yüz kilometre boyunca aralıksız bir kovalamaca yaptılar. Anadolu'daki bütün işgal edilmiş yerlerimizi geri aldık. Bu, büyük zafer senin eserindir. Büyük ve soylu Türk Ulusu!"*** diyerek büyük zaferin şerefini milletine atfetmiştir (Kırıkkanat, 2021).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Anadolu topraklarının sonsuza dek Türk vatanı olarak kalacağı Başkomutanlık Meydan Muharebesi ile tüm dünyaya kabul ettirilmiştir. Milli mücadelenin silahlı mücadele safhası zaferle neticelenmiştir. Böylece milli mücadelenin diplomatik safhası başlamıştır. Yurt içinde birlik ve beraberlik sağlanmıştır.

Atatürk'ün ya hep ya hiç diyerek zor şartlar altında yönettiği savaşta akıl gücü gerektiren problemleri bilgelik, sabır ve cesaret yüklü emir ve yönlendirmeleriyle çözmesi askeri bir deha olduğunu bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Atatürk'ün Büyük Taarruzun ilk günlerinde Türk ordusunun kazandığı başarıları dünya kamuoyunun gözünden bilerek gizli tutması askeri dehasını gösteren bir başka hareketidir. Atatürk'ün milli mücadeledeki liderlik yetenekleri gerek savaş sahnesindeki orduyu sevk ve idaresinde, gerekse meclisin kendisine verdiği başkomutanlık yasasının yetkileriyle halkın farklı kesimlerine hitap ederek toparlanmasında bir kez daha ortaya çıkmıştır. Savaş meydanlarında ordusunun yanında, cephedeki vaziyetin durumuna göre en önde yer almayı bilmiş ve askerlerine cesaret vermiştir. Kazanılan başarıyı da ordusuna ve milletine atfetmeyi bilmiş ve Büyük Taarruzu kazandıktan sonra orduya teşekkür mesajı çekecek kadar alçak gönüllü bir asker olmuştur.

Büyük Taarruzun kazanılması yalnızca Anadolu'da değil, Batı dünyasında ve İslam ülkelerinde de büyük yer tutmuştur. Batı dünyasında Türk ordusunun büyük bir zafer kazanması derin bir üzüntü yaratırken, müslüman halk zaferi coşku ile karşılamıştır. Atatürk'ün askeri gücü üniforması üzerinde yer alan rütbelerden ziyade kendisini adamış olduğu Türk Milletinin kendisine inancından gelmiştir. Atatürk'ü başarıya ulaştıran önemli etkenlerden biri milletine diğeri kendisine olan güveni olmuştur. Atatürk'ün liderliği gerek yaşamış olduğu olayların içindeki tutum ve davranışları gerek söylemleriyle ispatlanmıştır. Atatürk Türk Halkı için olağan üstü durumlarda ilham kaynağı olmakla birlikte, onların üzerinde güven ve saygı kaynağı olmuştur. Atatürk'ün liderliği; kaos, kriz ve savaş döneminde aldığı kararlar ile halkın kaderini değiştirecek cesur adımlar atması ve halkı yönlendirip yönetmesiyle ortaya çıkmıştır. Nitekim Atatürk'ün söylemleri ve eylemleri dikkate alındığında dünya tarihinde siyasi ve askeri liderliğe verilebilecek en iyi örnek olduğu açıkça görülmektedir.

KAYNAKÇA

Akşin, Sina, (2004), "Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi", 5. Baskı, Kırlangıç Yayınları, Ankara.

Atatürk, Mustafa Kemal, (2015), "Nutuk" Editör: Nejat Bayramoğlu ve Kurtuluş Güran, 1. Basım, Kaynak Yayınları, Ankara.

Atuncuoğlu, Neslihan ve Erdoğan, Abdullah (2019), "Arşiv Belgeleri Işığında Mustafa Kemal Paşa'nın Askerlikten İstifa Süreci" Journal of Universal History Studies (JUHIS), 2(1) June, ss. 62–71.

Aytekin, Şerife (2017), "Şanlı Zafer Bakomutanlık Meydan Muharebesi'nden Çarpıcı Kareler", Erişim Tarihi: 26.08.2022, https://www.arcadium.com.tr/Blog/30-agustos/

Belen, Fahri, (1983), "Türk Kurtuluş Savaşı", 2. Baskı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Cebesoy, Ali, Fuat, (2007), "Siyasi Hatıralar Büyük Büyük Zafer'den Lozan'a, Lozan'dan Cumhuriyete", 1. Basım, Temel Yayınları, İstanbul.

Kırıkkanat, Mine G., (2021), "Dahi ve Muzaffer", Erişim Tarihi: 26.08.2022, https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/mine-g-kirikkanat/d%C3%A2hi-ve-muzaffer-1864385

Kocatürk, Utkan, (1973), "Atatürk ve Türk Devrimi Kronolojisi" Türk İnkılap Tarihi Yayınları, Ankara.

Kocatürk, Utkan, (1999), "Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü", Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

Kollu, Atilla, (1992), "Büyük Zafer (Öncesi ve Sonrası ile), Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi Cilt 8, Sayı 24, ss: 481-560

Özsoy, Osman, (2007), "Saltanattan Cumhuriyete Kurtuluş Savaşı 1918-1923 Olaylar-Belgeler-Gerçekler", 1. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul.

Sarıhan, Zeki (1996), "Kurtuluş Savaşı Günlüğü C.4", Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Tarih Vakti, (2020), "Büyük Taarruz (26-30 Ağustos 1922), Erişim Tarihi: 26.08.2022, Büyük Taarruz (26-30 Ağustos 1922) - KPSS - TARİH VAKTİ™ (tarihvakti.com)

TÜRK DÜNYASININ AZADLIQ SİMVOLU – ATATÜRK

THE SYMBOL OF FREEDOM OF THE TURKISH WORLD – ATATURK

AYNUR GAFARLI

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti "Türk Araştırmaları" bölməsinin araştırmacısı

XÜLASƏ

Bəşər tarixinin o səhifəsi yoxdur ki, həmin səhifəyə hər hansı bir Türk liderinin adı düşməmiş olsun. Onlar yaşadıqları zamana – dövrə uyğun olaraq həm cəngavərliyinə-qəhrəmanlığına, siyasi yetkinliyinə; ağlına, elmi səviyyəsinə, dünyagörüşünə görə həmişə fərqlənmişlər. Bu da Türk xalqının dövlətçilik ənənələrinə uyğun olaraq tarixi həqiqətlərin üzə çıxmasına səbəb ola bilmişdir. Yəni bununla Türk xalqı güclü dövlətlər quraraq öz dövlətçilik tarixini zənginləşdirmişdir. Bu liderlərdən ən birincisi Ümumtürk dünyasının öndəri böyük Mustafa Kamal Paşa Atatürkdür.

Birinci Dünya Savaşından sonra pis duruma düşmüş Böyük Osmanlı İmperiyasının silinib dünya xəritəsindən çıxmaq qorxusu ilə üz-üzə qalması anında, nəinki onu dağılıb məhv olmaqdan xilas etmiş, əvəzinə demokratik dəyərlərə əsaslanan kökü türk milli dəyərlərinə bağlanan Türkiyə Cümhuriyyəti adlı sivil dövlət qura bilmişdir. Bunun üçün böyük öndər çox çətin, ancaq şərəfli bir yoldan keçmişdir. Bu məqalədə mən Atatürkün qurduğu Dövlət və həmin dövlətin hansı dövlətçilik ənənələrinə malik olmasından yox, Atatürkə və onun azadlıq yoluna ədəbiyyatda ayrılan yer, Azərbaycan və Türkiyə Cümhuriyyəti yazarlarının əsərlərində yaranan Atatürk obrazı barədə yazmaq istəyirəm. Apardığım müəyyən araşdırmaların yekunu kimi deyə bilərəm ki, bu böyük insan haqqında bir sıra yazarlar, habelə görkəmli ziyalılar, siyasətçilər xoş sözlər söyləmiş, onun sözlərinə istinadən çıxışlar etmişlər. Türkçülük və azərbaycançılıq ideologiyasının böyük ideoloqlarından biri Əli bəy Hüseynzadə bu dahi şəxsiyyət haqqında yüksək fikirdə olmuşdur. Türkiyə və Azərbaycanda bu gün də Atatürkün fikirlərinə istinad edilir, siyasətçilər ondan bəhrələnirlər. Çünki əsl türk düşüncəsi daşıyanlar bu sərkərdəni Türk məfkurəsinin öyrənilməsi üçün özlərinə ideal sayırlar. Ədəbiyyat isə sözün gücü ilə bunu daha emosional və canlı deməyinə görə fərqlənir. Türkiyə yazarların əsərlərində biz Atatürkü böyük xilaskar kimi görürük. Maraqlıdır ki, əksər yazarların yazılarında Atatürkün obrazı Çanaqqala döyüşünün və zəfərinin adı ilə birlikdə çəkilmişdir. Bu da ondan irəli gəlir ki, Çanaqqalanın alınması birbaşa Türkiyə Cümhuriyyətinin xilasına gətirib çıxaran, onun varlığının təsdiqindən keçən bir zəfərdir. Ancaq bu deyilənlə yanaşı bu böyük öndər, əsasən türkçülüyün xilaskarı və simvolu kimi daha çox diqqətə çatdırılır. Atatürkə həsr etdiyim "Baş əyirəm önündə bu adın qürur ilə" şeirimdə Türkə xain baxanların xar olacağına, ulu Tanrının həmişə, hər yerdə Türkə yar olacağına ümidin olmasını, dünya var olduqca Türk qüdrətinin də artmasını və bütün bunların Atatürkün adı ilə bağlı olmasını qürurla söyləmişəm. *"Onun ayaq izidir zəfərlərə gedən iz, Bu gün varlığımızçün minnətdarıq ona biz"* misralarında olduğu kimi nəinki Atatürkün adına olan şanlı zəfərləri, hətta bu gün də Türk adına gələn hər bir zəfəri onun adı ilə bağlayırıq. Atatürkə olan sevgimiz əbədi və tükənməzdir: "Bütün dünya eşitsin, biz onun övladıyıq". Atatürk ideyaları daim bizimlədir və bu ideyalar Türk dünyasının Azadlıq simvoluna çevrilmişdir.

Açar sözlər: Türkiyə Cümhuriyyəti, Atatürk ideyaları, zəfər izi, Böyük Osmanlı İmperiyası.

SUMMARY

There is no page in human history where the name of any Turkish leader did not appear on that page. According to the time they lived in, their chivalry-heroism and political maturity; they have always distinguished themselves according to their intelligence, scientific level, and outlook. This has led to the revelation of historical truths in accordance with the statehood traditions of the Turkish people. In other words, with this, the Turkish people have enriched their history of statehood by building strong states. The first of these leaders is the great Mustafa Kemal Pasha Ataturk, the leader of the All-Turk world.

After the First World War, when the Great Ottoman Empire, which was in a bad state, was faced with the fear of being erased from the world map, he not only saved it from collapse and destruction, but instead he was able to establish a civilized state called the Republic of Turkey, which is based on democratic values and is rooted in Turkish national values. For this, the great leader went through a very difficult, but honorable path. In this article, I do not want to write about the State established by Atatürk and what traditions of statehood that state has, but about the place allocated to Ataturk and his path to freedom in literature, and the image of Ataturk created in the works of writers of the Republic of Azerbaijan and Turkey. As a conclusion of certain researches I have conducted, I can say that a number of writers, as well as prominent intellectuals and politicians have said good things about this great man and made speeches referring to his words. Ali Bey Huseynzade, one of the great ideologues of Turkism and Azerbaijani ideology, had a high opinion of this genius. In Turkey and Azerbaijan, Ataturk's ideas are still referred to today, and politicians benefit from them. Because those who have a true Turkish thought consider this general as their ideal for studying the Turkish ideology. Literature is distinguished by the power of the word to say it more emotionally and vividly. In the works of Turkish writers, we see Ataturk as a great savior. It is interesting that in the writings of most writers, the image of Ataturk is drawn together with the name of the battle and victory of Chanaqqala. This follows from the fact that the capture of Chanaqqala is a victory that directly leads to the salvation of the Republic of Turkey and confirms its existence. However, in addition to what has been said, this great leader is mainly brought to more attention as the savior and symbol of Turkishness. In my poem “I bow before this name with pride” dedicated to Ataturk, I proudly said that those who look at Turks as traitors will be destroyed, that there is hope that the great God will be kind to the Turks always, everywhere, that the Turkish power will increase as long as the world exists, and that all this is related to the name of Ataturk. As in the verses “His footprint is the path to victories, we are grateful to him for our existence today”, we connect not only the glorious victories in the name of Ataturk, but even today every victory that comes to the name of Turks with his name. Our love for Ataturk is eternal and inexhaustible: “Let the whole world hear, we are his children”. Ataturk's ideas are always with us and these ideas have become the symbol of freedom in the Turkish world.

Key words: Republic of Turkey, Ataturk's ideas, trail of victory, Great Ottoman Empire.

30 AVQUST – ATATÜRK ZƏFƏRİ

30 AUGOST – ATATURK VİCTORY

Validə Şıxəliyeva

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti, "Türk araşdırmaları" bölümü, elmi işçi

Xülasə

XX əsrin əvvəllərində Türkiyə dövlətində baş verən ictimai-siyasi proseslərin gedişatında Atatürk uzaqgörən siyasətçi olaraq güclü və sistemli bir ordunu yaradılmasına ehtiyac olduğunu nəzərindən qaçmamışdır. 30 avqust zəfərinin qazanılması Atatürkün nizamladığı qaydada qurulan vahid ordu sisteminin əsasında həyata keçərək Türk dövlətinə qarşı yaranmış təhlükəni dəf edilməsinə nail olundu. Atatürkün milli birliyin simvolu olaraq yaratdığı xalq-ordu vəhdəti böyük hücum zamanı qazanılan zəfərdə özünü əks etdirdi. *"Bu eser, Türk milletinin özgürlük ve bağımsızlık fikrinin ölmez bir anıtıdır. Bu eseri vücuda getiren bir milletin evladı, bir ordunun başkomutanı olduğumdan sonsuza kadar mutluyum ve bahtiyarım*" deməsi xalq və ordu birliyinə işarə idi.

Sakarya döyüşü göstərdi ki, Türk orusun hələ də yetərli qədər mücadilə aparmağa hazır deyil. Vaxtı lazımı şəkildə dəyərləndirib güclü siyasi plan və sistemli ordu ilə hücuma hazırlaşmaq lazım idi. Gizlilik prinsipi ilə böyük hücum planı hazırlayan Mustafa Kamal Atatürk ilk öncə hücum istiqamətlərini müəyyənləşdirdi. Daha sonra isə ordunun təchizatını daha da yaxşılaşdıraraq möhkəmləndirmə işləri apardı. Atatürk Türk ordusuna rəhbərliyi rəsmi şəkildə əlində aldıqdan sonra hazırlanmış hərbi plan əsaslı döyüş sxemli xəritə ilə düşmənin gözləmədiyi bir vaxtda zərbə endirdi. Düşmən qüvvələrinin Türk ordusundan xeyli sayda çox olmasına baxmayaraq əsgərlər əvvəlcədən müəyyənləşdirilmiş xətt üzrə hərəkət etdikləri üçün hücum uğurla baş tutdu. Uğurlu döyüş taktikası düşmən qüvvələrini sarsıtdığı üçün qarşı tərəfin əsgərləri arasında qorxu hissi yaratmışdır. Mustafa Kamal Atatürk hadisələrin gedişatını şəxsən özü nəzarətində saxlayaraq baş verəcək hər hansı ani olayın qarşısını almağa hazır şəkildə dayanaraq böyük hücumun nəticəsini gözləyirdi. 30 avqust tarixində Mustafa Kamal Atatürk başçılığı ilə türk ordusu tarixi bir qalibiyyətə imza ataraq Türk dövlətinin siyasi taleyində həll edici bir rol oynadılar. Eyni zamanda güclü türk dövlərinin imicini yenidən geri qaytardı. Türk əsgərləri qısa müddət ərzində demək olar ki, qərbi Anadolu ərazisini yunan əsgərlərindən azad edərək türk xalqının zəfər tarixində parlaq imza atmışdılar. Bu qalibiyyət bütün ölkə ərazisində böyük təmtəraqla qarşılandı. Bu tarixi zəfər həmçinin mübarizkar türk ordusunun ruhunu əxz edərək türk millətinin və türk dövlətinin sahin olduğu gücün göstəricisi idi.

Açar sözlər: Mustafa Kamal Atatürk, ordu, Türk, əsgər

Abstarct

At the beginning of the 20th century, in the course of social and political processes in the Turkish state, Ataturk, as a visionary politician, did not lose sight of the need to create a strong and systematic army. The victory of August 30 was accomplished on the basis of the unified army system established by Atatürk, and the threat to the Turkish state was overcome. The unity of the people and the army created by Ataturk as a symbol of national unity was reflected in the victory won during the great attack. *"This work is an immortal monument to the Turkish nation's idea of freedom and independence.I am eternally happy and blessed to be the son of a nation that brought this work into being, and to be the commander-in-chief of an army*" saying was a sign of the unity of the people and the army.

The battle of Sakarya showed that the Turkish army was still not ready to fight sufficiently.

It was necessary to properly evaluate the time and prepare for an attack with a strong political plan and a systematic army. Mustafa Kemal Ataturk, who prepared a big attack plan with the principle of secrecy, first determined the directions of the attack. Later, he improved the equipment of the army and carried out reinforcement works. Ataturk attacked the Turkish army at a time when the enemy did not expect it with a military plan-based battle plan map prepared after he officially took over the leadership of the Turkish army.

Despite the fact that the enemy forces were significantly more numerous than the Turkish army, the attack was successful because the soldiers moved along the predetermined line. A successful battle tactic has created a sense of fear among the soldiers of the opposing side as it has shaken the enemy's forces. Mustafa Kemal Ataturk personally controlled the course of events and waited for the outcome of the big attack, standing ready to prevent any sudden incident. On August 30, the Turkish army led by Mustafa Kemal Ataturk scored a historic victory and played a decisive role in the political fate of the Turkish state. At the same time, he brought back the image of strong Turkish forces. In a short period of time, the Turkish soldiers freed almost all of Western Anatolia from the Greek soldiers and left a brilliant mark in the history of the victory of the Turkish people. This victory was greeted with great pomp throughout the country. The historical victory of August 30 was also an indication of the strength of the Turkish nation and the Turkish state, which lifted the spirit of the fighting Turkish army.

Keywords: Mustafa Kemal Ataturk, army, Turkish, soldier

"MİLLETLERİN ÇARPIŞMASI": DUMLUPINAR MEYDAN MUHAREBESİ VE GAZİ MUSTAFA KEMAL'İN DUMLUPINAR NUTKU

"BATTLE OF THE NATIONS": THE FIELD BATTLE OF DUMLUPINAR AND DUMLUPINAR SPEECH OF GAZI MUSTAFA KEMAL

Öğretim Görevlisi Dr Günseli Gümüşel

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Ortak Dersler Bölümü, Ankara/Türkiye

Orcid ID: 0000-0001-8068-4294

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğunun sonunu getiren Büyük Savaş (1914-1918) sonrasında Büyük Devletlerin imparatorluk topraklarını henüz ateşkes aşamasında paylaşması, Türk milletine kendi gücünün sınırlarını tekrar hatırlatması bakımından itici bir güç olmuştur. Özellikle Sevr Antlaşması (1920) vatanseverleri harekete geçmeye mecbur bırakmıştır. Böylece bağımsız yaşama haklarını ve topraklarını kaybeden Türkler, Bağımsızlık Savaşını başlatmışlardır. Çanakkale Cephesinde yıldızı parlayan Mustafa Kemal'in liderliğinde ve askeri-siyasi kişiliği rehberliğinde 19 Mayıs 1919'da başlayan direniş, Anadolu'da bir Milli Mücadele halini almıştır. Devam eden süreçte Kongreler Dönemi (1919-1920) ise kurtuluş sürecini hızlandırmıştır. Ankara'da milletin temsilcisi bir meclisin kurulmasıyla milli mücadelenin ve yeni devletin altyapısı yasal bir zemine oturmuştur. Bu sırada oluşturulan düzenli ordu ise I. ve II. İnönü Savaşlarında (1921) Yunanlılara karşı kazanılan zaferlerin asıl anahtarıdır. Büyük Devletlerin Anadolu'daki temsilcisi konumundaki Yunanlıların tekrar saldırıya geçmesi Mustafa Kemal'i, tam anlamıyla I. Dünya Savaşı ile askeri hayata giren "topyekûn savaş" anlayışına yönlendirmiştir.

1921 yılında kazanılan Sakarya Zaferi işte bu anlayışın ürünüdür. Bu zaferle Türk ordusu savunmadan saldırıya geçmiştir. Ancak bu geçici çözüm yeterli görülmemiş; düşmanı tamamen imha ederek yurdu kurtarma planı yapılmıştır. Bu planın hazırlıkları 1922 yılı Ağustos ayına kadar tamamlanmıştır. 26 Ağustos'ta tarihe Büyük Taarruz olarak geçecek meydan muharebesi başlamıştır. Kısa süre içinde bozguna uğrayıp dağılan Yunan birlikleri 18 Eylül'e kadar Batı Anadolu'dan tamamen çıkarılacak ve zafer halkası tamamlanacaktı.

Çalışmamız, kısa bir panoraması oluşturulan kurtuluş mücadelesinin sonundaki "Büyük Zafer"in yıldönümünde, Gazi Mustafa Kemal tarafından 30 Ağustos 1924'te Dumlupınar'da verilen; 31 Ağustos 1924'te *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde yayınlanan ve tarihe "Dumlupınar Nutku" olarak geçen konuşmayı her yönüyle ele alacaktır. İlgili nutuk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün savaşa, uygarlığa, insanlığa ve tarihe bakışını anlamlandırmak açısından anlamlıdır. Analizler sırasında zaman zaman Atatürk'ün Büyük Nutku'nun da ilgili bölümlerine atıflarda bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Büyük Taarruz, Zafer, Dumlupınar Nutku, Nutuk **.**

ABSTRACT

After the Great War (1914-1918), which brought the end of the Ottoman Empire, the sharing of the imperial lands by the Great Powers at the ceasefire stage was a driving force in reminding the Turkish nation of the limits of their own power. Especially the Treaty of Sèvres (1920) compelled the patriots to take action. Thus, the Turks, who lost their right to live independently and their lands, started the War of Independence. The resistance, which started on May 19, 1919, under the leadership of Mustafa Kemal, whose star was shining on the Çanakkale Front, and under the guidance of his military-political personality, turned into a National Struggle in Anatolia. In the ongoing process, the Congress Period (1919-1920) accelerated the liberation process. With the establishment of a representative parliament of the nation in Ankara, the infrastructure of

the national struggle and the new state settled on a legal basis. The regular army formed at this time was the İnönü Wars I and II. It is the main key to the victories won against the Greeks in the İnönü Wars (1921). The re-attack of the Greeks, who were the representatives of the Great Powers in Anatolia, led Mustafa Kemal to the understanding of "total war", which literally entered military life with the First World War.

Sakarya Victory won in 1921 is the product of this understanding. With this victory, the Turkish army went from defense to attack. However, this temporary solution was not considered sufficient; A plan was made to save the country by completely destroying the enemy. The preparations for this plan were completed by August 1922. On August 26, the field battle, which will go down in history as the Great Offensive, began. The Greek troops, who were defeated and scattered in a short time, would be completely removed from Western Anatolia by September 18 and the victory circle would be completed.

Our study is a short summary of the liberation struggle at the end of the "Great Victory" and it will analyze the speech, given by Gazi Mustafa Kemal on August 30, 1924 –in its anniversary- in Dumlupınar. The speech, which was published in the newspaper *Hakimiyet-i Milliye* on August 31, 1924 and went down in history as "Dumlupınar Speech", will be discussed in every aspect. The relevant speech is meaningful in terms of making sense of the founder of the Turkish Republic ,Mustafa Kemal Atatürk's view of war, civilization, humanity and history,. During the analysis, references will be made to the relevant parts of Atatürk's Great Speech from time to time.

Keywords: Great Offensive, Victory, Dumlupınar Speech, Speech.

100.YILINDA BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ: GAZİ MUSTAFA KEMAL VE TÜRK MUCİZESİ

100.THE BATTLE OF THE COMMANDER-IN-CHIEF'S SQUARE IN THE YEAR: GAZI MUSTAFA KEMAL AND THE TURKISH MIRACLE

SÖZER AKYILDIRIM

Öğretim Görevlisi, Iğdır Üniversitesi

ORCİD NO 0000-0002-6847-5913

Özet

Mustafa Kemal'in Anadolu'ya geçmesiyle başlayarak, Lozan Antlaşmasına imza atılmasıyla sona eren İstiklal savaşına Avrupalılar Türk Mucizesi adını verdiler. Birinci Dünya savaşı bittiği sırada Osmanlı Devleti'nin durumu hatırdan çıkarılmayarak,1918'den 1922'ye kadar, Anadolu'da geçen dört yıllık süreç değerlendirildiğinde bu olayların toplamına "Mucize'den daha uygun bir ifade bulunamaz.

Osmanlı Devleti'nin iktisadi kaynakları tüketilmiş, halkı, dört yıl süren büyük savaştan başka onun öncesindeki hemen aralıksız birçok savaşla (Trablusgarp ve Balkan savaşları), iç karışıklıklarla olağanüstü yorulmuş ve kımıldayamayacak bir hale gelmişti. Çünkü bağımsız bir hükümet yoktu, ordusunda merkezi bir kumanda heyeti yoktu, para yoktu, levazım ve teçhizat yoktu bunları hazırlayacak vasıtalarda yoktu. Anadolu toprakları kısmen istila ve işgal edilmişti.

Mustafa Kemal, parasız, pulsuz, tek başına, yalnız kendisinin dehasına, irade ve kudretine ve Türk Milleti içinde kazandığı sevgi, saygı ve nüfuza güvenerek yeni bir devlet ve ordu kurdu. Türk milletini bu amaç doğrultusunda etrafında topladı. Mustafa Kemal'in 1919 senesi ilkbaharında Samsun'da başladığı başarısı ve imkânsız gibi görünen bu girişim,1922 senesi sonbaharında, tam bir başarıyla gerçekleşti. Türk mucizesi işte budur.

Büyük Taarruz, yaklaşık 200 yıldan beri Türk ordusunun zaferiyle sonuçlanan ilk taarruz muharebesidir. Çanakkale ve Sakarya'da Türk zaferi, hücum eden düşmanı durdurmakla sınırlı kalmıştır. Oysa Başkomutanlık Meydan Muharebesinde düşman ordusu topyekûn yok edilmiş, yaklaşık 150.000 kilometrekare alan 14 gün gibi kısa sürede ele geçirilmiştir. Bu zafer Türk Milletinin mucizesi olmuş ve kurtuluş savaşının kesin bir askeri sonuca ulaşmasını sağlamıştır.26 Ağustos'ta başlayıp 9 Eylül'de sonuçlanan Büyük Taarruz ile sömürgeci devletlerin Anadolu'ya yönelik beklentileri boşa çıkarıldı. Mustafa Kemalin Kocatepe'den yönettiği Büyük Taarruz sonucunda Türk ordusu, Yunan ordusuna karşı büyük bir zafer elde etmiştir. Yunan ordusu Başkomutanı General Trikopis, üç yüz subay, beş bin esir alındı. Kaçan Yunan ordusunun yeni bir savunma hattı oluşturmasını engellemek amacıyla Mustafa Kemal "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" emrini verdi. Bu emirle başlayan takip 9 Eylül'de Türk ordusunun İzmir girmesiyle sonuçlandı. Bu bilgiler doğrultusunda yok edilmek istenen Türk Milletinin Gazi Mustafa Kemal önderliğinde, üç yıl üç ay 22 gün süren, mucizeyle biten bir rüyanın analizi yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mucize, Türk Milleti, Zafer

Abstract

Europeans called the Turkish Miracle the war of Independence, which began with the crossing of Mustafa Kemal into Anatolia and ended with the signing of the Treaty of Lausanne. Considering the four-year period from 1918 to 1922, when the Ottoman Empire was in Anatolia, the situation of the Ottoman Empire at the time of the end of the First World War was not taken out of mind, "There can be no more appropriate expression for the sum of these events than "Miracle".

The economic resources of the Ottoman Empire were exhausted, and its people were extremely tired and unable to move with many wars (the Tripoli and Balkan wars), internal upheavals that immediately preceded it, except for the great war that lasted four years, with many incessant wars. Because there was no independent government, there was no central command delegation in the army, there was no money, there were no quartermasters and equipment, there were no means to prepare them. The Anatolian lands had been partially invaded and occupied.

Mustafa Kemal, without money, without stamps, alone, relying only on his genius, will and might, as well as the love, respect and influence that he gained within the Turkish Nation, created a new state and army. He gathered the Turkish nation around him for this purpose. Mustafa Kemal's success, which he started in Samsun in the spring of 1919, and this attempt, which seemed impossible, was realized with complete success in the fall of 1922. This is the Turkish miracle.

The Great Offensive is the first offensive battle that resulted in the victory of the Turkish army for almost 200 years. The Turkish victory in the Dardanelles and Sakarya was limited to stopping the attacking enemy. However, in the Battle of Commander-in-Chief Meydan, the enemy army was completely destroyed and about 150,000 square kilometers were captured in as little as 14 days. This victory was a miracle for the Turkish Nation and ensured that the war of independence reached a definite military conclusion. With the Great Offensive that began on August 26 and ended on September 9, the expectations of the colonial states for Anatolia were brought to naught. As a result of the Great Offensive led by Mustafa Kemal from Kocatepe, the Turkish army achieved a great victory over the Greek army. The commander-in-chief of the Greek army, General Trikopis, three hundred officers, five thousand prisoners were taken. In order to prevent the fleeing Greek army from creating a new line of defense, Mustafa Kemal said, “Armies, your first target is the Mediterranean Sea. Forward!" he gave his order. The pursuit that began with this order ended with the entry of the Turkish army into Izmir on September 9. In accordance with this information, an analysis of a dream that lasted for three years, three months and 22 days and ended in a miracle was conducted under the leadership of Gazi Mustafa Kemal of the Turkish Nation that wanted to be destroyed.

Keywords: Miracle, Turkish Nation, Victory

Giriş

Türk vatanı dünyada yaşayan diğer milletlerin vatanı gibi sıradan bir toprak parçası değildir. Bu topraklarda ta Orta Asya’dan başlayan Türkün azim ve imanıyla toprağı vatanlaştırma mücadelesinin sonucu vardır. Türkün toprağı vatanlaştırma mücadelesi ve bunun yanında bütün dünyaya karşı insanlığa hakkı, adaleti götürme savaşı, Anadolu’da, Avrupa’da, Afrika’da yüzyıllarca sürmüştür. Vatanımız olan bu topraklarda yatan “milyonlarca şehit bizim vatan üstünde ikinci bir vatanımız olmuştur. Kıyamette Çanakkale dolaylarındaki mezarsız ölüler ayağa kalktıkları zaman, orada Allah’ın huzuruna, balta girmemiş bir şehitler ormanı sunacaklardır”[1].Türk milleti hürriyet ve istiklale aşıktır. Kahramanlığının en önemli besleyici kaynağı da bu aşktır. Bu kahramanlığı besleyen hak, hürriyet ve istiklal aşkı mucizesi, topraklarımızın şehit kanlarıyla sulanmış olmasındandır. “Bu mucize şehitler ve kahramanlar arkasından asırlar boyu akmış gözyaşlarındadır. Bu vatanda hemen her hafızada yakın bir şehidin hatırası vardır. Bu memlekette her ana gönlünün bir köşesi bir evlat, bir koca bir kardeş, bir baba şehidinin türbesidir. Türk vatanı şehitleriyle kuvvetli ve büyüktür. Türk yurdu tarihin başlangıcından bugüne kahramanların ve şehitlerin türbesidir.[2] Türkün mucizesi iç Anadolu’ya hapsedilmiş bir milletin üç yıl, üç ay, yirmi iki günlük esaretinin sona ermesidir. Başkomutanlık Meydan Muharebesi Türkün ateşle imtihanı olmuş, iç ve dış şer güçlerin zalimane baskılarına karşı Gazi Mustafa Kemal Atatürk yoksul Anadolu halkı ile Türk mucizesini yaratmıştır.

Birinci Dünya Savaşında yenik çıkan Osmanlı İmparatorluğunun 30 Ekim 1918 tarihinde imzaladığı koşulsuz teslim olmayı getiren Mondros Antlaşmasının ardından 13 Kasım 1918’de İstanbul işgal edilir.13 Kasım günü düşman donanması İstanbul’a girerken, Mustafa Kemal de karadan kente geldi ve yakın

[1] Ahmet Muhip Dranas’ın Eserlerinde Vatan Sevgisi ve Kahramanlık Duygusu. Mustafa Kırcı On dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Görevlisi
[2] Mustafa Kırcı a.g.y

gelecekte ortaya çıkacak tehlikelerin önüne geçmek için devletin ileri gelenleriyle ilişki kurmaya çalıştı; âmâ, bütün girişimleri sonuçsuz kaldı. İhtilaf Devletleri donanmalarına bağlı bağlı gemilerin İstanbul'a girdiklerini görünce, yanındakilere "geldikleri gibi, giderler" diyerek başka çözüm yolları aramak gerektiğini vurgulamaktan kaçınmadı. Ülke adım adım işgal edilirken, iktidardakiler kendi geleceklerini güvenceye almaktan başka girişimde bulunmuyorlardı.[3] 21 Aralık 1918'de Mebusan Meclisinin kapatılması ve 13 Ocak 1919'da hükümetin istifa ederek içindeki vatanseverlerin ayıklanarak yeniden kurulması sonucunda Mustafa Kemal Paşa ve arkadaşları Padişah Vahdettin'den umutlarını tamamen kesmişlerdi.[4]Mustafa Kemal, bu durumda en gerçekçi ve tutarlı çözümün Anadolu'ya geçip, halkı işgal kuvvetlerine karşı örgütlemek, düzenli ordu oluşturarak bağımsızlık savaşı vermek olduğuna karar verdi.[5]Anadolu'yu işgal ederek bir sömürge durumuna getirmek isteyen Emperyalist devletleri kovabilmenin yolunun bir ulusal bağımsızlık savaşından geçtiğini bilen Mustafa Kemal Paşa Anadolu'ya geçmek üzere planlar yapmaktayken bu fırsat doğar. İngiliz Yüksek Komiseri, Nisan 1919'da hükümetten Karadeniz bölgesinde İngilizlerin korumasında Rum Pontus Devleti Kurma çalışmalarını yürüten Rum çetelerin terörüne başkaldıran Türklerin silahsızlandırılmasını ister. Bu durum, Anadolu'ya geçmek isteyen Mustafa Kemal için büyük bir fırsattır.30 Nisan 1919 tarihinde, Atatürk 9. Ordu müfettişliğine atandı. İlgili makamlarla görüşerek, yetkilerini belirten yönetmenliği kendi eliyle hazırladı. Bu arada, bölgesi içindeki ve yakınlardaki mülkiye amirlerinin de direktiflerine uyması için, gerekli bildirilerin yapılmasını sağladı. Atatürk artık Askeri, mülki müfettiş yetkisini de elde etmişti. Şimdi birlikte çalışacağı arkadaşları bulmaya uğraşıyordu.[6]

Atatürk, harekete geçmeden önce, birtakım hükümet büyükleriyle yabancı komiserleri ziyaret etmeyi de unutmadı. Ancak, bu davranışları yüzünden, kendisinden kuşkulanılmaya başlanmıştı. O zaman hükümet reisi bulunan Damat Ferit Paşa bir yemek davetinde bu müfettişliğin içyüzünü anlamaya çalıştı. Yemekten sonra, Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Reisi olan Cevat Paşa, gizlice: "Bir şey mi yapacaksın, Kemal?" diye sorunca, Atatürk: "Evet, paşam, bir şey yapacağım" karşılığını verdi.[7]

Mustafa Kemal Atatürk Nutukta şunları anlatır: Samsun'a çıktığım gün umumi vaziyet ve manzara.

1919 senesi Mayısının 19 uncu günü Samsun'a çıktım. Vaziyet ve mazarai umumiye: Osmanlı Devleti'nin dahil bulunduğu grup, Harbi Umumide mağlubomuş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelenmiş, şeraiti ağır, bir mütareke name imzalanmış. Büyük Harbin uzun seneleri zarfında, millet yorgun ve fakir bir halde. Millet ve memleketi Harbi Umumiyeye sevk edenler, kendi hayatları endişesine düşerek, memleketten firar etmişler. Saltanat ve hilafet mevkiini işgal eden Vahdettin, müstereddi, şahsını ve yalnız tahtını temin edebileceğini tahayyül ettiği deni tedbirler araştırmakta. Damat Ferit Paşanın riyasetindeki kabine; aciz, haysiyetsiz, cebin, yalnız padişahın iradesine tabi ve onunla beraber şahıslarını vikaye edebilecek herhangi bir vaziyete razı.

Ordunun elinden esliha ve cephanesi alınmış ve alınmakta…

İtilaf Devletleri, mütareke ahkamına riayete lüzum görmüyorlar. Birer vesile ile, itilaf donanmaları ve askerleri İstanbul'da. Adana vilayeti, Fransızlar; Urfa, Maraş, Ayıntap, İngilizler tarafından işgal edilmiş. Antalya ve Konya'da, İtalyan kıtaatı askeriyesi; Merzifon ve Samsun'da İngiliz askerleri bulunuyor. Her tarafta, ecnebi zabit ve memurları ve hususi adamları faaliyette. Nihayet, mebdei kelam kabul ettiğimiz tarihten dört gün evvel,

15 Mayıs 1919 da İhtilaf Devletlerinin muvafakatiyle Yunan ordusu İzmir'e ihracediliyor.[8]

"19 Mayıs 1919'da Samsun'da karaya çıktım." Mustafa Kemalin başlangıcını bu derece ince bir yalınlıkla anlattığı bu yeni ve onurlu girişimde, yazgısı da dramatik bir rol oynamıştı. Aynı hafta içinde dört gün önce,15 Mayıs 1919 günü, Yunanlılar İzmir'de karaya çıkmışlardı. Kaderin oynayacağı rol için bu rastlantı yararlı bir araç olmuştu. Mustafa Kemal, bu aracı, bitkin ve uykuya dalmış bir ulusu uyandırmak için, göz kamaştırıcı ışıklarla yanan bir meşale durumuna çevirmişti. Tarih boyunca düşman bir ulus, Türklerin kutsal

[3] Gelişim Hachette, Sabah Yayınları cilt 1 1993 İstanbul
[4] Milli Mücadelede Ankara ve Bağımsızlık Yolunda Mustafa Kemal. Dr.Jeoloji Y.Müh.A.Vedat Oygür Tarih Çevresi
[5] Gelişim Hachette a.g.e
[6] Hayat Ansiklopedisi cilt 1 Doğan Kardeş Yayınları
[7] Hayat Ansiklopedisi a.g.e
[8] Nutuk Kemal ATATÜRK cilt 1.1919-1920 MEB Yayınları 1996 İstanbul

topraklarını istila ediyor ve İstanbul'daki hükümet buna karşı hiçbir şey yapmıyordu.[9] Kader kendini dram olarak dile getirmekten de hoşlanır. Aynı yılın, aynı ayı içerisinde Yunan İşgal kuvvetleri ülkenin batı bölgelerinden karaya çıkarak Anadol'unun içerilerine doğru ilerlerken ,doğuda, Samsunda bu istila zehrine karşı bir panzehir gibi, Mustafa Kemalin batıya doğru hareketi kaderin garip cilvesiydi. Kader, bu çifte amaca hizmet için iki kişiyi kullandı: Birincisi İngiltere Başbakanı Lloyd George, Türkiye'yi parçalayarak müttefikler arasında paylaşılması planını kolaylaştıracağı umuduyla Yunanlılara cesaret vermiş ve yardım etmişti. İkincisi ise, padişahın kendisiydi. Hükümet merkezine boyuna rahatsızlık veren Mustafa Kemalden kurtulmak amacıyla, ona Samsun gibi uzak bir yerde, değer ve konumuyla hiç de uygun düşmeyen bir genel müfettişlik vererek gözden düşürdüğünü sezdiriyor ve böylece onu sonsuza kadar başından savdığını sanıyordu.[10]

"Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir !.." Bu ünlü ve unutulmaz cümle, daha Millî Mücadelenin başında olduğu gibi, Dumlupınar'da Yunanlıların yenilgisine kadar Mustafa Kemalin çaba ve çalışmalarında her zaman amaç olmuş, Onun düşüncelerini sarmıştır. Türkler yüzyıllar boyunca doğudan batıya doğru ilerledikleri zaman en iyi savaşları yapmışlardır. Mustafa Kemalde işte bunu yaptı. Bu kuralı bozmadı. Erzurum, Sivas kongreleri, Ankara'daki sürekli, canlı ve çok yoğun siyasi çalışma, sonrada yeni bir çağın açılmasını hazırlayan Sakarya ve Dumlupınar savaşlarının merkezi olan Eskişehir'e ilerleyiş ve sonunda muzaffer Türk ordularının İzmir'e girişi…Bütün bu olaylar, Türklerin batıya doğru ilerleyişlerinden aşamalardır ve gerek savaş alanlarında gerek politikada görkemli bir Odissie [11]destanı oluşturmaktadır.[12]

Mustafa Kemalin en tedirgin geçen günleri, İstanbul'dan Samsun'a kadar süren deniz yolculuğu olsa gerektir. Onu İstanbul'dan Sinop'a tehlikeler içinde ulaştıran Bandırma vapuruna, Sinop'tan tekrar, ama istemeyerek binmiştir. Çünkü karadan Sinop'tan Samsun'a gidebilmek için ne yol ne vasıta vardır. Vapur Samsun'a varabildiği zaman hem tehlikeler arkada kalmış hem fırtınalı deniz yatışmıştı. Bindiği kayıktan Anadolu karasına o zaman ki dar, uzunca iskele dilinde,19 Mayıs 1919 sabahı saat 7'de puslu bir havada ayak bastı. O sırada Mustafa Kemal 38 yaşındaydı. Samsun'da özel bir karşılama olmadı. Zaten o vakit bir sancak merkezi olan Samsun'da, sancağın idare amiri olması lazım gelen bir mutasarrıf yoktu. Yetkili bir askeri kumandan da mevcut değildi. İngilizlerin şehirde 200 kişilik işgal kuvvetleri vardı. Pontus eşkıyası ise, sokaklarda kol geziyorlardı.19-25 Mayıs arasında Samsun'da geçen günler, rahat, emniyetli günler değildir. Bunları, ancak düşünmek, havayı koklamak ve Anadolu'da ilk ilişkileri sağlamak için geçen günler olarak saymak yerinde olur. Samsun ne içinden ne çevresinden ne de denizden güvenlikteydi. Şehirde ilk temasları da ümit verici olmamıştır. Sona eren savaşın bezginliği ruhlara hâkim görünüyordu.[13]

Mustafa Kemal Atatürk Büyük Nutkunda; Milli teşkilat vücuda getirilmesi ve milletin ikaz edilmesi için şunları söyler: Bir hafta kadar Samsun'da ve 25 Mayıstan 12 Haziran'a kadar, Havzada kaldıktan sonra Amasya'ya gittim. Bu müddet zarfında bütün memlekette, milli teşkilat vücuda getirilmesi lüzumunu tamimen bilcümle kumandanlara ve rüesayı memurini mülkiyeye tebliğ ettim.

Şayanı dikkattir ki, İzmir'in ve bunu takiben Manisa'nın ve Aydının işgali ve icra olunan tecavüz ve mezalim hakkında henüz millet tenevvür etmemiş ve mevcudiyeti milliyeye vurulan bu feci darbeye karşı alenen bir guna tessür ve şikâyet izhar olunmamıştı. Milletin, bu haksız darbe karşısında sakit ve hareketsiz kalması, elbette milletin lehinde tefsir olunamazdı. Onun için milleti ikaz edip harekete getirmek lazımdı. Bu maksatla 28 Mayıs 1919 tarihinde, valilere ve müstakil mutasarrıflıklara, Erzurum'da On beşinci Kolordu, Ankara'da Yirminci Kolordu ve Diyarbekir'de On Üçüncü Kolordu Kumandanlıklarına, Konya'da Ordu Müfettişliğine tamimen şu yolda tebligatta bulundum:

[9] Charles N. Sherrill Mustafa Kemal 1 Bir ABD Büyükelçisinin Türkiye Hatıraları Cumhuriyet Şubat 1999
[10] Charles N. Sherrill a.g.e
[11] Yazar, Kurtuluş Savaşının coşkun akışı ile ünlü Yunan şairi Homeros'un Odissie destanı arasında bir benzerlik kurmuştur. Bu destanda, Kral Olisin Truva'yı ele geçirdikten sonra Yunanistan'a dönerken başından geçen serüvenler anlatılmıştır.
[12] Charles N.Sherrill a.g.e
[13] Şevket Süreyya Aydemir TEK ADAM Cilt 2 1919-1922 Remzi Kitabevi İstanbul

"İzmir'in ve maalesef bunu takibeden Manisa ve Aydının işgali, müstakbel tehlikeyi daha aleni ihsas etmiştir. Tamamiyeti mülkiyemizin muhafazası için, tezahüratı milliyenin daha canlı olarak, izhar ve idamesi lazımdır. Hayat ve istiklali milliyi rahnedar eden işgal ve ilhak gibi hadiseler, bütün milleti dilhun etmektedir. Teessürat zapt olunamıyor. Kabili hazım ve tahammül olmıyan bu ahvalin derhal izalesini, bütün medeni milletlerle, büyük devletlerin adil ve tesirinden sabırsızlıkla intizar, zemininde önümüzdeki hafta zarfında ve muhtelif vilayata göre pazartesi başlayıp Çarşamba günü , müracaatin arkası alınmak üzere, büyük ve heyecanlı mitingler aktiyle tezahüratı milliyede bulunulması ve bunun tekmil mülhakata da teşmili ve bütün düveli muazzama mümessilleriyle Babıaliye müessir telgraflar verilmesi ve ecnebi olan yerlerde ecnebilere de tesir yapılmakla beraber tezahüratı milliyede adap ve sükûnetin fevkalade mahfuziyeti ve Hıristiyan halka karşı bir taarruz ve nümayiş ve husumet gibi etvar alınmaması elzemdir. Zatıalilerinin bu fikirler etrafında hassas ve müessir bulunmaları cihetiyle işin hüsnü idaresinden ve muvaffakıyeten acizlerinde itminanı tam mevcuttur. Neticesinin imba buyurulmasını rica eylerim"

Verdiğim bu talimat üzerine her yerde mitingler yapılmağa başlandı.[14]

Millî mücadele uzun, bir maratona hazırlanıyordu. Bir tarafta ta Emperyalist devletlerin kurmaya çalıştıkları yeni dünya düzeni ve yeni haritaları kendini göstermeye başlamıştı. Binlerce yıllık Türk yurdu yok edilmeye, köleleştirmeye çalışılıyordu. Tıpkı binlerce yıl önce Tanrı Dağlarında, Ergenekon'a sıkışıp kalan Türk milleti İç Anadolu'da kendi Ergenekon'una ikinci kez hapsedilmişti. İstanbul hükümeti teslimiyeti kabul etmiş, birlik beraberlik düzen bozulmuştu. Kimileri İngiliz himayesi kimileri Amerikan himayesi istemekteydi. Mustafa Kemal Atatürk nutukta şunları söylüyordu:

"Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır…Ne kadar zengin ve müreffeh olursa olsun istiklalden mahrum bir millet, beşeriyeti mütemeddine muvacehesine uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye kesbi liyakat edemez. Türkün haysiyet ve izzetinefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evladır! Binaenaleyh ya istiklal ya ölüm! İşte halası hakiki isteyenlerin parolası bu olacaktı."[15]

Mustafa Kemal,25 Mayıs'ta Samsun'dan sabahın erken saatlerinde, külüstür bir Mercedes-Benz arabasıyla sessizce ayrılır. Yolda Kavak nahiyesinde ve Nahiye Müdürlüğü binasında birkaç saat istirahat eder. Halkla ilk temaslarda bulunur. Çünkü o, bu yolculukta ilk defa Havzada halkın içine karışır. Halkı inandırarak kazanmak lazımdır. Kaldı ki 1919 Anadolu'sunda, halk bitkindir. Bezgindir. Yıllar yılı ardı arkası kesilmeyen savaşlardan isyanlardan, karışıklıklardan, eşkıyalıktan bıkmıştır. Ama ne var ki gene de Anadolu halkına başvurmak gerekmektedir. Bu işe ise artık, ancak onu kazanmakla olabilir. Mustafa Kemal işte bunun için yola çıkmıştır. Bütün ümidi de, bu yorgun, bu çilekeş halktır.

Havzada Mustafa Kemal, İstanbul'daki Mustafa Kemal değildir. Artık kozlar atılmıştır. Aradaki köprüler yıkılmıştır. İstanbul artık uzakta, kanayan bir yaradır. Oraya dönüş yoktur. Nitekim İstanbul hükümetine güvensizliğini, İstanbul hükümetinin niyet ve teşebbüsleriyle milletin istek ve menfaatleri arasında birlik olmadığını, Mustafa Kemal ilk defa ve açıkça Havzada ilan etti. Bu onun ilk siyasi çıkışıdır. Yeni davalara doğru ilk kanat açışıdır. Fakat ne var ki, yalnızdır. Hem gayet iyi bilir ki, yakın günlerde İstanbul, onun elinden bütün görev ve rütbelerini alabilir. Onu ortada tek başına bırakabilir. İşte o zaman dayanabileceği yalnız son güç kalır: Halk! İşte bunun içindir ki, kaleme sarılmıştır. Vilayetlere, kolordulara bu telgrafları yazmıştır. Milleti bekleyen tehlikeleri anlatarak halkı harekete, protesto gösterilerine çağırmıştır. Ama gene bilir ki, ümitsizlik, kötümserlik, bezginlik, bütün memleketi sarmıştır. [16]

Milli tehlikeye karşı halkın kaynaşması, galeyanı lazımdı. Halk uyanmalı, kımıldamalı, kaynaşmalıydı ki, bu milli kaynaşma bir amaca yöneltilebilsin. Yoksa uyuşukluk ve sinmiş kalabalıklar halk demek değildir.[17] Havzada çalışmaları 12 Haziran 1919 kadar sürdü.12 Haziran 1919 da Amasya'ya vardı." Vatanın bütünlüğü ve milletin istiklali tehlikededir. Milletin istiklalini gene milletin azim ve kararı kurtaracaktır! "Amasya Mukarreratı 21 Haziran 1919 akşamı imzalanır. Camilerde, evlerde; İstanbul hükümetinin artık iradesine sahip olmadığı, Padişahın düşman esareti altında bulunduğu, halkın kendi işini kendisinin görmesi gerektiği

[14] Kemal ATATÜRK NUTUK Cilt 1 1919-1920 MEB Yayınları 1996 İstanbul
[15] Kemal ATATÜRK NUTUK Cilt 1 a.g.e
[16] Şevket Süreyya Aydemir a.g.e
[17] Şevket Süreyya Aydemir a.g.e

sözleri işitilmektedir.[18]Mustafa Kemal Paşa, İstanbul'a dönmesi için yapılan çağrıları kabul etmedi; Vilayatı Şarkiye Müdafaa-i Hukuku Milliye Cemiyetinin kongresine katılmak için, Amasya, Tokat, Sivas yoluyla Erzurum'a geçti 3 Temmuz 1919. İllere Mustafa Kemal Paşanın buyruklarının dinlenmemesi konusunda bir genelge gönderen İstanbul hükümeti dahiliye nazırı Ali Kemalin bu girişimi etkili olmadı. Bunun üzerine, saray mabeyn başkatibi, padişah adına görevine son verildiğini ve gecikmeden İstanbul'a dönmesini bir telgrafla Mustafa Kemal Paşaya bildirdi 7 Temmuz 1919. Gece saat 22.50'de aldığı bu telgrafı 23.00'te yanıtlayan Mustafa Kemal Paşa, padişaha görevinden ve askerlik mesleğinden istifa ettiğini iletti. Mustafa Kemal, hayatının en buhranlı gecesini Erzurum da yaşar. Çünkü hayatının en çetin kararı karşısındadır: Askerlikten ayrılmak.! Askerlikten ayrılmak ?..İşte bu, hesapta yoktu. İşte bu olamazdı. Hapisler sürgünler, Abdülhamit zindanlarında zincire vurulmak, Libya çöllerinde unutulmak. Anafartalar'da yaralanmak, Muş dağlarında, Suriye bozkırlarında esaret, ölüm! Evet, her şey olabilirdi. Bunların hepsi onun hayat yolunda mukadder görülecek hallerdi. Ama askerlikten ayrılmak? İşte bu düşünülemezdi! Erzurum telgrafhanesinden dönerken artık bir sivildir.9 Temmuz 1919 karışık bir gündür. Etrafında herkes biraz durgundur. Sivil hayatta ilk gündür. Artık hiçbir resmi sıfatı, bir yetkisi, bir rütbesi, hatta yeri-yurdu, geliri ve parası yoktur.[19] Ertesi gün ordu birliklerine ve ulusa bir bildirge yayımlayarak durumu anlattı ve çalışmalarını "sine-i millette bir ferdi mücahit" olarak sürdüreceğini açıkladı 8 Temmuz 1919.[20]

Evet, asıl mesele, Kolordu Kumandanınındır. Karabekir, kendilerine karşı çok dürüst davranmıştır. Ama nihayet o da bir emir kuludur. Ondan, kendisi gibi onun da bütün rütbe ve mesnetlerini feda etmesi istenemez. Kaldı ki, o da bunu yapmak zorunda kalırsa, nihayet hepsi de ortada birkaç sivil adam olarak kalırlar. Fakat sarayın da ne yapacağı belli değildir…Saatler ilerlemektedir. Sinirler gergindir. Tam o sırada yaver Cevat Abbas, Mustafa Kemalin odasına yıldırım hızıyla dalar:" Kumandan Paşa geliyorlar. Arkalarında bir bölük süvari askeri var!" Mustafa Kemal, Rauf Beye bakar. Sararmıştır. Buhran zirve noktasındadır. Yerinden kalkar. Odanın ortasına ilerler. Ayaktadır. Gözleri kapıya dikilmiştir. İçinde, hayatının en tehlikeli istifhamı uyanır. Hayatının en önemli dönüm noktasındadır. Kazım Karabekir Paşa, kapıda görünür. Arkasını subaylar çevirmiştir. Sakin görünmeye çalışır. Yüz hatları hiçbir şey ifade etmez. Binanın önünde süvari bölüğü saf nizamı almıştır. Karabekir, ilerler. Yaklaşır. Durur. Askerce selam vaziyetini alır. Selam verir. Önemsiz bir şeymiş gibi, sükûnetle bildirir. "-Emrinizdeyim Paşam! Ben, subaylarım, erlerim. Kolordum, hepimiz emrindeyiz !.. "Yol dönülmüştür. Doruk aşılmıştır. Buhran geçilmiştir. İlk zafer kazanılmıştır. Mustafa Kemal; vefalı, cesur, dürüst arkadaşının boynuna sarılır. Onu kucaklar, öper. O an hem Mustafa Kemalin hem de Millî Mücadelenin tarihinde kader tayin edici bir andır…[21]

Erzurum kongresi,23 Temmuz 1919'da toplantılarına başladı.7 Ağustos 1919'da sona erdi. Bu kongrede birçok kararlar alındıysa da en önemlisi düşman işgaline karşı koyma kararıydı. Kongre ayrıca bir de Heyet-i Temsiliye kurulmasına karar verdi.[22]Erzurum'dan ayrılan 29 Ağustos 1919 Mustafa Kemal Paşa Sivas'a geldi 2 Eylül 1919. 4 Eylül 1919'da açılan Sivas Kongresinde çalışmalar 11 Eylül 1919'a kadar sürdü. Bu arada İstanbul hükümetinin kongreyi dağıtmak ve Mustafa Kemal Paşayı tutuklamakla görevlendirdiği Elâzığ valisi Ali Galibin girişimi zamanında alınan önlemlerle engellendi. Erzurum'da belirlenen ilkeler bu kongrede daha da genişletilerek güçlendirildi. Misakı milli görüşü yinelendi. Ayrıca, Anadolu ve Rumeli'de kurulmuş olan tüm ulusal direniş örgütleri Anadolu ve Rumeli müdafaa-i hukuk cemiyeti adı altında birleştirildi. Yurdun tamamını temsil eden bir Heyeti temsiliye seçilerek başkanlığına Mustafa Kemal Paşa getirildi. Mustafa Kemal Paşa, TBMM reisi seçilinceye kadar 23 Nisan 1920, bütün etkinlikleri bu sıfatla yürüttü. Meşru bir hükümet kuruluncaya kadar Anadol'unun İstanbul ile bütün ilişkisini kestiğini, ulusun yetkili temsilcisinin yalnızca Heyeti Temsiliye olduğunu, tüm asker ve sivil yöneticilere bir genelgeyle duyurdu 12 Eylül 1919. Bu durum karşısında ulusal harekete karşı düşmanca bir tavır içinde olan Damat Ferit hükümeti istifa etmek zorunda kaldı 1 Ekim 1919.16-29 Kasım 1919 arasında, Heyeti temsiliye, komutanlar ve gerekli görülen kişilerin katıldığı Sivas'taki toplantılarında Meclisi mebusan İstanbul'da toplanıp güven ve serbestlik içinde çalıştığı belirleninceye kadar Heyeti temsiliyenin Anadolu'da kalarak

[18] Şevket Süreyya Aydemir a.g.e
[19] Şevket Süreyya Aydemir a.g.e
[20] Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi cilt 2 Gelişim yayınları 1986
[21] Şevket Süreyya Aydemir a.g.e
[22] Hayat Ansiklopedisi cilt 1

görevini sürdürmesi kararlaştırıldı. Mustafa Kemal Paşa daha sonra, Heyeti temsiliye üyeleriyle birlikte Sivas'tan Ankara'ya gitti 27 Aralık 1919. Bu tarihten başlayarak Türk ulusal kurtuluş savaşının merkezi Ankara oldu.[23]Mustafa Kemalin tüm Ulusal kurtuluş savaşı boyunca verdiği savaş çok yönlü bir savaştır. Bu savaş hem İstanbul'a hem saldırgan devletlere hem de Anadolu'daki padişahçı, saltanatçı, hilafetçi güçlere, hem de kendisiyle birlikte yola çıkanlara, Temsilciler Meclisinde birlikte görev alanlara ve yakınındaki bazı komutan arkadaşlarına karşı verilen savaştır.[24]

Son Osmanlı Meclisi İstanbul'da toplandı (12 Ocak 1920). Meclisi Mebusan Mustafa Kemalin isteği doğrultusunda ilk taslağı onun tarafından kaleme alınan Misak-ı Milliyi kabul etti (17 Şubat 1920). İtilaf kuvvetleri, İstanbul'da önde gelen 150 Türk komutan, yönetici ve aydınını tutukladı (15 Mart 1920). Ertesi gün, Meclisi Mebusan basıldı ve İstanbul resmen işgal edildi. İki gün sonra da Osmanlı Meclisi, son toplantısını yaparak çalışmalarına ara verdi (18 Mart 1920).[25]Bu durum karşısında Mustafa Kemal Paşa Ankara'da olağanüstü yetkileri bulunan bir meclis toplayarak ulusun iradesinin bu meclis tarafından temsil edileceğine ilişkin kararını bir genelgeyle yayımladı (19 Mart 1920).[26]Yeni Meclise Mebusan Meclisinin kaçabilen ya da kaçmak gereği olmadan gelebilen mebusları katılacaktı. Ama gelemeyen ya da gelmek istemeyen mebuslarda olacaktı o, bakımdan yeniden bazı mebusların seçilmesi gerekecekti. Birde meclisin niteliği sorunu vardı. Ayan Meclisi gelmeyeceğine, padişah ve hükümetiyle birlikte çalışmak söz konusu olmadığına göre, buna Mebusan Meclisi denemezdi. Atatürk Müessian (Kurucu) Meclis denmesini önerdi. Karabekir buna karşı çıktı ve İslami bir renk taşıması bakımından, Şura sözcüğünün kullanılmasını uygun buldu. Sonunda Atatürk ve arkadaşlarının bulduğu isim her bakımdan anlamlıdır. Türkiye! Türklerin oturduğu ülkenin adıdır. Fakat Osmanlı zamanında ülkeye "Memalik-i Osmaniye" denirdi ki Osmanlı ailesinin yönettiği bu aileye ait ülkeler demektir. Oysa Avrupa'da saltanla yönetilen ülkelerin her birinin adı vardır ve bu ad yöneten hanedanın adı değildir. Aynı zamanda devletinde adıdır. Yani, ülke ve devletin adı İngiltere'dir örneğin, fakat hanedanın adı Stuart, Hannover vs olabilir. Memalik-i Osmaniye ya da Osmanlı Devleti adı, ülkenin ve devletin hanedanın özel malıymış izlenimini veriyordu. Zaten yabancılar genellikle Türkiye diyorlardı ve böylesi çok daha demokratikti. Büyük sözcüğü Meclisin sıradan bir meclis olmadığını, olağanüstü yetkileri olduğunu anlatıyordu. Millet sözcüğü ise Meclisin milleti, ulusu temsil ettiğini gösteriyordu.[27] TBMM Ankara'da 23 Nisan 1920'de açıldı. Meclis kuvvetler birliği ilkesini benimsemiş bir meclis olarak, yasama, yürütme güçlerini denetimi altına aldı. Başkanlığına Mustafa Kemal Paşanın seçildiği (24 Nisan 1920) Meclis, gene Mustafa Kemalin başkanlığında Muvakkat icra heyeti (geçici yürütme kurulu) kurarak hükümet işlerini üstlendi .[28]Bu arada Vahdettin Türk tarihinin en hain adamı olan Damat Ferit'i yeniden sadrazamlığa getirir, görevlendirme yazısında, Ankara'yı kastederek," …isyan halinin devamı, daha korkunç hallere sebep olabileceğinden, bu kargaşalıkların bilinen tertipçileri hakkında kanun hükümlerinin uygulanmasını ve (…) bütün memlekette asayiş ve düzeni sağlanacak önlemlerin hızla ve kesinlikle alınmasını emreder. Bu emir üzerine Damat Ferit, yapılabilecek en kötü, en alçakça şeyi yapar: Milli namusu korumak ve istilayı durdurmak için kanını döken Kuvayi-ı Milliyecilere ve askerlere karşı, dinsel nitelikli bir savaş açar. Şeyhülislam Dürrizade Abdullah'ın verdiği fetvalar, İngiliz ve Yunan uçaklarıyla Anadolu'ya atılır, işbirlikçi gazetelerde yayımlanır. Rumlar, Ermeniler, Hürriyet ve İtilaf Partisinin adamları ve ajanları tarafından dağıtılır. Dağıtılan bildirilerin özü şudur: "Padişahın izni olmadan işgalcilere karşı duranları, asker ve para toplayanları tek tek veya topluca öldürmek, din gereği ve görevidir! Milliyetçileri öldürenler gazi sayılır, bu yolda ölenler şehit."[29]Ulusal kurtuluş savaşlarının en çekinceli (tehlikeli) en bunalımlı en korkulu ve en sakıncalı aşaması; dış düşmanların yanında içerideki işbirlikçi yöneticilerin, ulusun yararlarıyla bağdaşmayan eylemlere girişen kötülerin bunların başlattığı iç ayaklanmaların ortaya çıkması; onlarla da savaşmak zorunluluğunun doğmasıdır. Anadolu ulusal eylemcileri bu durumla karşılaşmış; Türk Kurtuluş Savaşı bu aşamadan da geçmiştir.[30]

[23] Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi cilt 2 Gelişim Yayınları
[24] Prof.Dr.Suna Kili Türk Devrim Tarihi 1 Cumhuriyet 2000
[25] Büyük Larousse cilt 2 Gelişim Yayınları
[26] Büyük Larousse cilt 2 Gelişim Yayınları
[27] Prof.Dr.Sina Akşin Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi 2.cilt Cumhuriyet Temmuz 1997
[28] Büyük Larousse cilt 2 Gelişim Yayınları
[29] Turgut Özakman Şu Çılgın Türkler Kasım 2005 İstanbul Bilgi Yayınevi
[30] Prof.Dr. Suna Kili Türk Devrim Tarihi II Cumhuriyet

Padişah Vahdettin ve onun Başbakanı Damat Ferit'in Mustafa Kemalin başlattığı, önderliğinde yürüttüğü ulusal kurtuluş eyleminin giderek güçlenmesi, ülke çapında örgütlenmesi ve yeni bir Meclisle birlikte, yeni bir hükümetin kuruluşuna yönelmesi karşısında başvurdukları son çare Mustafa Kemali halkın dinsel duygu, inanış ve göreneklerine seslenerek, din silahını kullanarak ulusal kurtuluş eylemiyle birlikte boğmaya yönelmektir. Önce kurdukları düzmece" Birinci Örfi İdare Divanı Harbi" ne Mustafa Kemal ve arkadaşları için "idam" cezası kararı verdirtmişler, sonra bu kararın Mustafa Kemalle ilgili olanını onaylamış; sonrada Şeyhülislam Dürrizade Es-Seyyid Abdullah'a "fetvalar" yayınlatarak, bunları tüm Anadolu'ya yaymaya başlamışlardır.[31] Yapılanlar, bir iç savaş ilanıydı. Nitekim iç savaş Eylül 1919'da Damat Ferit'e bayrak açılınca başlatılmıştı. (Birinci Bozkır,27 Eylül-4 Kasım1919; Birinci Anzavur 1 Ekim-30 Kasım, İkinci Bozkır,20 Ekim-4 Kasım1919; Şeyh Eşref,26 Ekim-24 Aralık 1919),1,5 ay kadar ara verilmiş, ihtilaf Devletleri İstanbul'u Osmanlıdan kopartma kararından vazgeçince,16 Şubat'ta İkinci Anzavur ayaklanmasıyla çok daha şiddetli ve yaygın bir ikinci perde başlatılmıştır. Şunu da belirtmeli ki, padişahçı hareketler TBMM hükümeti açısından" isyandır". Vahdettin bakımından ise yasal ve dinsel yetkiyi destekleyen meşru hareketlerdir. (Padişahçı kuvvetler kimi kez kendilerine Sadakat Ordusu adını vermişlerdi). Ankara ya da İstanbul açısından bakılmazsa düpedüz iç savaştır, kanlı bir kardeş kavgasıdır. Bir taraf demokratik-ulusçu devrimi, öbür taraf orta çağcıl mutlakıyeti, feodalizmi, karşıdevrimi savunuyordu.[32]Ulusal eyleme karşı başlatılan iç tepki ve ayaklanmaların ilk aşamasına" Fetvalar Savaşı "dönemi denilebilir. İlk "Fetva" İstanbul'dan yayılmıştır. Amacı tüm Müslüman Anadolu halkını, ulusal eylemcilere karşı kışkırtmak, onlara karşı" Cihad "(kutsal, dinsel savaş) açtırmak, öldürmek, eylemi önlemektir. Âmâ bu din silahına Mustafa Kemal, ulusal eylem yanlısı Anadol'daki müftü din adamları aynı silahla karşılık vermişler, Ankara Müftüsü Rıfat (Börekçi) Efendi ve 153 müftünün imzasıyla karşı bir "fetva "yayınlayarak tüm yurda dağıtmışlardır.[33]Fetvalar savaşı döneminde İstanbul'un bir başka girişimi Süleyman Şefik Paşa'nın komutasında "Kuvayi İnzibatiye" (Sıkıdüzen güçleri) adıyla bir "Hilafet Ordusu kurmak olmuştur. Tüm bu kışkırtmalar, itmeler sonucu Anadolu'da ulusal eyleme karşı ayaklanmalar olmuş ve bunları bastırmak için ulusal eylemciler, dış düşmanların yanında iç düşmanlarla da savaşmak zorunda kalmıştır. Anlaşık Devletler ve Yunanlılar, iç ayaklanmalar hem destek olmuş hem de bunlara büyük umut bağlamıştır.[34]

Ulusal Meclis ayrıca çıkarılan "Hıyaneti Vataniye Kanunu" uyarınca 19 Mayıs 1920'de Padişahın son Başbakanı Damat Ferit'i "Vatan Haini" ilan etmiş, bir hafta sonraki kararla da Türk uyrukluğundan çıkarmıştır. Ayaklanmalara karşı ilk önlemlerden biri ulusal ordudan bazı birliklerin, Batı cephesinden İzmit dolaylarına Ali Fuat (Cebesoy) paşa komutasına kaydırılmasıdır. Bu önlem sonucu" Hilafet Ordusu" dağıtılmış, perişan edilmiştir. Fakat öbür yerlerde başlatılan iç ayaklanmalar uzun zaman almıştır. İç ayaklanmalar 1920'nin Mayıs'ında başlamış, son başkaldırıcı Çerkez Ethem'in Ocak 1921'de ulusal güçler karşısında tutunamayarak Yunanlılara sığınmasıyla son bulmuş, Ankara hükümetini iki yıla yakın bir süre uğraştırmıştır.[35] İstanbul hükümeti Sevr Antlaşmasını da kabul ve imza eder (10 Ağustos 1920) .Sevr Antlaşması tarihte olmayan trajik bir anlaşmadır. Yalnız kabul edenler için değil, böyle bir antlaşmayı hazırlayan Batılılar içinde bir utanç belgesidir. Bu antlaşma ile Osmanlı Devleti, İngiltere'nin isteği doğrultusunda, "bir daha Batıya kafa tutamayacak kadar küçük ve güçsüz bir devlet "haline getirilmekte, Çatalya'ya kadar Doğu Trakya Yunanlılara verilmekte, Anadolu Türkler, Yunanlılar, Kürtler ve Fransız mandası altındaki Suriye arasında bölüştürülmekte, kapitülasyonlar daha ağırlaştırılıp genişletilmekte, devletin her etkinliği denetim altına alınmakta, Marmara denizi ile Boğazların idaresi ayrı bayrağı olan milletlerarası bir kurula bırakılmaktadır. Ayrıca, üçlü Anlaşmayla Anadolu, iyice sömürülmek üzere, İngiliz ve İtalyan çıkar bölgelerine ayrılmaktadır. Başbakan Lloyd George Avam Kamarasında şöyle diyecektir:

"Türkiye sahneden siliniyor diye üzülecek değiliz." (The Times,25.5.1920)[36]

TBMM. Orduları doğuda, güneyde ve batıda olmak üzere üç ayrı cephede çarpışmak zorunda kalmış, ayrıca Pontus Rum çetelerine karşı dolgun mevcutlu bir merkez ordusu bulundurulması da zorunlu olmuştu. Çarlık

[31] Prof.Dr. Suna Kili a.g.e
[32] Prof.Dr. Sina Akşin a.g.e
[33] Prof.Dr.Suna Kili a.g.e
[34] Prof.Dr.Suna Kili a.g.e
[35] Prof.Dr.Suna Kili a.g.e
[36] Turgut Özakman Şu Çılgın Türkler Bilgi Yayınevi

Rusya'sının Bolşevik ihtilali ile sarsıldığı dönemine girdiği günlerde Kafkasya'nın Ermenistan diye bilinen bölgesi ile 1877 Osmanlı -Rus savaşı sonucunda Rusya'ya kalan Kars ve dolaylarında bağımsız bir Ermenistan devleti kurulmuştu. Müfrit milliyetçi Taşnak partisinin yönetimindeki Türkleri kitle halinde öldürüyorlar, aynı zamanda İngilizlerle iş birliği yaparak bağımsızlığı için savaşan Türkiye ile, onun gibi emperyalist aleme karşı savaşan ve bu yönden ortak çıkarları bulunan SSCB'nin bağlatışını kesmeğe çalışıyorlardı. Mustafa Kemal Paşa Erzurum'daki 15. Kolordu Kumandanı Kazım Karabekir Paşayı 9 Haziran 1920'de doğu cephesi kumandanlığına gönderdi ve doğu illerinde seferberlik ilan ederek kuvvetli bir ordu meydana getirildi. Nihayet 28 Eylül 1920'de taarruza geçen Kazım Karabekir Paşa kuvvetleri Sarıkamış, Kars ve Gümrü'yü Ermenilerden aldı. Ermenistan'ın isteği üzerine 18 Kasım'da ateşkes antlaşması ,3 Aralık 1920'de TBMM hükümetinin taraf olduğu ilk milletlerarası antlaşma olan Gümrü barış antlaşması imzalandı. Bu suretle Ermeni meselesi kaldırılmış, doğu cephesinden elde edilen kuvvetlerin de batı cephesine aktarılması imkân içine girmiş oluyordu.[37]

Tarih kitaplarında, belgelerde" İstiklal Harbi" (Bağımsızlık Savaşı) olarak geçen ulusal kurtuluş savaşı çeşitli aşamalardan geçerek sonuçlanmıştır. Tüm ulusu, ulusal güçleri savaşa hazırlama, yeni bir devlet kurma amacına yönelik çalışmalar, çabalar, örgütlenmeler dışında bu büyük ve kutsal olgunun savaşsal, askersel yönü ve niteliği üzerinde de durmak gerekir. Gerçekten de bu büyük savaşın, askerlik tarihinde önemli bir yeri vardır. Bağımsızlık Savaşı boyunca Türk ordularının her başarılı cephe savaşını, Ankara Hükümetinin dış siyasasında başarılı bir adımı, bir iyiye yönelik dış ilişkisi, ulusal eylem yararına bir anlaşması izlemiştir. Bu gelişme, Doğuda Ermenilerin Türk ordusu karşısında yenik düşmesinden başlayarak İzmir'de Yunanlıların denize dökülmesine değin uzayan savaşlar boyunca görülecektir.[38]

22 gün yirmi bir gece aralıksız devam eden Sakarya Meydan Muharebesinde Mustafa Kemal meşhur "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır satıh bütün vatandır" emrini vermişti.13 Eylül 1921'de Sakarya'nın doğusunda Yunan askeri kalmamıştı Sakarya meydan muharebesinin muzaffer başkumandanına Büyük Millet Meclisi Müşir (Mareşal) rütbesi ve Gazi unvanı vermiştir. Mustafa Kemal Paşa Sakarya Meydan Muharebesinden sonra taarruz gücü tamamen kırılmış olarak Eskişehir, Kütahya, Afyon doğusundan geçen bir hatta çekilen ve orada kuvvetli savunma mevzileri kurmağa başlayan Yunan Ordusunu son bir taarruzla kesin yenilgiye uğratmak üzere hazırlandı. Bunun için Türk ordusunun da kendisini toparlaması asker, silah ve cephane ikmali yapması gerekiyordu. Sakarya zaferi ile Başkumandanlık Meydan muharebesi arasında geçen on bir aylık süre bu işe yetmişti.[39]

ORDULAR! İLK HEDEFİNİZ AKDENİZDİR, İLERİ!

Hazırlıklar, doğudan ve güneyden asker ve malzeme getirmek, yeni asker almak, Sovyetlerden, Fransızlardan ve başka kaynaklardan silah ve cephane sağlamak (bu arada İstanbul'daki cephane ve silah depolarından gizlice getirilen gereçlerde vardı) biçiminde özetlenebilir. Fakat bu kadar gerekçe ya da demir yada karayolunun yok gibi olduğu bir ortamda, uzun mesafeler kağnılarla ya da hayvan, hatta insan sırtında taşınmak zorundaydı. Yunanlıların Afyon ve Eskişehir'de bulunmaları var olan demir yollarını da büyük ölücüde kullanılmaz hale getirmişti. Mustafa Kemal 1922 yılının haziran ortasında taarruz emirlerini verdi. Büyük gizlilikle (bunun için intikaller çoğunlukla geceleri yapılıyordu) Türk ordusunun büyük bir bölümü bir noktaya, Afyonun güneyine toplandı. Burada bir imha muharebesi yapılacak, yani Yunan ordusu insan ve gereçleri olarak hiç savaşamayacak duruma düşürülecekti.[40]Yunan ordusu, moral bakımından, hayli kötü durumundaydı. Sonu olmayan bir macera uğrunda, bitmek tükenmek bilmez siperler karşısında, yıllarca beklemekten usanç getirmişlerdi. Kralcı-Venizelosçu anlaşmazlığı, hatta erler arasında öylesine yaygındı ki, bu uğurda işi düşmanlığa kadar vardırıyordu. Yunan yüksek komuta heyeti de liyakatsizdi. İşin tuhafı, İzmir'deki Genel Karargâh da Atina'daki Harbiye Nezareti de Eskişehir-Afyon hattındaki Yunan kuvvetlerinin manevi güçsüzlüğünden habersiz görünüyordu.[41]

Türk ordusunda ise, manevi durum çok iyiydi. Yurdun bütün olanaklarından yararlanılarak, orduya büyük özen gösterilmişti. Asker tecrübeliydi. Subaylar olsun, erler olsun, İzmir'e doğru akmak için

[37] Meydan Larousse cilt 1 Meydan Yayınevi İstanbul 1990
[38] Prof.Dr.Suna Kili a.g.e
[39] Meydan Larousse cilt 1
[40] Prof.Dr.Sina Akşin a.g.e
[41] Yeni Hayat Ansiklopedisi cilt 2

sabırsızlanıyorlardı. Yunanlılar Anadolu'nun işgal ettikleri kesimlerde büyük zulüm yapmışlardı. İşte bu yüzden Türk askerinde, düşmana karşı sönmez bir hınç uyanmıştı. Birlikler Sakarya'dan beri, iyi hazırlanmış, iyi yetiştirilmişti. Ayrıca, Türk ordusu, amacını çoktan yitirmiş Yunanlıların tersine, dünyanın en haklı, en doğru davasını güttüğünü de biliyordu.[42]Yunanlılar Nazilli'de bütün Türk erkeklerini tutukladılar. Ayvalık'ta katliama giriştiler, Tekirdağ köylerinde tavuk gibi insan kesiyorlardı. Babaeski'nin …köyünde erkeklerin tamamı odunlarla döve döve camiye dolduruldu, kadınlar köy meydanında toplandı. Köy meydanında kadınların ve kızların ırzına geçildi…Yunan ordusu, halkı silah zoruyla göçe zorluyordu. Orhangazi halkının tamamı Gemlik'e gönderildi. Boş kalan evler yağmalandı. Ganimet, askerlerle çeteler arasında bölüştürüldü. Sonrada binden fazla ev, komple ateşe verildi. Bursa'nın Hamidiye köyünde erkekleri çırılçıplak soydular. Köy meydanında sopalarla dövdüler. Yalova Çınarcık'ı yaktılar. Erkekleri birbirine bağlayıp, süngüyle delik deşik ettiler. Berthe Gaulis Fransız kadın gazeteciydi. Gördüğü vahşeti şöyle anlatıyordu. Söğüt'ün hali, Birinci dünya Savaşında Almanların geri çekilmelerinden sonra gördüğümüz, bizim Roye ve Lassingny kasabalarını andırıyor. Önemli miktarda dinamit, yangın bombası ve patlayıcı kartuşlar kullanmışlar. Yıkıntıların altında insan cesetleri kalmış. Bu cesetlerden o kadar tahammül edilmez bir koku havaya karışmakta ki, savaş alanı bunun yanında hiç kalır."[43]Yunan kralı Konstantin, İzmir'e geldi. Kordonda karaya ayak bastı. Yanında, veliaht Nikola ve Prens Andrea vardı. Karşıyaka'ya yerleşti. İplikçi zade Köşkünü hazırlamışlardı. Üç katlı ,15 odalıydı. Üç dönüm üzerine kuruluydu. Bahçesinde yel değirmeni ve tenis kortu vardı. Merdivenlere Türk bayrağı serdiler…Konstantin büyük bir keyifle bayrağımızı çiğneyerek köşke girdi.[44]Düşmanların, düşman güçlerin kendi çıkarlarını düşünmeleri doğaldır. Acı olan, düşündürücü olan içteki hainlerin, işbirlikçilerin varlığıdır. Böylesine acıların örneklerini her ulusun tarihinde bulmak olanaklıdır. Türk ulusu bu hainlikleri yaşamış, görmüş; bu hainlerden çok çekmiştir. Bu hainlikler ulusların zor günlerinde sıkça görülen örnekleridir. Büyük Taarruz öncesi günlerinde bile dış düşmanların içerideki işbirlikçileri, hainler, uyduluğunu yaptıkları düşmanlardan geri kalmamışlar, Mecliste, kamu oyunda Gazi Mustafa Kemali Anadolu Ulusal eylemini şaşırtmak, çökertmek, yolundan saptırmak için olanca güçleriyle çalışmışları.[45]Mecliste Mustafa Kemale karşı olanlar, ordunun neden kesin sonuç alıcı bir saldırıya geçmediğini, Yunanlıları Yurttan kovmadığını sıkça sormaya başlamışlar, Başkomutana verilen yetkilerle ilgili sürenin uzatılmaması için çabalamışlar, Mustafa Kemalin rahatsızlığı nedeniyle Meclise gelmediği bir gün sürenin uzatılmasını engellemişler, Ordunun baş komutansız kalmasına yol açmışlardır. Buna karşın Mustafa Kemal eylemsel olarak başkomutanlığı bırakmamış, bu olaydan sonra Mecliste yaptığı konuşmada düşman karşısında savaş durumundaki bir ordunun başsız bırakılmayacağını, onun için sürenin uzatılmamasına karşın komutayı bırakmadığını, bırakmasının olanaksız olduğunu açık ve kesin bir biçimde söylemiştir. Sonunda Meclis 20 Temmuz 1922 günkü oturumunda Mustafa Kemale tanınan Başkomutanlık yetkilerinin süresiz olarak uzatılmasını kararlaştırmıştır. Mecliste bunlar olurken İstanbul'da da Padişahçı basın başta "Peyami Sabah "gazetesi olmak üzere Anadolu Ulusal eylemini kötülemekten, düşmanların Türkleri aşağılayıcı sözlerini yaymaktan, halkı Mustafa Kemale karşı kışkırtmak için çaba göstermekten çekinmemiştir.[46]

BÜYÜK TAARRUZ 26 AĞUSTOS 1922-18 EYLÜL 1922

Takvimler,25 Ağustos'u gösteriyordu.26 Ağustos'un müjdecisiydi. Hava usul usul kararmıştı. Mustafa Kemal Kocatepe'ye çıktı. Açık ve berrak bir gökyüzü vardı. Ay, ince hilal şeklindeydi. Sadece 24 saat kalmıştı gece, heyecandan kimse uyumadı. Telgraf sustu. Anadol'unun dünyayla bağlantısı kesildi. Yunan karargâhı, işte anca o anda anladı. Türkün yumruğu kalkmıştı. Arkasına İngiltere'yi alarak, hazırlıksız yakalanan Anadolu'ya 3,5 yıldır kan kusturan Yunanistan, ilk kez "Er Meydanına" çıkıyordu.[47]Büyük Taarruz diyoruz. Aslında gerçek adı Sad" harekatıydı. Arap alfabesinin sad harfiydi…Kozmik gizliliğe sahip taarruz planlarının üzerine Sad işareti konuluyordu. Mustafa Kemal zekasının ürünüydü. Türk ordusunun savaş sahasına diziliş şeklini çizin. Karşınıza Sad şekli çıkar. Büyük İskender, Attila, Hanibal gibi askeri dehaları incelemişti, analiz etmişti. Sad harekatının planlarını hazırlarken, Hanibal'ın Roma ordusunu

[42] Yeni Hayat Ansiklopedisi cilt 2
[43] Yılmaz Özdil Son Cüret Sia Yayınları 2020 İstanbul
[44] Yılmaz Özdil a.g.e
[45] Prof.Dr. Suna Kili Türk Devrim Tarihi II Cumhuriyet
[46] Prof.Dr.Suna Kili a.g.e
[47] Yılmaz Özdil a.g.e

darmadağın ettiği Cannae Muharebesinden esinlenmişti. Düşmanı dört bir yandan çevirmeyi tercih etmemiş, kaçmasına fırsat tanımıştı. Hanibal'den farklı olarak, hızlı ve amansız takip için, adeta süpürmek için süvari gücü oluşturmuştu.[48]

Tümenler Önceden belirlenmiş hazırlık hatlarına ulaşmışlardı. Ağır ve hafif toplar önceden seçilmiş yerlere yerleştirildiler. Cephane kolları topların yanına mermi taşıyor, muharebeciler telefon ağını kuruyorlardı. Sıhhiyeciler sargı yerlerini açmışlardı. İstihkâm birliği, hücum edecek birliklere tel örgülerde gedik açacak tahrip müfrezeleri yollamıştı. Bütün bunlar sessizlik içinde yapılıyordu. Taarruz edecek birlikler, topların tanzim ve tahrip ateşleri sırasında düşman mevzilerine hücum mesafesine kadar yanaşacaklar, topçu ateşi ileri kaydırınca, süngü hücumuna kalkacaklardı. Bölük ve takım subayları ile çavuşlar, askerlerin arasında yerlerini almışlardı. Birlikte hücum edeceklerdi. Sis yüzünden taarruz edecekleri tepeleri daha göremiyorlardı.[49]Askerler subayların tavsiyelerine uyarak, bir, iki saat uyumak için başlarını tüfeklerine ya da birbirlerinin omuzlarına yasladılar. Başkomutan, Fevzi Paşa, İsmet Paşa ve karargahlarının savaş kademeleri saat 03.30'da atlara bindiler. Sisli ,serin ,karanlık bir geceydi. Fenerli iki süvari yol göstermek için öne geçti. Yola çıktılar. M. Kemal Paşa önde gidiyordu, yalnız. Arkasından Fevzi ve İsmet Paşalar geliyordu. Daha arkada kurmaylar, yaverler, görevliler, hizmet erleri, seyisler vardı. Herkesin Ankara'da sandığı Başkomutan Kocatepe'de, ordusunun başındaydı. Başıyla İsmet Paşaya işaret etti, İsmet Paşa Nurettin Paşayı uyardı.1.Ordu Komutanı Nurettin Paşa telefonla kolordulara gerekli emri verdi.[50]Önce bir tek top sesi duyuldu, mermisi koca Tınaz Tepe'ye düştü. Sonra bütün toplar düzenleme (tanzim) ateşi için gürlediler. 05.30'da batarya komutanları zevk narası atar gibi emir verdiler:" Ateş, Ateş, Ateş…" Tahrip ateşi başladı. Bu kesimde 200 kadar top vardı. Hazırlanmış ateş planına göre, Yunan mevzilerini, direnek merkezlerini, makineli tüfek yuvalarını, tel örgüleri, yeri bilinen Yunan toplarını ateş altına aldılar." Ne Yunanlılar böyle yoğun, dehşet verici ateş görmüştü, ne de Türkler. Tepeler yanıyordu sanki. Cephanelikler ateş alıyor, kamyonlar uçuyor, toplar parçalanıyordu. Kocatepe bile zangırdıyordu. Piyadeler hücum mevzilerine, tel örgülere doğru ilerlemeye başladılar.[51]

Bu cehennemlik ateş 20 dakika sürdü. Bataryalar bu kez 10 dakika sürecek imha ateşine geçtiler. Siperleri ve gözetleme yerlerini dövmeye başladılar. Başkomutan ateş planını, topların ustaca kullanımı çok beğenmişti. İsmet Paşaya birçok kez teşekkür edecekti. Bazı tel örgüler topçu ateşiyle yıkılmıştı. Bazılarını da istihkamcılar ya da sabırsız askerler yıktılar. İmha ateşi sona erer ermez, subaylar ve askerler, açılan gediklerden mevzilere, direnek merkezlerine daldılar. Fırtına gibi esiyorlardı !..[52]26 Ağustos günü önemli neticeler alınmış gün akşama kadar Afyon güneyindeki önemli bazı mevkiler ,1310 rakımlı Ekrem Tepe, Çiğil Tepe, Toklu Sivrisi müstesna olmak üzere ele geçirilmişti. Topçu ateşinin sevk ve idaresi mükemmeldi. Süvari kolordusu düşmanın arkasına düşerek İzmir yolunu ve bir süvari tümeni de Eskişehir yolunu kesmişlerdi. Gece düşmanın karşı hücumları ile geçti. 27 Ağustos'ta yeniden çarpışma başladı. 57. Tümen Kumandanı Albay Reşat Bey, Bütün mevkiler ele geçirildiği halde Çiğil tepeyi elde edememesini bir haysiyet meselesi yaparak intihar etti. Fakat son nefesini verirken, onun askerleri Çiğil Tepeyi almış bulunuyorlardı !.. 28 Ağustos'ta düşman, İzmir istikametine çekilebilmek için çırpınmaya başladı. Süvari kolordusu, düşman gerilerine dehşet saçıyordu…26-27 Ağustos günlerinde düşmanın Afyon güneyinde 50 ve doğusunda 20-30 kilometre uzunluğunda olan müstahkem hatları tamamen düşürülmüştü…29 Ağustos'ta düşman, hareket serbestisini büyük ölçüde kaybetmişti.29 Ağustos akşamı düşmanın iki kolordusu, Türk kuvvetleri tarafından yakalanmış, çevrilmiş bir haldeydi.[53]30 Ağustostaki netice harplerine ve Dumlupınar büyük meydan muharebesine yol açan 29 Ağustos gecesi durumunu, Başkumandan Gazi Mustafa Kemal, tam bu savaşların geçtiği Dumlupınar'da 30 Ağustos 1924'te şöyle anlatmıştır :

"29-30 Ağustos gecesi, sabaha karşı, Garp Cephesi Harekât Şubesi Müdürü Tevfik Bey (Bıyıklıoğlu) bermutat o saate kadar muhtelif karargâhlardan ve her taraftan gelen raporlara göre harita üzerinde tesit ve işaret ettiği vaziyeti Umumiyeyi Cephe Kumandanı İsmet Paşaya göstermiş ve o da derhâl paşaya göster emri ile Tevfik Beyi yanıma göndermişti. Afyon Karahisar belediye dairesinde, bana tahsis edilen odada

[48] Yılmaz Özdil a.g.e
[49] Turgut Özakman Şu Çılgın Türkler Bilgi Yayınevi
[50] Turgut Özakman a.g.e
[51] Turgut Özakman a.g.e
[52] Turgut Özakman a.g.e
[53] Şevket Süreyya Aydemir Tek Adam 2.cilt

yatmakta idim. Beni uyandıran Tevfik Beyin gösterdiği haritaya baktım. Haritada gördüğüm şey şu idi ki, ordularımız düşmanın mühim kuvvetlerini, kuzeyden, güneyden ve batıdan çevirmeye müsait bir vaziyet almış bulunuyorlardı. Şu hâlde tasavvur ettiğimiz ve azami neticeyi temin edeceğini ümit ettiğimiz vaziyet tahakkuk ediyordu.

Derhal Fevzi ve İsmet Paşaları çağırınız dedim. Üçümüz toplandık. Vaziyeti bir defa daha mütalaa ettik ve katiyetle hükmettik ki, Türkün hakiki kurtuluş güneşi,30 Ağustos sabahı ufuktan, bütün şaşaasıyla doğacaktır. Bu karara göre ordulara, saat 6.30da yeni bir emir ve talimat yazıldı. Fakat durum o kadar mühim kadar sürat ve şiddet talep ediyordu ki, bu yazılı emirle yetinmek ihtiyata uygun olmazdı. Onun için Fevzi Paşa hazretlerinden Altıntaş ve güneyinden süvari kolordumuzun yanına bizzat giderek, tasavvurlarımıza göre hareketi tanzim buyurmalarını rica ettim. IV. Kolordu ile de hedef tuttuğumuz düşman kısmı küllisini (büyük kuvvetlerini) güneyden takip I. Ordu karargâhına bizzat ben gidecektim. İsmet Paşanın karargâhta kalıp, umumi vaziyeti idare etmesini münasip gördüm".[54]

30 Ağustos günü Başkomutanın doğrudan yönettiği savaş sonunda düşmanın en güçlü birlikleri yok edilmiştir. Bu savaşlar "Dumlupınar Meydan Savaşı olarak "olarak adlandırılmıştır.30 Ağustos tarihli Başkomutan Mustafa Kemalin doğrudan yönettiği ve düşman birliklerinin yok edilmesiyle sonuçlanan savaşa da "Başkomutanlık Meydan Savaşı" denmiştir. Düşman artık darmadağınık, perişan ve bozgun içinde kaçmaktadır. Alınan tutsaklar arasında Yunan Başkomutanı General Trikopis'de vardır. Ve ertesi gün 31 Ağustos'ta Başkomutan cepheyi, düşmanın durumunu bir kez daha denetleyip, gözlemledikten sonra kesin ve son komutunu, buyruğunu vermiştir "Ordular! ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri !"[55]Böylece ,5 gün içinde, bütün dünyayı hayretler içinde bırakan, büyük bir yok etme savaşı yapılmış oldu. Tam anlamıyla kesin bir sonuç alınmıştı. Artık, hiçbir kuvvet Türk ordusunun denize kavuşmasını durduramazdı. Başkomutanlık Meydan Savaşında, yok edilmekten kurtulabilen Yunan birlikleri İzmir'e doğru kaçtılar. Ancak arkalarından yetişen Türk Birlikleri, bunların çoğunu İzmir'e varamadan ele geçirmeyi başardılar. Yunanlılar, geçtikleri bütün şehir, kasaba ve köyleri, feci şekilde yakıp yıkmışlardır. Buralarda oturan Rum ahalinin çoğu da bu tüyler ürpertici zulüm ve cinayetlere yıllardan beri ortak olmuşlardı. İşte şimdi bunlar da Yunan ordusunun dökünteleriyle birlikte, can havliyle, kendilerini denize atmaya çabalıyorlardı. 9 Eylül sabahı İzmir'e,12 Eylül akşamı da Bursa'ya giren Türk ordusu, görülmemiş bir yürüyüş, âdeta bir koşuşla, denize erişti.[56]

19 Mayıs 1919'da Samsun'da başlayan yolculuk,9 Eylül 1922'de İzmir'de sona erdi. Bu yolculuk çetin, mihnetli, muammalı geçti. Ama adına İstiklal savaşı denilen ve mihnetli olduğu kadar da şerefli olan bu baş döndürücü yolculuk, nihayet hedefine ulaşmış ve Mustafa Kemal muzaffer olmuştu. Onun zaferi ise, hepimizin zaferi oldu. [57]Asya'nın steplerine gönderilmek istenen Türk Milleti üç yıl üç ay yirmi iki gün sonra bir mucizeyi gerçekleştirmişti.

[54] Şevket Süreyya Aydemir a.g.e
[55] Prof. Dr. Suna Kili a.g.e
[56] Yeni Hayat Ansiklopedisi cilt 2
[57] Şevket Süreyya Aydemir a.g.e

SONUÇ:

Büyük Taarruz ve bu taarruzun hedefine ulaşıncaya kadar geçen çok kısa süre içinde yer alan savaşlar kolay geçmemiştir. Bu savaşlarda tüm ulusun neyi varsa, yedisinden yetmişine, kadınından erkeğine, malından canına kadar tüm varlığı savaş için ortaya konmuştur. Bu savaşta generaller, subaylar, astsubaylar, erler yurt görevinin en büyük, en anlamlı örneğini vermiş; bağımsız olmanın, özgür yaşamanın bedelini canlarıyla ödemişlerdir. Bağımsızlık savaşında Başkomutanın cephe, cephe komutanına verdiği emrin belirlenen sürede yerine getirilmemesinin bir subayın ruhunda, vicdanında, öz benliğinde neler yarattığını bilmek gerekir. Bu bilinirse, Bağımsızlık Savaşının nasıl kazanıldığı, Büyük Zaferin nasıl gerçekleştirildiği tüm kutsallığıyla ortaya çıkacaktır.

Yunan Başkumandanı Trikopis kurmay heyetiyle birlikte esir edildi. Gazi Mustafa Kemal onu ve diğer bir generali kabul etti. Onlara nezaketle muamele etti, savaşı konuştular. Yapılan onca fenalığa rağmen yenilmiş komutana hümanist, soylu, gerçek bir devlet adamına yakışır bir davranış gösterdi. İzmir'e girdiğinde de ayaklarının altına serilen Yunan bayrağının üstünde yürümeyi reddetmiştir. Türk ordusu 9 Eylül'de İzmiri,10 Eylül'de Bursa'yı kurtardı. Maalesef, Yunanlıların yaktığı birçok yer gibi İzmir'de yangın gördü. Yunan ordusu perişan kalıntıları, birçok Rumlarla birlikte İzmir'den, Bandırmadan, Çeşmeden gemilerle kaçtılar.

Ankara Ulus Meydanındaki, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün, çok etkili görünüm veren atlı heykelinin kaidesi çevresinde, normal büyüklükte, bir çeşit; canlı üç heykel vardır. Önde (sağ ve sol yanında) gözlerini uzaklara dikmiş, ileri doğru adım atmış iki piyade askeri bulunmaktadır. Sırtında top mermisi taşımakta olan bir Anadolu kadını bu heykelin kaidesini oluşturan üçgeni tamamlamaktadır. Dünyada bütün savaş ve zafer anıtları arasında, Anayurdu savunmak için bir ulusun el ele vererek canla başla çalışmasını bu kadar güzel simgeleyen böyle bir eser yoktur. Bu kadın ölüm kalım savaşı veren Türk ulusunun çok güzel bir simgesidir. "Türkün haysiyet ve izzetinefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa mahvolsun evladır! Binaenaleyh YA İSTİKLAL YA ÖLÜM!" İşte Türk mucizesi.

KAYNAKÇA

Atatürk, M. Kemal; Nutuk cilt I Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları İstanbul ,1996

Aydemir. Ş. Süreyya; Tek Adam cilt 2 Remzi Yayınevi, İstanbul

Akşin. S; Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi cilt II Cumhuriyet 1997

Büyük Larousse; cilt II Gelişim Yayınları 1986

Gelişim Hachette Alfabetik Genel Kültür Ansiklopedisi cilt I Sabah 1993

Kili. S; Türk Devrim Tarihi II Cumhuriyet 2000

Meydan Larousse ;cilt I Meydan Yayınevi İstanbul 1990

Meydan Larousse; cilt II Meydan Yayınevi İstanbul 1990

Milli Kültür ; K.Mustafa Ahmet Muhip Dranasın Eserlerinde Vatan Sevgisi ve Kahramanlık Duygusu

Özdil.Y;Son Cüret Sia Yayınları , İstanbul 2020

Özakman .T; Şu Çılgın Türkler Bilgi Yayınevi Ankara 2005

Sherrill.C.N; Bir ABD Büyük elçisinin Hatıraları Mustafa Kemal I Cumhuriyet 1999

Tarih Çevresi;Övür.V.A,Milli Mücadelede Ankara ve Bağımsızlık Yolunda M.Kemal

Yeni Hayat Ansiklopedisi; cilt I Doğan Kardeş Yayınları İstanbul

Yeni Hayat Ansiklopedisi; cilt II Doğan Kardeş Yayınları İstanbul

1922'DEN 2022'YE: BÜYÜK TAARRUZUN 100. YILINDA ATATÜRK'ÜN EĞİTİM ÜZERİNE GÖRÜŞLERİNDEN YANSIMALAR

FROM 1922 TO 2022: REFLECTIONS FROM ATATÜRK'S VIEWS ON EDUCATION ON THE 100TH ANNIVERSARY OF THE GREAT OFFENSIVE

Dr. Fatma TEZCAN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

ORCID: 0000-0003-4489-0247

ÖZET

Türk Kurtuluş Savaşı Dönemi, ulusal mücadele ile eğitim işlerinin içiçe olduğu bir dönemdir. Bu dönemde Mustafa Kemal Atatürk, bir yandan Ulusal Mücadele'ye önderlik ederken diğer yandan eğitimle ilgili konuları yakından takip etmiştir ve konuşmalarında eğitim üzerine görüşlerine yer vermiştir. Atatürk, Kütahya-Eskişehir Savaşları sürerken toplanan Maarif Kongresi'nin açılısında yaptığı konuşmasında, Meclis açış nutuklarında ve Büyük Taarruz sonrasında Bursa'da öğretmenlere nutkunda eğitime ilişkin görüşlerini dile getirmiştir. Kurtuluşun gerçekleştiği Büyük Taarruz öncesinde ve sonrasında Atatürk'ün konuşmalarında yer verdiği eğitim konusu, O'nun eğitime verdiği değeri göstermesi bakımından ve Türk Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde var olan eğitim sorunlarına işaret etmesi bakımından önemlidir. Bu çalışmada, Türk Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde, Atatürk'ün eğitim üzerine resmi konuşmalarında öne çıkan konuları incelemek ve konuşmalarda geçen konu başlıklarının Cumhuriyet'in eğitim politikasına yansımalarını araştırmak amaçlanmıştır. Bu araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Buna göre araştırma verileri, Atatürk'ün Temmuz 1921-Mart 1923 tarihleri arasındaki söylev ve demeçlerini içeren resmi dokümanlardan elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizi sonucunda, Büyük Taarruz öncesinde ve sonrasında Atatürk'ün eğitim üzerine görüşleri okul eğitimi ve yetişkin (halk) eğitimi olmak üzere toplumun tümünü kapsayıcı bir nitelik taşımaktadır. Atatürk, ulusun gereksinimine ve çağa uygun, ulusal, bilimsel, karma, uygulamaya dönük ve üretken bir eğitime işaret ederken; halkın eğitimi konusunda öncelikle toplumda var olan cehaleti ortadan kaldırmanın gerekliliğini, bunun için okuma yazmaya önem verilmesini vurgulamış ve kadınların da aynı öğrenim derecelerinden geçerek yetişmelerini belirtmiştir. Atatürk'ün görüşleri daha sonra Cumhuriyet'in eğitim politikasının temel ilkelerini oluştururken, Ulusal Mücadele Dönemi'nde hem okul eğitimi hem de yetişkin (halk) eğitimi alanında eğitim gereksinimlerine işaret etmesi nedeniyle anlamlı ve önemlidir. Atatürk'ün ulusal, çağdaş, bilimsel, karma, uygulamaya ve üretmeye dayalı ve toplumda var olan cehaleti ortadan kaldırmaya dönük olarak özetlenebilecek eğitim üzerine görüşlerinin 21. yüzyılın dünyasında da geçerliliğini koruduğu görülmektedir. Eğitim, tüm toplumu kapsayacak biçimde herkes için olmasının yanında, ulusun gereksinimleri dikkate alınarak çağdaş ve bilimsel bir bakış açısı ile ele alınmalı ve tasarlanmalıdır.

Anahtar Sözcükler: Atatürk, Büyük Taarruz, eğitim, yetişkin (halk) eğitimi, okul eğitimi

ABSTRACT

The Period of The Turkish War of Independence was a period when the national struggle and education were intertwined. In this period, Mustafa Kemal Atatürk, while leading the National Struggle, closely followed the issues related to education and included his views on education in his speeches. Atatürk expressed his views on education in his speech at the opening of the Education Congress convened during the Kütahya-Eskişehir Wars, in the opening speeches of the Assembly and in his speech to the teachers in Bursa after the Great Offensive. The subject of education, which Atatürk included in his speeches before and after the Great Offensive in which the liberation took place, is important in terms of showing the value he gave to education and pointing out the educational problems that existed during the Turkish War of Independence. In this study, it is aimed to examine the prominent issues in Atatürk's official speeches on education during the Turkish War of Independence and to investigate the reflections of the topics in the speeches on the education

policy of the Republic. Document analysis method was used in this study. Accordingly, research data were obtained from official documents containing Atatürk's speeches and statements between July 1921 and March 1923. As a result of the analysis of the obtained data, Atatürk's views on education before and after the Great Offensive are inclusive of the whole society, including school education and adult (public) education. While Atatürk points to a national, scientific, coed, practical and productive education suitable for the needs of the nation and the age; he emphasizes the necessity of eliminating the ignorance in the society about the education of the people, so giving importance to literacy, and has stated that women should also be brought up by going through the same education degrees. While Atatürk's views later formed the basic principles of the education policy of the Republic, they are meaningful and important as they points to the educational needs in the field of both school education and adult (public) education during the National Struggle Period. It is seen that Atatürk's views on education, which can be summarized as national, modern, scientific, coed, based on practice and production, and aiming to eliminate the existing ignorance in society, are still valid in the world of the 21st century. Education should be addressed and designed from a modern and scientific point of view, taking into account the needs of the nation, as well as being for everyone, including the whole society.

Keywords: Atatürk, The Great Offensive, education, adult (public) education, school education

GİRİŞ

Mayıs 1919'da Atatürk'ün Samsun'a ayak basması ile başlayan ve Ağustos 1922'de Büyük Taarruz ile ardından gerçekleşen Başkomutanlık Meydan Muharebesi ve zaferle sonuçlanan Türk Kurtuluş Savaşı Dönemi, ulusal mücadele ile eğitimin iç içe olduğu bir dönemdir. Akyüz'e göre (2019, s. 317), kurtuluş mücadelesi, eğitimi derinden etkilemiş, eğitim de bu mücadeleye katkıda bulunmuştur. Bu dönemde öğretmenler ve önde gelen aydınlar kurtuluş mücadelesine halkı bilinçlendirme çalışmaları ile katkı sağlarken, 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasının ardından kurulan Ankara Hükümeti'nin Eğitim Bakanlığı, Anadolu'da eğitim işlerini yürütmüştür (Akyüz, 2019; Sarıhan, 2019b). Eğitim Bakanlığı, Ulusal Mücadele Dönemi'nde Ankara'da bir eğitim kongresinin toplanmasından, çocuk ve gençlerin eğitimine, halk eğitiminden öğretmenlik mesleğinin sorunlarına eğitimle ilgili bir dizi çalışma yapmıştır.

Fiilen Atatürk'ün Samsun'a ayak basmasından Büyük Taarruz'a kadar geçen süreyi kapsayan Türk Kurtuluş Savaşı Döneminin büyük kısmı işgal, savaş ve mücadele ile geçmiş, bu dönemin sonunda Mudanya Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmış, ardından başlayan ve yaklaşık sekiz ay süren Lozan görüşmeleri sonrasında Lozan Antlaşması imzalanmıştır ("Türk Kurtuluş Savaşı," 2022). Ulusal egemenlik ve tam bağımsızlık için mücadele verilen bu dönem zaferle sonuçlanmıştır. Ulusal Mücadele süresince Mustafa Kemal Atatürk, bir yandan Ulusal Mücadele'ye önderlik ederken diğer yandan eğitimle ilgili konuları yakından takip etmiş ve konuşmalarında eğitim üzerine görüşlerine yer vermiştir.

Öğrenim yaşamı Mutlakıyet Dönemi'nde geçen Atatürk (Akyüz, 2019, s. 258), kendi öğrenimini sürdürürken aynı zamanda Tanzimat'la başlayan eğitimde yenileşme hareketini ve bu hareketin topluma yansımalarını da gözlemlemiştir. Tanzimat Dönemi'nde başlayan eğitimde yenileşme hareketi, eğitim alanında pedagoji kitaplarının yazılmasıyla eğitimin bir bilim olarak ele alınmasından eğitimde materyal kullanımına, öğretmen eğitiminden batı tarzında okulların açılmasına kadar pek çok ilki ve yeniliği getirmiştir. Diğer yandan batı tarzında okulların yanında eski usulle öğretim yapan okulların da olması, ülkedeki azınlık ve yabancıların açtıkları okullarda ayrılıkçı emellerini sürdürmeleri, ülkenin politik ve ekonomik durumu ve savaşlar gibi pek çok nedenin bir arada bulunması nedeniyle tam anlamıyla başarılı olamamıştır (Akyüz, 2019).

Atatürk, iyi bir askeri öğrenim görmesinin yanında toplumun eğitim durumuyla da ilgili olmuştur. Dolayısıyla, Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde Ankara Hükümeti'nin eğitimle ilgili attığı adımlar, hem Meclis Başkanı olması hem de eğitim konusuyla yakından ilgili olması nedeniyle, Atatürk tarafından da takip edilmiştir. Mutlakıyet Dönemi ve sonrasında ülke gündemini yakından izleyen Atatürk, eğitim durumuna ilişkin gözlemlerini sürdürmüş, bu gözlemler sonrasında tespitlerini ve çözüm önerilerini çeşitli vesilelerle yaptığı konuşmalarda ve yazdığı notlarında dile getirmiştir (Akyüz, 2019, s. 335-343). Buna göre, Atatürk'ün eğitim konusuyla hep yakından ilgili olduğu ve bu konuya özel bir dikkat ve önem verdiği ileri

sürülebilir. Bu bağlamda, Atatürk'ün Büyük Taarruz'dan yaklaşık bir yıl önce Maarif Kongresi'nin açılışında konuşma yapması, O'nun Meclis Başkanı ve Başkomutan olmasının yanında eğitime olan özel ilgisi ile açıklanabilir. Atatürk, Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde Meclis Açış Nutuklarında, Bursa'da öğretmenlere hitabında, Büyük Taarruz sonrasında çıktığı Batı Anadolu gezisinde de eğitim üzerine görüşlerine yer vermiştir (Atatürk, 2019; Atatürk, 2021). Kurtuluşun gerçekleştiği Büyük Taarruz öncesinde ve sonrasında Atatürk'ün konuşmalarında yer verdiği eğitim konusu, O'nun eğitime verdiği değeri göstermesi bakımından ve Türk Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde var olan eğitim sorunlarına işaret etmesi bakımından önemlidir. Atatürk'ün söylev ve demeçlerinde eğitim üzerine görüşleri incelendiğinde iki yaklaşım öne çıkmaktadır:

1. Atatürk, eğitimi bütüncül bir bakış açısıyla ele almış, çocuk ve gençlerin eğitiminin yanında halkın, özellikle kadınların eğitimine dikkati çekmiştir.
2. Atatürk'ün eğitime ilişkin görüşleri gereksinim odaklıdır ve toplumun o dönemde eğitim gereksinimlerine odaklanmıştır.

Türk Kurtuluş Savaşı süresince Ankara Hükümeti'nin Maarif Vekâleti, işgal bölgeleri dışında kalan yerlerde eğitim işlerinin sürmesini sağlarken, eğitimin sorunlarına ilişkin kararlar almış ve koşullar izin verdiği ölçüde eğitimin iyileştirilmesi çalışmalarını sürdürmüştür (Tezcan, 2022). Bu anlamda Maarif Kongresi, eğitimin ve sorunlarının tartışıldığı bir toplantı olarak öne çıkarken, halkın içinde bulunulan durum hakkında bilgilendirilmesi için eğitilmesi çalışmaları ile düzenleyicileri ve konuşmacıları arasında öğretmenlerin olduğu halkı bilinçlendirme toplantıları başlıca halk eğitimi çalışmaları arasında yer almıştır (Akyüz, 2019; Sarıhan, 2019b). Kurtuluş Savaşı süresince bir yandan eğitim işleri devam ederken bir yandan da eğitim gereksinimleri üzerine çalışmalar sürmüştür. Eğitimde gereksinim saptama çalışmalarının Maarif Kongresi gibi eğitim toplantıları ile eğitimle yakından ilgili politikacılar, aydınlar, öğretmenlerin gözlemleri doğrultusunda yapıldığı görülmektedir. Kurtuluş Savaşı yıllarında eğitimde yapılan durum tespitleri daha sonra kurulacak olan Cumhuriyet'in eğitim politikasının temelini oluşturmuştur (Sarıhan, 2019a). Nitekim Cumhuriyet'in ilanı sonrasında okul eğitiminden yetişkin (halk) eğitimine bir dizi yenilik yaşama geçmiştir (Akyüz, 2019; Güven, 2018). Buna göre Türk Kurtuluş Savaşı Dönemi'nin hem ulusal egemenlik ve tam bağımsızlık mücadelesinin verildiği hem de eğitim işlerine önem ve dikkatin verildiği bir dönem olduğu görülmektedir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmada, Türk Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde Atatürk'ün resmi konuşmalarında eğitim üzerine öne çıkan konuların incelenerek, bu konuşmalarda geçen konu başlıklarının Cumhuriyet'in eğitim politikasına yansımalarını araştırmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın ana problemi ve alt problemler şunlardır:

Çalışmanın Ana Problemi: Büyük Taarruz öncesinde ve sonrasında Atatürk'ün resmi konuşmalarında okul eğitimi ve yetişkin (halk) eğitimi alanlarında öne çıkan konuların Cumhuriyet'in eğitim politikasına yansımaları nelerdir?

Alt Problemler:

1. Atatürk'ün 1921'de Maarif Kongresi Açış Konuşması'nda okul eğitimi ve yetişkin eğitimi üzerine öne çıkan konular nelerdir?

2. Atatürk'ün 1922'de Meclis'in Üçüncü Yıl Açış Nutku'nda okul eğitimi ve yetişkin eğitimi üzerine öne çıkan konular nelerdir?

3. Atatürk'ün Büyük Taarruz'un ardından 1922'de Bursa'da Öğretmenlere Nutku'nda okul eğitimi ve yetişkin eğitimi üzerine öne çıkan konular nelerdir?

4. Atatürk'ün 1923'te Meclis'in Dördüncü Yıl Açılış Nutku'nda okul eğitimi ve yetişkin eğitimi üzerine öne çıkan konular nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden Doküman İnceleme Yöntemi kullanılmıştır. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s.187). Buna göre çalışmada Atatürk'ün Büyük Taarruz öncesinde Maarif Kongresi Açış Konuşması ve Meclis'in Üçüncü Yıl Açış Nutku ile Büyük Taarruz sonrasında Bursa'da Öğretmenlere Nutku ve Meclis'in Dördüncü Yıl Açış Nutku'nda eğitim üzerine öne çıkan başlıklar incelenmiştir. Veriler doküman taraması yoluyla elde edilmiştir.

Araştırma verilerinin toplanması amacıyla Atatürk'ün bahsi geçen konuşma ve nutukları taranmış, tarama sonucunda elde edilen veriler araştırmanın amacına göre kapsamlı bir içerik analizine tabi tutulmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2005). İçerik analizine tabi tutulan veriler çalışmanın bulgularını oluşturmuştur. Dokümanların analizinden sonra ortaya çıkan sonuçlar, araştırmanın alt amaçları doğrultusunda bulgular kısmında sırayla sunulmuş ve araştırmanın geçerliği kapsamında sonuçlara ilişkin doğrudan alıntılara yer verilmiştir (Christensen, Johnson ve Turner, 2020).

BULGULAR

Bu kısımda Atatürk'ün Büyük Taarruz öncesinde ve sonrasında yaptığı konuşmalarda okul eğitimi ve yetişkin (halk) eğitimi ile ilgili öne çıkan konular, araştırmanın alt problemlerine göre sırayla verilmiştir.

1. Atatürk'ün Maarif Kongresi Açış Konuşması'nda Eğitim Üzerine Öne Çıkan Konular

Büyük Taarruz'dan yaklaşık bir sene önce toplanan Maarif Kongresi'nin açış konuşmasını Atatürk, cepheden bizzat gelerek yapmıştır (Akyüz, 2019). 23 Nisan 1920'de Ankara'da TBMM'nin açılmasının ardından kurulan hükümette yer alan on bir bakanlıktan biri olan ve sonrasında Türk Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde Anadolu'da eğitim işlerini yürüten Maarif Vekâleti, Maarif Kongresi'nin toplanması hazırlıklarını gerçekleştirmiştir (Atatürk'ün Bütün Eserleri, 2016a, s. 174; Sarıhan, 2019, s. 60). Kütahya-Eskişehir Savaşları devam ederken, 15-21 Temmuz 1921 tarihleri arasında Ankara'da eğitim sorunlarını görüşmek üzere toplanan Maarif Kongresi'ne, Ankara Erkek Öğretmen Okulu konferans salonunda işgal bölgeleri dışından gelen yaklaşık 180 erkek ve kadın öğretmen katılmıştır (Sarıhan, 2019a). Kongrenin yapıldığı tarihte eğitim bakanı Hamdullah Suphi (Tanrıöver) Bey'dir (Akyüz, 2019).

Atatürk, Maarif Kongresi Açış Konuşması'nda öncelikle ulusal bir eğitim programının ve ulusal karakterle orantılı bir kültür yaratmanın gerekliliğinden bahsetmiştir. Konuşmasının devamında okul eğitimi alanında çocuk ve gençlerin yetiştirilmesinde dikkat edilecek hususlara değinmiş, yetişkinlerin eğitimi alanında da yeteneklerini geliştirilebilecek yöntemlerle donanmış yurttaş yetiştirmenin önemine işaret etmiştir. Atatürk'ün açış konuşmasından alıntılar aşağıda yer almaktadır (Atatürk'ün Bütün Eserleri, 2016b, s. 236-237):

> "Kâfi vasıtalara sahip oluncaya kadar geçecek mücadelede büyük bir itina ile çizilmiş bir terbiye programı hazırlamaya, mevcut maarif teşkilatımızı verimli bir surette çalıştıran esasları kurmaya mesai sarf etmelidir. (…) Milli bir terbiye programından bahsederken, eski devrin bütün hurafelerinden sıyrılmış, doğudan ve batıdan gelen yabancı tesirlerden uzak ve milli karakterimizle orantılı bir kültür kastediyorum."
>
> "Çocuklarımızı ve gençlerimizi yetiştirirken, birliğimize ve varlığımıza taarruz eden her kuvvete karşı müdafaa kabiliyetiyle donanmış bir nesil yetiştirmeye muhtaç olduğumuzu unutmayalım."
>
> "Milletimizin karakteri kabiliyetlerle doludur. Bu tabii kabiliyeti geliştirecek usullerle donanmış vatandaşlar lazımdır. Bu vazife bize düşüyor."

Atatürk konuşmasında, eğitim üzerine tespitlerinin yanında önerilere de yer vermiştir. Kısa ve etkili olarak tanımlanabilecek konuşma metninin sonunda "silahıyla olduğu gibi beyniyle de mücadele etmek zorunda olan ulusumuzun, birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde de göstereceğine asla kuşkum yoktur" diyerek, askeri zaferlerin eğitim zaferi ile sürdürülmesinin gereğine dikkat çektiği görülmektedir (Sarıhan, 2019a, s. 78). Kongre, "çalışmalarını savaş dolayısıyla, bir sonuca varamadan erken bitirmiş" olmasına karşın, savaş koşullarında eğitimin tartışılması bakımından önemlidir ve Cumhuriyet'in eğitim politikaları için bir zemin olmuştur (Akyüz, 2019, s. 321). Kongrenin başında Atatürk'ün açış konuşması ulusal eğitim programı, çocuk ve gençlerin yetiştirilmesi gibi Cumhuriyet'in eğitim politikasına ilişkin pek çok işareti barındırmaktadır.

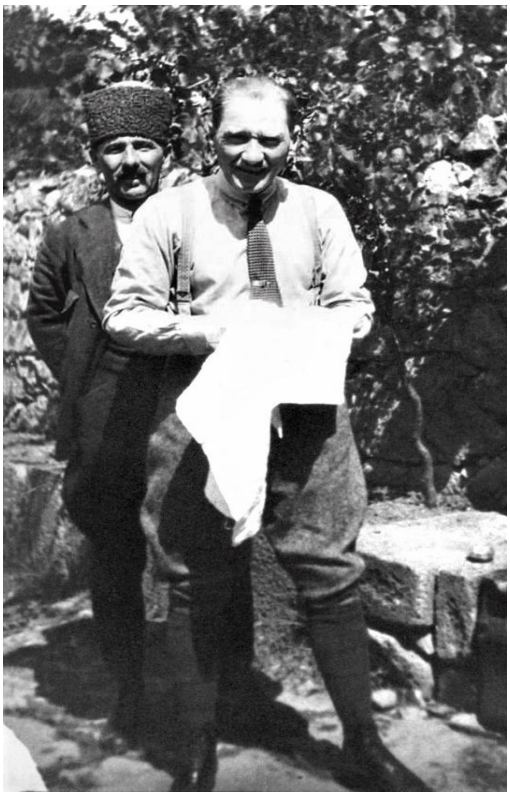

Resim 1. Maarif Kongresi'nden yaklaşık bir ay önce Atatürk yakın arkadaşı ve Başyaveri Salih Bozok ile Ankara'da Çankaya Köşkü'nün bahçesinde. (20.06.1921)

2. Atatürk'ün Meclis'in Üçüncü Toplantı Yılını Açış Konuşması'nda Eğitim Üzerine Öne Çıkan Konular

Atatürk'ün Büyük Taarruz öncesinde yaptığı ikinci konuşma, 1 Mart 1922 tarihli "Meclis'in Üçüncü Toplantı Yılını Açış Konuşması"dır. Büyük Taarruz'dan yaklaşık altı ay önce yaptığı bu konuşmada, iç işlerinden sağlığa, adliyeden eğitime hükümetin izleyeceği politikalara yer vermiştir (Atatürk, 2021). Eğitimle ilgili olarak ulusal kültürü yüceltmek ve çocuk ve gençlerin eğitiminde düşman unsurlarla mücadelenin öğretilmesi görüşlerini yinelemiştir. Konuşmasında ulusun ihtiyacına ve çağa uygun bir eğitim programının gerekliliğini belirtmiş, eğitimin ve yetiştirmenin uygulamalı olmasının ve yüksek meslek erbabı yetiştirmenin önemine işaret etmiştir. Halkın eğitimi ile ilgili olarak hükümetin takip edeceği eğitim politikasının temelinin var olan cehaleti gidermek olduğunu ifade etmiştir. Konuşmada öne çıkan diğer başlıklar orta öğretimin gerekliliği ve kadınların da aynı öğrenim derecelerinden geçerek yetişmeleridir. Atatürk'ün Meclis'in Üçüncü Toplantı Yılını Açış Konuşması'ndan alıntılar şöyledir (Atatürk'ün Bütün Eserleri, 2015, s. 283):

> "(…) hükümetin en feyizli ve en mühim vazifesi maarif işleridir. Bu işlerde muvaffak olabilmek için öyle bir program takip etmeye mecburuz ki, o program milletimizin bugünkü haliyle, toplumsal, hayati ihtiyacı ile, muhitin şartlarıyla ve asrın icaplarıyla tamamen orantılı ve uyumlu olsun."
>
> "(…) bu memleketin asli sahibi ve toplumumuzun esas unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bugüne kadar maarif nurundan mahrum bırakılmıştır. Dolayısıyla; bizim takip edeceğimiz maarif siyasetinin temeli, evvela mevcut cehaleti gidermektir."
>
> "Milletimizin dehasının gelişmesi ve bu sayede layık olduğu medeniyet mertebesine çıkması bittabi yüksek meslekler erbabını yetiştirmekle ve milli kültürümüzü yüceltmekle mümkündür."
>
> "Orta tahsilde dahi, terbiye ve talim usulünün uygulamalı ve tatbiki olması esasına riayet şarttır. Kadınlarımızın da aynı tahsil derecelerinden geçerek yetişmelerine ehemmiyet atfolunacaktır."

Meclis'in Üçüncü Toplantı Yılını Açış Konuşması'nda Atatürk'ün eğitim üzerine dile getirdiği görüşlerde eğitim işlerine bütüncül bir bakış açısıyla ele aldığı görülmektedir. Bu konuşmada öğretimin uygulamalı, çağdaş, toplumun gereksinimlerine uygun olması gerekliliği "eğitim nasıl olmalı" sorunsalına yanıt olurken, var olan cehaletin giderilmesi ve kadınların erkeklerle aynı öğrenim derecelerinden geçerek yetişmelerinin önemine vurgu yapması toplumun eğitimde gereksinim duyduğu öncelikli alanları belirleyici niteliktedir.

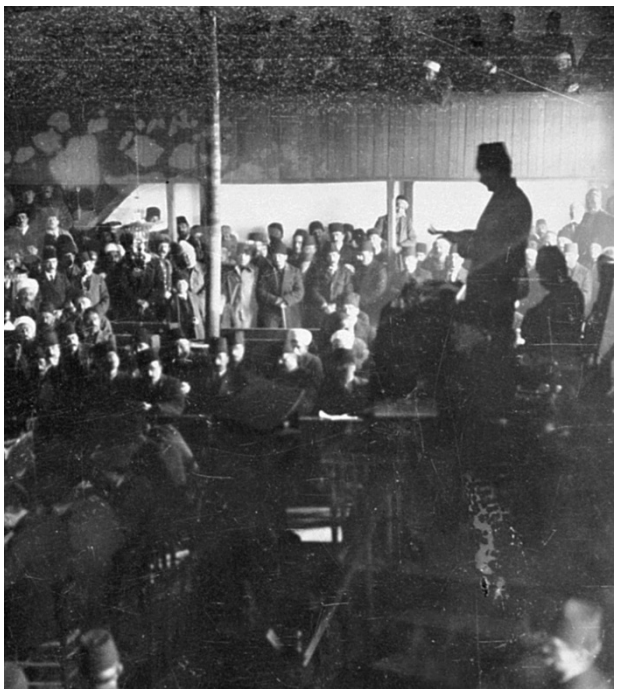

Resim 2. TBMM Başkanı Mustafa Kemal Atatürk, Meclis'te konuşurken. (1921)

3. Atatürk'ün Bursa'da Öğretmenlere Nutku'nda Eğitim Üzerine Öne Çıkan Konular

Atatürk, Büyük Taarruz'un ardından 16 Ekim 1922'de Bursa'ya gelmiştir ve burada 27 Ekim 1922 tarihinde öğretmenlere seslenmiştir (Özakman, 2015). Atatürk'ün Bursa'da öğretmenlere Nutku'nda, toplumsal ihtiyaçlara ve çağa uygun bir eğitim programının gerekliliği, eğitim programının ve siyasetinin temel taşının cehaleti gidermek olduğu, ilk ve orta öğretimin uygulamalı tarzda olması, yüksek meslek erbabı yetiştirmenin önemi ile çocuk ve gençler yetiştirilirken onlara düşman unsurlarla mücadele gereğinin öğretilmesi görüşleri öne çıkmaktadır. Nutkunda eğitim işlerinde muzaffer olmanın gerekliliğini vurgulayan Atatürk, ulaşılan noktanın gerçek kurtuluş noktası olmadığını, bundan dolayı kurtuluşun sosyal yapıdaki hastalığı açmak ve tedavi etmekle elde edileceğini, bunun da ilmî ve fennî bir şekilde olursa iyileştirici olacağını belirtmiştir. İlim ve fen girişimlerinin çalışma merkezinin ise okul olduğunu, bundan dolayı okulun

gerekli olduğunu sözlerine eklemiştir (Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, 2022). Aşağıda, Atatürk'ün Bursa'da Öğretmenlere Nutku'ndan alıntılar yer almaktadır (Atatürk'ün Bütün Eserleri, 2016c, s. 41-47):

> "Hayır, hakiki kurtuluşa henüz mazhar olamadık. (…) Dolayısıyla hakiki kurtuluş, toplumdaki marazı teşrih ve tedavi etmekle elde edilir ve marazın tedavisi ancak ilmi ve fenni bir tarzda yapılacak olursa şifa verici olur. (...) Bir toplumdaki marazı görmek, onu tedavi etmek, toplumu asrın icaplarına göre ilerletebilmek ve yükseltebilmek için, (…) ilim ve fen lazımdır. İlim ve fen teşebbüslerinin faaliyet merkezi ise mekteptir. Dolayısıyla mektep lazımdır."
>
> "Mektep, genç beyinlere, insanlığa hürmeti, millet ve memleket muhabbeti, hür yaşamayı, bağımsızlık şerefini öğretir… Bağımsızlık tehlikeye düştüğü zaman onu kurtarabilmek için takibi uygun olan en salim yolu belletir…"
>
> "Görülüyor ki, bugün hepimizin en mühim ve feyizli vazifemiz maarif işleridir. Maarif işlerinde mutlaka muzaffer olmak lazımdır ve olacağız. Bir milletin hakiki kurtuluşu ancak bu suretle olur."
>
> "(…) her şeyden evvel cehaleti gidermek lazımdır. Dolayısıyla maarif programımızın, maarif siyasetimizin temel taşı, cehaletin giderilmesidir. (…) Bir taraftan genel olan cehaleti gidermeye çalışmakla beraber, diğer taraftan toplumsal hayatta bizzat etkili iş gören ve verimli uzuvlar yetiştirmek lazımdır. Bu da ilk ve orta öğretimin pratik bir tarzda olmasıyla mümkündür."
>
> "Bittabi milli dehamızı geliştirecek, kültürlerimizi layık olduğu dereceye ulaştırmak için yüksek meslek erbabını da yetiştireceğiz. Kız çocuklarımızı da aynı tahsil derecelerinden geçirerek yetiştireceğiz."
>
> "Çocuklarımıza ve gençlerimize vereceğimiz tahsilin sınırı her ne olursa olsun, onlara her şeyden evvel esaslı olarak şunları öğreteceğiz: Birincisi milliyetine, ikincisi Türkiye devletine, üçüncüsü Türkiye Büyük Millet Meclisi ve hükümetine düşman olanlarla mücadele etmek lüzumu."

Atatürk Bursa'da öğretmenlere Büyük Taarruz'dan ve kurtuluştan kısa süre sonra hitap etmiştir. Bu nutukta asıl kurtuluşun ilim ve fenle dolayısıyla eğitimle, okullar ve öğretmenler aracılığıyla olacağını özellikle vurgulaması, O'nun eğitime atfettiği değeri göstermesi bakımından önemlidir. Atatürk Bursa'da Öğretmenlere Nutku'nda da toplumda yaygın olan cehaletin giderilmesi, yüksek meslek erbabı yetiştirmenin gerekliliği gibi eğitim üzerine tespitlerine yer vermiştir ve toplumda var olan cehaletin giderilmesinde öğretmenlerin rolünü vurgulamıştır.

4. Atatürk'ün Meclis'in Dördüncü Toplantı Yılını Açış Konuşması'nda Eğitim Üzerine Öne Çıkan Konular

Atatürk'ün Büyük Taarruz sonrasında yaptığı ikinci konuşma, 1 Mart 1923 tarihli "Meclis'in Üçüncü Toplantı Yılını Açış Konuşması"dır. Büyük Taarruz sonrasında Türk Ordusu'nun İzmir'e gelişinden yaklaşık altı ay sonra yaptığı bu konuşmada, iktisattan maliyeye, sağlıktan eğitime hükümetin izleyeceği politikalara yer vermiştir (Atatürk, 2021). Atatürk, konuşmasının eğitimle ilgili kısmının başında Maarif Vekâlet'inin çalışmalarından bahsetmiştir. Buna göre Maarif Vekâleti, yeni okullar açılması, öğretmen boşluğunun doldurulması, Maarif Kütüphaneleri'ne ücretsiz kitap sevk edilmesi, telif ve tercüme işleri ile gençlerin cephede görev alması gibi çalışmaları yürütmüştür.

Atatürk konuşmasının devamında, eğitim ve öğretimde yöntemin uygulamalı ve kullanışlı olması, Anadolu'nun 15 öğretmen okulu bölgesine ayrılması ve gece dersleri ile buralarda halka okuma yazma eğitimi verilmesi, ilk gece okullarının açılmasının teşvik edilmesi, ücretsiz kitap dağıtarak halkı okumaya alıştırmak için mesai sarfedileceği ve halk için Devlet Kitabı adı altında ücretsiz kitapların basılması konularına yer vermiştir. Konuşmada ayrıca öğretmenlik mesleğinin durumu ve öğretmenlerin refahının sağlanması konusu da yer almıştır. Atatürk'ün Meclis'in Dördüncü Toplantı Yılını Açış Konuşması'ndan alıntılar şöyledir (Atatürk'ün Bütün Eserleri, 2016d, s. 174-175):

> "Eğitim ve öğretimde tatbik edilecek usul, malumatı, insan için fazla bir süs, bir tahakküm vasıtası yahut medeni bir zevkten ziyade maddi hayatta muvaffak olmayı temin eden pratik ve kullanılabilir bir cihaz haline getirmektir. Maarif Vekâlet'iniz bu esasa ehemmiyet vermektedir."
>
> "Yeni sene zarfında memleketimizde ilk ve orta tahsilin mümkün mertebe ıslahı için Anadolu on beş öğretmen okulu bölgesine ayrılacaktır. (…) Bu suretle memleketin muhtelif kısımlarında kuvvetli unsurlardan meydana gelen birer irfan merkezi kurulmuş olacaktır."
>
> "Bu merkezlerde ilmi müsamereler ve konferanslar tertip etmek ve halkın okuyup yazmayan kısmını en kolay vesaitle okutarak onlara birinci derecede lazım olan malumatı verecek gece dersleri açmak, mahalli matbuatta bilhassa genel terbiye ve halk bilgilerine ait yayımlarla meşgul olmak, muallimler heyetinin muntazaman yapacağı vazifelerden olacaktır."
>
> "Telif ve tercüme işleri milli hâkimiyetin dayanağı ve milli kültürün en mühim yayılma vasıtasıdır. (…) basılan ve yeniden telifi kararlaştırılan kitapları parasız olarak her tarafa dağıtmak ve halkın okumaya alıştırmak için hükümetçe mesai sarfedilecektir. "Devlet Kitabı" namı altında parasız olarak yayımlanacak pratik ve basit ifadeli eserlerle halkımıza hayati hakikatleri öğretmek çok faydalı bir usul olarak tavsiyeye değerdir."

Atatürk, Meclis'in Dördüncü Yılı Açış Konuşması'nda da halkın eğitimi konusundaki ve eğitimin uygulamalı ve kullanışlı olması görüşlerini yinelemiştir. Bu konuşmada da ilk gece mekteplerinin gerekliliği, öğretmenlik mesleğinin durumu ile telif tercümenin önemi gibi eğitim üzerine tespitlerine, halka yaşamsal gerçekleri öğretmek amacıyla Devlet Kitabı adıyla parasız yayın dağıtılması önerisine yer verdiği görülmektedir.

Tablo 1

Atatürk'ün Ulusal Mücadele Dönemi'nde Konuşma ve Nutuklarında Eğitim Üzerine Öne Çıkan Konular

	Eğitimde öne çıkan konular
Maarif Kongresi Açış Konuşması (15 Temmuz 1921)	•Ulusal bir eğitim programı yapmak •Ulusal karakterle orantılı bir kültür yaratmak •Çocuk ve gençlerin yetiştirilmesinde dikkat edilecek hususlar •Ulusun beyniyle de mücadele etmesinin gerekliliği •Yeteneklerini geliştirebilecek yöntemlerle donanmış yurttaş yetiştirmek
Meclis'in Üçüncü Toplantı Yılını Açış Konuşması (1 Mart 1922)	•Ulusun ihtiyacına ve çağa uygun bir eğitim programı •Var olan cehaleti gidermek •Uygulamalı eğitim ve yetiştirme •Yüksek meslek erbabı yetiştirmek •Ulusal kültürü yüceltmek •Orta öğrenimin gerekliliği •Kadınların da aynı öğrenim derecelerinden geçerek yetişmeleri •Çocuk ve gençlerin eğitiminde düşman unsurlarla mücadelenin öğretilmesi
Bursa'da Öğretmenlere Nutuk (27 Ekim 1922)	•Okulun gerekliliği ve öğrettikleri •İlim ve fennin rehberliği •Eğitim işlerinde muzaffer olmanın gerekliliği •Toplumsal ihtiyaçlara ve çağa uygun bir programın gerekliliği •Eğitim programının ve siyasetinin temel taşı: Cehaleti gidermek •İlk ve orta öğretimin uygulamalı tarzda olması •Yüksek meslek erbabı yetiştirmek •Kız çocuklarını aynı öğrenim derecelerinden geçirmek •Çocuk ve gençlerin yetiştirilmesinde düşman unsurlarla mücadelenin öğretilmesi
Meclis'in	•Eğitim ve öğretimde usul (süs değil uygulamalı ve kullanışlı) ve bunun için yapılması gerekenler •Öğretmen yetiştirme (Anadolu'nun 15 öğretmen okulu mıntıkasına ayrılması)

Dördüncü Toplantı Yılını Açış Konuşması (1 Mart 1923)	•Öğretmen okullarında halka okuma yazma eğitimi verilmesi-gece dersleri •Gece ilk mekteplerinin açılmasının teşviki •Öğretmenlik mesleğinin durumu-refah temini •Telif ve tercüme işleri (halka ücretsiz kitap dağıtımı, halkı okumaya alıştırmak için mesai sarfetmek) •Devlet Kitabı adı altında ücretsiz kitapların basılması ve halka hayatın hakikatlerinin öğretilmesi

SONUÇ VE TARTIŞMA

Türk Kurtuluş Savaşı Dönemi süresince Atatürk, Ulusal Mücadele'nin önderi ve Meclis Başkanı olmasının yanında eğitim işlerini de yakından izlemiştir. Atatürk, Büyük Taarruz'un ardından zaferle sonuçlanan Ulusal Mücadele Dönemi'nde yaptığı pek çok konuşmada eğitim konusuna yer vermiştir. Bu konuşmalar arasında 1921'de Ankara'da toplanan Maarif Kongresi, Atatürk'ün kongrenin açış konuşmasını cepheden bizzat gelerek yapması dolayısıyla Türk eğitim tarihinde önemli bir yere sahiptir (Akyüz, 2019, s. 321). Atatürk, kongrenin açış konuşmasında ulusal bir eğitim programının gerekliliğini vurgulamıştır. Bir ulus devlet olan Türkiye Cumhuriyeti, eğitimde ulusallığı Cumhuriyet'in ilanından yaklaşık beş ay sonra kabul edilen Öğretim Birliği Yasası ile sağlamış ve "Atatürk önderliğinde Türkiye'de ulusal eğitim kurulmuştur" (Güven, 2018, s. 231). Türk Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde Atatürk'ün eğitim üzerine görüşlerine yer verdiği diğer konuşmalar, hükümetin çeşitli alanlarda izleyeceği politikayı açıklayan Meclis'in toplanma yılı açış konuşmaları ve Bursa'da Öğretmenlere Nutku'dur.

Büyük Taarruz öncesinde ve sonrasında yaptığı bu konuşmalarda, Atatürk'ün eğitim üzerine görüşleri okul eğitimi ve yetişkin (halk) eğitimi olmak üzere toplumun tümünü kapsayıcı bir nitelik taşımaktadır. Konuşma ve nutuklarında Atatürk, öncelikle ulusal bir eğitimin gerekliliğini vurguladıktan sonra Maarif Kongresi Açış Konuşması'nda, Meclis'in Üçüncü Toplantı Yılı Açış Nutku'nda ve Bursa'da Öğretmenlere Nutku'nda çocuk ve gençlerin yetiştirilmesinde düşman unsurlarla mücadele gereğinin öğretilmesi gerektiği görüşünü yinelemiştir. Atatürk'ün bu görüşünün hem Ulusal Mücadele Dönemi'ndeki koşulların hem de ulus devlet bilincinin yansıması olduğu düşünülebilir. Nitekim "Milli Mücadele'nin kazanılmasında etkili olan milli birlik ve milli şuur anlayışı yeni devletin eğitim politikasının da temelini oluşturmuştur" (Güven, 2018, s. 211).

Atatürk, ulusun gereksinimine ve çağa uygun, bilimsel, karma, uygulamaya dönük ve üretken bir eğitime gereksinim olduğunu ifade etmiştir. Halkın eğitimi konusunda öncelikle toplumda var olan cehaleti ortadan kaldırmanın gerekliliğini, bunun için okuma yazmaya önem verilmesini vurgulamış ve kadınların da erkeklerle aynı öğrenim derecelerinden geçerek yetişmeleri gereğini dile getirmiştir. Atatürk, kadın eğitimi üzerine görüşlerini, Batı Anadolu Gezisi'nde 15 Ocak 1923 tarihinde kız okullarının durumu hakkında bilgi aldığı Eskişehir Milli Eğitim Müdürü ile diyaloğunda da dile getirmiştir (Atatürk, 2019, s. 41). Cumhuriyet'in ilanından sonra da 1924'ten itibaren aşamalı olarak karma eğitime geçilerek, kız ve erkeklerin aynı okulda aynı programla bir arada okumaları sağlanmıştır (Güven, 2018, s. 214). Toplumda var olan cehaletin kaldırılması amacıyla Cumhuriyet'in ilanından yeni harflerin kabulüne kadar açılan yetişkin okuma yazma kursları, 1 Kasım 1928 sonrasında yurdun her yerinde açılan Millet Mektepleri'nde halka yeni harflerin öğretilmesiyle sürmüş, kısa sürede yetişkin okuryazarlığında ilerleme katedilmiştir (Akyüz, 2019; Güven, 2018).

Atatürk'ün "bilgiyi süs değil maddi hayatta başarıyı sağlayan uygulamalı ve yararlanılabilir haline getirme", eğitimin ulusun gereksinimlerine ve çağa uygun olması görüşleri daha sonra Cumhuriyet Dönemi'nde eğitimin resmi temel amaç ve ilkeleri arasında da yer almıştır (Akyüz, 2019, s. 331). Diğer yandan Ulusal Mücadele Dönemi'nde O'nun eğitim üzerine görüşleri, hem okul eğitimi hem de yetişkin (halk) eğitimi alanında eğitim gereksinimlerine işaret etmesi nedeniyle eğitim konusuna bütüncül bir bakış açısıyla yaklaştığını göstermektedir. Atatürk'ün ulusal, çağdaş, bilimsel, karma, uygulamaya ve üretmeye dayalı ve toplumda var olan cehaleti ortadan kaldırmaya dönük olarak özetlenebilecek eğitim üzerine görüşlerinin 21. yüzyılın dünyasında da geçerliliğini koruduğu görülmektedir. Bugünün dünyasında okuryazar olmanın yanında bilgi okuryazarı olmak önemli hale gelmiştir. Dolayısıyla, bilimsel bilginin birikimli olarak arttığı ve hızla yayıldığı 21. yüzyılda, eğitimin de çağa uyum sağlaması beklenmektedir. Bu nedenle eğitim, tüm

toplumu kapsayacak biçimde herkes için olmasının yanında, ulusun gereksinimleri dikkate alınarak çağdaş ve bilimsel bir bakış açısı ile ele alınmalı ve tasarlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Akyüz, Y. (2019). *Türk eğitim tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2019* (Genişletilmiş 31. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

2. Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı (2022, Ağustos). *Öğretmenlere.* https://www.atam.gov.tr/ataturkun-soylev-ve-demecleri/ogretmenlere

3. Atatürk, M. K. (2019). *Eskişehir-izmit konuşmaları 1923*. (Yay. Haz.: S. Onuş). İstanbul: Kopernik Kitap.

4. Atatürk, M. K. (2021). *Tarihi nutuklar 1922-1924.* (Yay. Haz.: S. Günaydın). İstanbul: Kopernik Kitap.

5. *Atatürk'ün Bütün Eserleri (1921-1922) (2015).* Cilt:12 (Dördüncü Basım). İstanbul: Kaynak.

6. *Atatürk'ün Bütün Eserleri (1920)* (2016a). Cilt: 8 (Dördüncü Basım). İstanbul: Kaynak.

7. *Atatürk'ün Bütün Eserleri (1921)* (2016b). Cilt:11 (Dördüncü Basım). İstanbul: Kaynak.

8. *Atatürk'ün Bütün Eserleri (1922-1923)* (2016c). Cilt:14 (Dördüncü Basım). İstanbul: Kaynak.

9. *Atatürk'ün Bütün Eserleri (1923)* (2016d). Cilt:15 (Dördüncü Basım). İstanbul: Kaynak.

10. Christensen, L. B., Johnson, R. B. ve Turner, L. A. (2020). *Araştırma yöntemleri desen ve analiz* (3. Baskı). (Çev. Ed.: A. Aypay). Ankara: Anı.

11. Güven, İ. (2018). *Türk eğitim tarihi* (Gözden Geçirilmiş 7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

12. Özakman, T. (2015). *1881-1938 Atatürk, kurtuluş savaşı ve cumhuriyet kronolojisi açıklamalar, kaynaklar, temel belgeler ve devrim yasaları* (4. Basım). Ankara: Bilgi Yayınevi.

13. Sarıhan, Z. (2019a). *1921 Maarif Kongresi*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.

14. Sarıhan, Z. (2019b). *Milli mücadelede maarif ordusu* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

15. Tezcan, F. (2022). *National sovereignty and national education: Education studies in the first term grand national assembly of turkey* [Paper presentation]. 4th International April 23 Scientific Studies Congress, Gaziantep Turkey, April 23-24, 2022. https://www.23april.org/_files/ugd/614b1f_c68e42c550644503a7ff8b3faef208ee.pdf

16. Türk Kurtuluş Savaşı (2022, 27 Ağustos). Wikipedia içinde. https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Kurtulu%C5%9F_Sava%C5%9F%C4%B1

17. Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (Güncelleştirilmiş 5. Baskı). Ankara: Seçkin.

GÖRSEL KAYNAKLAR

1.Resim1:https://isteataturk.com/Kronolojik/Tarih/1921/6/20/Ankarada-Cankaya-Kosku-Bahcesinde-20061921/2

2.Resim2:https://isteataturk.com/Kronolojik/Tarih/1921/bilinmiyor/bilinmiyor/TBMM-Baskani-Mustafa-Kemal-Mecliste-konusurken-1921/7

Ş.S.AYDEMIR'İN *SUYU ARAYAN ADAM* ROMANINDA (MİLLETİN VE BİREYİN) KİMLİK ARAYIŞI

SEARCHING FOR IDENTITY (NATIONAL AND PERSONAL) IN Ş.S.AYDEMIR'S NOVEL, *THE MAN SEARCHING FOR WATER*

Fatma KALPAKLI
Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi
ORCID: 0000-0002-0865-5373

Özet

Bu çalışmada, 1897 Türk-Yunan harbi yılına denk düşen ve tüm hayatı boyunca da hem sıcak savaş hatlarında hem de uygarlaşma savaşında cepheden cepheye koşturan değerli düşünür, aydın ve ekonomist Şevket Süreyya Aydemir'in yarı otobiyografik eseri *Suyu Arayan Adam* adlı çalışmasında (büyük ölçekte Osmanlı milletinin ve küçük ölçekte romanın kahramanı Aydemir'in) kimlik arayışı üzerinde durularak, Türk ulusunun Osmanlı'nın küllerinden tıpkı bir Anka kuşu gibi genç ve dinamik bir Cumhuriyet olarak yeniden doğuş serüveni mercek altına alınacaktır.

Aydemir çocukluğundan itibaren annesinden güzel bir İslami terbiye alır, daha sonra gençlik yıllarında kendini Turan idealine ve o coğrafyaya olan ilgisinin bir sonucu olarak sosyalizm ve Rus kültürüne kaptırır. Daha sonra değişen dünya şartlarını ve Türkiye'nin içinde bulunduğu jeopolitik konumu ve farklı kültürel cereyanları da göz önüne alarak sosyalizm ile kapitalizmin karışımı olacak yeni bir iktisadi yapılanma planı oluşturur ve nitekim bu da "Devletçilik" kavramı olarak yeni yapılanan Türk Cumhuriyet'inin temel ilkeleri arasında görülecektir. Daha sonra devletin yüksek mevkilerinde de çalışmak ve Atatürk ile tanışmak imkânını da yakalayan Aydemir, hayatının son zamanlarında romanda anlatıldığı üzere küçük bir çiftliğin bahçesine çekilerek "kendini bulduğunu" ifade etmektedir. Bu yıllar, romanda da değinildiği üzere, daha geniş bağlamda Türkiye Cumhuriyeti'nin de kendini arama ve oluşturma yıllarıdır ki hem romanın kahramanı Aydemir, hem de Türkiye Cumhuriyeti sürekli bir değişim ve gelişim içindedir.

Kısacası, bu çalışmada, *Suyu Arayan Adam* romanındaki Osmanlı milletinin ve bireyin, ana karakter Aydemir'in kimlik arayışı konusu romandan sunulan örneklemelerle mercek altına alınarak 30 Ağustos Zafer bayramının ve milli mücadele ruhunun daha iyi anlaşılmasına vesile olmak hedeflenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Şevket Süreyya Aydemir, *Suyu Arayan Adam,* kimlik arayışı, milli mücadele ruhu, 30 Ağustos Zafer Bayramı.

Abstract

The aim of this study is to explore Turkish nation's search and man's search for identity in Şevket Süreyya Aydemir's novel, *The Man Searching for Water.* Turkish writer, thinker, historian and economist Şevket Süreyya Aydemir based on his life story, wrote *The Man Searching for Water* in 1959 and tells the story of the birth of Turkish Republic from the ashes of Ottoman Empire as well as the story of Aydemir/the protagonist in his novel. He touches upon many different socio-political inluences such as Turanism, Socialism, Communism and Kemalism detailedly. He very vividly describes the winds of change blowing all over the world and lets the readers witness many historical events. Thus, Aydemir's semi-autobiographical novel conveys many ideological turbulences of the recent ages in his lifetime. Starting from Greco-Turkish war to Aydemir's own participation in the First World War as a soldier and his efforts to contribute to Turkish financial policies in the first decades of the young Republic by suggesting new concepts and

strategies as he has the opportunity to see and work with Atatürk himself. In *The Man Searching for Water*, Aydemir, in his later years, seems to get rid of all kinds of ideologies and finds the source of the water/his identity that he was looking for in his homeland. Actually, he seems to get closer to transcendentalism; he finds himself and eventually peace of mind too.

Thus, the author conveys socio-political history of Turkey as well as his personal history in his work and in doing so, he helps us have a deeper grasp of the spirit of Turkish independence and the spirit of August 30, Victory Day.

Key Words: Şevket Süreyya Aydemir, *The Man Searching for Water,* search for identity, spirit of Turkish independence,August30;VictoryDay.

BÜYÜK TAARRUZ'A DAİR BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ

A TRIAL OF BIBLIOGRAPHY ON THE GREAT OFFENSIVE

Sedef BULUT

ORCID No: 0000-0002-5525-584X –

Dr. Öğretim Üyesi, Ankara Üniversitesi

Millî Mücadele'nin askerî safhasının son halkasını oluşturan Büyük Taarruz, sonuçları itibarıyla yakın dönem Türk tarihinin en önemli olaylarından biridir. Zira Mustafa Kemal Paşa'nın başkumandanlığında Yunan ordusunun kesin olarak mağlup olmasıyla neticelenen Büyük Taarruz, Lozan Barış Antlaşması'na giden süreci de başlatmıştır. Böylece bağımsız ve modern Türkiye'nin inşası için uygun ortam da sağlanmıştır. Büyük Taarruz, bahsedilen önemine binaen şimdiye kadar birçok telif ve tetkik esere konu edinilmiştir. Genelkurmay Başkanlığı tarafından hazırlanan Türk İstiklâl Harbi serisi kapsamında Büyük Taarruz'un askerî boyutuyla ilgili neşredilen kitaplar bu konuda öncü bir işlev görmüştür. Türkiye'de üniversite sayısının iki yüzün üzerine çıkması, birçok yeni tarih bölümünün kurulmasını ve bu da Büyük Taarruz'u doğrudan ya da dolaylı olarak ele alan yüksek lisans ve doktora tezi sayınısın artmasını beraberinde getirmiştir. Yine Millî Mücadele'nin yüzüncü yıldönümü kapsamında düzenlenen sempozyum, kongre ve panel gibi bilimsel etkinliklerde sunulan ve Büyük Taarruz'u ele alan birçok bildiri bu konudaki literatürü zenginleştirmiştir. Ayrıca söz konusu konuya dair son yıllarda birçok makale yayımlanmıştır. Büyük Taarruz'a dair literatür incelendiğinde yapılan çalışmaların ekserisinin konuyu askerî boyutuyla ele aldığı ve bu çalışmalarda temel kaynak olarak Genelkurmay Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Arşivinde (ATASE) bulunan belgelerin kullanıldığı görülmektedir. Büyük Taarruz'u basın ve kamuoyuna yansıması açısından ele alan çalışmalarda da hemen hemen aynı gazete ve dergilerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda bahsedilen çalışmalar; araştırmanın çerçevesi, konunun ele alınış biçimi ve ulaşılan sonuçlar bakımından büyük ölçüde benzerlik teşkil etmektedir. Yani konuya dair yapılan çalışmaların önemli bir bölümü pek çok açıdan mükerrer olup orijinallikten uzaktır. Büyük Taaruz'a dair oldukça zengin bir literatür olmasına karşın şimdiye değin konuyla ilgili bir bibliyografyanın hazırlanmamış olması önemli bir eksikliktir. Bu doğrultuda Büyük Taarruz'un sistematik bir bibliyografyasının sunulduğu bu çalışmanın bundan sonra yapılacak araştırmalar için bir rehber vazifesi görmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca bu çalışmayla mükerrer çalışmaların kısmen de olsa önüne geçilebilmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Büyük Taarruz, Millî Mücadele, Bibliyografya.

The Great Offensive, which constitutes the last military phase of the National Struggle, is one of the most significant events in recent Turkish history in terms of its results. Because the Great Offensive, which resulted in the defeat of the Greek army under the command of Mustafa Kemal Pasha, also initiated the process leading to the Lausanne Peace Treaty. Thus, this success paved the way for the construction of an independent and modern Turkey. Due to its importance, the Great Offensive has been the subject of many copyrighted works until today. Books published on the military dimension of the Great Offensive within the scope of the Turkish War of Independence prepared by the Ministry of National Defence played a leading role in this regard. The increase in the number of universities in Turkey to over two hundred brought about the establishment of many new history departments which led to an increase in the number of masters and doctoral theses that directly or indirectly deal with the Great Offensive. Again, many papers on the Great Offensive presented at scientific events such as symposiums, congresses, and panels organized within the scope of the 100th anniversary of the National Struggle have enriched the literature on this subject. In addition, many articles on the subject have been published in recent years. Regarding the literature on the Great Offensive, it is seen that most of the studies deal with the issue with a military dimension and the documents found in the Archives of the General Staff Military History and Strategic Studies Office

(ATASE) have been used with a military dimension. It has been determined that almost all similar newspapers and magazines are used in studies dealing with the Great Offensive in terms of its reflection on the press and the public. In this sense, the framework of the research is largely similar in terms of the way the subject is handled and the results achieved. In other words, a significant part of the studies on the subject is repetitive and far from original in many respects. Although there is a very rich literature on the Great Offensive, it is an important shortcoming that a detailed bibliography on the subject has not been prepared so far. Therefore, this study, which claims to compose a systematic bibliography of the Great Offensive, is aimed to be a guide for future research. Besides, this study is a trial for preventing repetitive studies, even partially.

Keywords: Bibliography, Great Offensive, National Struggle

Giriş:

Bilimsel araştırmalarda, problem alanının bütünleştirilmesi, sınırlandırılması ve tanımlanması aşamalarında alanyazının yani konu ile ilgili kaynakların taranması çok önemlidir. [1]Araştırılan konu ve ana problemleri göz önünde bulundurarak mevcut kaynakları toplamak, aynı zamanda belirlenen konunun sınırlarını da ortaya çıkarmaktadır.[2] Araştırma probleminin netleşmesi açısından alanyazın taraması her ne kadar önemli olsa da, bazen kaynakların azlığı kadar, çok fazla kaynağın olması da araştırmacıda kafa karışıklığına neden olabilir. Bu durumda mevcut kaynakların iyi sentez edilmesi gerekmektedir.[3]

Araştırma konusu ile ilgili kaynaklara ulaşmak hususunda bilinen metotların yanı sıra eğer yapılmış ise bibliyografya çalışmaları da önemli bir yol göstericidir. Bibliyografya kelimesi, köken olarak Yunanca *biblion* (kitap)ve *graphien* (yazmak) kelimelerinden meydana gelmiştir. Fransızcası bibliographie olup Türkçe'de de bu şekli ile yaygın olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte tarihsel süreçte, esâmi'l-*kütüb*, *esâmî-i kütüb*, *ilm-i kütüb*, *ahvâl-i kütüb, ilm-i ahvâl-i kütüb* gibi kavramlar da mevcuttur. Aynı zamanda yine Batı dillerinden geçen literatür sözcüğü günümüzde de sık sık kullanılmaktadır.[4]

Hamza Zülfikar'a göre ise Türkçede, Arapça kökenli "mehaz" sözü bulunmaktadır ve kitabiyat teriminden daha yaygındır. Kitabiyat, mehaz, bibliyografya, kaynak, yararlanılan kaynaklar, kaynakça yıllar boyunca aynı kavram için sırasıyla kullanılan terimler olsa da, aralarındaki farklar ve benzerlikler pek vurgulanmamıştır.[5] Her ne kadar kavramlarla ilgili çeşitlilik söz konusu olsa da, aslında bibliyografyalar belirli bir konuda yazılmış veya yayımlanmış eserlerin tasnif edilmiş tam listesini vermektedirler.[6]

Türk Dil Kurumu güncel Türkçe sözlüğünde ise Yunanca kökenli bibliyografya karşılığı olarak kaynakça sözcüğünün kullanıldığı görülmektedir.[7] Yani TDK'ya göre bibliyografya ve kaynakça sözcükleri aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu çalışmada bibliyografya sözcüğü tercih edilmiş olup konu ile ilgili tartışmalar bu araştırmanın kapsamı dışında kalmaktadır.

Bibliyografyanın tarihçesi, basma eserlerin ortaya çıktığı15. yy'a kadar uzanmaktadır. Şüphesiz ki, aydınlanma çağının etkisi ile özellikle Fransa'da pek çok kitap basılırken, Fransız kütüphaneci Gabriel Naude, 1633 yılında ilk defa bibliyografya kelimesini kullanmıştır. Ancak ilk resmi tanım Fransız devrimi sırasında yapılmış ve *"her türlü görünüşü ile kitap bilgisi*" denilmiştir. 19. yy başlarında yine Fransa'da, ilk bibliyografya kılavuzları basılmıştır.[8] Bibliyografya'nın ilk resmi tanımı ise 1885 yılında Büyük Ansiklopedi' de şu şekilde yapılmıştır: "*tanım ve sınıflama bakımından kitap bilgisi*". Bundan sonra yazılan

[1] Niyazi Karasar, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 9. Bsk, Nobel Yayınları, Ankara,1999, s. 65.
[2] Nurettin Bilici, Adem Bilici, **Bilimsel Araştırma El Kitabı**,2. Bsk, Savaş Yayınevi, Ankara,2018, s.23-25
[3] Karasar, a.g.e., s. 66.
[4]İsmail Durmuş, Kitabiyyat Maddesi, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, www.islamansiklopedisi.org.tr, erişim tarihi: 28.08.2022.
[5] Hamza Zülfikar, "Kaynak mı? Kaynakça mı? Bibliyografya mı?" **Türk Dili**, s.19, tdk.gov.tr, erişim tarihi: 31.08.2022.
[6] Durmuş,a.g.m, www.islamansiklopedisi.org.tr,
[7] Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü, sozluk. gov. tr , erişim tarihi: 31.08.2022.
[8] Türker Acaroğlu, "Bibliyografya Nedir?", *Türk Kütüphaneciliği*, c.10, S.3-4, 1961, s.135-136.

ansiklopedi ve sözlüklerde de, bu tanım uzun yıllar boyunca tekrarlanmıştır. Türk tarihi açısından değerlendirilecek olunursa, en büyük bibliyografya alimi olarak Kâtip Çelebi'nin adı geçmektedir. En önemli eseri olan "Keşf-üz-zünun an esami-il-kütüp velfünun" Arapça olup Batı dillerine de çevrilmiştir ve bu çalışmada yaklaşık 1450 kitaptan bahsedilmektedir. Cumhuriyet döneminde ise Atatürk'ün direktifiyle 1934'te 2527 sayılı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu çıktıktan sonra "*Türkiye Bibliyografyası*" resmen yayınlanmaya başlamıştır. 1955'te Milli Kütüphane bünyesinde "Bibliyografya Enstitüsü" kurulmuş ve "*Türkiye makaleler bibliyografyası*" hazırlanmıştır.[9] Günümüze kadar da farklı bilim dallarında çok sayıda bibliyografya çalışmaları yapılmıştır.

Cumhuriyet tarihi alanında da, farklı konuda bibliyografya çalışmalarına rastlanmaktadır. Oğuz Aytepe'ye ait *Çanakkale Savaşı Bibliyografyası*,[10] Mukaddes Arslan'ın, *Atatürk İlkeleri İle İlgili Bibliyografya Denemesi*[11], Fatih Dervişoğlu'nun *Bir Sivas Kongresi Bibliyografyası Denemesi,*[12]Akın Aktaş tarafından hazırlanan *Erzurum Kongresi Bibliyografyası (1919-1920)*[13] örnek olarak gösterilebilir. Şüphesiz ki, bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Büyük Taarruz'a dair oldukça zengin bir literatür olmasına karşın şimdiye kadar konuyla ilgili bir bibliyografyanın hazırlanmamış olması bu çalışmanın yapılmasında teşvik edici olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk'ün "*Her safhasıyla düşünülmüş, ihzar, idare ve zaferle intaç edilmiş olan bu harekât, Türk ordusunun, Türk zabitan ve kumanda heyetinin yüksek kudret ve kahramanlığını tarihte bir daha tespit eden muazzam bir eserdir. Bu eser, Türk milletinin hürriyet ve bağımsızlık fikrinin layemut abidesidir. Bu eseri vücuda getiren bir milletin evladı, bir ordunun başkumandanı olduğumdan, ilelebet mesut ve bahtiyarım."*[14] şeklindeki sözleriyle ifade ettiği, bu yıl 100. yılını coşkuyla kutladığımız Büyük Taaruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi(26-30 Ağustos 1922) milli bir Türk devletinin kurulmasındaki önemli kırılma noktalarından birisidir.

Batı cephesinde Yunan işgallerine karşı verilen mücadelede, Sakarya Meydan Muharebesi ile düşman ordularını durdurmayı başaran Türk ordusunun Büyük Taarruz'la tek hedefi, Anadolu topraklarını işgallerden temizlemek olmuştur. 30 Ağustos 1922'de büyük kayıp veren Yunan ordusunun yeniden toparlanmasına imkân vermek istemeyen Mustafa Kemal Paşa, ileri harekât emri vermiş 9 Eylül'de İzmir, 11 Eylül'de Bursa kurtarılmış, 18 Eylül'de Bandırma, Yunanlılardan temizlenmiştir. Türk milleti için bir ölüm kalım mücadelesi olan İstiklal Savaşı'nın son halkası olan Büyük Taaruz ile savaşın sıcak safhası sona ermiştir. Ardından imzalanan Mudanya Ateşkes Antlaşması ve nihayetinde Lozan Barış Antlaşması ile yeni kurulan yeni Türk Devleti varlığını dünyaya kabul ettirmeyi başarmıştır.[15]

Bu çalışmada, Büyük Taarruz'a dair sistematik bir bibliyografya hazırlanmaya gayret edilmiş, bu bağlamda tezler, makaleler, bildiriler ve belli başlı kitaplar büyük ölçüde tespit edilmiştir. Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesini doğrudan anlatan eserler değerlendirmeye alınmış ve mükerrer çalışmaların kısmen de olsa önüne geçilebilmesi hedeflenmiştir.

A.Kitaplar

Kurtuluş Savaşı'nın önemli bir safhası olması dolayısıyla, konuyu anlatan hemen her eserde, özellikle İnkılap Tarihi kitaplarında, Büyük Taaruz'a dair bilgilere rastlanmaktadır. Büyük Taarruz'a dair yayımlanan kitaplar içerisinde temel kaynak niteliğinde olan eser ise Genel Kurmay Başkanlığı Harp Tarihi dairesi tarafından hazırlanan Türk İstiklal Harbi serisidir. Bu kitapta, Büyük Taarruz öncesi hazırlıklardan başlanarak, savaşın tüm askeri detayları ve stratejisi hakkında ayrıntılı bilgiler verilmektedir. Bunun dışında,

[9] A.g.e, s.139-140.
[10] Oğuz Aytepe, "Çanakkale Savaşı Bibliyografyası", *Atatürk Yolu Dergisi*, S.25-26, Mayıs Kasım,2000,s. 1-72.
[11] Ayrıntılı bilgi için bkz. Mukaddes Arslan, "Atatürk İlkeleri İle İlgili Bibliyografya Denemesi", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C.18,S.53, Temmuz 2002, s.530- 625.
[12] Fatih Mehmet Dervişoğlu, Bir Sivas Kongresi Bibliyografyası, Turkish Studies, C.2, S.1, 2007,s.274-304.
[13] Akın Aktaş, Erzurum Kongresi Bibliyografyası(1919-1920),(Edt. Oktay Karaman) Ankara, 2021.
[14] *Nutuk/Söylev*, C.2, 3. bsk, TTK Yayınları, Ankara,1989, s.902.
[15] İlhan Aksoy, "İlk BMM'nin Açılması ve Yeni Türk Devleti'nin Kuruluşu", *Türk İnkılap Tarihi ve Atatürk İlkeleri*(Edt. E. Semih Yalçın),Ankara,2010, s.262-266.

genel olarak asker kökenli araştırmacılar tarafından yazılan kitaplar ağırlıkta olup yazarı bilinmeyen ama savaşa dair detaylar veren kitaplar da mevcuttur. Son yıllarda yapılan araştırmalardan, Selim Erdoğan'ın yazdığı, 2021 yılında yayımlanan Büyük Taarruz kitabı, stratejinin yanı sıra coğrafyanın önemini de ön plana çıkaran, saha çalışması yapılarak hazırlanmış bir eser olarak dikkat çekmektedir. Büyük Taaruz'a yönelik belli başlı kitaplar ise şunlardır:

30 Ağustos 1922 Dumlupınar Başkumandan Meydan Muharebesi ve İnkılâplarımız, İdeal Matbaa, Ankara 1933.

30 Ağustos Hatıraları,(Haz. Nurer Uğurlu), Cumhuriyet Yay., (Basım yeri belirsiz), 2000.

Afyonkarahisar'dan İzmir'e Birinci Ordunun Karşısında Yunan Sürüleri, Orhaniye Matbaası, (Basım yeri belirsiz) 1339(1923).

ATAKAN, Rauf. Büyük Taarruz: 70. Yıl Armağanı, Genelkurmay Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1992.

ARTUÇ, İbrahim. *Büyük Taarruz Başkumandan Meydan Muharebesi*, İstanbul 1986.

ATTİLA, Osman. *Atatürk ve Büyük Zafer*, Güven Matbaası, Ankara 1972.

Atatürk 30 Ağustos'u Anlatıyor, Gürsoy Basımevi, Ankara,1960.

BEKTAŞ, Habib. Zafere Yürüyüş: 30 Ağustos, Altın Kitaplar, İstanbul, 2019.

AYGEN, Mehmet S. Büyük Zafere Doğru, Türkeli Matbaası, Afyon, 1984.

BELEN, Fahri. *Yunan Cephesi Nasıl Yarıldı,* Büyük Zaferin 50.Yıldönümüne Armağan, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Kültür Yay., İstanbul 1972.

Büyük Türk Zaferi, Afyon'dan İzmir'e İstiklal Harbi Hatıraları, Tenkitler, Tahliller, Ankara 1962.

Büyük Taarruz Harp Tarihi Broşürü, Genel Kurmay Basımevi, Ankara, 1997.

Büyük Zaferin 50. Yıldönümüne Armağan, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1972.

CEBESOY, Ali Fuat. *Siyasi Hatıralar: Büyük Zafer'den Lozan'a*, C.1., (Haz. Selim Kocahanoğlu), Temel yayınları, İstanbul, 2002.

ÇALIŞLAR, Orgeneral İzzettin. *Sakarya'dan İzmir'e Kadar 1'nci Kolordu*, (Yay.Hzl. Zekeriya Türkmen, Alev Keskin), Genelkurmay Askeri Tarih Stratejik Etüt Başkanlığı Yay., Ankara 2007.

DAĞLARCA, Fazıl Hüsnü. *Bağımsızlık Savaşı: 30 Ağustos*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2009.

DEMİRDURAK, Bülent. *30 Ağustos 1922: Cumhuriyet Yolu*, Gita Yayınları, İstanbul, 2022.

ERICSON, Edward J. *The Turkish War of Independence : a military history, 1919-1923,* Santa Barbara, California : Praeger,2021.

ERDOĞAN, Selim. *Büyük Taarruz- Dağlarda Tek Tek Ateşler Yanıyordu*, Kronik Kitap, İstanbul, 2021.

General Trikopis'in Hatıratı, Dersaadet Matba-i Askeriye, 1339.

GÖKMAN, Muzaffer, *30 Ağustos'a Doğru*, Eğitim Öğrenci Yayınları, İstanbul, 1976.

GÖRGÜLÜ, İsmet. *Büyük Taarruz,* Genel Kurmay Başkanlığı, Ankara 1992.

GÜRSOY, Şahin. *Atatürk ve Büyük Taarruz Kahramanlarına Armağan,* Afyon Kocatepe Üniversitesi yayınları, Afyon, 2010.

KANSU, Işık. *Belge ve Anılarla 30 Ağustos Zaferi,* Cumhuriyet Gazetesi-Mersin Büyük Şehir Belediyesi Ortak Yayını, 2019.

KARAMAN. Ramazan. *Devlet Kuran Zafer: 30 Ağustos ve Kahramanları*, Sarkaç Yayınları, 2011.

KUTLU, Osman. *Kurtuluş Yolunda Büyük Taarruz Yürüyüşü*, Ankara, 2014.

Mülâzım Mustafa Hulusi, Bir Kalpaklının Milli Mücadele Günlüğü, (Yay. Haz. Bayram Kodaman, Fahrettin Tızlak), Süleyman Demirel Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi ve Uygulama Merkezi Yay., Isparta 2006.

OFLAZOĞLU, Turan. *Mütarekeden Büyük Taarruza*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.

OKAY, Şenay Sezen ve M. Vedat Okay. *Büyük Taarruz'da Batı Cephesi Komutanları ve Şehitleri*, Yönetici Yayınları, İstanbul, 1983.

SELEK, Sabahatin. *Millî Mücadele: Büyük Taarruzdan İzmir'e*, Cumhuriyet Gazetesi Yayınları, İstanbul, 1997.

ŞEVKİ, Mehmet. *Büyük Taarruz Nasıl Oldu?,* Akşam Kitaphanesi, Ankara, 1933.

TANSEL, Selahattin. *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, C.IV, Ankara 1978.

TURAN, Mustafa. *Yunan Mezalimi(İzmir, Aydın, Manisa, Denizli- 1919-1923)*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1999.

TUNCEL, Bedrettin. *Atatürk ve 30 Ağustos Zaferinin İlk Kutlanışı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020.

TURHAN, Talat. *30 Ağustos*, İleri yayıncılık, İstanbul, 2004.

Türk İstiklal Harbi, Büyük Taarruza Hazırlık ve Büyük Taarruz (10 Ekim 1921-31 Temmuz 1922), C.II, VI.Kısım,,1.Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1967.

Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, Büyük Taarruz(1-31 Ağustos 1922, C. II, VI. Kısım, 2. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1968.

Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, Büyük Taarruz, C II, VI. Kısım, 3. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1969.

Türk İstiklal Harbi, Büyük Taarruza Hazırlık ve Büyük Taarruz(10 Ekim 1921-31 Temmuz 1922), C.II, VI. Kısım,1.Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara, 1994.

Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, Büyük Taarruz(1-31 Ağustos 1922), C.II, VI. Kısım, 2.Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1995.

Türk İstiklal Harbi Batı Cephesi, Büyük Taarruz'da Takip Hareketi, C. II, VI. Kısım, 3. Kitap, Genelkurmay Basımevi, Ankara,1995.

UĞURLU, Nurer. *30 Ağustos Hatıraları*, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul, 2000.

ÜÇÜNCÜ, Uğur. *Türk Kamuoyunda Büyük Taarruz*, Altınpost Yayınları, İstanbul, 2012. ÜLGENALP, Ali Rıza. *11. Alay, Büyük Taarruz'da Bir Süvarinin Hatıraları*, Altın Kitaplar Matbaası, İstanbul, 1980.

YASALAR, Turgut. *Ali Şamil Büyük Taarruz'un Küçük Tanığı*, Nemesis Kitap, İstanbul, 2022.

A.Makaleler

Büyük Taaruz ve Başkumandan Meydan Muharebesi ile ilgili yüzden fazla makale tespit edilmiştir. Akademik dergilerin yanı sıra Askeri Mecmua, Belgelerle Harp Tarihi Dergisi, Silahlı Kuvvetler Dergisi gibi dergilerde konu ile ilgili makalelere rastlanmaktadır. Büyük Taarruz'un 100. Yılı dolayısıyla popüler tarih dergilerinde de, bu konuda yayınlar yapılmaktadır. Kitaplarda olduğu gibi makalelerde de, Büyük Taarruz çoğunlukla askeri boyutu ile ele alınmıştır. Bunun dışında, Büyük Taaruz'un kamuoyuna yansıması tercih edilen bir konu oluştur. Bu makaleler konu itibarıyla değerlendirildiğinde, savaşın yerli ve yabancı basındaki etkilerinin araştırıldığı görülmektedir. Bununla birlikte makalelerde diplomatik ilişkiler konusu işlenmiş, farklı olarak bazı araştırmacılar tarafından Büyük Taaruz'un tiyatro eserlerine yansıması, marşlardaki etkisi ve bayram kutlamaları da ele alınmıştır.

ADAY, Erdal ve GÖKDÜL, Ali. *"30 Ağustos Dumlupınar Zaferinin Bir Propaganda Aracı Olarak "Yunan Mezalimi" İsimli Tiyatro Oyununa Yansımaları",* Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 69, 2021, ss.208 – 219.

AKANDERE, Osman ve AKANDERE Mehibe. "*Büyük Taarruz Öncesi Akşehir'de Yapılan Komutanlar Toplantısı ve Düzenlenen Futbol Maçının Millî Mücadelemiz Bakımından Önemi"*, Ata Dergisi, Sayı: 8, 1999, ss. 169- 177.

AKDAĞ, Ömer. "*Büyük Taarruzdan Önce Yusuf Kemal Bey'in Padişahla Görüşmesi ve Avrupa Seyahati",* Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: XIV, 1998, ss.488-512.

AKDER, Necati. *"30 Ağustos Zaferinin Türk Ocakları Açısından Manası ve Değeri*", Türk Yurdu, Cilt.2, Sayı:8(290), 1960, ss.55-59.

AKIN, Fehmi. *"Atatürk ve Fevzi Çakmak'ın Gözüyle Büyük Taarruz",* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, Ağustos 2008, ss. 98-109.

AKKOYUN, Turan. *"Büyük Taarruz'a Dair Notlar"*, Afyon Zafer Dergisi, 1996, ss.2209-2210.

AKTAR, Yücel. "*Büyük Taarruz ve Başkumandan Meydan Muharebesi '26-30 Ağustos 1922",* Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı:315, 1988, ss.25-67.

ALADDİNOĞLU Faruk ve ALİAĞAOĞLU, Alpaslan. *"Savaş Alanları Turizmine Tipik Bir Örnek: Büyük Taarruz (26-30 Ağustos 1922) ve Başkomutan Tarihi Milli Parkı",* Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, Cilt:18, Sayı:2, 2007, ss.215-225.

ALTAY, Fahrettin. *"Büyük Taarruzda Süvari Kolordumuz*", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Ağustos 1986, ss. 40-53.

ALTUNCUOĞLU, Neslihan. *"Kayseri Vilayet Gazetesi Ekseninde Cumhuriyetin İlk Yıllarında Kayseri'de Zafer Bayramı Kutlamaları"*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:1, Sayı:39, 2015, ss.1 – 18.

ARMAOĞLU, Fahir. *"Amerikan Belgelerinde 30 Ağustos Zaferi ve Amerika",* Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Sayı:91-93, 2004, ss.42-53.

AVANAS, Ahmet. "*Büyük Taarruz ve Konya",* Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı:1, 1994, ss.245-258.

ATATÜRK, Mustafa Kemal, *"Büyük Taarruz ve Zafer",* Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın, Sayı: 18, Ağustos 1986, ss.10-19.

AYIŞIĞI, Metin. *"30 Ağustos Zaferi ve İstanbul'daki Yankıları",* Tarih ve Toplum, Cilt:18, Sayı:105, Eylül 1992, ss.109-106.

BALCIOĞLU, H. Nazif. "*İstiklal Savaşı ve Büyük Zafer",* Taşpınar, Cilt:VII, Sayı:77, Ağustos 1939, ss.96-101.

BALKAYA, İhsan Sabri. *"Büyük Taarruz Öncesi İngiltere Nezdinde Barış Girişimleri ve Türk Bağımsızlık Mücadelesinin Avrupa Kamuoyuna Duyurulması".* Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: XIX, Sayı:57, Kasım 2003, ss.1115-1131.

BAŞ, M. Fatih. *"Sakarya'dan Büyük Taarruz'a Gergin Bekleyiş",* Toplumsal Tarih Sayı:344, Ağustos 2022, 100. Yıldönümünde Büyük Taarruz Özel Sayısı.

"Başkumandanlık Meydan Muharebesi Mevzileri Taarruz Bakımından Değerlendirilmesi", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın, Haz. Stratejik Etüdler Grubu, Sayı:43, Ağustos 2000, ss.111-116.

"Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nin Mevzilere Taarruz Bakımından Değerlendirilmesi", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın, Haz. Jeopolitik ve Stratejik Araştırmalar Grubu, Sayı:18, Ağustos 1986, ss. 54-72.

BAYCAN, Nusret. *"Büyük Taarruz'da Komuta Kademelerinde Görev Alanlarla Üst Düzeydeki Karargâh Subayları"*, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt:9, Sayı:26, 1993, ss.311-394.

BELEN, Fahri. *"Büyük Taarruz*", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi, Ağustos 1986, ss. 54-72.

BORAK, Sadi. "*Mustafa Kemal Büyük Taarruz Gününü Bütün Dünyadan Nasıl Gizli Tuttu?"*, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt 6, Sayı 17, ss.381 –392.

"*30 Ağustos Zaferi ve Büyük Millet Meclisi*", Tarih Hazinesi Dergisi, Sayı:6,1951, ss.449-451.

BOZETEPE, Kaya. *"Büyük Taarruz",* Bütün Dünya Dergisi, Sayı.8, 2017, ss.5-10.

BOZOĞLU Mustafa ve ÇUBUKÇU Kemal Mert. *"Examining the Geography of Logistic Points in "The Great Assault" of the Turkish War of Independence Using Spatial Statistics",* Savunma Bilimleri Dergisi, Cilt:14, Sayı: 2, 2015, ss.141-164.

Büyük Taarruz ve 30 Ağustos 1922 Başkumandan Meydan Muharebesi", Askeri Mecmua, Sayı: 51/90, 1933, ss.1-20.

"Büyük Taarruz ve Başkumandan Meydan Muharebesi", Askerî Mecmua, Sayı: 50/86, 1932, ss.1-24.

"Büyük Zaferimizin Yirminci Yıldönümü", Askerî Mecmua, Sayı:60/126, 1942, ss.1-13.

"*Büyük Taaruz'da Takip Harekatı (31 Ağustos-18 Eylül 1922*)", Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Haziran 1994, Yıl:43, Sayı: 98.

"*Büyük Taarruz Başkomutan Meydan Muharebesi"*, Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Temmuz 2015, Yıl:64, Sayı: 136.

"Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi 90'ıncı Yıl Özel Sayısı", Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, *Genelkurmay* Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Daire Başkanlığı Yayını, Yıl,: 61, Sayı:129, Ağustos 2012

"*Büyük Taarruz ve İzmir'in Kurtuluşu",* Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Aralık 2007, Yıl: 56, Sayı: 121

"Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebeleri"(Emirler ve Hava Keşif Raporları Belgeleri)(90'ıncı Yıl Özel Sayısı), Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Ağustos 2012, Yıl:61, Sayı:129

"Büyük Taarruza Hazırlık Dönemi", Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Ocak 2015, Yıl: 64, Sayı: 134.

ÇAPA, Mesut. *"Büyük Taarruz ve Otuz Ağustos Zaferi",* Müdafaa-i Hukuk, Sayı:60, ss.33-37, 2003.

ÇETİNKAYA, Ali. "*Büyük Taarruzun Askeri ve Siyasi Ehemmiyeti*", Taşpınar, Cilt :I, Ağustos 1933, ss.218-220.

ÇETİNKAYA, Y. Doğan, "Büyük Taarruz ve Hint Hilafet Hareketi'nin Para Yardımı" Toplumsal Tarih (100. Yıldönümünde Büyük Taarruz Özel Sayısı), Sayı:344, Ağustos 2022.

ÇUKUROVA, Bülent. *"Büyük Taarruz Günlerinde Ali Kemal Ve Siyasi Görüşleri,* Atatürk Yolu Dergisi, Yıl 1999, Cilt: 6, Sayı 23.

DEMİREL, Sadık. *"64'ncü Yıldönümünde Büyük Taarruz ve Strateji Dehası Mustafa Kemal"*, Askeri Hava Dergisi, Cilt:63, Sayı:295,1986, ss. 3-7.

DOĞANAY, Rahmi. *"Büyük Taarruz'da Türk Havacılığı",* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 13, Ocak 2003, s.375-388.

DOĞANER, Yasemin. *"Milli Mücadele'de 30 Ağustos'un Yeri ve Önemi",* Türk Kültürü Dergisi, Cilt: XLI, Sayı:483-484, 2003, ss. 257-265.

DURGUN, Bülent. *"Lojistik: Bilim midir, Sanat mıdır? Büyük Taarruz'da Türk Ordusu'nun Lojistiği"*, Toplumsal Tarih (100. Yıldönümünde Büyük Taarruz Özel Sayısı), Sayı:344, Ağustos 2022.

DURUSU, Sabri, "Türk Ordusunun Büyük Taarruza Hazırlandığı Dönemde İç Siyasi Durum", Askeri Tarih Bülteni, Sayı:22, Şubat 1987.

ERASLAN, Cezmi. "*Atatürk'ün Büyük Taarruz Değerlendirmeleri",* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ağustos 2008, Cilt :10, Sayı: 2, ss. 15-27.

ERDOĞAN, Selim. *"Büyük Taarruz Öncesinde Bir Dezenformasyon Başarısı: 'Deli' Halit Bey'in 19. ve 20. Tümenleri"*, Harp Tarihi Dergisi, Sayı:1, 2020, ss.73-93.

ERENDİL, Muzaffer. *"Büyük Taarruz'un 63'ncü Yıldönümü*", Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı: 104 (298), 1985, ss.59-65.

Muzaffer. "*Büyük Taarruz",* Askerî Tarih Bülteni, Sayı:8, 1979, ss.1-14.

ERKAL, Şükrü. "*Büyük Taarruzda Başkumandan Muharebesi",* Belgelerle Türk Tarih Dergisi, Sayı:91-92, Ağustos- Eylül- Ekim 2004, ss. 34-41.

ERKİLET, Hüseyin. *"30 Ağustos Zafer Bayramı",* Çınaraltı Mecmuası, Cilt:1, Sayı:4, 1941.

GÖK, Hacı Veli. *"30 Ağustos Zaferinin İlk Resmi Töreni Ve Cumhuriyetin İlk On Yılında Büyük Zaferin Yıldönümleri: İstanbul Örneği",* Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 29, 2021, ss. 165-186.

GÖKDENİZ, Sermet. *"Büyük Taarruz ve Atatürk Devrimi"*, Türk Birliği, 1969, Cilt:4, Sayı:43, 1969, ss.6-9.

GÖKDENİZ, Sermet. *"Büyük Taarruz",* Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı: 243, 1972, s.68-70.

GÖYÜNÇ, Hasan Nejat. *"50. Yıldönümü Dolayısıyle: Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nin Türk ve Dünya Tarihindeki Önemi"*, Türk Kültürü Dergisi, Sayı: 118, 1972, ss. 18-32.

GÖYÜNÇ, Nejat. *"Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nin Türk ve Dünya Tarihi'ndeki Önemi"*, Türk Kültürü, Cilt:10, Sayı:118, 1972, ss.18-31.

GÜN, Suat. *"30 Ağustos ve Bir Tarih Muhasebesi",* Türk Yurdu, Cilt:8, Sayı: 354, 1987, ss.47-51.

GÜNDÜZ, Asım. *"Büyük Taarruz Nasıl Başladı?",* Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın, Sayı:18, Ağustos 1986, ss.36- 39.

"Büyük Taarruz Nasıl Hazırlandı", Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın, Sayı:43, Ağustos 2000, ss.70-75.

GÜNEŞ, Muharrem. *"Büyük Taarruz Öncesi Askeri Hazırlıklar"*, Milli Güvenlik ve Askeri Bilimler Dergisi, Cilt:1, Sayı: 1, 2003, ss.91-114.

HACIEMİNOĞLU, M. Necmetin. *"Başkumandanlık Meydan Muharebesi 30 Ağustos",* Türk Kültürü, Ağustos 1998, ss. 466-470.

HÜSNÜ, Hasan. *"25 Ağustos 927'den 27 Ağustos 927'ye Kadar", Taşpınar*, Cilt: I,.Sayı:10, Ağustos 1933, ss.230-232.

ILGAR, İhsan. *"Büyük Taarruz Sırasındaki Kuvvetlerimiz",* Hayat Tarih Mecmuası, Cilt:1, Sayı:7, 1968, ss.29-30.

İNÖNÜ, İsmet. *"Sakarya'dan İzmir'e*", *Belgelerle Türk Tarihi Dergisi*, Sayı:18, Ağustos 1986, ss.25-35.

KARACEBE, Nizameddin. *"Mondros ve 30 Ağustos",* Askerî Mecmua, Sayı: 53/98, 1935, s.747-762.

KARAKOYUNLU, Sadri. *"30 Ağustos Zaferimizden Anılar",* Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı:242, 1972, ss.88-89.

KAYGANA, Mehmet. *"Türk Tiyatrosunda Büyük Taarruz",* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ağustos 2008, Cilt 10, Sayı 2, ss. 131-148.

KEÇİLİ, Songül. *"Tarihçilik Açısından Büyük Taarruz Sahasının Ekoturizm İle İlişkilendirilmesi",* Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:8(1), 2018, s.116-128.

KERİM, Cevdet. *"30 Ağustos- Anadolu'da Kan",* Hayat Mecmuası, Cilt: II, Sayı:49, 1927.

KİLLİ, Suna. *"86. Yıldönümünde Kocatepe-Büyük Taarruz ve Atatürk: Bir Değerlendirme",* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, Ağustos 2008, ss. 6-9.

KOCAGÜNEY, Vehbi. *"Başkumandan Savaşından Hâtıralar",* Tarih Coğrafya Dünyası, Cilt:1, Sayı:6, 1959, ss.445-448.

KOÇYİĞİT, Selahattin. *"Dünya Basınında Başkumandan Savaşı ve Sonucunun Değerlendirilmesi",* Millî Eğitim, Sayı:73, 1987, ss.18- 27.

KOLLU, Atilla. *"Büyük Zafer (Öncesi ve Sonrası İle)",* Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt:8, Sayı:24, 1992, 481-560.

KORLU, Muzaffer. *"30 Ağustos Türk Kahramanlığının Şahlanıp Kanatlandığı Gün",* İnan, Sayı:34-35, 1947, s.17.

KÖSTÜKLÜ, Nuri. "*Milli Mücadele'de Batı Cephesi Savaşları ve Zaferler",* Türkler (Yeni Türkiye), Cilt:XVI, 2002, s.168-182.

KÖYMEN, Mehmet Altay. "*Başkomutanlık Meydan Muharebesi ve Diğer Meydan Muharebeleri Arasındaki Yeri",* Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, 1992, VIII/24.

KURAN, Ercüment. *"30 Ağustos Zaferinin Önemi*", Türk Kültürü Dergisi, Sayı:43, 1965, ss.688-690.

KUTLUK, Oğuz. *"Başkumandanlık Meydan Muharabesi"*, Savaş, Sayı:12, 1936, s.6.

KÜRŞAT, Cengiz. *"26 Ağustos 1922 Büyük Taarruz Cephesinden Önce Küçük Asya Cephesi'nde Durum"*, Belgelerle Türk Tarihi Dergisi Dün/Bugün/Yarın, Sayı:55, Ağustos 2001, s.10-14.

MUMCU, Ahmet. *"30 Ağustos Zaferinin Dış Siyaset Üzerindeki Etkisi*", Birlik, Cilt:1, Sayı:1,1958, s.12-13.

ORHON, Orhan Seyfi. *"30 Ağustos Zafer Bayramı"*, Çınaraltı Mecmuası, Cilt:1, Sayı:4. 1941.

ORTAÇ, Yusuf Ziya. *"30 Ağustos"*, Çınaraltı Mecmuası, Cilt:2, Sayı:49, 1942.

ORTAK, Şaban. "*Büyük Taarruz'un TBMM'deki Yansımaları",* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, Ağustos 2008, s. 65-97.

OTMANBÖLÜK, Günvar. *"Başkumandan Meydan Savaşı",* Kemalizm ve Türkiye, Cilt:4, Sayı:45, 1979, s.14-15.

OZANKAYA, Özer. "*Ulusal Bayramların Toplumsal İşlevleri Açısından 30 Ağustos Zafer Bayramı",* Atatürk Yolu Dergisi, Cilt:1, Sayı:04, 1989.

ÖKSÜZ, Hikmet ve KÖSE, İsmail. *"Amerikan Arşiv Vesikalarında Büyük Taarruz."* Türkiyat Mecmuası (2017), ss.207-238.

ÖNGEL, Çağlar ve ALTINTAŞ Ahmet. *"2. Süvari Tümeni'nin Büyük Taarruz Harekâtı*", Near East Historical Review Sayı: 12/3, Temmuz 2022, s.s 275-293.

ÖZEL, Sabahattin. *"Atatürk'ün Büyük Taarruz Öncesinde Adapazarı-İzmit Gezisi (12-24 Haziran 1922)"*, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi, Cilt: 0, Sayı:5., 2004.

ÖZKAN, Kenan. "*Yunan İşgali Sırasında Göç Eden ve Büyük Taarruz Sonrasında Memleketlerine Dönen Muhtaç Köylülere TBMM'nin Yaptığı Yardımlar",* Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları, Sayı: 38, 2020, ss.137-166.

ÖZSELÇUK, Nusret. "*30 Ağustos Zaferi"*, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt:3, Sayı:9, 1987, ss.663-670.

ÖZTÜRK, Yücel. *"30 Ağustos Zafer ve Tayyare Bayramı Kutlamaları: Amaç, Süreç ve Kazanımlar",* History Studies, 2018, Cilt: 10, Sayı: 9, ss. 231-244.

PERİM, Ertuğrul. M. *"30 Ağustos Başkumandanlık Zaferi",* Türk Kültürü Dergisi, Sayı:106, 1971, ss.820-822.

RÜŞTÜ, *"İstiklal Harbi'nde 61. Fırkanın 26 Ağustos Büyük Taarruzda Oynadığı Rol",* Askeri Mecmua, Sayı:53/96, 1935, ss.148-163.

SARISAMAN, Sadık. *"Atatürk'ün Büyük Taarruz Değerlendirmeleri"*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, , Cilt:10, Sayı:2, Ağustos 2008, ss. 28-52.

SAYILIR, Burhan. *"30 Ağustos Zafer Bayramı Kanunu, İlk Zafer Kutlaması ve Büyük Taarruz İle İlgili Bazı Bilgiler"*, Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı, Cilt:12, Sayı:16, 2014, ss.89-114.

ŞAHİN, Naci. *"Büyük Taarruz Öncesi Afyonkarahisar'da Yunan Mezalimi*", Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt-:10, Sayı:2, Ağustos 2008, ss.121-130.

ŞARMAN, Kansu. *"Büyük Taarruz Hazırlıkları Akşehir'de Futbol Maçı",* Popüler Tarih, Sayı:22, 2002, ss.14-15.

"Büyük Taarruz Öncesindeki Günlerde "Spad"lar Mersin'e Çıkarılıyor", Popüler Tarih, Sayı:47, 2004, ss.12-13.

TANRIÖVER, Hamdullah Suphi. *"30 Ağustos",* Türk Yurdu, Cilt:6, Sayı:8, 1967, s.4-5.

TANSU, Samih Nafiz. *"30 Ağustos Zaferine Ait Mühim Bir Vesika, Başkumandan Mustafa Kemalin Millete Beyannamesi",* Tarihten Sesler, Sayı:8-9, 1943.

TOKER, Hülya. *"Büyük Taaruz'da Takip Harekâtı ve Yunan Macerasının Sonu",* Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı: 10,2007, ss.107-139.

TOPAL, Coşkun. *"Büyük Taarruz ve Uluslararası Kamuoyunda Yankıları"*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, Ağustos 2008, ss. 110-120.

TRAVLOS, Konstantinos. "Yunan Generalleri ve Küçük Asya Ordusu'nun Hezimetindeki Rolleri", Toplumsal Tarih (100. Yıldönümünde Büyük Taarruz Özel Sayısı), Sayı:344, Ağustos 2022.

TÜRKMEN, Uğur. *"30 Ağustos-Kocatepe Konulu Marş ve Türkü Dağarcığı",* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: X, Sayı:2, Ağustos 2008.

"Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın Not Defterlerinde Büyük Taarruz Harekâtı'na Uzanan Süreçle İlgili Değerlendirmeleri", Askerî Tarih Araştırmaları Dergisi, Sayı:10, Ağustos 2007, ss.83-105.

"*Türk İstiklal Harbi'nde Batı Cephesi"*, Harp Tarihi Belgeleri Dergisi, Mart 1973, Yıl:22, Sayı:68.

"Türk İstiklal Harbi'nde Batı Cephesi", Harp Tarihi Belgeleri Dergisi, Eylül 1973, Yıl:22, Sayı:69.

"Türk İstiklal Harbi'nde Batı Cephesi", Harp Tarihi Belgeleri Dergisi, Mart 1974, Yıl:23, Sayı:70.

"Türk İstiklal Harbi'nde 26 Ağustos 1922 Taarruzu ve Başkumandan Meydan Muharebesi", Askeri Mecmua, Sayı: 52/94,1934, s.3-20.

UYAR, Mesut. *"100. Yıl Dönümünde Büyük Taarruz"*, Toplumsal Tarih (100. Yıldönümünde Büyük Taarruz Özel Sayısı), Sayı:344, Ağustos 2022.

"*Büyük Taarruz: Türk'ün İki Asırlık Makûs Talihini Değiştiren Muharebe",* Toplumsal Tarih (100. Yıldönümünde Büyük Taarruz Özel Sayısı), Sayı:344, Ağustos 2022.

ÜÇÜNCÜ, Uğur. *"Fener Rum Ortodoks Patriği IV. Meletios'un Büyük Taarruzdaki Faaliyetleri"*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:17, Sayı:1, 2015, ss.21-50.

"Türk Basınına Göre Büyük Taarruzda Din Olgusu",

Türkiyat Mecmuası, Cilt:21, Sayı:2, 2011, ss.345-366.

VELİDEDEOĞLU, Hıfzı Veldet. *"30 Ağustos",* Halkevleri Dergisi, Cilt:4, Sayı:48, 1970, s.4-5.

YALÇIN, E. Semih. *"30 Ağustos Zaferinin Askerî, Malî ve Ekonomik Kaynakları*", Türk Yurdu, Cilt:15, Sayı:96, Ağustos 1995, ss.32-36.

YAŞAR, Selman. *"Büyük Taarruz'da Türk Süvarisi",* Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:10, Sayı:2, 2008,ss.244-253.

"Doğumunun 140.Yılında Neyzen Tevfik (Büyük Taarruz'a Bakışı ve

Çeşitli Yönleriyle)" Turkish Studies, Sayı: 15(2), 2020, ss.711-722.

YAVUZ, Ünsal. *"Mustafa Kemal'in 30 Ağustos 1924 Tarihli Dumlupınar Söylevi Ve Bir Fransız Belgesi", Atatürk Yolu Dergisi*, Cilt:3, Sayı:09,1992, ss.111-119.

"Yirmialtı Ağustos 1922 Büyük Taarruz ve Başkumandan Muharebelerine Katılan Tümen ve Daha Yukarı Birlik Komutanları", Silahlı Kuvvetler Dergisi, Sayı:242, 1972, s.2-4.

YÜCEER, Saime. "*Büyük Taarruz Sonrasında Yaşanan Dış Gelişmeler ve Türk İngiliz Savaşının Çıkmamasında Tarafların Rolü",* Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 9 (15), 2008, ss.379-394.

ZABSIZ, Fethi. *"Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi"* Kemalizm, Cilt:16, Sayı:181, 1977, ss.12 -20.

ZOBU, Şemsi Rıza. *"30 Ağustos 1922 Başkomutanlık Meydan Muharebesi Taarruz Planı",* Kara Kuvvetleri Dergisi, Sayı:7, 1960, ss.38-51.

C.Bildiriler

Büyük Taarruz'la ilgili çok sayıda bildiri mevcuttur. Özellikle yıldönümlerinde çeşitli üniversitelerde düzenlenen sempozyumlarla birlikte bildiri sayısı daha da artmıştır. Genel olarak konu itibariyle, kitap ve makaleler ile benzerlik gösteren çalışmalar yapılsa da, son dönemlerde sanat, edebiyat, turizm vb farklı konularda az da olsa bildirilerin hazırlandığı görülmektedir. 100.yıl dönümü nedeniyle çeşitli üniversitelerde sempozyumlar düzenlenmeye devam etmektedir. Bu bildirilerin basılması ile literatür daha da zenginleşecektir. Konu ile ilgili tespit edilebilen bildiriler şunlardır:

AKÇAKAYA, Cihat. *"Başkomutanlık Muharebesi,* Atatürk Konferansları (1973-1974), s. 263-271.

ALTINTAŞ, Ahmet. *"Süvari Kolordusu'nun Büyük Taarruz ve Sonrası Harekâtında Coğrafyanın Rolü",* Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Sempozyumu (ISMS), Ankara, Kasım 2017.

ARI, Kemal. "*Büyük Taarruzda Süvariler ve İzmir'e Yürüyüş",* 90. Yıldönümünde Sakarya Zaferi ve Haymana Sempozyumu, Ankara, 2012.

ARIKAN, Zeki. *"Büyük Taarruz Öncesi Türkiye'nin Durumu*", X. Millî Egemenlik Sempozyumu: Büyük Taarruz ve Sonuçları, Afyon, 7 Mayıs 1996.

ARSLAN, Esat. "*Büyük Taarruz Sonrası İzmir Yangını",* 12. Askerî Tarih Sempozyumu, Cilt.:I, İstanbul 2009.

ARSLAN, Lütfi. *"Mandacılık Meselesi ve Bolşevik Rusya ile İlişkilerin Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Muharebesine Kadar Etkileri",* 3. Uluslararası 30 Ağustos Bilimsel Araştırmalar Sempozyumu, Ankara, 30 Ağustos 2021.

ATNUR, İbrahim Ethem. *"The Times'e Göre Büyük Taarruz",* Millî Mücadele ve Büyük Taarruzda Afyonkarahisar Sempozyumu, Afyon, 2009.

AYDINÖZ, Aslı. *"Büyük Taarruz'da 15'inci Tümen Faaliyetleri ve Ahmet Naci Tınaz",* İstiklal Marşının Kabulünün 100. Yılı Anısına Ulusal Lisansüstü Öğrenci Sempozyumu, (Ed. Şahmurat Arık ve Esra Işık), Kütahya, 2021.

BALTAOĞLU, Ali Galip. *"1. Ordu Komutanı Ali İhsan (Sabis) Paşa'nın Büyük Taarruz Öncesi Faaliyetleri Çerçevesinde Büyük Taarruza Katkıları",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Uşak, 02-04 Ekim 2012.

ÇELEBİ, Mevlüt. *"İtalyan La Tribuna Gazetesinde Türk Ordusunun Zafer Yolu",* Büyük Taarruz'un 90. Yılında Uluslararası Milli Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Cilt: I, Uşak 2012.

ÇETİN, Sabit. "*Büyük Taarruzda Türk Havacılığı",* Havacılık Tarihi Sempozyumu Bildirileri 1911-1923, Ankara, 2015.

ÇOKAMAY, Bahadır, *"30 Ağustos ve Zafer Temalı Marşların Müzikal Ortak Yönlerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Değerlendirme",* 3. Uluslararası 30 Ağustos Bilimsel Araştırmalar Sempozyumu, 30 Ağustos 2021, Ankara.

DAYI, S. Esin Derinsu. *"Büyük Taarruz Sonrası Gelişmelerin TBMM'ne Yansımaları",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Uşak,02-04 Ekim 2012.

DEĞERLİ, Esra Sarıkoyuncu ve KARAKUZU Hasan.*"İngiliz Basınında Büyük Taarruz,"* VIII. Uluslararası Afyon Araştırmaları Sempozyumu, Afyon, 2018.

DOĞRU, Halime. "*Büyük Zaferin Dış Siyaset Bakımından Sonuçları ve Milli Egemenlik İlkesine Etkileri"*, VII. Millî Egemenlik Sempozyumu: Millî Mücadelede Büyük Zafer ve Millî Egemenlik, Kütahya, 1991.

ELİAÇIK, Muhittin. *"Bir Osmanlı Valisinin 30 Ağustos Zaferi Üzerine Methiyesi",* 2. Uluslararası 30 Ağustos Bilimsel Araştırmalar Sempozyumu, Ankara, 28-30 Ağustos 2020.

ERDAŞ, Sadık. *"Büyük Taarruz Öncesi Lojistik Faaliyetler",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, , Uşak, 02-04 Ekim 2012.

ERDEM, Nilüfer. *"Büyük Taarruza Giden Süreçte Rumlara Ait Gizli Anadolu'yu Savunma [Mikrasiatiki Amina] Örgütü",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Uşak,02-04 Ekim 2012.

ERTAN, Temuçin Faik. *"Zafer Yolunu Güncele Taşıyan Bir Mekân: Başkomutan Tarihi Milli Parkı",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Milli Mücadele ve Zafer Yolu Uluslararası Sempozyumu, Uşak, Ekim 2012.

GENÇ, Reşat. "*Büyük Taarruzun Gerçekleşen Hedefleri*", X. Millî Egemenlik Sempozyumu: Büyük Taarruz ve Sonuçları, Afyon,7 Mayıs 1996.

GÜNEŞ, Günver ve GÜNEŞ, Müslime. *"Sakarya Savaşı ve Büyük Taarruzun Aydın Sancağındaki Etkileri ve Sonuçları",* Sakarya Meydan Muharebesi ve III. Uluslararası Haymana Sempozyumu, Ankara, 2018.

GÜNEŞ, İhsan. *"Büyük Zafer ve TBMM",* VII. Millî Egemenlik Sempozyumu: Millî Mücadelede Büyük Zafer ve Millî Egemenlik, Kütahya, 1991.

"Büyük Taarruz Öncesi Diplomatik Hazırlıklar", X. Milli Egemenlik Sempozyumu: Büyük Taarruz ve Sonuçları, Afyon, 7 Mayıs 1996.

GÜRCAN, Nurettin. "*Doğu Yönetim Felsefesi Temelinde Kazanılmış Modern Bir Başarı: 30 Ağustos Zaferi"*, 3. Uluslararası 30 Ağustos Bilimsel Araştırmalar Sempozyumu, Ankara, 30 Ağustos 2021.

KARA, Fevzi Nuri; HAKAN, Yılmaz; TÜRKMEN, Uğur. *"Büyük Taarruz'un 100. Yıl Dönümüne Yönelik Sanat ve Müzik İnsanlarının Proje Önerileri",* 2. Uluslararası 30 Ağustos Bilimsel Araştırmalar Sempozyumu, Ankara, 28-30 Ağustos 2020.

KILIÇ, Fahri. *"Büyük Taarruz Öncesi Açılan Nalbant Mektebi",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Uşak, 02-04 Ekim 2012.

KIRIŞMAN, Mustafa. "*Büyük Taarruzdan İzmir'in Kurtuluşuna Fransız Kamuoyunda Türk Ordusu İmajı",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Uşak, 02-04 Ekim 2012.

KORKMAZCAN, Nezihe Selcen. *"Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey'in Büyük Taarruz Öncesi Paris ve Londra'daki Diplomatik Temasları"*, İstiklâl Yolunda Millî Mücadele'nin 100. Yılı Sempozyumu, İstanbul, 2019.

MÜJDECİ, Mustafa. "*Hakimiyet-i Milliye Gazetesinde Büyük Taarruz",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Uşak, 02-04 Ekim 2012.

ÖNCEL, Çağlar. *"Büyük Taarruz Öncesi 5. Süvari Kolordusu'nun Silah, Cephane, İaşe ve İkmal Faaliyetleri"*, Millî Mücadelede Cephe Gerisi ve İstiklâl Yolu Gençlik Sempozyumu, Ed. Yunus Emre Çakır ve Gözde Kalaycı, Çankırı, 2020.

ÖZDEMİR, Nuray. "*Büyük Taarruz Öncesi Yunanistan'ın İstanbul'u İşgal Planı",* Büyük Taarruz'un 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Uşak, 02-04 Ekim 2012.

ÖZLÜ, Hüsnü. *"Arşiv Belgelerine Göre, Büyük Taarruz Öncesi, "Sad Taarruz Planı" ve Mustafa Kemal Paşa'nın Genel Taarruz Planının Analizi",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Uşak, 02-04 Ekim 2012.

ÖZTOPRAK, İzzet. *"Büyük Taarruz ve Dış Kamuoyu",* X. Milli Egemenlik Sempozyumu: Büyük Taarruz ve Sonuçları, Afyon, 7 Mayıs 1996.

PEHLİVANLI, Hamit. *"Büyük Taarruz Öncesi Kritik Bir Karar: Birinci Ordu Komutanı General Ali İhsan Sabis'in Görevden Alınması ve Yargılanması",* Askeri, Siyasi ve Ekonomik Yönleriyle Büyük Zaferin 100. Yılı Uluslararası Sempozyumu, Batman, 8-10 Haziran 2022.

POLAT, Zelkif. *"Millî Mücadele ve Büyük Taarruzda Afyonkarahisar,"* Millî Mücadele ve Büyük Taarruzda Afyonkarahisar Sempozyumu, Afyon, 2009.

QASIMOV, Cavid. *"İbrahim Abilov'un "Büyük Taarruz" Öncesi Diplomatik Faaliyetleri",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Uşak, 02-04 Ekim 2012.

SARISAMAN, Sadık. *"Muhalif Basında Büyük Taarruz "Peyam Sabah" Örneği*", II. Sakarya Zaferi ve Haymana Sempozyumu, Ankara, 2015.

ŞAHİN, Feyza Kurnaz. *"Büyük Taarruz Sırasında Sıhhi Hizmetler",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Uşak, 02-04 Ekim 2012.

ŞEHİRLİ, Yücel Atila. *"30 Ağustos Zafer Bayramı'na İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Metaforik Algıları",* Uluslararası 30 Ağustos Bilimsel Araştırmalar Sempozyumu, İzmir, 28-31 Ağustos 2019.

TAĞMAT, Çağla D. *"Tarihi Edebiyattan Okumak: Çağdaş Yunan Edebiyatında Büyük Taarruz ve Başkomutan Meydan Muharebesi",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Uşak, 02-04 Ekim 2012.

TELLİ, Ali. "*30 Ağustos Zafer Yolu",* 3. Uluslararası 30 Ağustos Bilimsel Araştırmalar Sempozyumu, Ankara, 30 Ağustos 2021.

"Ecdadın İzinden Kocatepe'den Dumlupınar'a Zafer Yürüyüşü" Projesi, 7. Uluslararası Kültür Ve Medeniyet Kongresi, Şanlıurfa, 24-26 Ocak 2020.

TUTSAK, Sadiye. *"Büyük Taarruzda Esir Alınan Yunanlıların Kamplara Dağılımı ve Uşak Yunan Üsera Kampı",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Millî Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Uşak, 02-04 Ekim 2012.

TÜRKMEN, Zekeriya. "*Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın Yazdıklarına Göre Afyonkarahisar ve Civarında Büyük Taarruz Öncesi Yapılan Hazırlıklar ve Ilgın Süvari Manevrası,"* VIII. Uluslararası Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyumu, Afyonkarahisar, 2018.

TÜRKMEN, Zekeriya. "*Büyük Taarruz Öncesi Uluslararası Kamuoyu Oluşturma Çabaları Bağlamında Azerbaycan Elçisi İbrahim Abilov'un Türkiye'deki Faaliyetlerine Dair Bir Değerlendirme"*, VIII. Uluslararası Atatürk Kongresi, Gence- Azerbaycan, 13-15 Ekim 2015.

ÜÇÜNCÜ, Uğur. *"Büyük Taarruz Zaferi'nin Ortadoğu'da Yankıları",* Sykes Picot Gizli Antlaşmasının 100. Yılında Orta Doğu ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu, Ankara, 1-3 Aralık 2016.

UZUN, Hakan. *"Anadolu Basınının Gözüyle Başkumandan Muharebesi",* Büyük Taarruzun 90. Yılında Uluslararası Milli Mücadele ve Zafer Yolu Sempozyumu, Uşak, 2-4 Ekim 2012.

ÜÇÜNCÜ, Uğur. *"Türk Kamuoyuna Göre Büyük Taarruz Zaferinin Azerbaycan Üzerindeki Yansımaları"*, III. Beynelxalq Türk Dünyası Araşdırmaları Simpoziumumun Materialları, Bakü/ Azerbaycan, Cilt:4, 25 - 27 Mayıs 2016.

YANARDAĞ, Ayşe. "*Başkumandanlık Meydan Muharebesinin Askeri ve Siyasi Sonuçları: Çanakkale Krizi ve Mudanya Mütarekesi",* 1. Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Sempozyumu, Ankara, 3-5 Kasım 2017.

YAVUZ, Gökçe. *"Kurmay Albay Halit Akmansu ve Büyük Taarruz'a Etkisi",* İstiklal Marşının Kabulünün 100. Yılı Anısına Ulusal Lisansüstü Öğrenci Sempozyumu, Ed. Şahmurat Arık ve Esra Işık, Kütahya, 2021.

YEL, Selma. *"Büyük Taarruzu Müteakiben II Ordusunun Çanakkale Ve Boğazlar Bölgesi Takip Harekâtı ve Balıkesir,"* Millî Mücadelenin 100. Yılında Kuvayı Milliye Şehri Balıkesir Uluslararası Sempozyumu, Balıkesir, 2019.

"İstiklal Savaşında Büyük Taarruz 'un Tarihinin Tespitinin Perde Arkası", VI. Uluslararası Atatürk Kongresi, Ankara,12 Kasım 2007.

D.Tezler

Büyük Taaruz ile ilgili farklı tarihlerde yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezlerinde de askeri ve stratejik konularla birlikte basın çalışmaları ön plana çıkmaktadır.

Yüksek Lisans Tezleri

AKÇASULU, Zinnur. *Hâkimiyet-i Milliye Ve Peyam-ı Sabah Gazetelerine Göre Büyük Taarruz*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Tarih Bölümü), 2019.

BASTEM, Murat. *Büyük Taarruz'da Hava Harekâtı,* Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Tarih Bölümü), 2010.

DEMİRALAY, Atilla, Büyük Taarruz ve Büyük Taarruz Şehitlikleri, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümü), 2009.

ERDOĞAN, Abdullah. *Çanakkale ve Büyük Taarruzda Mustafa Kemal Paşa'nın Askeri Rolü*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Tarih Bölümü), 2017.

EZER, Feyzullah. *Büyük Taarruz Öncesi İkmal Ve İaşe,* Yüksek Lisans *Tezi,* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Tarih Bölümü), 1997.

GÜNEŞ, Muharrem. *Büyük Taarruz Öncesi Askeri Hazırlıklar*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,2002.

PEKÖZ, Nilgün Nurhan. *Büyük Taarruz Ve Mudanya Mütarekesinin İzmir Basınına Yansımaları,* Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi / Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 1990.

TÜRKSOY, Mehmet Erhan. *Askeri Ve Stratejik Açıdan Büyük Taarruz,* Yüksek Lisans Tezi*,* Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 2014.

YAVUZ, Gökçe, *Dumlupınar Başkumandan Meydan Muharebesi,* Yüksek Lisans Tezi, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Tarih Bölümü), 2021.

Doktora Tezleri

ADALI, Doğan. *Büyük Taarruza Hazırlık Dönemindeki Diplomatik, Siyasi ve Askeri Faaliyetler,* Doktora Tezi, *Marmara* Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü İstanbul 1998.

ÜÇÜNCÜ, Uğur. *Türk Kamuoyunda Büyük Taarruz,* Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Tarih Bölümü), 2010.

Sonuç:

Büyük Taaruz'a dair makaleler, kitaplar, bildiriler ve tezler tarandığında oldukça zengin bir literatür olduğu görülmektedir. Özellikle makale ve bildiri sayısı oldukça fazladır Büyük Taarruz'un yıldönümü münasebetiyle düzenlenen sempozyum ve paneller sayıyı her geçen gün arttırmaktadır. Ancak bu konu ağırlıklı olarak askeri boyutu ile alınmaktadır ve bu bağlamda mükerrer çalışmalar ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte özellikle son yıllarda resim, müzik, sanat tarihi, tiyatro, ekoturizm vb konularda münferit çalışmalara da rastlanmaktadır. 2022 yılının Büyük Taarruz'un 100. Yılı olması dolayısıyla başta Türk Tarih Kurumu olmak üzere pek çok üniversite ve kurumlar ard arda sempozyumlar düzenlemektedirler. Bu sempozyum bildirilerinin basılmasıyla birlikte literatür şüphesiz daha da zenginleşecektir. Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü de bir kitap hazırlığı içindedir. Büyük Taarruz ile ilgili yüksek lisans tezleri sayıca doktoradan daha fazla olmakla birlikte konu itibariyle yine askeri strateji ve basın ortak paydasında birleşmektedirler. Büyük Taaruz hakkında farklı boyutları ile doktora düzeyinde tez çalışmaları yapmak mümkündür. Özellikle cephe gerisi kavramı, gündelik hayat, kadın ve çocuklar, insana dair hikayeler, söylenceler vb konuların yalnızca tarihçiler tarafından değil farklı disiplinlere mensup araştırmacılar tarafından çeşitli boyutları ile alınabileceği düşünülmektedir.

30 AĞUSTOS ZAFERİ VE BAŞKOMUTANLIK MEYDAN MUHAREBESİ TEMALI ŞARKI VE MARŞLAR

MARCHES AND SONGS COMPOSED FOR THE 30 AUGUST VICTORY DAY AND FIELD BATTLE OF THE COMMANDER-IN-CHIEF

Burak SAĞIRKAYA

Dr.,(Ph.D.), Milli Eğitim Bakanlığı, Afyonkarahisar/Türkiye ORCID NO: https://orcid.org/ 0000-0001-5244-957X

Özet

Bu yıl 30 Ağustos Başkomutanlık Meydan Muharebesi zaferinin 100. yılını kutluyoruz. 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamalarında görsel sanatlar, sahne sanatları, gösteri sanatları, edebi sanatlar ve metinler, oratoryolar, marşlar ve şarkılar aracılığı ile Kurtuluş Savaşı ve Milli Mücadele ve Büyük Taarruz sürecinde gerek düzenli ordunun, gerekse Kuva-yi Milliye kahramanlıklarının ve zaferlerinin gelecek nesillere doğru bir şekilde ulaştırılması, milli birlik ve beraberlik duygusunun ilk günkü gibi yaşatılması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda bu araştırma ile 30 Ağustos Zafer Bayramı için bestelenmiş şarkı, marşların tespiti amaçlanmıştır. Tarama modeliyle gerçekleştirilen bu araştırma için; Türk Silahlı Kuvvetleri Armoni Mızıkası Komutanlığı repertuarı, Milli Eğitim Bakanlığı müzik dersi külliyatı, okul müzikleri dağarcığı, son dönem çocuk şarkıları bestecilerinin yayınları, geleneksel ve popüler müzik neşriyatları incelenmiştir. İnceleme sonucu 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 18 Mart Çanakkale Zaferi ve Şehitlerini Anma Günü, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, Vatan, Bayrak ve Atatürk temalı çok sayıda eser bestelendiği tespit edilmiştir. Ne var ki 30 Ağustos Zafer Bayramı kapsamına alınabilecek temalarını yansıttığı düşünülen kısıtlı oranda besteye ulaşılmıştır. Bestelerin ağırlıklı olarak popüler müzik türünde olup Türk Silahlı Kuvvetleri Armoni Mızıkası repertuarında ve Milli Eğitim Bakanlığı okul müzik külliyatını konu ile ilgili beste sayısı oldukça kısıtlıdır. Milli birlik ve beraberliği yansıtan temalar ve bayramlar için eser vermiş bestecilerin 30 Ağustos Zafer Bayramı teması çerçevesinde müzik eseri bestelemediği tespit edilmiştir. Bunda diğer tören ve kutlamalarda görev alan ve katılım gösteren örgün eğitim sürecindeki öğrencilerin; 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlaması ve anma törenlerinde gerektiği gibi yer almaması ve 30 Ağustos tarihinin yaz tatili süreci içerisinde olması, bu sebepten örgün eğitim veren okullardaki öğrencilerin bayram kutlaması ve anma törenlerine gerekli şekilde katılımlarının ya çok az ya da hiçbir şekilde sağlanamamasının da bir etmen olduğu düşünülebilir. Zira yukarıda adı geçen milli bayram ve milli temalara dair kutlama ve anma törenlerinin tarihleri örgün eğitim süreçlerine denk gelmektedir. Bu şekilde temaya yönelik eser veren bestecilerin okul süreçlerine yönelik motivasyonlarının daha yüksek olduğu düşünülebilir. TSK bandolarının ise 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlama ve anma törenlerinde belirli bir standart dâhilinde eser icra ettiği bilinmektedir. 30 Ağustos Zafer Bayramı temalı şarkı ve marşların daha çok bestelenerek kutlama ve törenlerde yerini almasının böylesi şanlı bir zaferin gelecek nesillere hatırlatılması ve milli duyguların doğru temellerden beslenmesi adına gerekli olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: 30 Ağustos Şarkı ve Marşları, Zafer Bayramı Şarkı ve Marşları, Büyük Taarruz Şarkı ve Marşları, Başkomutanlık Meydan Muharebesi Şarkı ve Marşları

Abstract

This year on the 30th of August we celebrate the 100th anniversary of the Commander-in-chief battle victory. In the celebrations of the 30 August, Victory Day activities are performing such visual arts, literary arts, and music arts to commemorate the heroes and victories of both the regular army and the Kuva-yi Milliye during the War of Independence. The aim of this celebration is for the National Struggle and the Great Offensive to be conveyed to future generations. It is also aimed to convey the feeling of national unity and togetherness as it was on the first day. In this direction, it is aimed to determine the songs and marches

composed for the August 30 Victory Day with this research. In this study; the Turkish Armed Forces Harmony band Command's repertoire, the Ministry of National Education's music lesson library, school music books, and traditional and popular music genres were examined. As a result of the examination, it was determined that many works were composed with the theme of 29 October Republic Day, 18 March Çanakkale Victory and Martyrs' Day, 23 April National Sovereignty and Children's Day, 19 May Commemoration of Atatürk -Youth and Sports Day. However, a limited number of compositions, which are thought to reflect the themes that can be included in the scope of August 30 Victory Day, have been reached. The compositions are mainly in the popular music genre. The number of compositions related to the subject in the repertoire of the Turkish Armed Forces Harmony band and the school music library of the Ministry of National Education is very limited. It has been determined that the composers who gave works for the themes reflecting national unity and solidarity did not compose musical works within the framework of the 30 August Victory Day theme. In this case, it can be shown as a reason that there are no ceremonies in educational institutions because of the students are on summer vacation or that the students do not attend the ceremony. Because the dates of celebration and commemoration ceremonies related to other national days and themes coincide with the times when schools are continuing the educational period. Therefore, it can be thought that the compositions of the composers who gave works on national themes were intended for the ceremonies held in schools. Songs and marches with the theme of August 30 Victory Day must be composed more and take their place in celebrations and ceremonies. It is necessary for national unity that especially the young generation sing songs all together about this victory together. It is thought that more songs with the theme of victory in the battle of the commander-in-chief are necessary to remind future generations of their history and to feed national feelings up from the right foundations.

Keywords: 30 August Songs and Marches, Victory Day Songs and Marches, the Battle of the Commander-in-Chief Songs and Marches

GİRİŞ

Başkomutanlık Meydan Muharebesi, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa yönetiminde 26 Ağustos Afyon Kocatepe'de başlayıp 30 Ağustos Kütahya Dumlupınar'da mutlak zaferle sonuçlanan muharebedir. 30 Ağustos günü Atatürk Dumlupınar'dan "-Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir ileri!" emrini vermiş ve 18 Eylül Biga-Erdek'in düşman işgalinden kurtuluşunu kadar devam edecek Büyük Taarruz'un ateşini yakmıştır.

30 Ağustos zaferine yönelik ilk resmi tören 1924 yılında Mustafa Kemal Paşa'nın teşrifi ile Kütahya/Dumlupınar/Çal Köyü'nde yapılmıştır. Bu büyük zafer 1 Nisan 1926 yılında ise TBMM'nin kararı ile Zafer Bayramı olarak kutlanmaya başlanmıştır (Gök, 2021: 167). Atatürk 30 Ağustos 1924 Zafertepe'den 30 Ağustos Büyük Zafer'inin önemini şu sözüyle ifade etmiştir. "-yeni Türk Devleti'nin temeli burada atıldı. Ebedi hayat burada taçlandırıldı. Bu sahada akan Türk kanları, bu semada dolaşan şehit ruhları devlet ve cumhuriyetimizin ebedi muhafızlarıdır" (Karaman, 2011).

O günden bugüne kesintisiz devam eden 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamalarında Kurtuluş Savaşı ve Milli Mücadele ve Büyük Taarruz sürecinde gerek düzenli ordunun, gerekse Kuva-yi Milliye kahramanlıklarının ve zaferlerinin gelecek nesillere doğru bir şekilde ulaştırılması, milli birlik ve beraberlik duygusunun ilk günkü gibi yaşatılması amaçlanmaktadır. Bayram kutlamaları genel olarak seremoniler, görsel sanatlar, sahne sanatları, gösteri sanatları, edebi sanatları içeren etkinliklerle gerçekleştirilmektedir. Milletlerin milli şuurlarının oluşmasında büyük önem arz eden bu etkinlerin içerisinde müzik önemli bir yer tutmaktadır. Zira müzik kitleleri topyekün hareketlendirebilen özel bir enerjiye sahiptir.

Bu bakımdan bu araştırmanın amacı; genel temanın 30 Ağustos Zafer Bayramı ve Başkomutanlık Meydan Muharebesinin olduğu şarkı ve marşların tespit edilmesidir. Cumhuriyet Bayramı, diğer milli bayramlar ve önemli günler, Ulu Önder Mustafa Kemal ATATÜRK ve kahraman Türk Milleti'ne ithafen yazılmış ve bestelenmiş marş ve şarkılar, gençliğe, şanlı askeri zaferlere, şanlı bayrağımıza, vatan ve Türk Milleti'nin gerçekleştirdiği şanlı zaferlere dair bestelenmiş şarkı ve marşlar bu araştırmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Araştırmanın kapsamı dâhilinde; 30 Ağustos Zafer Bayramı'nın ilanı olan 1926 yılından 2022 yılına kadar doğrudan 30 Ağustos zaferine ithafen bestelenmiş eserlere ulaşılmaya çalışılmıştır. Tarama modeliyle gerçekleştirilen bu araştırma için; Türk Silahlı Kuvvetleri Armoni Mızıkası Komutanlığı

repertuarı, Milli Eğitim Bakanlığı müzik dersi külliyatı, okul müzikleri dağarcığı, çocuk şarkıları bestecilerinin fiziki ve internet yayınları, geleneksel ve popüler müzik neşriyatları incelenmiştir. İncelemeler neticesinde 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 18 Mart Çanakkale Zaferi ve Şehitlerini Anma Günü, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, Vatan, Bayrak ve Atatürk, kahramanlık temalı çok sayıda eser bestelendiği tespit edilmiştir. Ne var ki doğrudan 30 Ağustos Zafer Bayramı kapsamına alınabilecek temaları yansıttığı düşünülen dokuz esere ulaşılmıştır. Ulaşılan eserler beş ana başlık altında işlenmiş ve kategorilendirilmiştir. Eserlerin listesi bulgularda yer aldığı gibidir.

BULGULAR

1. Son Dönem Bestelenmiş Şarkı ve Marşlar

Son dönem bestelenmiş üç adet marş formunda esere ulaşılmıştır. Eserin isimleri kaynaklarda 30 Ağustos Zafer Marşı olarak geçmektedir. Eserlerin daha çok tarihi bilgi verici yaşanmış kahramanlıklara atıf yapar nitelikte güfteler içerdiği görülmüştür.

1.1. 30 Ağustos Zafer Marşı

Söz-Müzik: Mithat Güven
Düzenleme: Mesut Özşahin
Referans ve Lisans: Be müzik adına Netd Müzik Video Dijital Platform Ticaret A.Ş ve 1 Müzik
Yıl: 2021
Yayınlanmış Notasyon: Ulaşılamamıştır
Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=69vdsdavzqs

1.2. 30 Ağustos Zafer Marşı

Söz Müzik: İlksen Kodal
Aranje: Ufuk Uzun
Video: Özcan Akman
Vokaller: Ufuk Uzun, Zeynep Şimşek Tarım, Gülin Şenyüz
Referans ve Lisans: Öğretmen yetiştirme geliştirme genel müdürlüğü; Öğretmenler Türkiye İçin Söylüyor Projesi
Yıl: 2020
Yayınlanmış Notasyon: Ulaşılamamıştır
Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=89bXmkPMG1c

1.3. 30 Ağustos Zafer Marşı

Söz: Ayşin Altay
Müzik: Ali Altay
Aranje: Ali Altay
Vokal: Ali Altay
Referans ve Lisans: Ali Altay
Yıl: 2021
Yayınlanmış Notasyon: Ulaşılamamıştır
Kaynak: https://www.youtube.com/channel/UCfEJgDbvdU_TvQFQvV87tSQ/videos

2. TSK ve Milli Eğitim, Koro Külliyatına Dair Yayın ve Kaynaklarında Yer Alan Eserler

Bu alanda bir esere ulaşılmıştır. Eserin bestecisi Ziya Aydıntan okul müzik eğitimi ve gitar eğitimi için çok sayıda yayın vermiş önemli isimdir. Kendisinin; Cumhuriyet, vatan, bayrak, hürriyet gibi okul müziği dağarcığında yer almış marş besteleri bulunmaktadır (Öztutgan, 2012).

2.1. Dumlupınar Marşı

Söz: İzzet Ulvi
Beste: Ziya Aydıntan
Referans: TSK ve MEB şarkılar ve marşlar içeren ilgili yayınlar
Yıl: Ulaşılamamıştır
Yayınlanmış Notasyon: Mevcut
Kaynak: Okul ve Korolara şarkıları içeren kitaplar

3. Eğitici Öğretici Şarkı ve Marşlar

Eğitici öğretici şarkı ve marş olarak iki esere ulaşılmıştır. Bu eserler daha çok okul öncesi ve ilkokul birinci kademe öğrencilerine yönelik yazıldığı düşünülmektedir.

3.1. 30 Ağustos Zafer Bayramı şarkısı

Söz: Gamze Karlıdağ Polat, Elif Naz Acar
Müzik: Elif Naz acar, Saygın Bilen
Vokal: Elif Naz acar, Saygın Bilen
Referans ve Lisans: Radyo Bebek Çocuk şarkıları
Yıl: 2017
Yayınlanmış Notasyon: Ulaşılamamıştır
Kaynak: https://www.youtube.com/c/RadyoBebekOfficial/featured

3.2. Kral Şakir 30 Ağustos Zafer Bayramı Şarkısı

Söz: Ulaşılamamıştır
Müzik: Ulaşılamamıştır
Vokal: Ulaşılamamıştır
Referans ve Lisans: Grafi2000 ve Cartoon Network
Yıl: 2020
Yayınlanmış Notasyon: Ulaşılamamıştır
Kaynak: https://www.youtube.com/watch?v=1tFnqrMChHY

4. Popüler Müzik

Bu alanda bir şarkıya ulaşılmıştır. Eser içerik bakımından pop müziği tarzında bestelendiği düşünülmektedir.

4.1. 30 Ağustos Zafer Bayramı Şarkısı

Söz: Doğanay Tüzüngüç
Müzik: Doğanay Tüzüngüç
Vokal: Doğanay tüzüngüç
Referasn ve Lisans: Doğanay Tüzüngüç
Yıl: 2021
Yayınlanmış Notasyon: Ulaşılamamıştır
Kaynak: https://www.youtube.com/c/Do%C4%9FanayT/playlists

5. Armoni Bandosu ve Mızıkası Marşları

Bu alanda iki adet askeri bando için bestelenmiş esere ulaşılmıştır. Her iki eserde silahlı kuvvetler için eser vermiş önemli bestecilerdir. Dumlupınar Marşı; Halit Recep Arman tarafından Dumlupınar'da ki Yunan ordularına karşı kazanılan zafer adına bestelenmiştir. Mudanya Ateşkes Antlaşması'nı imzalayan İtilaf Devletleri temsilcileri antlaşma sonrasında gemilere Türk Ordusu'nun çaldığı bu marş ile binmişlerdir. 30 Ağustos Zafer Marşı ise Fethi Sazçalan tarafından bestelenmiştir. Kendisi Kıbrıs, süvari, vatan, zafer gibi pek çok içerik ve temada askeri bandolar için eser vermiştir. Form olarak alışıldık marş yapısından farklı bir şekilde bestelediği 30 Ağustos Zaferi Marşı en çok bilinen ve icra edilen eseridir (Tekin, 2021: 122).

5.1. Dumlupınar Marşı

Besteci: Halit Recep Arman
Referasn ve Lisans: Türk Kara Kuvvetleri Bando ve Armoni Mızıkası tarafından 1971 yılında "Türk Marşları" albümünde seslendirilmiştir.
Yayınlanmış Notasyon: Mevcuttur
*Yıl:*11 Ekim 1922
Kaynak: Milli Savunma Bakanlığı Armoni Mızıkası Komutanlığına bağlı arşivler

5.2.30 Ağustos Zafer Marşı

Beste: Fethi Sazçalan
Referasn: Kara Kuvvetleri Komutanlığı Armoni Mızıkası Kayıt Arşivi
Yayınlanmış Notasyon: Mevcuttur
*Yıl:*Ulaşılamamıştır
Kaynak: Milli Savunma Bakanlığı Armoni Mızıkası Komutanlığına bağlı arşivler

SONUÇ

Bu araştırmada yer alan bulgu ve tespit edilen veriler neticesinde;

Ulaşılan eserlerin ağırlıklı olarak son dönem popüler müzik türlerinde bestelenmiş eserler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Milli birlik ve beraberliği yansıtan temalar ve bayramlar için eser vermiş pek çok bestecinin doğrudan 30 Ağustos Zafer Bayramı ve Büyük Taarruz temelinde eseri bestelemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı okul müzik külliyatını doğrudan 30 Ağustos ve Büyük Taarruz temeli bestelenmiş eser sayısının oldukça kısıtlı olduğu düşünülmektedir. Bunun sebeplerinden bir tanesinin de 30 Ağustos tarihinin yaz tatili süreci içerisinde olması, bu sebepten örgün eğitim veren okullardaki öğrencilerin kendi okullarında Zafer Bayramına yönelik bir program hazırlığı içinde olmamaları da bestelenme sıklığına dair bir etmen olduğu sonucunu doğurmaktadır.

Ulaşılan eserlerin her birinin 30 Ağustos Zafer temasını işlediği, dinleyenler için tarihi bilgiler verdiği, hareketli tempolarda ve marş temposunda yazıldığı, Büyük Taarruz sırasında yaşanılan kahramanlıklara, Mustafa Kemal ATATÜRK ve şanlı Türk ordusunun atıf yaptığı, yaşanılan süreci melodik bir dilde aktardığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

- Müziğin toplum ve etkileşim ilişkisinden yola çıkarak popüler müzik türlerinde eser veren yorumcu ve bestecilerin ilgili resmi kurumların yapacakları teşvikler aracılığı ile daha fazla eser vermeleri sağlanabilir.
- Okul müziği, milli bayram ve törenlere yönelik eser veren bestecilerin 30 Ağustos temasına yönelik motivasyonlarını yükseltici teşvikler aracılığı ile daha fazla eser vermeleri sağlanabilir.
- Son dönem 30 Ağustos Zafer Bayramı kutlamalarına belediyelerin de büyük destekler verdiği görülmektedir. Bu yüzden yerel yönetimlerin alana yönelik popüler müzik türünde eserlerin verilmesini sağlayacak çalışmalar gerçekleştirmesi önerilebilir.

30 Ağustos Zafer Bayramı temalı şarkı ve marşların daha çok bestelenerek kutlama ve törenlerde yerini almasının böylesi şanlı bir zaferin gelecek nesillere hatırlatılması ve milli duyguların doğru temellerden beslenmesi adına gerekli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Gök, H. V. (2021). 30 Ağustos Zaferinin İlk Resmi Töreni ve Cumhuriyetin İlk On Yılında Büyük Zaferin Yıldönümleri: İstanbul Örneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9 (29), 165-186.

Karaman, R. (2011). *Devlet Kuran Zafer*, Ankara: Sarkaç Yayınları.

Öztutgan, K. (2012). *Grand Maestro Ziya Aydıntan (1904-1980)*, 10 Ağustos 2022 tarihli erişim: http://www.muziklopedi.org/?/Makale/1102

Tekin, E. (2021). Mehter, Boru-Trampet Ve Bando Alanında Askeri Müzik Besteleri ve Çalışmalarıyla Eşsiz Bir Asker Bestekâr: Fethi Sazçalan. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi*, 7 (13), 108-138.

AZERBAYCAN EDEBİYATI ÖRNEKLERİNDE ATATÜRK VE ZAFER

ATATURK AND VICTORY IN AZERBAIJAN LITERATURE EXAMPLES

Gülyaz HÜMMETZADE

Yüksek lisans öğrencisi, Baku Devlet Üniversitesi ORCID İD: 0000-0002-1419-3486

Özet

1926-cı ildən Zəfər Bayramı kimi qeyd olunan 30 Avqust Atatürk sayəsində dəyər qazanmışdır. Böyük Hücumun qələbəsi və işğalçı qoşunların ölkə sərhədlərini tərk etməsinə səbəbiyyət verib adını tarixə həkk edən Mustafa Kamal Paşa ədəbiyyata da adını qızıl hərflərlə yazdırıb. Türk ədəbiyyatı ilə yanaşı Azərbaycan ədəbiyyatında da atamıza böyük sevgi hiss olunur. “Bizi birləşdirəcək bir Atatürk olsun” deyən Azərbaycanın xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadə şeirlərində Atatürkün şəxsiyyəti və siyasəti haqqında müxtəlif fikirlər səsləndirib, Atatürkün türk xalqı ilə keçdiyi şərəfli yolu qələmə alıb. Təkcə Bəxtiyar Vahabzadənin deyil, həm də Xəlil Rıza Ulutürkün, Qabilin, Zəlimxan Yaqubun, Abbas Abdullanın, Rafiq Zəka Xəndanın və başqalarının əsərlərində Atatürkə və onun mübarizəsinə həsr olunmuş çoxlu əsərlər var. Xəlil Rıza Ulutürkün “Məsləki varlığından, min qat böyükdür, böyük” misrasından başlayaraq Atatürkə olan sevgisini və dərin hörmətini bəyan etdiyini görürük. Məqaləmizdə bu müəlliflərin yaradıcılığı əsasında Atatürkə, türk xalqının vətənpərvərliyinə həsr olunmuş müxtəlif nümunələr araşdırılmış, Azərbaycan ədəbiyyatında türkün və Atatürkün böyüklüyü ifadə edilmişdir. Atatürkü “Türküstan xalqının sağ ikən dastana çevrilən əfsanəsi” kimi xarakterizə edən Zəlimxan Yaqub onun şöhrətinə daha çox şeirlər səsləndirib. Gənc yaşlarında vətəninə, millətinə xidmət edən Atatürk bütün uğurlarını millətinə bağışlayırdı. Ədəbiyyat isə atamızın hər uğuruna, şeir, hekayə, rəvayət və s. ithaf edib. Qısaca nümunə verilən müəlliflər və onların əsərləri məqaləmizdə daha ətraflı araşdırılır.

Açar sözlər: Zəfər Bayramı, Böyük Hücum, Atatürk, ədəbiyyat

Abstract

August 30, celebrated as Victory Day since 1926, gained value thanks to Atatürk. Mustafa Kemal Pasha, who engraved his name in history with the victory of the Great Offensive and the occupation troops leaving the borders of the country, is close to history and has his name written in literature with golden letters. Apart from Turkish literature, great love is felt for our father in Azerbaijani literature. Azerbaijani national poet Bahtiyar Vahabzade, who said "Let there be an Atatürk who will unite us", expressed various views on Atatürk's personality and politics in his poems and wrote the honorable path that Atatürk took with the Turkish people. There are many works dedicated to Atatürk and his struggle not only in the works of Bahtiyar Vahabzade, but also in the works of Halil Rıza Ulutürk, Kabul, Zalimhan Yakub, Abbas Abdulla, Refik Zaka Handan and others. We see that Halil Rıza Ulutürk declared his love and deep respect for Atatürk, starting from the line "His profession is a thousand times greater than his existence". In our article, based on the creativity of these authors, analyzes were made on various examples dedicated to Atatürk and the patriotism of the Turkish people, and the greatness of Turks and Atatürk in Azerbaijani literature was expressed. Zalimhan Yakub, who described Atatürk as "the legend of the people of Turkistan, who turned into an epic even in his life," sang many more poems to his glory. Abbas Abdulla, whose heart beat for Turkey, wrote many poems by looking at the portrait of Atatürk rising above his head, and analyzes were made by giving examples of these poems in the article. Atatürk, who served his country and nation at a young age, attributed all his achievements to his nation. Literature dedicated a poem, a story, a story to every success of our Father. The authors and their works, briefly shown as examples, are examined in more detail in our article.

Keywords: Victory Day, Great Offensive, Atatürk, literature

GİRİŞ

Ataturkün irsi haqqında Heydər Əliyev belə deyirdi: “Türkiyə Cümhuriyyətinin böyük tarixivar. Böyük öndər, dahi Mustafa Kamal Atatürk demokratik Türkiyənin əsasını qoymuş, böyük dövlət yaratmışdır. Sonra gələn nəsillər onun işini davam etdirərək Türkiyəni bütün dünyada nüfuzlu, əzəmətli bir dövlətə çevirmişlər”.

Atatürk gənc yaşından Türkiyənin bütövlüyü üçün çalışmışdır. Qələbə uğrunda bəzən müharibə, bəzən isə şəxsiyyətinin formalaşmasında əsas amillərdən olan mütaliyə etdiyi ədəbiyyatdan gələn söz xəzinəsi mühüm rol oynamışdır.

Daha uşaqlıq illərindən ədəbiyyat sevdalısı olan Mustafa Kamal Atatürk hər zaman müharibə ilə deyil, insanların düşüncələrini şeirlə, sözlə başqalarına ötürə biləcəyinə, qələbəni mədəniyyətlə qazanacağına inanırdı.

Ədəbiyyatın insana təsirini daha Namiq Kamalı, Tofiq Fikrəti və Ziya Göyalpı oxuduğu zamanlardan hiss edirdi.

Atatürk öz zamanında şeirə, sənətə, mədəniyyətə dəyər verən bir lider olmuşdur. Onun hərtərəfli siyasəti tarixdə iz qoyduğu kimi ədəbiyyat səhifələrində də yer almışdır. Ədəbiyyatda Mustafa Kamal paşanın sözlə müxtəlif portretləri çəkilmiş, onun haqqında heyranlıqla söz edilərək şeirlərin, hekayələrin qəhrəmanına çevrilmişdir.

ARAŞDIRMA

Türk dünyasının böyük şəxsiyyəti təkcə Türkiyə türklərinin deyil, eləcə də bütün dünyanın əsərlərində mükəmməl bir obraz şəklində canlandırılmışdır.

Azərbaycan ədəbi şəxsiyyətləri də Türk dünyasının uzaqgörən liderinə çoxsayda şeir, hekayə, roman, kitab ithaf etmişdir. Əli bəy Hüseynzadə Atatürkə şeir həsr edən ilk ədiblərdən olmuşdur. Əli bəy Hüseynzadə «Onun vəfat tarixi» adlı bir şeir yazıb və bu şeirində Hüseynzadə Atatürkü Rəhmanın Ərşində günəşə (Neyyiri-ərşi Rəhman) bənzədir, məqamını “Mükimi-ərşi Yezdan”da (Allahın ərşində) nişan verirdi.

Söylədi tarixini
Ona tapan bir ozan:
Öldü atatürk — dahi
Mükimi-ərşi yezdan!

Tənvir eylədi fikri,
Doğru yolu göstərdi:
Kamal əfkar rəhbəri
Neyyiri-ərşi rahman!

Gözələ aşiq idi,
Sevgilisiydi vatan.
Şimdi o yücə qazi
Qəribi-hüsni canan.

Əli bəy Hüseynzadə Mustafa Kamalın şəxsiyyətini idealizə edir və ona ilahi məzmun verirdi. Təkcə şeyxülislam nəvəsi Əli bəy deyil, XX yüzil ümmət poeziyasının son böyük dahisi, pakistanlı filosof Məhəmməd İqbal da belə düşünürdü: "Türk fidanı Avropa ildırımının onu davamlı rahatsız etməsinə rəğmən kök saldı və meyvə verdi. Peyğəmbər Məhəmməd Mustafa münafiq düşməni Əbuləhəbin təcavüzləri sayəsində necə kamala çatmışdısa, türklərin Mustafası (Mustafa Kamal) da avropalılarla çarpışma nəticəsində kamala çatdı. Mənim şeirimi hind və əcəm əyarı ilə ölçmə, zira bu şerin cövhəri gecə yarılarında axan göz yaşlarımdan gəlir".

Azərbaycanın müstəqillik uğrunda söz yazarı Bəxtiyar Vahabzadə Mustafa Kamal Atatürkə bir çox şeirində müraciət etmişdir. Ümumilikdə Türk dünyası, onun azadlığı, milli mənsubiyyəti, gələcək ümidləri Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığının əsas tərkib hissəsidir. 1970-1990-cı illərdə yazdığı "Türküstan, Türküstan", "Yunus İmrə", "İstiqlal nəğməkarı", "Əhməd Cavad", "Böyük türkçü", "Sənət sənət üçündür, yoxsa xalq üçün", "Ey qocaman Türkiyə" adlı məqalə və məktubları, habelə poetik əsərlərində Bəxtiyar Vahabzadə türkçülük, azərbaycançılıq baxışlarını, Azərbaycanın Türkiyə ilə dostluq əlaqələrini təcəssüm etdirir. "Atatürk" adını daşıyan şeirində də Türkiyənin xilaskarı olan Atamıza rəğbəti görünür və arzu olaraq yeni bir fikir küləyindən qoca millətin daranaraq bizi də birləşdirəcək bir Atatürkün yaranmasını diləyir.

Atatürkün atası! Adi cəfakeş bir ata,

Öz kiçik külfətinin cövrünü çəkmiş bir ata,

Bir böyük millətə ancaq ata əkmiş bir ata!

Atatürkün anası! Adi bir insan, bir ana.

Zaman ötdükcə nədən səcdə qılır hər kəs ona?

Bir böyük millətə bir gün ata doğmuş o ana.

Atatürkün sinəsi, yurdun almmaz qalası!

Atatürk millətinin həm atası, həm balası!

Nədir arzum, diləyim tanrıdan imanla bu gün?

Talanan, bağrına dağlar çəkilən xalqım üçün:

Yeni fikrin küləyindən qoca millət darana,

Bizi birləşdirəcək bir Atatürküm yarana!

Azərbaycanın Atatürkü sevdiyi kimi Mustafa Kamal Paşa da Azərbaycana böyük dəyər vermişdir: "Azərbaycanın sevinci bizim sevincimiz, kədəri bizim kədərimizdir. Azərbaycan bizim qardaşımızdır. Heç nəyə baxmayaraq ona yardım etmək borcumuzdur" deməsi onun bizim xalqa duyduğu hörməti göstərir.. Atatürkün Azərbaycanı Türkiyəyə qardaş bilməsi Azərbaycanın Bəşəri və humanist şairi Bəxtiyar Vahabzadə şeirində də əks edilmişdir.

Bir ananın iki oğlu

Bir ağacın iki qolu

O da ulu, bu da ulu

Azərbaycan-Türkiyə

Atatürk dünyanın diqqətini çəkdiyi üçün onunla bağlı xarici şairlər, ədiblər də fikirlər səsləndirmişlər. 30 Avqust Zəfərindən sonra "Tanrı cəmiyyətə kömək etmək istədiyində, bu cəmiyyətin başına Mustafa Kemal Paşa kimi bir lider gətirir" deyə xarici bir şair duyğularını ifadə etmişdir.

İstiqlal mövzusu sözün əsl mənasında azadlıq carçısı Xəlil Rza Ulutürk yaradıcılığında mühüm yeri tutur. Atatükün əqidəsi, yolu olan istiqlal Xəlil Rza Ulutürk şeirlərinin əsas qayəsi olmuşdur. X.R.Ulutürk istiqlaldan yazıb da Atatürkdən yazmaması mümkün deyildi. X.R.Ulutürk şeirində Atatürk və Dədə Heydəri müqayisəli şəkildə qələmə almışdır:

Azadlıq allahı tək əyləşib öz yerində,

Yerin-göyün nuru var peyğəmbər gözlərində.
Sadəliyi nur saçır, əzəməti dərində.
Gedir, polad çiynində Kəpəz, Qoşqar boyda yük.
Dədə Heydər - Atatürk.

Dərin mavi gözləri sakit yanan od-ocaq,
Alovunda satqınlar yanacaq, kül olacaq.
Qaranlıqda işıqdır - o işığa yol açaq.
Məsləki varlığından böyükdür, min qat böyük.
Böyüklük heykəlidir Dədə Heydər - Atatürk!

Dörd tərəf qar-qiyamət, sərt qış... o, güllü yazdır,
Dinc, mülayim səsi də qaynar bir ehtirasdır.
Ərzurumdan Xəzərə şığıyan Xan Arazdır.
Dalğasında dönüklər ağ köpükdür, boz köpük,
Dalğalanır nəhr tək Dədə Heydər – Atatürk.

Azərbaycan, Türkiyə... Daş qala - qoşa səngər,
Bütün qasırğalara birləşməklə sinə gər.
Bu birlik qarşısında düşmən tük salacaq, tük...
Qucur iki sahili Dədə Heydər - Atatürk.

Zəlimxan Yaqub da Atatürk əzəmətinə heyran olan qələm sahiblərindəndir. Z.Yaqub Türkiyəyə səfəri zamanı Atatürk köşkündə qalır və orada qaldığı günləri xatırlayaraq qələmə alır: “Almaniyaya müalicəyə gedirdim. Dostlarımın arzusunu nəzərə alaraq neçə günlüyə İstanbulda-Atatürk köşkündə qalmalı oldum. Bu köşk 1935-ci ildə Atatürkün sağlamlığını qorumaqdan ötrü həkimlərin məsləhəti ilə 48 gün müddətində tikilib. Təəssüf ki, Atatürk burda iki il yaşaya bilib. Bu köşkün hər yerində, hər qarışında ulu öndərin xatirəsi canlanır. Mən burda qəhrəmanlıqlarla dolu bir ömrün müqəddəs, unudulmaz anlarını xatırladım. O xatirələrin havasını udmaq, şirinliyini dadmaq, səmimi misraların dilində danışdırmaq mənə qismət oldu”

…Mustafa Kamalın xəstə günləri....
Eşitdim səsləri, duydum ünləri.
Açdı çox sirləri, çox düyünləri,
Atatürk köşkündə keçən günlərim.
Yerdən də, göydən də həvəs alırdı,
Bir soraq alırdı, bir səs alırdı.
Onun ciyəriylə nəfəs alırdı,
Atatürk köşkündə keçən günlərim.
Ana sevgisiylə açıb qolunu,
Göstərdi tarixdən gələn yolunu.
Mənə tanıtdırdı Anadolunu,
Atatürk köşkündə keçən günlərim.
Qaçmadı ölümdən, qorxmadı yasdan,
Oldu Çanaqqala dillərdə dastan.
Başladı Samsundan, çıxdı Sivasdan,

Atatürk köşkündə keçən günlərim.
Ümiddi, inamdı, qeyrətdi mənə,
Min il tükənməyən sərvətdi mənə.
Həqiqət tarixi öyrətdi mənə,
Atatürk köşkündə keçən günlərim.
Türk nə, Türkiyə nə, Türküstan nədir,
Cahanda Türk adlı bu cahan nədir?
Dedi, igid kimdi, qəhrəman nədir,
Atatürk köşkündə keçən günlərim.
Gah sevinc yaşandı, gah da qəm oldu,
Gözümdə müqəddəs bir aləm oldu.
Ən şirin, ən dadlı xatirəm oldu,
Atatürk köşkündə keçən günlərim.

Şeirin hər misrasında Z.Yaqubun Ulu öndərə rəğbəti hiss edilir. Əsəri təhlil etdiyimizdə məlum olur ki, Atatürkün Çanaqqala zəfəri, Samsun, Sivasa hərəkət istiqamətlərindən bəhs edilir. "Qaçmadı ölümdən, qorxmadı yasdan" misrasında Atamızın keçdiyi şərəfli, amma bir o qədər də çətin yolu ifadə edilir.

Türkiyənin "Səyahətnaməsi"nə "Atatürkiyə" adını verən Rafiq Zəka əsərlərində Atatürkü dövlət qurucusu kimi deyil, türklərin atası adına layiq bir dahi kimi qələmə verib.

Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra Mustafa Kamal Atatürk irsinə olan maraq daha da çoxalmışdır. XX əsrin 90-cı illərin ortalarında atatürkçülük ideologiyasının yayılması başlamışdır. Türkçülük ideyaları qabarıq şəkildə özünü göstərirdi. Azərbaycan Prezidentinin Sərəncamı ilə mart ayının 2001-ci ildə Atatürk Mərkəzinin yaranması buna bariz nümunədir. Bu mərkəzin əsas amalı Atatürk irsinin öyrənilməsi, türkçülük ideyalarının təbliği, türk dünyasının ədəbiyyatının, tarixinin, ənənələrinin tədqiqi və təhlilidir.

NƏTİCƏ

Atatürkün adı, yaratdığı və hələ də yaşayan şəxsiyyəti uzun illərdir var olan Türkiyədə və eləcə də dünyanın bir çox ölkələrində ölməzdir. Azərbaycan və Türkiyə arasındakı qardaşlığın, dostluğun gələcəyinə işıq saçan Atamızın fikirləri bu gün də yaşayır. Atatürk yaşamı ilə dünyamızı aydınlatdığı illərdən bu günə kimi dillər əzbəri olmuş, şeirlərin, hekayələrin əsas qəhrəmanına çevrilmişdir. Türk ədəbiləri ilə yanaşı Azərbaycan sənətkarları da onun haqqında müxtəlif əsərlər yaratmışdır. Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi Əli bəy Hüseynzadə hələ onun haqqında ilk şeir yazanlardan olmuşdur, hətta bu şeirlərin ayrıca araşdırılmasına ehtiyac vardır. İstiqlaliyyət şairi Bəxtiyar Vahabzadə Türkiyə ilə qardaşlığımızdan, Türk azadlığından bəhs edən şeirləri ilə yanaşı Atatürkə həsr etdiyi şeir də var. Eləcə də X.R.Ulutürk, Z.Yaqub da şeirlərində Atatürkü əsas obraz kimi şəxləndirmişlər. Tək şeirlə məhdudlaşmayan sənətkarlarımız Atatürkə hekayə, roman, kitab yazmışdır. Janrından, mövzusundan asılı olmayaraq ona həsr edilən hər bir ədəbi nümunədə Mustafa Kamal Atatürk ideallaşdırılmışdır, örnək göstərilmişdir. Və Azərbaycan ədəbiyyatında da yetəri qədər nümunələr bunun doğruluğunu sübut edir.

MƏNBƏLƏR

1. Bəxtiyar Vahabzadə. Seçilmiş əsərləri. İki cilddə. I cild (Şeirlər). Bakı, "Öndər nəşriyyat), 2004, 328 səh.
2. Zəlimxan Yaqub. Seçilmiş əsərləri. İki cilddə. II cild. Bakı, "Şərq-Qərb", 2006, 288 səh.
3. Xəlil Rza Ulutürk. Seçilmiş əsərləri. Bakı, 2014, 608 səh

ZAFERİN COŞKU DİLİ

THE ENTHUSIASTIC LANGUAGE OF VICTORY

Eşref İNAN

Dr. Öğretim Üyesi, Bingöl Üniversitesi ORCID:0000-0002-4417-2328

ÖZET

Her millet kendi bağımsızlığı için ciddi bedeller ödemiştir. Özgürlük adına birlik olan milletimiz de meydan muharebelerinde zafere imza atma adına yola koyulmuştur. Hayata karşı küskün, kendine güveni az, ümitsizliğin çukurunda olmak şüphesiz kayıp sebeplerindendir. Bu noktada zaferin coşku dilini kullanabilen komutanlar kendi halkını iyi bir noktaya taşımışlardır. Osmanlının altıyüz yıl dünyaya meydan okuması güçlü ve dirayetli komutanların stratejik çalışmalarıyla olmuştur. Devam eden şanlı tarihimizin günümüz sürecinde manda ve himayeyi kabul etmeyen milletimiz Sakarya'da bu hedefi gerçekleştirmiştir.

Bu çalışmada ciddi bir dinamizmi meydana getirerek zafer yakınlığında ağustos sıcaklığında bayrak aşkı ile bir milletin şahlanışındaki coşku dilinin önemine değinilecektir. Şüphesiz dil, hayatın temel unsurlarından olup her insanın varlığını öne çıkaran ana etkenlerdendir. Bir yandan bu coşku dili varlığa dair meşale görevi üstlenirken diğer yandan ifade gücü olarak başarı ve zafere ulaştırmada malzeme boyutuyla da oldukça önem arz etmektedir. Dolayısıyla kelime ve kavramlar işlendikleri yerlere göre farklı tonda mesaj içeriği taşımaktadırlar. Hasta birinin iyi ruhlu bir doktorla hayata bağlanıp ayağa kalkması, iyi bir antrenörün teşvikiyle beklenmeyen başarılara gidildiği defalarca görülmüştür. Bu millet de iyi komutanlarıyla zafere, "Zafer benimdir" sloganlarıyla koşmuş inanç ve coşkunun desteği ile özgürlüğe ulaşmıştır. Onur, namus, mukaddesat ve hürriyet için olağanüstü fedakârlık sergilemiştir. Coşku dili şiirlerle, tekbirlerle desteklenmiş arzu edilen gayeye ulaşmada önemli bir rol oynamıştır.

Anahtar Kelimeler: Savaş, barış, dil, zafer.

ABSTRACT

Every nation has made a hard effort for its independence. Our nation, united in the name of freedom, set out to achieve victory in the battlefields too. Being resentful towards life, having low self-confidence, and being in the pit of despair are undoubtedly the reasons of defeat. At this point, the commanders, who could use the enthusiastic language of victory, led their people to success. The Ottoman's challenge to the world for six hundred years has been with the strategic work of strong and skilled commanders. Our nation, which refuse the mandate and patronage in the present process of our ongoing glorious history, achieved this goal in Sakarya.

In this study, by creating a serious dynamism, in the heat of August, close to the victory with the love of the flag the importance of the language of enthusiasm in the rise of a nation will be mentioned. Undoubtedly, language is one of the basic elements of life and one of the main factors that emphasize the existence of every human being. On the one hand, this language of enthusiasm acts as a torch for existence, on the other hand, it is also very important with its material dimension in achieving success and victory as a power of expression. Therefore, words and concepts involve message content in different tones in terms of places where they are processed. It has been seen many times that a sick person stands up by connecting to life via a good spirited doctor and unexpected successes can be achieved with the encouragement of a good trainer. This nation, with their good commanders, ran to victory with the slogans "Victory is mine" and reached freedom with the support of faith and enthusiasm. This nation showed extraordinary sacrifice for honor, virtue, holy values and freedom. The language of enthusiasm played an important role in reaching the desired goal supported by poems and tekbis.

Keywords: War, peace, language, victory.

GİRİŞ

Dil, insan varlığının ana unsurlarından biri olup özel bir değere sahiptir. İfadenin en belirgin göstergesi olması onu çok farklı boyutuyla ortaya koymaktadır. Dilin coşku ve heyecan yönü ise ruhsal dinamizmin kendisini ispatıdır. Duyguların ustaca seçilen kelimelerle yüksek bir potansiyel gücüyle yansıması ve paylaşımı sırasında muhataplarını yüksek bir düzeyde etkilemesidir. Anlatım biçimi olarak lirik anlatım dediğimiz yapıda insan duygularını harekete geçiren ifadeler bulunmaktadır. Bu kullanım formatında okurun zevk akışını sağlayan ve sürükleyicilik katkısı sunan bir üslup seçilir. Bu coşku ve heyecan diline daha çok şiirlerde rastlanılır. Öykü, roman, tiyatro hatta film senaryolarında coşku ve heyecan, önemli bir yer tutar. Bu anlatımda duygular birçok formda güçlü bir şekilde dile getirilir. Savaşlarda, mitinglerde, tartışma programlarında bu his ciddi rol oynar. Sözcük seçiminde çoğunlukla mecaz ve yan anlamlar kullanıldığı bu üslupta ses tekrarlarından, ses akışlarından uyak ve redif ölçütlerinden sıklıkla faydalanılır.

Dilin gücü, var olanın algılanabilmesi ve düşünülebilmesi ile kendini gösterir. Dış dünya anlatılırken olduğu şekli ile değil, ifade ediş tarzında dile getirilir. Yani olgusal dünya değil, soyut ve özel anlatımı ile dilde kendini gösterir(Akdemir, 2009:101). J.R. Searle dili konuşmanın kurala dayalı bir davranış girişimde bulunma olarak ifade eder (Searle, 2000: 91). Yani istenen anlam kurallar çerçevesinde kelimelerin dizimi ile eyleme dönüşmenin ilk evresi olarak görülebilir. Kelimeler nota ahengi gibi bir dizin ile daha da belirginleşir

Dil, insanlığın ayrıcalık belgesidir. İnsan bu yönü ile öteki varlıklardan ayrı olan yetenekleri, düşünmesi ve yapıcılığı ile öne çıkarır (Aksan, 2015:1/51).

Heyecan ve Coşku

Heyecan, çoğunlukla dış uyarıcıların canlıda harekete geçirdiği ve mevcut olan ruhsal dengenin değişikliğini oluşturan duygulanma sürecidir. Psikolojide duygulanma sürecinin kişinin içinde bulunduğu ortam ya da durumun bedensel tepkilerinin yaklaşma ya da kaçınma davranışının belli bir düzeyde olması görüş birliğiyledir (Ana Biritanicca, 1986:3). Şiir ve edebiyatın yaygın olduğu ortamlarda duygulara hitap etme daha farklı bir tonda seyreder. Şiir okumaları tarih sürecinde hep varlığını göstermiş ve coşku yönü ile ağırlık basanlar daha çok benimsenmiştir.

Savaş gibi bir durumda kişide var olan bir algıyla değişim, heyecanın durumunu belirler (Ana Biritanicca, 1986:3). Zira savaş ortamı olumlu yâda olumsuz güdülenmeyi daha çok sağlar.

İstiklal marşının büyük şairi Mehmet Akif Ersoy'un şiirlerinde lirik anlatımın bu duygusal havası oldukça yaygındır. Ordu için yazdığı "Cenk Şarkısı" iyi bir coşku örneğidir:

Yurdunu Allah'a bırak çık yola:

"Cenge!" deyip çık ki vatan kurtula.

Böyle müyesser mi gazâ her kula?

Haydi, Levent asker uğurlar ola(Ersoy, 2021: 56). Dinleyene cesaret verdiren ve sözün alevlenip eyleme dönüştüğü ciddi heyecan içerikle şiirlerini dile getirir:

Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz.

Bu yol Hak yoludur, dönme bilmeyiz yürürüz!

Düşer mi tek taşı sandın, harim-i namusun?

Meğerki harbe giren son nefer şehit olsun.

Şu karşımızdaki mahşer kudursa çıldırsa;

Denizler ordu, bulutlar donanma yağdırsa…(Ersoy, 2021: 58)

Heyecanın ve coşkunun içeriğinde ciddi bir güdülenme vardır. Zira bazı araştırmacılar heyecanın güçlü güdü ya da dürtülerden başka bir şey olmadığını öne sürmüşlerdir. (Ana Biritanicca, 1986:4) Sakarya meydan muharebeleri gibi savaşlar bu güdünün inanç ile pekişerek yüksek bir moralle ölüme koşarken maddi manevi değerleri uğrunda tekbir sedalarıyla gerçekleştirilen samimi girişimlerdir.

Zafer Dili

Konuşma kabiliyeti taşıyan herkes var olan çok sayıdaki dillerden birini konuşur; bu da o belirli bir topluluğunun üyesi olduğunu gösterir (Porzig, 1990: 6). Bu dil sayesinde bulunulan konuma göre yansımalar olur. Kullanılan dil durumuna göre yapıcı, yıkıcı, kışkırtıcı, birleştirici, ümit verici, moral bozucu gibi çok farklı şekilde yansımaları içerebilir. Tarihte önemli zaferlerde şanlı komutanların stratejisi ve yüreklendirme manasındaki coşkusal ifadeleri önemli bir alt yapıyı oluşturmuştur. Yürek ve dil uyumunun güçlü bir performansa döndüğü bir ifade merasimidir.

Zafer söylemi ile irtibatlı barış kavramının da göz ardı edilmemesi gerekir. Barış, bir toplumun ya da aile fertlerinin veya karşıt varlıklar arasında ortaya çıkan uzlaşıdır. (Meydan Laruusse,1992:20/10230) Uluslararası düzeyde de bunun geçerliliği vardır. Ancak barış içinde yaşanıldığında mutlak rekabetin ve fikirsel ayrılıkların tamamen ortadan kalkması anlamı düşünülmemelidir (Gelişim, 1981:2/436). Zira müspet mücadele her zaman en doğru yoldur. Esefle dile getirmek gerekir ki Atom bombasının dünyayı yok etmesi karşısında insanoğlu savaşı zorunlu hale getirmiştir. Bundan kaçınılması da imkânsız hale gelmiştir (Gelişim, 1981:2/436). Bu zafer sadece Türk tarihinin değil, dünya tarihinin büyük ve şanlı bir zaferidir. Osmanlı Hükümetinin kendisini yenilmiş saydığı bir esnada önemli bir strateji bağımsızlığa, dinç ve genç devlet hareketine dönmüştür (Hayat, 1979:5/2834).

Şehitlik Kavramı

Zafer diline yansıyan önemli bir güdüleyici de şehitlik kavramının içinde barındırdığı yüksek potansiyeldeki enerjidir. Bu coşku halkımızı zaferden zafere koşturmuş, kahramanlık türküleriyle cephede en yüksek bir düzeyde fedakârlık sağlamıştır. Mukaddes kitabımız bu coşkuyu desteklemiş, birileri de köprü vazifesi görerek zafere alt yatırımı şu ifadelerde görmekteyiz: *Allah yolunda öldürülenlere "ölüler" demeyin, zira onlar diridirler, fakat siz farkında değilsiniz*.(Bakara, 27: 154) ayetiyle bu mana pekiştirilmiş Allah yolunda öldürülenleri ölü zannedilmemesini, onlar bilakis diri olup Rableri tarafından rızıklandırıldığı(Âl-i İmrân, 3/169) teyit edilmektedir. Hedef ve gaye zihinde anlamlı mesajlarla şöyle dile getirilmiştir: *Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse, biz ona pek yakında büyük bir mükâfat vereceğiz*.(Nisa,4/74) Bu fedakârlığın karşılıksız kalmayacağı belirtilerek şehitliğin ciddi arzulanabilecek bir hedef olması gerekliliği dile getirilmektedir. *Şu halde Allah yolunda savaş. Sen ancak kendinden sorumlu olursun. Müminleri de teşvik et*…(Nisa, 4/84) ifadelerinde heyecan yüklü bir motivasyon görülmektedir. Ayette geçen teşvik kelimesi bile bizzat coşku içeriği taşımaktadır.

Yine Akif'in duygu yüklü ifadeleri olayı ne güzel resmetmektedir:

Vurulup tertemiz alnından uzanmış yatıyor.

Bir hilal uğruna Ya Rab, ne güneşler batıyor!(Ersoy, 2021: 59) ifadeleri savaşı adeta özgürlüğe geçiş görevi olarak gösteren bir duruş sergilenmektedir. Mithat Cemal Kuntay vatanseverliği ile öne çıkan şiirlerinin birinde:

Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır.

Toprak eğer uğrunda ölen varsa vatandır (Karagöz, 2016: 64)

İslam'ın yayılmasının başlarında inananların sayısı az olduğundan on kişiyle bir kişi savaşmak zorundaydı. Sayıları artınca bir kişi iki kişi ile savaşması emredildi. Sabır ve sebatla düşmana üstün gelebileceği bildirildi: *"Nice az topluluklar, Allah'ın iradesi, yardımı ve desteğiyle, nice çok topluluklara galip gelmişlerdir. Allah sabrederek savaşa devam edenlerle beraberdir." dediler.* (Bakara, 27/249). Yani asker sayısındaki azlık, moral ve coşku desteği ile tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Eğitimde Coşku

Coşku ve heyecanın aslında kendisini anlamlı kıldığı önemli bir alan da eğitimdeki performansı destekleyen yönüdür. Öğretenin öğrencide bırakacağı müspet dönütlerin temelinde de heyecan vardır. Moral düzeyi yüksek bir ders anlatımı öğrenciyi daha çok etkilediği ve geliştirdiği bilinen gerçeklerdendir.

Derslerde yöntem ne olursa olsun öğretimi en iyi etkileyen ögelerden birisi de coşkudur. Konuşan kişi film izler gibi dinleniyorsa ve konuşmasının bitmesini istemiyor bir havada ise o dersin öğrenileceği muhakkaktır (Büker, 1980: 340). Öğretmen öğrenci diyaloğunda dile yüklenen yüreklendirici anlam, öğrenmenin ve kalıcılığın temel faktörüdür.

Dil, edebiyat, sanat, tarih, din, eğitim, bilim ve felsefe gibi kültürün alanında damgasını hissettirir. İçeriği ne olursa olsun dil merkezdedir ve insanın varoluşunun temelini oluşturur (Uygur, 1997: 7). Dilin doğasında yukarıda saydığımız alanlarda kendini gösterirken coşku içerikli ifade dili ise olayın aydınlığa çıktığı bir alana dönüşür.

Savaş, günümüz şartlarına uyarlandığında üç sınıfta kategorize edilmesi mümkündür. Ekonomik savaş, kültürel savaş ve normal savaş (Topaloğlu, 1993: 7/533) Dolayısıyla eğitimin ekonomik ve kültürel boyuta yakınlığı bu mücadeleyi anlamlı kılan farklı bir destekleyici yöndür.

Eğitimde coşku açısından vatan ve bayrak göz ardı edilmemesi gereken iki kavramdır. Vatan, bir kimsenin doğup büyüdüğü, bir milletim hükmettiği üzerinde uyandığı, barındığı, gerekirse uğrunda canını vereceği topraklardır. Farklı dilleri konuşsalar da vatana sahip olmak ortak görevleridir. (Karagöz, 2016: 63) Bayrak ise devletleri temsil eden milli bir emanettir. Şehitlerin kanı ile sulanmış hürriyet ve bağımsızlığın sembolüdür. İnanan biri tabiatı gereği çevresini, vatanını ve milletini sever ve bunu yerine getirmesi gerekir. (Karagöz, 2016: 64)

Savaş süreçlerinde demeçler, telgraflar, beyannameler, haberler taşıdıkları içeriklerde coşku içerikli yönü ile kişi orduda bulunanları olumlu veya olumsuz etkiler:

"Milletimizin istikbali emindir." gibi beyannamelerle 2 Eylül'de yayınlayan Anadolu basını, gelişmeleri ayrıntıları ile anlatırken, coşkun bir dil kullanmaktadır (Yaman, 1997: 253). Ya da o zaman olayı anlatan gazetelerden Açıksöz gazetesi, "Düşmanın Yuvarlanışı" başlığıyla ordunun zaferini dile getiriyor (Yaman, 1997: 253). Kullanılan iki coşku dolu kelime ile gerek orduda gerekse halkta yüksek bir moral oluşmaktadır. Belçika'da okutulan moral derslerinin dört temel alt yapısın oldukça önemlidir:

İstiyorum.

Biliyorum.

Yapabilirim.

Mecburum(İnam, 2018:8). Bu basamaklar güvenin, aşkın, başarının yüreklendirdiği sihirli kalıplardır. Uygulandığında çok alanda zaferin neşesinin tadılacağı muhakkaktır.

SONUÇ

Dil; ifadenin, varlığın, ispatın, ikna edebilmenin, savunmanın, aşkın, coşkunun farklı renklerde beliren aynasıdır. Çalışma bağlamında ise karamsar bir dünyadan uzaklaşarak ümit coğrafyalarında gezinmedir. Dilin bu arzulanan sınırlarda varlığını hissettirmesinin bazı alt dinamikleri vardır. Zayıflık modundan sıyrılarak güçlü olmaya güdülenmedir. Elmas kelimelerle biçilen değerin ruhsal bir değere dönüşümüdür. Savaş öncesi ve sonrası süreçte ordu yönetiminde kullanılan bu dil, genellikle zaferin ön sinyalleri gibidir. Zaferi besleyen diğer bir ana dinamik ise şehitlik vurgusudur. Coşku dili, şehitlik kavramının içerdiği ruhla meydanlarda erleri zafere yürüten güçlü bir lokomotife dönüşebilmektedir. Coşku dili ekonomi, eğitim, edebiyat, sanat, siyaset gibi birçok alanda gereği gibi kullanıldığında güçlü bir silah gibidir. Şimdi ve gelecekte bu dilin olumlu ve olumsuz yönleriyle önü açık bir alan olacaktır.

Kur'an da indiği dönem ve sonraki dönemlerde zaferini dilsel boyut ile ilan etmiştir. Şiir ve edebiyatın öne geçtiği o günkü Arap toplumunda dil ile meydan okunmuş, rakipleri kalemden aciz bırakılarak silaha mecbur edilmişlerdir.Kur'an, bugüne de ışık tutarak dilin bu gücünün önemsenmesi gereğinin mesajını içermektedir.

KAYNAKÇA:

Akdemir, Müslim. (2009). Dilin "Konuşan Dil" İçin Anlamı, ***Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***,13(2), 97-103.

Aksan, Doğan. (2015). ***Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim***, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ana Biritanicca, (1986). İstanbul: Ana Yayıncılık.

Büker, Seçil. (1980). Yöntemle Birlikte Güdüleme ve Coşku Kurgu, ***Anadolu Üniversitesi iletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli iletişim Dergisi*** , 3(3). 340-351.

Döndüren, Hamdi. (2003). ***İnsanlığa Son Çağrı***, İstanbul: Yeni Şafak Yayınları.

Ersoy, M. Akif.(2021). Haz. Necmettin Turinay, ***İstiklal Marşı'nın 100. Yılında Mehmet Akif Ersoy Şiir Külliyatı Safahat,*** Ankara: TBMM Yayınları.

Gelişim Alfabetik Gençlik Ansiklopedisi, (1981). İstanbul: Gelişim Yayınları.

Hayat Ansiklopedisi, (1979). İstanbul: Doğan Kardeş Yayınları.

İnam Abdulhalim,(2018). Belçika Ortaöğretim Kurumlarındaki Moral Derslerinin Din Eğitimi Açısından Teorik Bir Analizi, ***Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,*** (31), 234 – 274.

Karagöz, İsmail.(2016). ***Kur'an ve Sünnet Işığında Birlik ve Beraberlik***, Ankara: TDV Yayınları.

Meydan Larousse Büyük Lügat ve Ansiklopedi, (1992). İstanbul: Sabah Gazetesi Yayınları.

Porzig, Walter. (1990). ***Dil Denen Mucize, II,*** Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Searle, J.R. (2000). ***Söz Edimleri***, Ankara: Ayraç Yayınları.

Uygur, Nermi. (1997). ***Dilin Gücü***, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Topaloğlu, Bekir.(1993). "Cihat" ***TDV İslam Ansiklopedisi***, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.

Yaman, Ahmet Emin. (1997). Kurtuluş Savaşı Basınında Büyük Zafer, ***Tarihi Araştırmalar Dergisi***, 19(30), 239 – 271.

KAFKAS CEPHESİ HARP TARİHİ MÜZESİ ASKERİ GİYSİ ve TAMAMLAYICI UNSURLARININ İNCELENMESİ

THE CAUCASUS FRONT WAR HISTORY MUSEUM
EXAMINATION OF MILITARY CLOTHING AND COMPLEMENTARY ELEMENTS

Emine ERDOĞAN

Dr. Arş. Gör., Kafkas Üniversitesi Orcid: 0000-0003-0249-4369

Özet

Giysi estetik özellikleri yansıtmanın yanı sıra birçok güçlü anlamı içeren olgudur. Bu olgu kişinin yaşadığı kültüre ve coğrafyaya göre değişkenlik gösterir. Geçmişten günümüze giysi, kişinin kimliğini yansıtan öğelerden bir tanesi olmuş ve kişinin toplumdaki yerini ve sorumluluğunu belirlemede araç görevini üstlenmiştir. Askeri giysiler, büyük savaşların yaşandığı dönemlerde, anlam ve estetiğin yanı sıra hem sosyal bir işaret olmuş hem de işlevsel özellikleri oldukça önem taşımıştır. Eski çağlardan bu yana giysi, aidiyetin en önemli sembollerinden biri olmuştur. Askeri giysilerde görülen; renk, kumaş yapısı, form, aksesuar, aksesuarlarındaki işçilik ve temalar (motif, figür vb.) askeri giysilerin ait olduğu devletin; dini, kültürü, ekonomisi, gücü, yaşadığı sınırlar hakkında bilgiler vermektedir.

Kafkas Cephesi Harp Tarihi Müzesi Cumhuriyetin ilanına kadar birçok kanlı ve acı olaya şahitlik etmiştir. Birçok odacıktan oluşan Müze'nin her odasında savaşın zorluğunu yansıtan askeri giyimli figürler ve alanlar sergilenmektedir. Çalışmada, geçmişte "Kanlı Tabya" olarak bilinen ve Rus'ların saldırılarına karşı Kars şehrinin müdafaa edilmesinde önemli bir yere sahip olan Kafkas Cephesi Harp Tarihi Müzesi'nde bulunan askeri giysiler ve bu giysileri tamamlayan; silah, bıçak, barutluk vb. unsurlar incelenmiştir. Bu inceleme esnasında Kafkas Cephesi Harp Tarihi Müzesi arşivinde bulunan envanter kayıtlar ve fotoğraflar incelenerek askeri giysiler ve bu giysileri tamamlayan unsurlar yorumlanmaya çalışılmıştır. İncelemeye alınan giysiler ve giysi aksesuarları; üst bedene giyilenler, alt bedene giyilenler, başa giyilenler, ayağa giyilenler ve tamamlayıcı unsurlar (nişan, apolet, silah, kemer, düğme, kuşak, çorap, barutluk vb.) şeklinde başlıklar halinde incelenmiştir. Müze arşivinde bulunan envanter belgeleri dönemin askeri giysileri üzerine net bilgi vermediğinden dolayı alan ve literatür taramaları yapılarak askeri giysiler açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kars, müze, askeri giysi, kültür.

Abstract

Clothing is a phenomenon that includes many strong meanings as well as reflecting aesthetic features. This phenomenon varies according to the culture and geography of the person. From the past to the present, clothing has been one of the elements that reflect the identity of the person and has taken on the role of a tool in determining the place and responsibility of the person in the society. Military clothing, in addition to meaning and aesthetics, has been a social sign and its functional features have been very important during the periods of great wars.

Since ancient times, clothing has been one of the most important symbols of belonging. Seen in military clothing; color, fabric structure, form, accessories, workmanship and themes (motif, figure, etc.) in the accessories of the state to which the military clothing belongs; It gives information about religion, culture, economy, power, and borders. Provides information about borders.

The Caucasian Front War History Museum witnessed many bloody and painful events until the proclamation of the Republic. In each room of the Museum, which consists of many chambers, figures and areas in military clothing reflecting the hardship of the war are exhibited. In the study, the military clothes in the

Caucasian Front War History Museum, which was known as the "Bloody Bastion" in the past and which had an important place in the defense of the city of Kars against the attacks of the Russians, and those that complement these clothes; guns, knives, gunpowder etc. elements were examined. During this examination, the inventory records and photographs in the archive of the Caucasian Front War History Museum were examined and the military clothes and the elements that complement these clothes were tried to be interpreted. Clothing and clothing accessories under review; upper body, underwear, lower body, head, foot, and complementary elements (insignia, epaulettes, weapons, belts, buttons, belts, socks, gunpowder, etc.). Since the inventory documents in the museum archive do not provide clear information on the military clothes of the period, military clothes were tried to be explained by making field and literature surveys.

Key words: Kars, museum, military clothing, culture.

1. GİRİŞ

Korunma içgüdüsü gereği "giyinme olgusu her şeyden evvel biyolojik ve coğrafi etkenlerin harekete geçirdiği bir eylemdir"(Arslan, 2012:3).

"Müze ve müzecilik, çağdaş yaşamda altyapı gereksinimleri yanı sıra eğitim, yönetim, ticaret, inanç, kültür, sanayi kadar gereklidir" (Ghafouri, 2001:232). Gelişen teknoloji ve değişen yaşam şartları ile toplumların müze algısı değişime uğramaktadır. Geçmişin izlerine mekanlık yapan bu müzelerin bazılarında, birçok eser ve kalıntı günümüz teknolojisi ile ziyaretçilere dönemin içerisinde yaşarcasına hissi uyandıran interaktif müzeler halini almaktadır.

Rusların Kars'a saldırdıkları bir gecede bu mekandaki bütün askerler şehit edildiği için "Kanlı Tabya" olarak da anılarak tarihe geçmiştir. "19'uncu yüzyılda, Rus ordularının istilasına karşı şehrin savunulmasında önemli işlevlere sahip olan tabya, 1828'deki Rus saldırısının püskürtülmesi, 1855'teki Kars Zaferi'nin kazanılması ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında savunma amaçlı kullanılmıştır" (https://www.kulturportali.gov.tr).



Görsel 1. Kafkas Cephesi Harp Tarihi Müzesi

(https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kars/gezilecekyer/kafkas-cephesi-harp-tarihi-muzesi)

Müzede sıra sıra dizili 90.000 askeri temsil eden 90 adet çarık sergilenmektedir. Bu çarıklar kışın soğuk ve karlı yollarında giyilebilecek, askerlerin ayaklarını koruyabilecek şekilde olmadığı, acı bir tablo ile gözler önüne serilmektedir. Modern müzecilik anlayışıyla düzenlenen Kafkas Cephesi Harp Tarihi Müzesinde (Bkz. Görsel 1), askerlerin soğuk kış aylarında yaptığı zorlu yolculuğu tasvir eden canlandırmalar bulunmaktadır.

2. ASKERİ GİYSİLER

Kafkas Cephesi Harp Tarihi Müzesi'nde bulunan ve savaş dönemlerinde askeri üniforma olarak kullanılan giysiler; üstlük, içlik, başlık, pantolon, bot, ayakkabı ve çarıktan oluşmaktadır. Tamamlayıcı unsurları ise; apolet, kol ucu renklendirme ve işlemeleri, düğme, başlık, silah, bıçak, çorap, barutluk kurşunluktur. Bu giysiler orijinal olmayıp dönemin askeri giysilerinin aslına uygun olarak üretilip müzede sergilenmektedir.

2.1. Üst Bedene Giyilenler

Müzede üst bedene giyilen askeri giysi (Bkz. Görsel 2) olarak; haki yeşil renkte palto, kalça üstüne kadar inen ceket şömizye yaka gömlek, krem renkte uzun kollu fanila tarzında içlik sergilenmektedir.



Görsel 2. Askeri palto, ceket, potur, gömlek.

2.2. Alt Bedene Giyilenler

Müzede asker figürlerinin üzerinde; külot pantolon da denilen, haki yeşil renkte ve paçası dar kalça kısmı geniş potur (pantolon) (Bkz. Görsel 2) görülmektedir. Poturun altına içlik de denilen krem renkte iç donu giyilmektedir.

2.3. Başa Giyilenler

"Kabalak" (Bkz. Görsel 2) adlı başlık; üçgen formunda ve her iki kulak yanlarında hem başın çevresine çapraz şekilde sarılarak sabitlenebilen hem de açıldığında boyunu koruyan uzun iki parçası bulunmaktadır. "İttihat ve Terakki yönetiminin 1916'da "garpçıların programını tatbike" başladığını belirten Safa'nın saydığı bu birkaç tatbikten biri de şapkanın "müjdecisi" sayılan Enveriye isimli başlıktır" (Doğan, 2020:140).

2.4. Ayağa Giyilenler

Ayağa giyilenler; yün çorap, çarık, diz altından bileğe kadar sarılı kumaş parçaları olarak sergilendiği görülmüştür. Yün çorap üzerinde yöresel motif dokumaları mevcuttur ve diz altına gelecek uzunluktadır. "Çarık" olarak adlandırılan ayakkabı deriden'dir. Diz altından ayağa kadar pantolon paçası üzerinden sarılarak ve soğuktan korunmak için giyilmiş sargı bezine benzer kumaşlar (Bkz. Görsel 2) sarılmıştır.

2.5. Tamamlayıcı Aksesuarlar

Tamamlayıcı giysi aksesuarları; apolet, silah, barutluk, kılıç, bıçak olarak giysi üzerinde veya ayrı parçalar halinde sergilenmektedir.



Görsel 3. Soldan sırayla; barutluk, silah, fişek.

(Kafkas Cephesi Harp Tarihi Müzesi,2022)

Barutluk (Bkz. Görsel 3); metal yapısı prinç olup kapağın bir tarafı barutluğa montelenmiş 19. yy "Osmanlı döneminden kalma ve boyu 5 cm eni 2,5 cm olan eserdir. Üzerinde çiçek motifleri ile bezenmiştir (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Envanter Defteri, 1959: 196). Tabanca (Bkz. Görsel 3); demir ve ahşap malzemeden oluşan, ahşap kısımları kabartmalı motifler ile süslüdür. Kurşunluk ise gövdesi ahşap görünümlü olup ucu gümüş renklidir. Silahların (Bkz. Görsel 3) gövdeleri ahşap olup uç tarafı demirdendir ve silah sürgülü sisteme sahiptir.

Kılıç; "Sap kısmı burma şeklinde oyuklu ağaçtandır ve bronzdan çerçevelidir. 20. Yy merasim kılıcına benzemektedir" (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Envanter Defteri, 1959:318).

Tüfek; "ahşap dipçikli, demir aksamlı tüfeğin deri ve bez askılığı bulunmaktadır. Ateşleme tertibatı demir olup kullanılamaz durumdadır" (Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi Envanter Defteri, 1959:93).

SONUÇ

Kars Kafkas Harp Tarihi Müzesinde yapılan araştırmada giysilerin ve tamamlayıcı unsurların; renk, form, işlevsellik gibi özellikleri incelenerek açıklanmaya çalışılmıştır. Orijinallerine eski fotoğraf ve arşivlerde rastlayabildiğimiz bu giysiler, malzeme yapısı itibariyle çabuk deforme olup yıpranabilen yapıda olduğu için bu giysilerin çoğunun orijinalleri neredeyse yok denecek kadar azdır ve müzede de bulunmamaktadır.

Müzede giysiler özellikle aslına yakın şekilde üretilip askeri figürlere giydirilmiştir. Askeri giysi çeşitliliği oldukça az olup, geçmişte yaşanan savaşların acı tablosunun giysilere yansıtılarak sergilendiği görülmektedir. Bu bağlamda gerek mimari yapısıyla gerek iç dizaynıyla askeri müze özelliği taşıyan Kafkas Cephesi Harp Tarihi Müzesinde dönemin askeri hiyerarşisini belgeleyebilen giysi ve aksesuarlarının daha detaylı teşhir edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Kaynakça

Arslan, S. (2012). Osmanlı Dönemi Denizci Kıyafetleri (III. Selim ve II. Mahmud). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.

Doğan, M. (2020). Türk Romanında Sembolik Değerleri Bağlamında Fes-Şapka Mücadelesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Cilt: 61, Sayı: 1, 2021, 123-149

Ghafourı, M. (2001). "İstanbul Kentini Planlamada Müzecilik Meseleleri ve Endüstriyel Miras Olan Bir Binada Toplumsal Tarih Müzesi", (Çev. Gül Çağla Güven), Kent, Toplum, Müze Deneyimler-Katkılar, (Ed. Burçak Madran), 230-234, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

Kars Arkeoloji ve Etnografya Müzesi. (1959). Kars Müze Envanter Defteri. Kars.

https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kars/gezilecekyer/kafkas-cephesi-harp-tarihi-muzesi (Erişim: 11.08.2022)

MODA TASARIMINDA AKSESUAR OLARAK EŞARP (30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI ÖRNEĞİ)

SCARF AS AN ACCESSORY IN FASHION DESIGN(30 AUGUST VICTORY DAY EXAMPLE)

Öğr. Gör. Dr. Müzeyyen AYGÜN

Öğr. Gör. Dr., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Gediz Meslek Yüksekokulu, Tasarım Bölümü, Orcid: 0000-0002-6948-044x

Özet

Giysilerin kullanışlı, verimli ve çekici hale getirilmesi için giysiye ilave edilen ya da bedene takılan parçalar aksesuar olarak tanımlanmaktadır. Aksesuarlar hayatı kolaylaştırmak ve kullanan kişilerin ihtişamını göstermek için tasarlanmışlardır. Eşarp, boyuna, omuza ve başa örterek giyilen, sıcaklık, görsellik, dini sebepler ya da saçı temiz, toplu tutmak için kullanılan moda aksesuarıdır. Eşarbın kuru çöllerde toz ve dumanı ağız ve burundan uzak tutmak, sıcak havada teri emmek ve soğuk iklimlerde sıcak tutmak gibi birçok işlevsel kullanımı mevcuttur. Eşarbın geçmişi oldukça mütevazi köklere dayanmaktadır. Eski Mısırlılarla başlayarak Hırvat, Çin ve Fransız kültürlerine kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Geçmişten günümüze sınıf ve statü göstergesi olarak kullanılmıştır. Özellikle Çin ordusu bir sıralama işareti olarak eşarp kullanma konusunda köklü bir geleneğe sahiptir. Askeriyede bireye verilen statü veya pozisyonu ifade etmek için keten, pamuk ve ipekten eşarplar kullanılmıştır. Eşarplar belirli kişiye verilen kadroyu, konumu ve gücü göstermede önemli olmuştur. Eşarbın askeri birliklerde Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı sırasında da kullanımı devam etmiştir. Eşarpların geçmişte özel bir günün anısına o günü hatırlatmak amacıyla da tasarlanarak kullanıldığı görülmüştür.

Moda Tasarımında Aksesuar Olarak Eşarp (30 Ağustos Zafer Bayramı Örneği) isimli araştırmanın ana amacı; 30 Ağustos Zafer Bayramı temalı özgün anı eşarp tasarımları oluşturmaktır. Bu amaca bağlı olarak moda aksesuarlarından olan eşarp ürünlerinin farkındalık oluşturma gücünün dikkate alınması, görüntülerin akılda kalıcılığının arttırılması ile 30 Ağustos Zafer Bayramı'nın yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması için anı eşarp tasarımı oluşturmak amaçlanmıştır.

Araştırmada genel tarama modeli ile ilgili literatür taranarak tasarımda esin, esinlenme ve esin kaynaklarını yansıtma konusunda bir çerçeve geliştirerek, uygulama ilkelerini ortaya koyarak özgün 30 Ağustos Zafer Bayramı anı eşarp tasarımları oluşturulmuştur.

Anahtar kelimeler: Eşarp Tasarımı, Anı Eşarp, 30 Ağustos Zafer Bayramı

Abstract

The parts added to the clothes or attached to the body to make the clothes useful, efficient and attractive are defined as accessories. Accessories are designed to make life easier and show the magnificence of the people who use them. Scarf is a fashion accessory that is worn to cover the neck, shoulders and head, for warmth, visual appeal, religious reasons or to keep the hair clean and tidy. The scarf has many functional uses such as keeping dust and smoke away from the mouth and nose in dry deserts, absorbing sweat in hot weather and keeping warm in cold climates. The history of the scarf is based on very humble roots. It has a history starting with the ancient Egyptians and extending to Croatian, Chinese and French cultures. It has been used as an indicator of class and status from past to present. The Chinese military, in particular, has a long tradition of using scarves as a rank mark. Scarves made of linen, cotton and silk were used to express the status or position given to the individual in the military. Scarves have been important in demonstrating the cadre, position and power given to a particular person. The scarf continued to be used in military units during the First World War and the Second World War. It has been seen that scarves were designed and used in the past to commemorate a special day, as well as to remind that day.

The main purpose of the research named Scarf as an Accessory in Fashion Design (30 August Victory Day Example); It is to create unique memory scarf designs with the theme of August 30 Victory Day. Depending on this purpose, it is aimed to create a memory scarf design in order to take into account the awareness-raising power of scarf products, which is one of the fashion accessories, to increase the memorability of the images, to keep the 30 August Victory Day alive and to transfer it to future generations.

In the research, the literature related to the general scanning model was scanned and the original 30 August Victory Day scarf designs were created by developing a framework for inspiration, inspiration and reflecting the sources of inspiration in design, by revealing the application principles.

Key words: Scarf Design, Memorial Scarf, August 30 Victory Day

1. GİRİŞ

Brenninkmeyer (1963:4), modayı toplum içinde belirli bir zamanda benimsenen giysinin yaygın kullanımı olarak tanımlamıştır (Kavamura, 2005:21). Sözcük olarak Moda Latince "modus"tan gelmektedir ve tarz anlamındadır. Aksesuar kelimesi ise Fransızcadan gelmektedir. Türk Dil Kurumu (TDK) tarafından "giysiyi bütünleyen çanta, kemer, şapka, eldiven, mücevher vb. eşya" olarak tanımlanmaktadır (www.sozluk.gov.tr). "Aksesuar vücut üzerine giyilen veya bir kişi tarafından taşınan aynı zamanda kullanıcıdan tamamen bağımsız bir nesnedir. Aksesuar bedenin uzantısıdır; korumak, saklamak veya övünmek için kullanılabilen çıkarılabilir parçalardır. Vücudun güçlü uzantısı olarak aksesuar binlerce farklı türden oluşmaktadır ancak genel anlamda aksesuarın dört ana biçimi çanta, ayakkabı, mücevher ve şapkadır" (Lau, 2014:6-10). Bunların yanında eşarp, kravat, gözlük, kemer, kol saati, eldiven küçük aksesuarlar olarak kullanımları oldukça yaygınlık kazanmıştır.

"Aksesuarlar hayatı desteklemek ve kolaylaştırmak için icat edilmişlerdir. Aynı zamanda aksesuarlar kullanan kişinin ihtişamını göstermek için de tasarlanmıştır" (Lau, 2014:10). "Aksesuarlar taşıyan kişinin kimliğini temsil eden etkileyici semboller olarak da kabul edilmektedir. Kullanılan aksesuarlar, kullanıcının zenginliği, rütbesi veya toplumdaki statüsü hakkında birçok bilgi vermektedir. 16. yüzyılda işlemeli eldivenler ve dantel kenarlı mendiller statü sembolü olarak kullanılmış, erkeklerin kullandığı siyah kadife mahkeme kepi aristokratları alt sınıf halklardan ayırmıştır. Gerçek mücevherler her yaşta, zenginliği ifade etmek için 15. yüzyıl başlarından 18. yüzyıl sonlarına kadar tüm aksesuarlarda mücevher kullanılmıştır. Viktorya Dönemi kadınları ve yükselen, zengin orta sınıfın kızları ise kendilerini hizmetkârlarından ayırmak için kapalı beyaz veya limon renkli eldivenler giymişlerdir. Viktorya Dönemi genç erkekleri ise oldukça uzun silindirik bir şapka takarak üstünlüklerini ifade etmişlerdir. Üst sınıflar ile orta veya "tüccar" sınıfı sadece giysileri ile değil, aynı zamanda kullandıkları aksesuarları ile de keskin bir şekilde ayrılmıştır" (aktaran Warren, 1987:6); (alıntılayan Arabacı, 2020: 6).

Eşarp geçmişten günümüze işlevsel bir aksesuar olmuştur. Eşarp, "boyuna, omuza bazen de başı örterek giyilen, sıcaklık görsellik, dini sebepler ya da saçı temiz toplu tutmak için kullanılan aksesuardır" (aktaran Nevman ve Sharrif, 2013:167); (alıntılayan Aygün, 2021:86). "Eşarbın tarihi Antik Mısır'a kadar uzanmaktadır. Moda figürü olan Kleopatra, kendisini çok sayıda eşarbın içine sararak Romalı ve Mısırlı kadınlar için eşarbı moda zorunluluğu haline getirmiştir. Romalı kadınların sosyal rütbelerini belirtmek için farklı renklerde eşarplar kullanmaları ile Eşarp ilk statü aksesuarlarından biri haline gelmiştir" (The Free Lance, 1970: 6). Romada işçi sınıfı insanlar ketenden yapılan ve sıcak havada terlerini emerek takan kişinin temiz kalmasını sağlayan kare bir ter bezi "sudarium"u kullanmışlardır (Sachidhanandham, 2018:2) (Lau, 2014: 164).

Eşarp, 19. yüzyılın başlarında erkekler ve kadınlar için gerçek bir moda aksesuarı haline gelmiştir. 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, eşarplar hem erkekler hem de kadınlar için en gerekli ve çok yönlü giyim aksesuarlarından biri olmuştur.

Eşarplar geçmişten günümüze pamuk, ipek, keten, yün gibi doğal liflerden üretilebildiği gibi yapay liflerden de üretilmiştir. En beğenilen ve pahalı eşarplar %100 ipektir. Doğal liflerden olan ipek çoğunlukla eşarplar için kullanılır. Baskılı ipek bir eşarp diğer eşarplar içinde öne çıkarmaktadır. İpek eşarplar lüksün sembolü haline gelmiş statü ve zenginliği göstermek için kullanılmıştır. Askeriyede bireye verilen statü veya

pozisyonu ifade etmek için keten, pamuk ve ipekten eşarplar kullanılmıştır. Eşarp belirli bir kişiye verilen kadroyu, konumu ve gücü göstermede önemli olmuştur. Eşarp zümreyi ve aksesuarı kullanan kişinin önemini ifade etme aracı olan dini amaçlar gibi birçok sebeple takılabilmektedir.

"Günümüzde moda bilincine sahip birçok tüketici, tasarım eşarpları lüks, hafif, görsel olarak çarpıcı bir hediye olduğu ve hepsi tek bir basit aksesuarda yüksek statü sağladığı için mükemmel bulmaktadır. Günümüzde neredeyse her önemli tasarım firmasının bir eşarp çizgisi vardır" (Crowe Weisberg, 2001:3-60). "Alexander McQueen, Cole Haan, Coco Chanel, Lanvin, Herms, Nicole Miller, Ferragamo, Emilio Pucci, Christian Dior, Fendi, Louis Vuitton ve Prada gibi önde gelen uluslararası markalar, eşarplar için ayrı bir tasarım, üretim ve satış hattına sahiptir." (Sachidhanandham, 2018:4).

Eşarplar fular, bandana, omuz örtüsü gibi kullanım alanı oldukça geniş moda aksesuarlarıdır. Ayrıca günümüzde tablo olarak da kullanımı yaygınlık kazanmıştır. Eşarp geçmişte özel bir günün anısına o günü hatırlatmak amacıyla tasarlanarak kullanılmıştır. Kraliçe Victoria'nın tahta geçişinin 60. Yılı anısına ipek eşarp tasarlanmıştır ve tasarlanan ipek eşarp Metropolitan Sanat Müzesinde sergilenmektedir (Fotoğraf 1).



Fotoğraf 1. Kraliçe Victoria'nın tahta geçişinin 60. Yılı anısına tasarlanan ipek eşarp (www.metmuseum.org)

Ulu Önder Mustafa Kemal Paşa komutasındaki Türk ordusunun zaferi ile sonuçlanan Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi, dünya tarihinin gördüğü en büyük kahramanlık destanlarından biridir. Düşman ordusunu tamamen yurttan atmak amacıyla bir yıl kadar süren hazırlık döneminden sonra 26 Ağustos 1922'de Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Büyük Taarruzu başlattı. 30 Ağustos sabahında Zafertepe Çalköy'de birliklere taarruz emrini verdi. Dumlupınar'daki meydan muharebesinde kahraman Mehmetçik, Yunan birliklerini imha etti.

Çalışmada 30 Ağustos Zafer Bayramı temalı özgün eşarp tasarlanarak farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır. Aynı zamanda 30 Ağustos Zafer Bayramı anısını tasarımlarda yaşatmak oldukça geniş kullanım alanı ile büyük kitlelere ulaşmak eşarp tasarımları ile mümkün olabileceği düşünülmüştür. Çalışma 30 Ağustos Zafer Bayramı temalı anı eşarp tasarımları ile moda tasarımına sanatsal katkı sağlayacaktır. 30 Ağustos Zafer Bayramı'nın yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılması gereklidir.

2. EŞARP TASARIMI

"Eşarp kullanım yerine göre dikdörtgen ve kare formlarda olabilmektedir. Ülkemizde kare formuna eşarp dikdörtgen formuna şal denilmektedir. "Eşarp ve şal farklı boyutları ile birbirinden ayrılırken kare (Eşarp) ve dikdörtgen (Şal) formların her ikisi için İngilizce'de "Scarf" terimi kullanılmaktadır. Fakat genelde "scarf" dendiğinde bir kare eşarp, "long scarf" denildiğinde ise şal anlaşılmaktadır" (Aygün, 2021: 86). Kare şeklinde olan eşarplar; 56x56, 64x64, 91x91 ve 112x122 cm boyutlarında olabilmektedir. Genellikle 90x90 cm eşarplar tercih edilmektedir. "Eşarbın şekli istenilen nihai kullanımına göre belirlenir. Eşarplar, boynun etrafını sarmak için farklı genişliklerde tasarlanan uzun dikdörtgen şekilden başın çevresine bağlamak için kare olanlara, tasarımda değişkenlik göstermektedir. Yüzey alanının büyük olması eşarbın avantajlarından biridir. Bir eşarp, nakış, baskı ve özel dokumalar gibi bilindik örneklerle birçok farklı tasarım özelliğini kapsayabilir." (Lau, 2014:165).

Eşarp tasarımı; form, malzeme, tipografi renk, imge gibi tasarım öğelerinin bir araya getiren yaratıcı bir çalışma alanıdır. Çizgi, biçim, renk, doku gibi tasarım öğeleri eşarp tasarımını şekillendirir. Eşarp tasarımı, tasarım öğeleri ile göze hoş gelen, dikkat çektiren bir görsel düzenleme oluşturmaktır. Eşarp desen tasarımcısı, eşarba kimlik kazandıracak görsel öğelri belirleyip tasarlamakla sorumludur. Eşarp desen tasarımcısı, beyin fırtınası, araştırma ve keşif, stratejik düşünme gibi tasarım yöntemlerini kullanarak tasarımlarını gerçekleştirir. Tasarım aşamasında renk, kompozisyon, tipografi, fotoğraf, illüstrasyon ve sembol kullanımı gibi tasarım öğelerinin eşarp yüzeyindeki kullanım biçimlerini belirlemeye çalışır. Tasarımcı tasarlayacağı eşarpta hangi tasarım öğelerine yer vereceğini, hangi öğelerin gerekli olduğunu doğru belirlemelidir. Bazen sadece tipografik öğeler, bazen de sadece fotoğraf ya da illüstrasyon kullanılarak oldukça etkili ve ayırt edici eşarplar tasarlanabilmektedir.

"Tipografi yazılı bir düşüncenin görsel bir biçim almasıdır. Tipografi aynı zamanda bir tasarımın karakteri ve duygusal niteliği üzerindeki en etkili öğelerden biridir. Tipografi nötr bir etki oluşturabilir veya tutkuları harekete geçirebilir; sanatsal, politik veya felsefi hareketleri sembolize edebilir veya bir bireyin veya organizasyonun kişiliğini ifade edebilir" (Ambrosse ve Harris, 2014:6).

Tipografik öğeler eşarp tasarımını görsel ve sözel olarak ifade eden önemli unsurlardır. Günümüzde tekstil ve moda tasarımcısı oldukça fazla tipografik seçeneklerle karşı karşıyadır. Dijital ortamda sayılmayacak ölçüde zenginleşmiş yazı karakterleri mevcuttur.

Eşarp tasarımında görsel imge (fotoğraf, illüstrasyon veya sembol) etkili bir biçimde kullanıldığı takdirde dikkat çekerek ilgiyi arttırır. Görsel imgeler tüketici ile etkili bir iletişim kurabildikleri ve çabuk algılanabildikleri için eşarbın ana temasını oluşturur. Eşarp tasarımında kullanılan görsel unsurlardan bir tanesi fotoğraftır. Fotoğrafik imgeler inandırıcılığı daha fazla yansıttığı için eşarp tasarımında tasarımcılar tarafından kullanılmaktadır.

İllüstrasyonlar eşarp tasarımının vazgeçilmez grafik unsurlarındandır. Basit kontur çizimlerinden ayrıntılı çizimlere kadar birçok illüstrasyon tekniğini eşarp tasarımcılarının tasarımlarında görebilmekteyiz. Eşarp desen tasarımında illüstrasyon ayırt ediciliği sağlamada etkili bir unsur olmuştur. İllüstrasyon tekniği ile eşarplar modern, güncel ve çekici bir kimlik kazanmıştır.

İllüstrasyon, zanaata ve geleneksel olana gönderme yaptığı için günümüzün yüksek teknolojiye dayalı dünyasında illüstrasyon tekniği ile tasarlanan eşarp geleneksel ve el yapımı etkisi oluşturduğu için bu teknikle tasarlanmış eşarplar tercih edilmektedir. Günümüzde birçok stil ve teknikte illüstrasyon ile eşarp tasarımı yapılmaktadır. Ayrıca eşarp tasarımcılarının ve eşarp markaların kendine özgü sanatsal illüstrasyon üslupları ile stile dayalı çeşitliliği arttırmıştır.



Fotoğraf 2. Tipografik Eşarp

(https://www.aker.com.tr)



Fotoğraf 3. Eşarp Tasarımında Fotoğraf Kullanımı

(https://www.aker.com.tr)



Fotoğraf 4. İllüstrasyon Tasarımı Eşarp Tasarımı

3. 30 AĞUSTOS ZAFER BAYRAMI TEMALI EŞARP TASARIMI

30 Ağustos Zafer Bayramı anı eşarp tasarımı tema seçimi kavramsal yaklaşımla oluşturulmuştur. İnceleme, gözlem, keşfetme, kaydetme yolculuğu olan araştırma sürecinde konsept veya tema oluşturmaya yardımcı olan görsel esinlenmeler ile tasarım sürecine başlanmıştır. Bu süreçte şekil ve strüktür, detaylar ve renk

konusunda araştırma yapılmıştır. Tasarımın başlangıç noktası olan renk araştırmasında gençliğe hitap eden saf renkler tercih edilmiştir. Hareketlilik, canlılık ve cesaretin rengi kırmızı, sakinleştirici ve modern mavi, barış ve huzurun rengi yeşil, dikkatin rengi sa*rı ve turuncu, yaratıcı, saygınlık* ve itibar rengi olan mor renkler tercih edilmiştir (Fotoğraf 5). Tasarım araştırması sürecinde kültür, tarih, doğa, çağdaş eğilimler tasarımcılara esin kaynağı olmaktadır. Araştırma sürecinde araştırma panosu görselleri ikincil kaynaklar olan kitap, dergi ve internetten elde edilmiştir. 30 Ağustos Zafer Bayramı anı eşarp tasarlamak için araştırma panosu hazırlanmıştır. Araştırma panosu için görsel araştırma kategorilerinden renk, tarihi etkiler, kültürel etkiler, şekil veya strüktür seçilmiştir. Renk kategorisi için; kırmızı, mavi, yeşil, sarı, turuncu ve mor, kültürel kategori için zeybek giysileri, tarihsel kategori için 1919-1922'ler belirlenmiştir (Fotoğraf 6).

XX. asrın ilk çeyreğine gelinip Balkan Savaşı (1912), 1. Dünya Savaşı (1914) gibi olaylar ortaya çıkıp seferberlik ilan edildiğinde birçok kimse, salgın hastalıklar nedeniyle ve olayları millî bir sorun olarak algılamadıklarından bölgelerinde dağlara çıkıp zeybeklik etmeye başlamışlar, Kurtuluş Savaşı ile başlayan millî mücadele döneminde Gazi Mustafa Kemal'in deyimiyle "vatan mevzu ise gerisi teferruattır" bilinciyle bir bütün olarak cepheye koşmuşlardır." (aktaran Yavuz, 2012, 35); (alıntılayan Gençoğlu, 2019:97). "Zeybeklik kavramı, efelerin millî mücadeledeki cansiperane gayretleriyle halkın dimağında öylesine nakşolmuştur ki sosyal ve kültürel her alanda birer simge haline gelmişlerdir" (Gençoğlu:2019:100). "Anadolu'da, geçmişte haksızlığa uğrayanın yanında olan zeybekler, özellikle Millî Mücadele yıllarında vatanın özgürlüğü için savaşmalarıyla, halkın sevgilisi haline gelmiş, halk her yerde her ortamda ve her şekilde zeybeklerin yanında olmuş, onlara sıkı sıkı sarılmış ve bağlanmışlardır. Mertlik, cesurluk ve yiğitlik simgesi haline gelmişlerdir" (Erkan, 2020:286-289) . Zeybekler gerek oyunları gerekse kıyafetleri ile dikkat çekmişlerdir. Bu sebepledir ki eşarp tasarımında görsel araştırma kategorilerinden biri olan kültürel etkiler den zeybek giysileri seçilmiştir. Eşarp tasarımları sosyal ve kültürel her alanda birer simge haline gelen zeybeklerin giysilerindeki motiflerden oluşturulmuştur. Zeybek giysi motifleri Kütahya Olgunlaşma Enstitüsünün hazırladığı, Kütahya Zeybek Alayı adlı kitaptan alınmıştır.



Fotoğraf 5. Renk Skalası



Fotoğraf 6. Araştırma Panosu

Araştırma panosu doğrultusunda eşarp desen tasarımları yapılmıştır. Desenler Adobe Photoshop programında çalışılmıştır. Eşarp ebatı 90x90 cm olup 300 dpi dır. Tasarlanmış olan desenlerin ipek kumaşa basılması önerilir. İpek kumaşta baskı ve kullanılan renkler daha kaliteli bir görünüm sağlar.

Tablo 1. Görsel Kaynaklar

Tasarım 2		**Tasarım 3**
 **Fotoğraf 7.** Atatürk'ün Madalyaları (https://isteataturk.com)	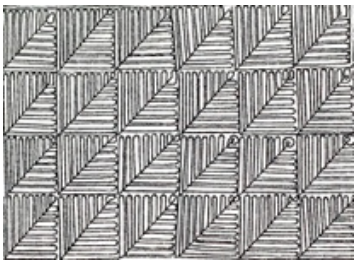 **Fotoğraf 8.** Kütahya Zeybek Cepken Motifi (Kütahya Olgunlaşma Enstitüsü, 2018: 158)	 **Fotoğraf 9.** Kütahya Zeybek Cepken Motifi (Kütahya Olgunlaşma Enstitüsü, 2018: 169)

1 No.lu Eşarp Tasarımı

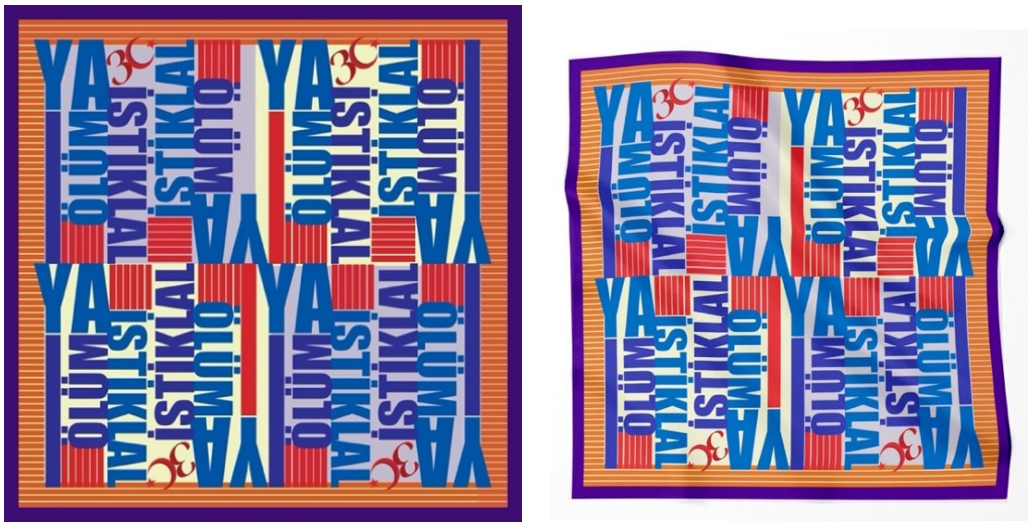

Tasarım 1. 1 No.lu Eşarp Tasarımı ve Eşarp Görünümü

"Ya istiklal ya ölüm" düşüncesiyle yürütülen Türk Kurtuluş Savaşı sloganı ile tipografik kontrastlar oluşturulmuştur. Eşarp üzerindeki "Ya istiklal ya ölüm" yazılı mesaj tüketiciyi etkileyerek harekete geçirecektir. Tipografik unsurlar arasında görsel etkiyi güçlendiren farklı boyut ilişkileri kurulmuştur. Yazıların punto değeri belirsizliğe yol açmayan güçlü kontrastlar oluşturacak şekilde azaltılıp arttırılarak doğru bir tipografi hiyerarşisi kurulmuştur.

2 No.lu Eşarp Tasarımı



Tasarım 3. 3 No.lu Eşarp Tasarımı ve Eşarp Görünümü

Eşarp tasarımı Atatürk'ün Madalyaları ve Kütahya zeybek cepken motifi ile oluşturulmuştur (Fotoğraf 7-8). İllüstrasyon ve fotoğraf kullanılarak asimetrik tasarım oluşturulmuştur. Tasarımda nesneler yatay ve dikey olarak yerleştirilerek yatay-dikey yönlendirme yapılmıştır. Renkler ile kontrastlık sağlanmıştır. Zemindeki desende dolu-boş, açık-koyu ilişkisi oluşturulmuştur. Açık-koyu ilişkisi ile hareket ortaya çıkmıştır. Hareket ile birlikte eşarp tasarımında abartı bir görünüm sağlanmıştır.

3 No.lu Eşarp Tasarımı



Tasarım 5. 5 No.lu Eşarp Tasarımı ve Eşarp Görünümü

Eşarp illüstrasyon tekniği ve tipografi ile tasarlanmıştır. Eşarp motif tasarımı Kütahya zeybek cepken motifi ile oluşturulmuştur (Fotoğraf 9). Güçlü kontrast renkler ve yatay dikey çizgiler ile tasarımın dikkat çekiciliği arttırılmış, yatay- dikey dengesi sağlanmıştır. Beynin ilk algıladığı unsur renk olduğu için güçlü kontrast renkler ile dikkat çekme sağlanmıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

30 Ağustos Zafer Bayramı temalı anı eşarp tasarımları ile Tük milletinin bu büyük zaferine dikkat çekerek farkındalık oluşturulmuştur. Bilindiği gibi tasarımın toplumu etki altına alma, ikna etme ve bilgilendirme gibi bir gücü vardır.

Tasarıma araştırma süreci ile başlanarak 30 Ağustos Zafer Bayramı anı eşarp tasarlamak için araştırma panosu hazırlanmıştır.

Araştırma panosu için görsel araştırma kategorilerinden renk, tarihi etkiler, kültürel etkiler, şekil veya strüktür seçilmiştir. Renk kategorisi için skalası oluşturulmuştur. Kültürel kategori için zeybek giysileri, tarihsel kategori için 1919-1922'ler belirlenmiştir.

Eşarp tasarımları illüstrasyon, tipografi ve fotoğraf tekniği ile oluşturulmuştur. Eşarp tasarımlarının kaynakları; sosyal ve kültürel her alanda birer simge haline gelen zeybeklerin giysilerindeki motifler, Atatürk'ün madalyaları ve Atatürk'ün Kurtuluş Savaşında söylediği sözlerdir. İfade edilen tasarım kaynakları, tasarım ilke ve teknikleri ile 30 Ağustos Zafer Bayramı anısına üç adet eşarp tasarımı yapılmıştır.

KAYNAKLAR

Kitap

Ambrosse G, Harris P. (2014). Grafik Tasarımında Tipografi, Litaratür Yayınları, İstanbul.

Crowe-Weisberg, P. (2001). 20th Century Designer Scarves A Marketing Tool, Fashion Institute of Technology, Masters Thesis Graduate Division of Costumes and Textiles, Published by ProQuest LLC (2015).

Kavamura, Y. (2005). Moda-Loji, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Yavuz, B. Galip (2012), *Zeybekler*, IV. Baskı, Efe Ofset ve Matbaacılık, İzmir

E-Dergi

Erkan, T. (2020). Zeybek Müziğinin Zamansal, Tempo ve Bireşim Değerlendirmesi, Eurasian Journal of Music and Dance, Cilt , Sayı 17, 286 - 303. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1461761(20.08.2022).

Gençoğlu, M.S.H (2019). Yegâh Mûsikî Dergisi Cilt II, Sayı 2, 2019, s. 95-108, Osmanlı Belgeleri'nde Yörük Ali Efe ve Zeybekler, (https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/912024) (20.08.2022).

Sachidhanandham, A. (2018), Scarf- A fashion expedition from Egypt, International Journal of Family and Home Science. https://www.researchgate.net/publication/340284711_Scarf_-A_fashion_expedition_from_Egypt (23.08.2022).

Tez

Arabacı, H. (2020). Giyim Aksesuarları Tasarımında 3 Boyutlu Yazıcılarla Yeni Yaklaşımlar, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.

Aygün, M. (2021). Anadolu Ekolojisinden Tekstil Tasarımına Özgün Yaklaşımlar: Kütahya Örneği, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Sanatta Yeterlik Tezi, Isparta.

İnternet adresi

https://isteataturk.com/g/kategori/madalya-ve-nisanlar(20.08.2022).

https://tr.pinterest.com/pin/123989795982480895/(20.08.2022).

https://www.aker.com.tr/90x90-aker-sport-tivil-19713#lg=1&slide=0(20.08.2022).

https://www.aker.com.tr/90x90-cacharel-twill-14196#lg=1&slide=0 (20.08.2022).

30 AĞUSTOS'UN GÖRSEL SANAT DALLARIYLA ÖĞRENCİ GÖZÜYLE İFADE EDİLMESİ

VISUALISATION OF AUGUST 30th VICTORY DAY FROM CHILDREN'S POINT OF VIEW WITH VISUAL ARTS

Neslihan DEMİRBÜGEN

Uzman Görsel Sanatlar Öğretmeni, Eskişehir Melahat Ünügür Ortaokulu, Eskişehir, Türkiye,

ORCID Numarası: 0000-0001-8829-1786

Özet

Gazi Mustafa Kemal Atatürk komutasındaki Türk ordusunun zaferiyle sonuçlanan Büyük Taarruz ve Başkomutanlık Meydan Muharebesi, dünya tarihinin gördüğü en büyük kahramanlık destanlarından biri olarak tarihe geçmiştir. 30 Ağustos Zaferinin görsel sanatlarla çocuk gözüyle canlandırılması; çocuklarda yaşadığı topluma dair milli, manevi değerlerinin oluşmasına, Türk birliğinin ve değerlerinin korunmasına büyük katkısı olacaktır. Böylece, kültürel kimliklerinin farkında olan, geçmişine sahip çıkan, sanatın geçmiş kültürlerin olduğu kadar çağdaş yaşamın da bir parçası olduğu bilincini kazanmış bireylerin yetişmesine katkı sağlayacaktır.

Sanat eğitimi, yaratıcı bir biçimde yetiştirilmesi düşünülen bireyin insanı, doğayı, yaşamı algılayabilme ve yorumlayabilmesini, duygu ve düşüncelerini farklı sanatsal yollarla ifade edebilmesini amaçlamaktadır. Bu amaçla önce öğrencilere 30 Ağustos'un tarihsel süreci anlatılarak; çocukların zihinsel süzgeçlerinde duyduklarını hayal güçleriyle birleştirmeleri sağlanacaktır. Tarihi görsel olarak ifade etmek, zihinde birtakım etkinlikleri beraberinde getirmektedir. Bu etkinliklerden kurgulama, analiz-sentez ve değerlendirme ile çocuklar tarihi malzemeleri kullanarak zihinlerinde imgeleri canlandıracak, duyusal farklılarına göre etkilendikleri kişiyi, mekânı özgün ifadeleriyle sunacaktır.

Her çocuğun üslubu özgündür. Bir çocuk, savaşı resmederek anı canlandırmayı tercih ederken, diğeri 30 Ağustos sonrasında cumhuriyetin temellerinin atılmasını resmederek sebep-sonuç analizine girecek, kimisi de 30 Ağustos'un günümüze kazandırdıklarını resmederek ileri görüşlülüğü ön plana çıkaracaktır. Farklı yaş gruplarından çocukların kimisi bir amblemle olayın ana fikrini canlandıracak, kimisi ise afişle konuyu ifade ederek bu büyük kahramanlık destanını herkese duyurma çabasına girecektir. İleri yaş gruplarındaki çocuklar ise heykel ve illüstrasyon ile kendince olayın en önemli kısmını tek bir sembolle sunacaktır. Böylece evrensel bir dil olan sanat; tüm yaş gruplarından çocuklarda 30 Ağustos kahramanlık destanını tüm çeşitliliği ve özgünlüğüyle yazısız olarak görsel bir şölenle anlatacaktır.

Anahtar kelimeler: görsel sanat, eğitim, çocuk, zafer bayramı

Abstract

The battle of Dumlupınar, was the decisive battle in the Turkish War of Independence, which resulted in the victory of the Turkish army under the command of General Mustafa Kemal Atatürk, which went down in history as one of the greatest heroic epics in world history. Visualisation of the victory through visual arts from children's point of view will make a great contribution to the formation of the national and moral values of the society in which they live, and to the preservation of Turkish unity and values.

Thus, it will contribute to the training of individuals who are aware of their cultural identities, who protect their past, and who have gained the awareness that art is a part of contemporary life as well as past cultures. Art education aims to enable the individual, who is thought to be brought up creatively, to be able to perceive and interpret human, nature, and life, and to express his feelings and thoughts in different artistic ways.

For this purpose, first of all, the historical process of Victory Day will be explained to the children and it will be ensured that the children combine what they hear in their mental filters with their imaginations.The visual expression of history brings some activities to the mind. With the fictionalization, analysis-synthesis, and

evaluation of these activities, children will create images in their minds by using historical materials and present the person and place they are affected by their sensory differences with their unique expressions.

Every child's style is unique. While one child prefers to portray the moment by depicting the war, the other will engage in cause-effect analysis by painting the foundations of the republic after August 30, while others will highlight the foresight by picturing what the victory brought to our day. Some of the children from different age groups will revive the main idea of the event with an emblem, while others will try to announce this great heroic epic to everyone by expressing the subject with a poster. Children in advanced age groups will present the most important part of the event with a single symbol, sculpture, and illustration. Thus, art, which is a universal language, will tell children of all age groups the heroic epic of August 30 with all its diversity and originality, without writing, with a visual feast.

Keywords: art, education, children, victory day